RADU VASILE. Născut la 10 octombrie 1942, la Sibiu. Absolvent al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti – 1967; Doctor în ştiinţe economice – 1977; Profesor universitar la ASE – 1993; Prim-ministru al României: 1998 – 1999.

Autor a numeroase lucrări în domeniul istoriei economiei; autor al romanului Fabricius şi al volumelor de poezii Pacientul român şi Echilibru în toate.

RADU VASILE
CURSĂ PE CONTRASENS
Amintirile unui prim-ministru
HUMANITAS
BUCUREŞTI
Coperta
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE
l, Pi
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României VASILE, RADU
Cursă pe contrasens: amintirile unui prim-ministru /
Radu Vasile, Bucureşti: Humanitas, 2002 272 p.; 20 cm.
ISBN 973 – 50 – 0291 – 4 821.135.1 – 94
© HUMANITAS, 2002* pentru prezentat «diţie
ISBN 973 – 50 – 0291 – 4:

Doresc să mulţumesc câtorva persoane fără de care această carte nu ar fi existat. Lui Sorin Lavric, redactorul acestor pagini, care m-a ajutat săpun în formă finală experienţa acestor ultimi 12 ani din viaţa mea, cu tot alaiul de gânduri şi sentimente care i-a însoţit. Gabrielei Stoica, fosta mea consilieră, care m-a ajutat să refac traseul sinuos al evenimentelor pe care le-am trăit.

Dedic această carte mamei, soţiei şi copiilor mei, a căror dragoste a fost şi este adevărata mea putere.

CUVÂNT ÎNAINTE

M-am întrebat deseori de unde nevoia politicienilor de a-şi pune pe hârtie amintirile fără să se întrebe mai întâi dacă gestul lor serveşte cuiva sau la ceva. Pornirea de a scrie despre orice şi oricine, şi de a te plasa în centrul unor evenimente doar pentru că ai avut ocazia, în cursul lor, să faci politică la vârf ascunde o tendinţă exhibiţionistă a cărei justificare e de căutat în cutele insesizabile ale vanităţii umane. Trufia celor care, scriind, îşi închipuie că de mărturisirile lor poate atârna măcar o parte infimă din soarta politicii româneşti de după ei

ţine de o iluzie străveche, adânc înrădăcinată, aceea că descriind răul petrecut, îi poţi micşora consecinţele chiar şi după ce el s-a întâmplat; sau că măcar îl poţi preveni pe cel care urmează să se întâmple. Nu e cazul acestei cărţi. Scriind-o, mi-am reprimat orice pornire moralizatoare şi am căutat să nu-i judec pe ceilalţi decât urmând firul evenimentelor şi logica, eminamente iraţională, a istoriei din timpul mandatului meu de prim-ministru. Nu există eveniment căruia să nu i se poată găsi cauze şi explicaţii după ce el a avut loc. Dar cât timp are loc, evenimentul scapă explicaţiilor şi previziunilor: acesta e momentul în care intră în joc omul politic. El trebuie să acţioneze acolo unde teoreticienii şi analiştii sunt neputincioşi, el trebuie să aibă îndrăzneala faptei acolo unde ceilalţi au

CURSĂ PE CONTRASENS

doar curajul opiniei. Pe scurt, el trebuie să facă ceva acolo unde toţi se mulţumesc să discute. Recitind cartea şi simţind nevoia de a-mi explica mie însumi ce conţine ea, am dat peste câteva feţe ale ei.

Pe cea dintâi am pomenit-o deja: faţa morală. Ştiu, pare o obrăznicie strigătoare la cer ca unui politician să-i ceri să scrie o carte cu virtuţi morale, când e bine ştiut că, în politică, cuvântul „morală”, când e rostit, e praf aruncat în ochii electoratului. Dar nu la morală în sensul ei etic mă gândesc eu, ci la legile nescrise ale politicii, la acele moravuri în plasa cărora cade orice politician din orice colţ al lumii, din chiar clipa în care începe să facă politică. Şi căderea lui în această plasă e cu atât mai adâncă cu cât motivaţiile filantropice şi patriotice cu care a pornit la drum au fost mai sincere. Există o morală a politicii ce nu are nimic de-a face cu morala. A şti să te porţi politic nu ţine de educaţie, ci de instinct. Conduita politică ţine în întregime de fler psihologic, de voinţă de dominare şi de fondul de agresivitate pe care, purtându-l în tine tot timpul, ştii să îl îmbraci neîncetat în straiele unei politeţi mondene cât mai cuceritoare. Or, flerul cu care ştii să înregistrezi cu antenele nevăzute ale minţii croiala temperamentală a adversarului, vrerea de a face ceva într-o situaţie în care alţii stau pe margine chibiţând fără frâu şi, în fine, fondul de agresivitate convertit în seninătate mondenă sunt facultăţi înnăscute. Le ai de când eşti, şi-atunci poţi face politică, sau nu le ai, şi atunci e bine să faci politologic. Din acest punct de vedere, cartea aceasta, fără a fi moralizatoare, este neîndoielnic morală, în măsura în care înţeleg morala ca fiind sinonimă cu practica, aşadar ceva care se trăieşte

deplin, se face zi de zi, dar se discută mai rar. Cunoştinţele teoretice le poţi

Învăţa din orice carte, experienţa, însă, nu ţi-o poate da nimeni. Iată cauza pentru care cei mai titraţi politologi şi cei mai gustaţi analişti politici sunt, din momentul în care li se dă puterea, de o deplorabilă incompetenţă politică. Stăpâni suverani pe disciplina lor, gata tot timpul să-ţi ofere soluţii teoretice la orice problemă şi în orice impas, ei se transformă, de îndată ce le-ai dat drumul în apa politicii, în spectre deprimante ale neputinţei. Impenetrabila siguranţă de sine cu care îşi pledează neostenit teoriile şi necruţarea cu care judecă în ziare sau în interminabile discuţii televizate pe cutare sau cutare politician se transformă brusc într-o nehotărâre de ageamii. Şi-atunci îţi dai seama că filosofia politică e un tărâm de sine stătător, cu regulile lui, cu idolii şi cu adepţii lui, însă un tărâm care are prea puţin de-a face cu politica. Dacă profesorii de filosofie politică ar şti lucrul acesta – dar nu-l ştiu pentru că ei fac teoria unei politici pe care n-au practicat-o –, şi-ar mai diminua vanităţile bine ascunse sub morga misiunii lor pedagogice. De altfel, societatea i-a pus la locul lor, marginalizându-i între pereţii unor aule în care vorbesc unora care le seamănă leit: biete făpturi teoretice, incapabile de a lua vreo hotărâre când e vorba de viaţa asta imprevizibilă şi crudă, cu atrocităţile, exuberanţele şi elanurile ei sublime. Dacă un politolog ar şti ce haz nebun poate trăi un politician citindu-i apoftegmele scăpărând de inteligenţă, şi-ar lua lumea în cap. Dacă un analist politic ar şti că în clipa în care el vorbeşte într-un studio de televiziune în faţa televizoarelor sunt zeci de politicieni care se amuză ascultându-l, ar întrezări deşertăciunea burlescă a cărei întruchipare este el pe ecran. Politica se face, nu se discută, şi acum ajung la cea de-a doua faţă a cărţii – faţa politică.

— X

CURSĂ PE CONTRASENS

România a fost din 1989 până acum ţara ai cărei politicieni s-au ales din rândul teoreticienilor, în comunism, exerciţiul politic fiindu-ne interzis, toţi ne-am refugiat în teorie. Respiram teorii, trăiam din teorii, născoceam teorii, ne cheltuiam nopţile străduindu-ne să ne convingem prietenii că noi avem dreptate şi nu ei, luptam pentru teorii, sufeream din cauza lor, jubilam pe seama lor şi tot aşa. După 1989, cei însetaţi

să-şi pună în practică teoriile despre politică au intrat în politică, dar, o dată intraţi, teoriile lor au amuţit. Explicaţia e simplă: politica e acea regiune a vieţii sociale în care nu teoriile se pun în practică, ci interesele. Un interes, spre a se împlini, poate lua chipul mai multor teorii, dar o teorie, spre a deveni una practică, nu poate lua decât chipul unui singur interes. E interesul teoretic al omului individual străduindu-se să dea viaţă practică ideii care îl animă. Dar fiind individual, acest interes nu poate atinge treapta politicii. Asta este drama oricărei teorii individuale, că nu-şi găseşte ca aliaţi un număr suficient de oameni pentru a se preschimba într-un interes practic. Şi nu-i poate găsi nu pentru că oamenii ar fi prosti şi nu ar putea să o înţeleagă sau pentru că cel care o propovăduieşte nu e îndeajuns de deştept pentru a-i convinge pe alţii, ci fiindcă blestemul oricărei idei teoretice este că nu poate să se transforme în interesul practic ăl mai multora. Intelectualilor români le-a trebuit un deceniu ca să înţeleagă acest lucru: teoria e chipul schimbător al unui substrat neschimbător, interesul. De aici eşecul intelectualilor în politică, în politică nu ai cum să reuşeşti plecând la drum cu o teorie gata-făcută şi chinuindu-te s-o pui în practică; aşa ceva reuşeşte în ştiinţă, filosofie sau religie, dar nu în politică, în politică, teoria se naşte din întâlnirea inte

reselor celor aflaţi în dispută, iar ceea ce contează nu e victoria teoriei, ci impunerea intereselor. Asta-i tot, restul e teorie. Eu însumi vin din rândul cadrelor universitare de la ASE. Am predat ani de zile istoria economică, fără să-mi treacă vreodată prin cap că din lector aveam să ajung într-o bună zi prim-ministru. Această disciplină a fost singura care mi-a dat posibilitatea să le vorbesc în mod concret studenţilor despre economia capitalistă, ceea ce mi-a oferit un avantaj teoretic important, căci imediat după 1989, eu ştiam deja un lucru despre care ceilalţi se mulţumeau doar să vorbească. Când am intrat în politică, abstracţiunile au dispărut. Au rămas faptele şi problemele, dar nişte probleme ce nu puteau fi rezolvate teoretic, ci practic, adică politic. Despre aceste rezolvări practice e vorba în cartea de faţă, aşa cum a ştiut să le găsească autorul acestor rânduri. Iar dacă spuneam că până acum politicienii români s-au ales din pepiniera teoreticienilor, această afirmaţie vrea să lase de înţeles că, aşa cum se întâmplă întotdeauna, a existat şi o excepţie; ea s-a numit Corneliu Coposu,

singurul om politic de rasă pe care l-a avut România după 1989 şi totodată singurul om despre care se poate spune fără reţinere că avea înzestrarea necesară pentru a deveni un adevărat bărbat de stat. Da, Corneliu Coposu, de ar mai fi apucat câţiva ani de viaţă, ar fi ajuns un bărbat de stat. Nu, să nu credeţi că voi aluneca pe panta melancoliei evocatoare şi că, pradă unei duioşii a reamintirii, îl voi tămâia pe acest om cu laude. Nu asta am în gând, ci un adevăr trist pentru români. Ţara e plină de politicieni, biete fantoşe ce se închină unui singur idol – propriile interese –, apoi mai găseşti câţiva oameni politici, pe care poţi să-i numeri pe degetele unei mâini, şi, totuşi.

11

CURSĂ PE CONTRASENS

În ţara asta, oricât te-ai strădui, nu găseşti niciun om de stat. Prin om politic înţeleg bărbatul care a învăţat smerenia de a sluji partidul căruia îi aparţine şi nu profitul familiei şi oficinei din care s-a ivit, iar prin om de stat acea rară ivire în mijlocul oamenilor politici care poate să dea deoparte ambiţii, năravuri şi cârdăşii obscure în numele ţării al cărei cetăţean s-a întâmplat să fie. Cu Corneliu Coposu a luat sfârşit o specie de oameni de care România a dus lipsă aproape mereu, specia celor care îşi sacrifică interesul şi viitorul partidului de dragul ţării, plătind cu chin şi neîmpliniri împlinirea unor oameni pe care nu i-a întâlnit niciodată, dar cu care i-a fost dat să trăiască în aceeaşi ţară şi în aceeaşi limbă.

Cititorul nu are de ce să se teamă: nu există o iotă de teorie politică în rândurile acestei cărţi. Şi totuşi din ea transpare mai multă teorie decât dintr-un tratat de specialitate. Unui asemenea paradox rândurile de mai sus i-au dat deja o lămurire; e vorba de practica politică, care e totuna cu morala ei, adică de o conduită ce nu îşi ia drept călăuză teoria deoarece nu are ce face cu ea, dar în acelaşi timp e vorba de o conduită din care ulterior se poate desprinde o teorie de sine stătătoare, pragmatică sau feroce, trandafirie sau nemiloasă, dar o teorie care nu poate avea nicio repercusiune asupra conduitei propriu-zise. E treaba teoreticienilor să extragă teoria din această carte. Treaba mea a fost să descriu conduita politică, cu alte cuvinte acea faţă nevăzută a politicii pe care românii nu o pot afla citind ziarele sau privind la televizor. În fond, asta am urmărit scriind cartea: să fac vizibilă partea subînţeleasă a practicii politice, o parte până într-atât de subînţeleasă încât politicienilor nici măcar nu le trece prin minte

să o descrie. Dar dezvăluirea feţei acesteia de neperceput cu ochiul liber nu o pot face decât desprinzând-o din amintirile mele; aceeaşi faţă le apare tuturor celor implicaţi în politică – aici însă cel implicat sunt eu. Îmi place să cred că aceste amintiri pot servi ca îndreptar politic pentru o generaţie ce va apuca zile mai bune.

În schimb, faţa ideologică a cărţii lipseşte cu desăvârşire. N-am scris această carte ca să laud vreo ideologie a vreunui partid, cu atât mai puţin a Partidului Naţional Ţărănesc. Deşi complexitatea lumii de azi a dus la transformări radicale la nivelul ideologiilor, nu împărtăşesc opinia larg răspândită azi în cadrul ştiinţelor politice potrivit căreia ideologiile, dacă nu au murit încă, sunt cu siguranţă pe cale de dispariţie. Susţin însă cu tărie că în România a vorbi despre ideologii după 1989 este mai degrabă… un exerciţiu lingvistic, în România de azi, o ţară a partidului unic, Partidul Structurilor, ideologiile sunt vălul de pe frontispiciul partidelor, dar un văl care, dacă nu este ales în chip aleatoriu, atunci în mod sigur e unul formal, al cărui rost e unul pur decorativ. Ideologia e rezultatul fluctuant şi adesea greu de prevăzut al gradului de vigilenţă doctrinară la care ajung capii unui partid, de aceea ea este secundară şi, în ultimă instanţă, fără importanţă. Dar ceea ce are importanţă e viaţa politică a partidului din care a ieşit doctrina. Despre această viaţă politică vreau eu să vorbesc, nu despre veşmântul trecător, supus modelor şi imperativelor de-o clipă, al ideologiei de partid. Pe deasupra, cum mişcarea politică a ţărăniştilor a luat sfârşit în România, orice referire la ideologia lor e tardivă. Ea ar semăna cu un priveghi făcut pe nepusă masă. Despre morţi, numai de bine!

A treia faţă a acestei cărţi e cea istorică. Cum amintirile mele sunt legate de evenimente cărora li s-a dat

toată atenţia atunci când s-au petrecut, cred că această carte se va bucura de interesul istoricilor. O spun fără trufie, deşi ştiu prea bine că una din mândriile ascunse ce se naşte în sufletul unui politician în clipa în care a atins un rang înalt este că din acea clipă „a intrat în istorie”. De ce n-am o astfel de mândrie o voi mărturisi ceva mai târziu. Dacă pe alocuri descriu contextul social-politic al unui eveniment o fac

pentru a-l pune pe cititor în temă cu o parte a istoriei noastre care, fiind prea recentă, cei mai mulţi au şi uitat-o. îl rog pe cel care mă citeşte să-şi amintească patima cu care a trăit şi a dezbătut mineriadele şi apoi să compare patima de atunci cu nepăsarea pe care o simte azi amintindu-şi de ele. Amnezia pe care o dovedim când e vorba de istoria recentă e un fenomen psihologic demn de toată atenţia. Seamănă foarte mult cu acel gen de amnezie din unele boli psihice, când pacientul uită tot ce a urmat după survenirea traumatismului psihic, îşi aminteşte tot ce a fost înainte, dar când e să evoce ce s-a întâmplat după aceea, nu este în stare să povestească nimic. Românilor traumatizaţi de atâtea zguduiri sociale parcă li s-a şters memoria afectivă a anilor celor mai apropiaţi. Poate peste 10 ani, primul deceniu de după 1989 ni se va părea mai limpede, decantat cum va fi de zgura întâmplărilor fără importanţă istorică şi de apăsarea traumatizantă a zilelor de atunci, iar peste 50 de ani oamenii nu vor mai păstra pesemne în amintire decât mineriadele, venirea Papei şi a Regelui Mihai. Mă îndoiesc că se va mai şti atunci cine a fost prim-ministrul ţării în timpul acestor evenimente, cum mă îndoiesc de altfel că amănuntul acesta ar mai avea, atunci, vreo importanţă, însă pentru mine, cel de azi, căruia nu îi este totuna dacă şi-a pus viaţa în slujba unui ideal

sau a lăsat-o să se scurgă de la sine în virtutea inerţiei de a se fi apucat de politică, nu-i poate fi indiferentă nepăsarea abulică şi indolenta băţoasă cu care istoricii şi analiştii politici vorbesc despre istoria recentă a României. Şi cum mă număr printre cei câţiva care au făcut istoria României timp de aproape doi ani, nu văd de ce ignoranţa crasă a celor care se mărginesc să comenteze ceea ce eu am făcut nu ar primi o corecţie în paginile acestei cărţi. Istoricii, ca şi politologii, sporesc rândul chibiţilor în materie de politică, îşi dau cu părerea despre orice, confirmând acea vorbă veche conform căreia chibiţii în politică nu se deosebesc cu nimic de chibiţii din şah: toţi ştiu regulile jocului, dar nimeni nu se pricepe cu adevărat să-l joace. Tot astfel şi în politică: adevăraţii jucători se recunosc după eficienţa mutărilor, iar nu după tonul belicos al comentariilor făcute, de pe margine, după reguli prestabilite. Aşadar, de ce îmi scriu amintirile? Cui pot servi memoriile mele? Nu cad şi eu în greşeala, de care pomeneam la

începutul capitolului, de a scrie fără să mă întreb cui şi la ce folosesc aceste rânduri? Dar, într-un fel, la întrebarea aceasta rândurile de până acum au răspuns deja. Cele trei feţe ale cărţii dau fiecărui cititor posibilitatea de a alege ceea ce îşi doreşte, după cum îl taie capul şi după cât îl ţin puterile minţii. Fiecare dintre noi vede în orice lucru ceea ce ştie. Cine va căuta scandal va afla scandal. Cine va urmări dezvăluiri neobişnuite va găsi dezvăluiri neobişnuite. Cine va vâna subiecte pe seama cărora să se indigneze le va găsi. Cine va voi să se amuze se va amuza. Cine va dori teme de meditaţie naţională va avea parte de ele. Numai că eu am scris cartea nu cu gândul la aceşti cititori, răsfoitori întâmplători ai tuturor maculaturilor ce le cad în mână.

15

CURSĂ PE CONTRASENS

ci având necontenit în vedere cititorii inteligenţi şi pricepuţi, în a căror fiinţă înclinaţia estetică pentru lucrul bine făcut se împleteşte firesc cu curiozitatea pentru fata ascunsă a politicii, cea pe care n-o cunoşti decât dacă o trăieşti. Eu am trăit-o, de aceea o povestesc. Alţii, cei mulţi, n-o vor trăi în veci, dar cartea aceasta îi poate ajuta să-şi facă o imagine vie despre ce înseamnă politica românească. Acesta e unicul scop căruia îi poate servi cartea mea.

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

N-am fost niciodată superstiţios. M-a ferit Dumnezeu de teama năruitoare a celor care nu se apucă de ceva decât după ce au înlăturat din câmpul conştiinţei presimţirile rele. Am fost scutit de şovăielile chinuitoare ce premerg luarea unei hotărâri, şi nu am tremurat niciodată la gândul că o faptă poate fi zădărnicită de semnele rău-prevestitoare ce s-au adunat în ceasul săvârşirii ei. Cifra 13, pisica neagră tăindu-ţi calea, crucea făcută cu limba în cerul gurii, ghicitul în ghioc sau citirea în zaţul cafelei le-am privit pe toate ca pe nişte simptome ale lipsei de credinţă. Cine crede are nădejdea de partea lui, iar seninătatea fermă şi cu neputinţă de tulburat de potrivnicia întâmplărilor exterioare este consecinţa convingerii intime că până şi cel mai fără de sens lucru îşi are sensul lui ascuns. E o măsură în toate, ba chiar o finalitate discretă în fiecare circumstanţă, şi atunci cum să te frământi în van calculând temător dacă cutare sau cutare lucru a fost sau nu de bun-augur? Sincer vorbind, nu i-am putut înţelege multă vreme pe superstiţioşi.

Dar am devenit prim-ministru în Vinerea Mare a Paştelui

ortodox din 1998, iar în acea zi în mintea mea s-a insinuat, asemenea unei înrâuriri malefice în faţa căreia nu te poţi împotrivi, gândul agasant că s-ar putea să fiu eu însumi răstignit. Cu două zile mai devreme.

17

CURSĂ PE CONTRASENS

la aproape două zile de când Comitetul Lărgit al BCCC al PNTCD hotărâse alegerea mea ca prim-ministru, când ştiam aşadar că voi conduce guvernul, am întreprins o călătorie fulger la Miercurea-Ciuc. Era seară răcoroasă şi cu aer înţepător când am intrat în Catedrala Episcopiei Ortodoxe din oraş, unde episcopul Ioan al Harghitei şi Covasnei îşi ţinea slujba. În acea seară, în incinta întunecoasă a bisericii, învăluită de mirosul tămâiei şi luminată discret de luminări, i-am spus Prea-Sfinţiei Sale: „Părinte, să vedeţi că or să mă răstignească!" şi răspunsul lui Ioan, dându-mi binecuvântarea, nu a întârziat: „Nu numai că or să te răstignească, dar or să te şi trădeze!" Vorbele episcopului Ioan aveau să se adeverească în întregime, iar astăzi, când privesc icoana pe care mi-a dăruit-o atunci, îmi spun că, fără voia mea, am devenit superstiţios. Sunt vorbe rostite de gura altuia care ţi se potrivesc atât de bine că parcă în ele îţi poţi citi viitorul, în acea Miercuri a săptămânii Mari, nu ştiam cât de bine aveau să-mi descrie vorbele lui Ioan mandatul meu de prim-ministru.

Am fost validat ca prim-ministru în Vinerea Mare a Paştelui şi de atunci în nicio zi de vineri nu încep ceva, nu iau hotărâri importante şi nu fac planuri de perspectivă. Aştept să treacă ziua, deoarece am ajuns să am o fire superstiţioasă, în ajunul validării mele de către Parlament, în chiar noaptea care mă despărţea de ziua când urma să preiau conducerea Palatului Victoria, am plecat la Drăgăşani, la mormântul tatălui meu. În fiecare om există o pornire irepresibilă de a se întoarce la locurile de origine, la locurile care şi-au strecurat fiinţa topografică în sufletul celui care a trebuit să se desprindă de ele. Şi cu cât desprinderea de ele a pus o distanţă mai mare între cel care eşti azi şi cel care

18

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

fuseseşi odată, cu cât ruperea de ele este mai drastică şi mai cu neputinţă de acoperit, cu atât nevoia de a sări peste această distanţă" de neacoperit, pentru a-l regăsi pe cel care erai odinioară, este mai

acerbă. Aşa se face că nostalgia faţă de meleagurile copilăriei nu este duioşie sentimentală izbucnită într-un moment de slăbiciune melancolică, ci pasul obligatoriu pe care trebuie să-l faci spre a te reîntâlni cu tine prin intermediul întoarcerii în locul din care ai pornit. Eu aşa sunt construit, nu pot face progrese decât regresând spre începuturi. Am plecat noaptea într-o suită restrânsă, alcătuită din maşina mea şi a gărzilor de corp, fără să anunţ pe nimeni în Drăgăşani de sosirea mea. Am traversat Drăgăşaniul fără oprire şi am ajuns la calea ferată dincolo de care se întinde cimitirul oraşului, cu crucile şi cavourile lui măcinate de trecerea vremii, puse alături de monumentul eroilor căzuţi în cel de Al Doilea Război Mondial. O noapte răcoroasă şi calmă, a cărei linişte era întretăiată din când în când de foşnetul frunzelor tremurând în bătaia rafalelor de vânt. Acolo, în faţa montantului tatălui meu, care nu apucase să vadă România de după 1989 şi care murise fără să bănuiască faptul că fiul lui va ajunge prim-ministrul ţării, mi-am făgăduit mie şi lui să fiu ceea ce Corneliu Coposu, dacă ar fi trăit, ar fi fost în locul meu: un om de stat, nu om politic, nu politician; adică nu lichea curtenitoare a cărei minte să fie preocupată de interesele partidului şi nici arendaşul arghirofil care îşi preschimbă partidul în moşia căpătuielii personale. I-am spus să doarmă în pace, căci nu-l voi face de ruşine. Fusese ţărănist în perioada interbelică, alunecase apoi spre extrema dreaptă, ispăşindu-şi aventura politică ca deţinut politic. El fiind deţinut politic, eu nu am putut deveni

membru al partidului comunist, iar atunci când aş fi putut, n-am mai vrut să fiu.

Reculegerea de care am avut nevoie la mormântul tatălui, fără de care nu m-aş fi simţit în ordine cu mine însumi, şi fermitatea interioară pe care am căpătat-o în cele câteva minute petrecute în cimitirul din Drăgăsani nu au putut schimba cursul evenimentelor prevestite de verdictul episcopului Ioan. Pare ciudat s-o spun, dar nu mi-a plăcut să fiu prim-ministru. Dar cine m-ar crede? Cum să dai crezare unui om ce afirmă că puterea nu i-a priit, că, dimpotrivă, ea l-a adus în pragul infarctului şi i-a dat posibilitatea să afle câtă versatilitate poţi afla la nişte oameni care, nelăsându-i tu să moară, s-au dat în brânci ca să nu te lase să trăieşti? De câtă credibilitate poate

avea parte gura unui om ce declară senin că a intrat în politică cu entuziasm şi ambiţie şi este pe cale să iasă din ea scârbit peste măsură? Cum să fiu crezut când visul tuturor ariviştilor sfredeliţi de patima puterii şi purtând trufaş titulatura de senator şi deputat este să ajungă şi ei în funcţia în care am fost eu? Cum să fiu crezut când în România Structurilor puterea şi exercitarea ei „normală" sunt percepute numai prin prisma puterii comuniste? în fond, nici nu caut bă conving pe cineva, ceea ce caut e să depun mărturie despre cât de falsă şi aparentă e lumea politică românească. Iar pentru asta mi-este suficientă credinţa mea în Dumnezeu şi glasul acela lăuntric ce îmi şopteşte neîncetat că spun adevărul.

Sunt credincios. Mă rog în singurătate şi trăiesc tihna bucuroasă a rugăciunii din mine. Când un om politic mărturiseşte pe hârtie că este credincios, va fi întâmpinat de priviri sceptice. Iar dacă, pe deasupra, va mai spune că a fost credincios şi în timpul mandatului de

oljm-ministru, scepticismul privirilor abătute asupra lui va atinge pragul unei neîncrederi făţişe. Şi totuşi, am fost credincios şi arunci, cum sunt credincios şi acum, iar dacă am ieşit teafăr din golgota mandatului meu este pentru că reazemul credinţei m-a ajutat să mă păstrez pe linia de plutire. Ceea ce caracterizează libertatea interioară pe care ţi-o dă credinţa este că ea nu poate fi afectată de imprecaţiile şi intruziunile venite din afară. E în tine ceva care te ţine senin şi netulburat în ciuda celor mai neprevăzute lovituri şi în pofida celor mai neaşteptate evenimente, e în tine ceva ce îţi dă puterea de a-ţi păstra naivitatea, umorul şi buna-dis-poziţie chiar şi după ce ai trecut prin clipe cum unui alt prim-ministru post decembrist nu i-a fost dat să treacă. Credinţa am primit-o în parte prin educaţie, iar în parte în urma unei căutări de unul singur, în copilărie bunica mă punea să-i citesc Biblia, o ediţie veche din 1940, scrisă cu litere prea mici pentru ochii ei vârstnici. Ca să mă motiveze, mi-a promis 100 de lei drept răsplată dacă voi reuşi să-i citesc toată Biblia. I-o citeam aproape zilnic, chiar şi pasajele plicticoase din Numerii sau Regi, unde interminabilele enumerări şi repetiţii pun la grea încercare răbdarea oricărui copil, însă vârsta la care am păşit definitiv pe calea unei credinţe explicite şi conştientizate a fost cea de 30 – 35 de ani, când am realizat că ceea ce este pe Pământ, tot acest fenomen biologic pe care îl

numim convenţional viaţă, nu e rodul întâmplării şi nici al evoluţiei naturale. Sunt prea multe coincidenţe în istoria omenirii ca ele să poată fi puse pe seama întâmplării. Căutând să le explic pentru mine însumi, am cochetat o vreme cu ideea unei intervenţii extraterestre, sub influenţa lecturilor ce făceau deliciile generaţiei mele, în frunte cu Amin

21

CURSĂ PE CONTRASENS

Un despre viitor de Erich von Däniken. Apoi, citind fi, zică şi astronomie, mi-am dat seama că fantasma extraterestră era doar o verigă a unui lanţ care nu putea să înceapă cu ea, că mai înainte de ea fusese o altă fiinţă atotzămislitoare ce-i servise drept cauză şi că împingerea lucrurilor până la capătul lor de început te silea să accepţi ideea unei fiinţe dumnezeieşti. Ulterioarele lecturi religioase mi-au întărit această idee, iar astăzi ştiu că oamenii sunt cu adevărat importanţi, de vreme ce Dumnezeu şi-a jertfit propriul fiu pentru binele lor. Mărturisesc asta nu pentru a face bravadă de credinţă, dar de vreme ce am decis să-mi aştern pe hârtie amintirile nu pot trece peste singura trăire de fond fără de care alte amintiri probabil că n-aş fi avut. N-am nimic dintr-o fire bigotă, iar la biserică merg foarte rar. Cred fără clintire că relaţia cu Dumnezeu stă în rugăciunea mea vie şi zilnică, rostită cu cuvintele mele şi după tipicul meu, fără reţete prefabricate şi fără speranţe lipsite de acoperire. Apoi mai ştiu că schimbarea lăuntrică prin rugăciune nu e vorbă în vânt, ci experienţă aievea, mai aievea decât multe din lucrurile pe care le credem reale fără să le fi văzut vreodată. Când mă rog cer, dar adaug că mi se va da nu după a mea voie, ci după a Lui. De aceea nu mă răzvrătesc şi tot de aceea nu mă încearcă ispita apostaziei. Credinţei mele îi datorez naivitatea de nealterat faţă de fiinţa umană, o anume candoare credulă în raport cu fiecare om. Pus în faţa oamenilor, sunt tot timpul înclinat să-i judec individual, pe fiecare cu felul lui de a fi şi cu slăbiciunile sau calităţile lui, ferindu-mă să lipesc etichete şi să gândesc global, vârându-i pe toţi în aceeaşi oală a prejudecăţilor uzuale.

Şi mai este un lucru pe care l-am învăţat citind Biblia. Că istoria nu este o înşiruire fadă de evenimente.

22

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

ci înlănţuirea unor întâmplări vii, când atroce şi recuzabile, când

sublime şi atinse de aripa nobleţei umane, dar întotdeauna a unor întâmplări desfăcându-se unele din altele şi căpătându-şi semnificaţia prin raportarea la o instanţă ce se află mereu în afara lor. Vechiul Testament este o istorie a evreilor în cursul căreia regii şi cârmuitorii sunt judecaţi invariabil în funcţie de relaţia lor cu Dumnezeu. Asta contează cu adevărat în Biblie, nu faptele ca atare, ci măsura în care aceste fapte ale regilor sunt sau nu pe placul lui Dumnezeu. Conform acestui criteriu, oamenii de stat a căror valoare este incontestabilă sunt cei care au făcut voia Domnului, fiind plăcuţi Lui. Ascultă ei de planul divin, înseamnă că sunt conducători de seamă, nu ascultă de providenţă, atunci menirea lor de cârmuitori e stearpă. Iar acum, după ce eu însumi am fost aproape doi ani de zile unul din cârmuitorii României, de ce să nu mă întreb cum ar arăta istoria Europei din perspectiva planului lui Dumnezeu? Firește că ar fi o altă istorie, o istorie cum niciun istoric de azi sau de altă dată nu ar putea scrie. De pildă, îmi pun întrebarea: De ce a fost nevoie de comunism în Europa de Est? De ce tocmai aici? Şi de ce tocmai acum? Să fie această prigoană la care au fost supuse bisericile creştine un deget de avertisment îndreptat către ele? Sau a fost o încercare pentru care se cuvine să-i mulţumim lui Dumnezeu, deoarece fără ea nu ne-am fi întărit în credinţa noastră? Exemplul Bisericii Catolice din Polonia este grăitor în această privinţă. Nicio altă biserică nu a fost supusă unui proces mai crunt de exterminare, şi totuşi nicio altă biserică nu a ieşit mai puternică din această luptă pe viaţă şi pe moarte. A fost la un pas de dispariţie, şi totuşi capul Bisericii Catolice este astăzi o faţă

bisericească poloneză. Cel care este tentat să vadă aici o simplă întâmplare este bine să-şi vadă de treburile lui, căci nu are flerul necesar unei înţelegeri ceva mai adânci decât cea a bunului-simţ.

Şi dacă tot am fost aproape doi ani de zile conducătorul acestei ţări, de ce să nu împing întrebarea de mai sus şi mai departe? De ce să nu mă întreb de ce a trebuit eu să fiu prim-ministru? De ce a trebuit să trec prin ce am trecut, de vreme ce niciunul din prim-miniştrii României post decembriste nu a avut parte de atâta zbucium şi singurătate? De ce am ales mănăstirea Cozia ca loc de tratative în timpul mineriadei şi nu un alt loc? De ce am reuşit atunci să salvez o tară care se îndrepta sinucigaş spre o izolare comparabilă cu cea a

Basarabiei de azi? De ce a trebuit să trec prin purgatoriul acelor zile ale demiterii mele din decembrie 1999, şi de ce a trebuit ca pe 17 decembrie să mă trezesc dimineaţa prim-ministru pentru ca seara să mă culc ştiind că în scurt timp nu voi mai fi nici măcar membru al partidului meu, darmite prim-ministru? Singurul meu răspuns este mandatul meu şi ce am făcut în timpul lui, iar acest răspuns e tema acestor rânduri. Celălalt răspuns, cel neomenesc al planului divin, am să îl aflu când o să mor. Cine ştie, poate că menirea mea se încheiase atunci, poate că acea cădere de foarte de sus undeva jos era o formă de încercare divină pentru mine ca persoană şi că demiterea mea confirmă adevărul creştin că Dumnezeu ne vorbeşte prin gura celor care ne chinuiesc.

Din păcate pentru un om politic, credinţa aceasta a mea, căreia îi datorez păstrarea integră a sufletului meu după contaminarea la care am fost supus în cursul celor 12 ani de politică, m-a făcut să încalc un principiu

politic elementar: când ajungi într-o asemenea funcţie trebuie să renunţi la tot ce poate fi uman în fiinţa ta, la orice scrupul sentimental şi moral, căci dacă nu o faci te vei lovi de oameni care ştiu să respecte cu stricteţe acest principiu, mâncându-te cu fulgi cu tot. Iar eu, în loc să-mi consolidez puterea prin orice mijloace şi în loc să-i supun pe oameni planului urmărit de orice politician, şi anume sporirea puterii, m-am lăsat abătut de la acest plan de sentimente şi reticenţe morale. Greşeală enormă, de neiertat, care m-a costat de fapt funcţia de prim-ministru. Da, nu mi-a plăcut să fiu prim-ministru, de aici uşurinţa cu care am amânat strivirea unor opozanţi din PNŢCD despre care ştiam de mult că-mi poartă sâmbetele. Dar, despre asta, mai încolo. Aşadar, am ajuns prim-ministru în Vinerea Mare a Paştelui. Mai e nevoie să spun că infarctul suferit m-a surprins tot într-o zi de vineri? Mai e nevoie să spun că mi-am dat demisia tot într-o zi de vineri a lunii decembrie 1999? Să mai adaug oare că ziua de 22 ianuarie 1999, ziua întâlnirii de la Cozia, când România s-a aflat la un pas de prăpastie, a căzut tot într-o zi de vineri? Simple coincidenţe, veţi spune, potriviri întâmplătoare a doua lucruri care, încrucişându-se în desfăşurarea lor, se întâlnesc într-un acelaşi punct al vieţii şi lasă impresia că îndărătul acelui punct s-ar ascunde cine ştie ce

semnificaţie obscură. Când de fapt semnificaţia lipseşte şi numai minţii noastre biciuite de temeri îi este întipărită această afurisită propensiune de a căuta tâlcuri acolo unde ele de fapt nu sunt. Dar ce e o coincidenţă dacă nu circumstanţa imprevizibilă în care nădejdea dată de credinţă se clatină sub lovitura hazardului implacabil al acestei lumi? Există lucruri pe care nu le poţi controla şi tocmai ele ţi se

25

CURSĂ PE CONTRASENS

pun de-a curmezişul, iar superstiţia este măsura de siguranţă pe care un om convins că nu totul depinde de el şi-o ia ca pavăză în faţa neprevăzutului neprielnic. Superstiţia e atitudinea de precauţie în faţa unui rău pe care cauţi să-l prevezi după semnele lui însoţitoare, semne ce apar de tot atâtea ori de câte ori apare spectrul malefic al neprevăzutului. Pentru mine, semnul însoţitor al răului este ziua de vineri; nu as putea spune că în fiecare vineri mi se poate întâmpla ceva rău, dar pot spune în schimb că răul, atunci când apare, mă loveşte într-o zi de vineri. Cât despre coincidenţele fericite, acelea ţin de doza de noroc pe care le-a pus Dumnezeu în noi, ele sunt răsfrângerile favorabile ale unei providenţe despre care astăzi nu poţi vorbi fără să frizezi ridicolul, dar de al cărei efect, eu unul, nu mă îndoiesc.

Norocul e partea de asistenţă dumnezeiască de care are parte un om care, crezând în puterea din cer, a ales să intre în jocul puterii de pe Pământ. Nu e nicio contradicţie aici, şi n-am avut niciodată înţelegere pentru cei care căutau să mă convingă că puterea lumească dintr-o democraţie laică infirmă credinţa într-o putere supralumească. Din contră, am avut toată înţelegerea pentru cei care îmi spuneau că un politician, dacă n-are noroc, e bine să se lase de politică. Şi chiar aşa este, norocul e atât de decisiv în cariera unui om politic încât fără el nici cel mai înzestrat om nu poate răzbi.

O altă consecinţă a seninătăţii pe care mi-a dat-o credinţa e detaşarea dezinvoltă cu care mă mişc printre oameni, ca şi buna-dispoziţie pe care mi-o manifest sub forma umorului. Umorul e revanşa oamenilor superiori în faţa tragismului inerent vieţii. Dacă nu ştii să râzi, dacă nu ştii să detensionezi cele mai apăsătoare

26

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

clipe cu o glumă sau cu o observaţie caustică, efortul tău de a înota în apele politicii va fi de scurtă durată. pâră modulaţiile

histrionice pe care le implică orice artă a disimuiării sentimentelor, aşadar fără masca de umor indispensabilă unui om politic care vrea să se descurce în orice situaţie, oricât de stânjenitoare sau de grea ar fi ea pentru el, şansele de reuşită în disputa politică sunt anemice. Nici cele mai belicoase declaraţii şi nici cea mai intransigentă atitudine nu pot întrece, ca efect, o vorbă de duh spusă atunci când trebuie. Dacă am ieşit învingător în momentele de cumpănă ale mandatului meu este pentru că am ştiut să descreţesc frunţile în circumstanţe când toţi cei din jurul meu îşi pierduseră cumpătul. Da, un cuvânt de spirit poate cântări mai mult decât orice calcul premeditat şi decât orice informaţie secretă. Un politician fără simţul umorului nu e politician. E drept că zeflemeaua cu care i-am lovit pe alţii s-a întors deseori împotriva mea, dar asta ţine de regula nescrisă a jocului. Apoi, această deschidere spontană către ceilalţi, prin care puteam să mă înţeleg cu oricine, anihilând orice antipatie şi orice prejudecată a celuilalt faţă de mine, mi-a prins bine, dar, pe de altă parte, din cauza ei, am lăsat de multe ori impresia că sunt prea accesibil. Este drept că faţă de oamenii obişnuiţi, cei din afara politicului şi a afacerilor, acest comportament al meu a fost mereu unul cu adevărat sincer, între politicieni însă, felul meu de a fi mi-a permis adesea să dau glas cu nonşalanţă unor critici şi observaţii care, spuse de un altul şi în alt fel, ar fi putut ofensa iremediabil persoanele în cauză. Chiar şi aşa, multe din aceste „ţinte" ale atacurilor mele nu m-au iertat.

Da, umorul, seninătatea şi detaşarea m-au însoţit în toate episoadele carierei politice. Ele sunt feţele lumi

27

CURSĂ PE CONTRASENS

noase ale credinţei mele, cum superstiţia e partea ei tulbure, încercarea de a evita sorocul malefic şi clipa pie-zei rele este un fel de condiţionare psihologică prin care cauţi un punct fix şi stabil în curgerea debordantă şi haotică a întâmplărilor. Îţi creezi o metodă a ta de depistare a răului stabilind o corelaţie invariabilă între un reper cronologic în aparenţă malefic, ce cade o dată pe săptămână (cum e ziua de vineri), şi întreaga gamă de rele pe care le poţi păţi, dar nişte rele a căror esenţă e cu adevărat rea. Vinerea e doar în aparenţă rea, dar necazurile sunt în esenţă, nu în aparenţă, rele. Şi câte nu sunt cazurile în care lucrurile se petrec exact aşa, esenţa malefică îmbrăcând forma aparenţei benigne? Să iau exemplul politicii, doar la

ea voiam să ajung, în fond, superstiţia mă priveşte doar pe mine, dar politica acestei ţări ne priveşte pe toţi laolaltă şi pe fiecare în parte, în privinţa ei, a acestei politici româneşti, ideea de mai sus este în întregime valabilă: în aparenţă, politica românească e benignă şi naturală, când de fapt, în esenţa ei, stă ascuns un element malefic. Să fiu mai clar.

În aparenţă în România sunt mai multe partide, în realitate nu există decât un partid, cel al Structurilor, prin Structuri înţelegând matricele sociale alcătuite din foştii securişti şi cadrele aparatului comunist de partid. Aceste matrice, veritabile pârghii de putere în organismul societăţii, au pătruns peste tot, în mass-me-dia, în lumea afacerilor, în reţeaua bancară privată sau de stat, şi fireşte în toate partidele, împrumutând ca-meleonic chipul ideologiei partidului în care s-au refugiat. Fluxul şi refluxul schimbărilor politice au lăsat netulburat stratul adânc al apei în care se adăpostesc aceşti supravieţuitori cu stabilitate de miriapode şi cu

elasticitate de amoebe. Se mişcă în orice direcţie, iau orice formă şi au un arghirotropism înnăscut. Dumnezeul lor de acum e banul, iar în mintea lor nu poate încăpea gândul că există oameni care să nu poată fi cumpăraţi, şantajaţi sau intimidaţi. Sunt latenţi, dar ies la suprafaţă prin prelungiri pseudopodice, pe care fireşte că le poţi tăia, însă degeaba, se regenerează miraculos ivindu-se din nou, printr-o nouă prelungire pseudopodică al cărei chip e altul, deşi structura din care a răsărit e aceeaşi.

Iată motivul pentru care scena politicii româneşti se aseamănă cu o tablă de şah. Privită fără piesele de pe ea, tabla de şah surprinde prin monotonia aşezării pătrăţelelor ei. Oricum ai privi, în orice direcţie ţi-ai lăsa ochii să alunece, peste tot eşti întâmpinat de aceeaşi înşiruire implacabilă a doua culori care fie alternează mereu pe coloanele verticale, alb-negru, negru-alb, fie se contopesc într-una singură pe diagonalele ei, alb şi numai alb, sau negru şi numai negru. Un privitor neiniţiat în esenţa şahului va trăi cu convingerea că cele 64 de pătrăţele ale tablei de şah alcătuiesc un mozaic inert în interiorul căruia niciun pătrăţel nu este mai privilegiat decât altul. Toate sunt otova, unul lângă altul şi unul după altul, fără nicio deosebire între ele şi fără nicio distincţie de rang. Nimic mai fals. Sub aparenta monotonie

a dalelor pătrate sau rombice, depinde cum le priveşti, se ascunde o ierarhie de fier a unor veritabile câmpuri de forţă. Ciudăţenia şi deopotrivă însuşirea fascinantă a acestor câmpuri de forţă este că sunt insesizabile cât timp n-ai aşezat piesele pe tablă. Te uiţi la tabla goală şi nu le vezi, dar e suficient să le pui în poziţia de început şi să faci câteva mutări ca să-ţi dai seama că valoarea unei piese e dată nu atât de puterea ei intrinsecă, adică de numărul de pătrăţele

29

CURSĂ PE CONTRASENS

pe care le are în bătaie, cât prin poziţia pe care o ocupă acea piesă în ierarhia câmpurilor de forţă. Cu cât piesele ocupă poziţii mai centrale în cadrul celor patru brâie de forţă care sunt aşezate concentric din centrul tablei spre marginile ei, cu atât puterea pieselor este mai mare. Cu alte cuvinte, valoarea piesei depinde mai puţin de forţa ei de atac şi mai mult de câmpul în care se află. Un jucător adevărat de şah e cel care nu pierde nicio clipă din vedere existenţa acestor câmpuri ina-parente înăuntrul cărora urmează să-şi mute piesele. Ei bine, structurile fostelor cadre ale securităţii sunt întocmai câmpurilor de forţă de pe tabla de şah. Sunt latente când le priveşti din afară, atât de latente încât îţi lasă impresia că sunt inerte, dar de îndată ce începi, ca politician, să te mişti printre ele te loveşti de câmpul de forţă pe care ele îl exercită discret, dar inexorabil. Cine crede că poate da iama în aceste câmpuri făcându-le una cu pământul, pentru ca apoi să reia jocul politic din nou în lipsa acestor câmpuri, va trăi aceeaşi surpriză ca cea încercată de cineva care vrea să joace şah fără tablă. Căci aici e drama, în absenţa câmpurilor de forţă, piesele de şah, ca şi oamenii politici de pe eşichierul politic, nu fac doi bani. Iar în politica românească drama e dublă. Un om politic, dacă vrea să mişte cât de cât, nu numai că este silit să se supună co-erciţiei exercitate de Structuri, dar, mai mult, el este obligat să facă parte din Structuri. Cine nu face parte din Structuri este un pion a cărui eficienţă este nulă. Aceasta este teza mea: nu te poţi păstra la putere dacă nu faci parte din Structuri, tot aşa cum nu te poţi mişca eficient pe tabla de şah dacă nu te foloseşti de câmpurile de forţă ale ei. Cei mai de succes oameni de afaceri provin din Structuri. Luaţi-i pe rând şi veţi vedea că toţi au acelaşi trecut, se trag din aceeaşi pepinieră institu

30

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

ţională. Puieţii lor, fiii, ginerii, nepoţii sunt croiţi pe acelaşi calapod, şi cum cine se aseamănă se adună, toţi se ştiu şi se recunosc între ei. Când Emil Constantines-cu declara la sfârşitul mandatului prezidenţial că a fost învins de Structuri, dădea glas unei stări de fapt incontestabile. Şi totuşi avusese la îndemână un interval de patru ani de zile, nu un an şi nouă luni cât mi se acordaseră mie, ţinuse în mână toate pârghiile prin care ar fi putut să schimbe ceva, şi în loc de asta a reuşit doar să zgârie la suprafaţă crusta unei lave ce mocnea slobodă în craterul Structurilor, în aşteptarea alegerilor din 2000. S-a mulţumit să numească la conducerea SRI şi SIE nişte oameni cât de poate de amabili, dar a căror incompetenţă în materie era vizibilă cu ochiul liber. Harnagea a fost precum o marionetă pusă în fruntea SIE spre a da instituţiei o aparenţă nouă şi democratică, în vreme ce sub el ofiţerii de securitate îşi vedeau de treabă fără ştiinţa şefului lor. Costin Georgescu, ceva mai răsărit decât omologul lui de la informaţii externe, n-a reuşit nici el să pătrundă în hăţişul foarte bine organizat al SRI, fiind silit să patroneze de faţadă o instituţie ai cărei ofiţeri şi-au profesat netulburaţi meseria învăţată după nişte norme ieşite din uz. Cât am fost prim-ministru, aproape toate informaţiile „secrete" externe pe care cele două servicii mi le-au pus la îndemână le ştiam deja de la CNN. Nu-mi amintesc decât de două împrejurări în care să fi simţit că aceste servicii au cu adevărat o utilitate din punctul de vedere al prim-ministrului. Înaintea vizitei în Franţa, am fost informat că francezii de la Renault nu au nici cea mai mică intenţie să investească iarăşi în fabrica de automobile Dacia, pe care o considerau definitiv compromisă din punct de vedere tehnic şi financiar. Când primeşti o asemenea informaţie, ai tentaţia s-o accepţi ca

pe o fatalitate în faţa căreia nu-ţi rămâne decât să te resemnezi. Şi totuşi am fost la Renault şi am reuşit ceea ce previziunile SIE excludeau în întregime, să-i conving pe francezi să preia Dacia şi să o readucă pe linia de plutire, transformând-o chiar într-o întreprindere profitabilă. Mi-amintesc şi acum uimirea ofiţerilor de la SIE când s-au văzut în faţa faptului împlinit, a acordului încheiat de partea română cu fabrica Renault în vederea preluării întreprinderii Dacia. Poate cineva să-mi conteste acest merit? Poate cineva să spună că dacă această emblemă naţională care este Dacia mai produce şi astăzi

maşini, asigurând locuri de muncă românilor, este pentru că un altul şi nu eu a fost cel care i-a convins pe francezi? A doua împrejurare în care SIE a dovedit că există pentru mine a fost în timpul mineriadei din ianuarie 1999, când am fost înştiinţat că în urma tulburărilor sociale care scăpaseră de sub control în ţară, ambasadorii acreditaţi la Bucureşti se pregăteau să îşi trimită familiile acasă, restrânseseră personalul la minimul necesar şi stăteau cu bagajele făcute aşteptând cursul evenimentelor. Arunci mi-am dat seama că România se afla pe muchia prăpastiei, că nu ne mai lipsea mult şi ieşeam poate pentru totdeauna din socotelile cancelariilor occidentale, că dacă nu urma să se întâmple ceva radical, nebunesc şi imprevizibil, România avea să se întoarcă la anii de agonie comunistă. Gestul acela radical, nebunesc şi imprevizibil s-a numit întâlnirea de la Cozia şi acum, retrăind fulgerător clipele de atunci, mă întreb câţi români şi-au dat cu adevărat seama că ţara lor, în ianuarie 1999, a fost la un pas de moarte ca ţară europeană? Au ştiut oare acei români care le ţineau pumnii minerilor, rugându-se în taină ca guvernul Radu Vasile să cadă şi privind cu satisfacţie la televizor cum marşul triumfător al acelor

deznădăjduiţi nu putea fi chipurile oprit, au ştiut ei oare că, dacă acea semilovitură de stat reuşea, un alt prilej de satisfacţie nu mai aveau să guste pentru cădecenii? Niciodată România nu a fost mai aproape de dezastru ca în acele zile de ianuarie, niciodată organele de stat destinate a păstra ordinea în ţară prin forţă nu au fost mai lipsite de forţă ca atunci. Un biet popor de victime pactizând în urale cu călăii lor. Au ştiut Iliescu şi Vadim că tot sprijinul acordat de ei lui Cozma putea anula aproape complet viitorul european al României? Cred că da.

Una din trăsăturile de bază ale Structurilor e că cei care le aparţin sunt convinşi că alcătuiesc o elită: au mândria castei din care provin, tendinţa de respingere şi de dispreţuire a oricui nu face parte din aceeaşi structură. Când rostesc cuvântul „elită", ei nu se pot gândi decât la ei înşişi, şi li se pare neverosimil că în ţara asta ar mai putea fi şi altfel de elite, de un fel radical deosebit de cel ştiut de ei. În ochii lor, un om politic ca mine, fără carnet de comunist şi cu tată deţinut politic, nu putea fi decât un parvenit, căci veneam din afara Structurilor şi tindeam spre un nivel al politicii care, în mintea lor, nu putea fi atins

decât de membrii elitei lor. Că totuşi s-a întâmplat să urc în ierarhie peste ei şi fără încuviinţarea lor nu a fost un episod atât de dramatic încât să-i debusoleze definitiv. Românii trebuie să înţeleagă că triumful deplin al Structurilor s-a petrecut la alegerile din 2000. Occidentul se înşală dacă crede că schimbarea de limbaj şi de ideologie a Structurilor reprezintă o schimbare de profunzime a oamenilor lor. Realitatea e că ei nu pot gândi altfel, indiferent de circumstanţă. Pentru ei dublul limbaj şi dubla gândire sunt a doua lor natură. Când li se adresează occidentalilor, ei chiar cred sincer în ceea ce spun, sunt convinşi

de deschiderea lor occidentală şi de vocaţia lor capitalistă, dar de cum se întorc în ţară şi se închid în biroul lor, măsurile pe care le iau sunt cele ale mlaştinei dâmboviţene. Tot ce au luat de la capitalişti e luxul, dar fiinţa lor intimă poartă tarele dublei gândiri. Personalitatea lor e scindată într-o parte de uz oficial şi public, a cărei înfăţişare e cea a europeanului spilcuit cu deprinderi democratice, şi într-o parte intimă, şi tocmai de aceea adevărată, a intrigantului cu apucături fanariote. Cine crede că-i poate schimba intrând în sistemul lor şi modificând lucrurile dinlăuntru uită că o dată intrat acolo va semăna leit lor, împrumutându-le mândria de castă, dispreţul şi lipsa de scrupule. Mass-me-dia, serviciile secrete, partidele politice sunt toate controlate de ei. Procentual, cam 80% din clasa politică românească este expresia Structurilor. De aceea ea nu merită să existe, cum nici Parlamentul României de după 2000 nu-şi merită numele. Când privesc acest for legislativ, aşa cum apare el azi, îmi dau seama că există viaţă după moarte. Oamenii aceştia au murit de mult şi totuşi mai trăiesc. Cum să numeşti Parlament un loc în care nu se întâmplă nimic? Nu mai există dispute, nimeni nu se mai ceartă cu rumeni, există un consens de tip abulic, ca o înţelegere între oameni a căror voinţă a fost neutralizată. Motivul pentru care clasa politică românească nu merită să mai fie e că din ea nu se vor naşte vreodată bărbaţi de stat. Iar scopul clasei politice tocmai acesta este, să creeze un mediu din care, chiar dacă rar şi anevoie, pot să apară oameni cu stofă de conducători de stat.

Şi dacă tot am adus vorba de şah, de a cărui patimă nu mă voi lepăda până în ultima zi, mai există o trăsătură a acestui joc care se potriveşte ca o mănuşă caruselului de deşertăciuni al eşichierului

politic românesc.

34

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

Tocul de şah pare cel mai inofensiv joc cu putinţă. Ce poate fi mai inocent şi mai inofensiv decât gestul de a sta aplecat asupra unei table schimbând nişte piese jin lemn, plastic sau fildeş? S-ar spune că e ca un duel trecut prin minte între doi opozanţi a căror cruzime a căpătat chipul monden al unui joc de societate. Doi opozanţi ce intră în pielea unor strategi mânându-şi armata la luptă pe un câmp de război în care soarta bătăliei nu e hotărâtă nici de înzestrarea tehnică a oştilor, căci ambele sunt perfect egale ca forţă, şi nici de persistenţa discretă a câmpurilor de forţă de pe tablă, dacă acceptăm că fiecare adversar le cunoaşte tot atât de bine ca şi celălalt, ci de gradul de agresivitate a voinţei de a învinge, întotdeauna în şah învinge cel a cărui dorinţă de victorie este mai mare. Între doi jucători de forţă egală, laurii vor poposi pe fruntea celui care a atins un prag mai mare al agresivităţii minţii. Iată de ce tabla de şah, deşi pe ea nu curge nicio picătură de sânge, este locul unei bătălii pe viaţă şi pe moarte. Pionii cad, caii se schimbă şi nebunii sunt sacrificaţi, dar de fapt pe acea tablă nu piesele mor, nu reginele cad victime, nu regii sunt înconjuraţi în plasa matului, ci iluziile şi speranţele strategilor, planurile şi loviturile gândite de ei în secret, voluptăţile victoriei şi euforia puterii presimţite când celălalt, deşi pare a fi în pragul dezastrului, reuşeşte să se salveze în ultima clipă. Şahul este un joc extrem de agresiv, dar de lucrul acesta nu-şi dau seama decât cei a căror inteligenţă a atins la rândul ei pragul agresivităţii pure, o agresivitate care nu este consecinţa dăunătoare a inteligenţei, ci condiţia ei de funcţionare. Fondul inteligenţei umane este agresivitatea, adevărul acesta mi se pare atât de cu neputinţă de respins, încât îl trec în rândul evidenţelor. Poli

35

CURSĂ PE CONTRASENS

tica, la fel ca şahul, este o formă de manifestare a acelor oameni la care inteligenţa de tip agresiv a ştiut să se exprime în forma democratică a politicii. Dar deosebirea esenţială dintre arena politică şi tabla de şah e că jucătorii îşi iau coatele de pe masă şi păşesc alături de pionii şi caii lor. Strategul oştirii devine el însuşi o piesă într-o bătălie ce-i poate aduce moartea. Dar o moarte înţeleasă ca ieşire din joc. Jucătorii aplecaţi asupra mesei devin gladiatori al căror trident a

fost înlocuit cu toga de croială modernă a senatorilor sau deputaţilor.

Există o treaptă a politicii pe care, dacă o atingi, politica devine joc în sine, dispută de dragul disputei, sau mai curând dispută de dragul voluptăţii de a te şti rămas în joc. Singura regulă ce trebuie respectată este aceea că, orice ai face şi oricâte reguli ai încălca, trebuie să tinzi neîncetat, necurmat şi clipă de clipă către putere, trebuie să te păstrezi în cărţi, în miezul încleştării. Aşa cum sunt oameni suferind de mania jocurilor de noroc, jucând până la ultimul sfanţ şi risipindu-şi şi ultima brumă de avere, tot aşa există oameni la care patima politicii a devenit pasiune statornică, arzătoare şi incurabilă. Aceasta e de fapt adevărata politică, cea pe care n-o mai faci cu gândul de a-ţi chivernisi familia, rudele şi prietenii, cea pe care n-o mai practici în numele unei teorii şi în folosul unui partid, ci cea săvârşită pentru satisfacţia de a fi acolo, în punctul fierbinte al deciziilor care privesc o ţară. Aceasta e adevărata politică, şi tocmai pentru că e aşa, cei care au atins această treaptă nu pot fi număraţi nici măcar pe degetele unei mâini. Corneliu Coposu atinsese această treaptă, cum şi Ion Iliescu a atins-o la rândul lui. Cu primul, timpul n-a mai avut răbdare, celui de-al doi

Iea timpul i-a dăruit răgaz suficient pentru a deveni (după 2000 ceea ce nu înţelesese să fie până în 1996. În rest, oricât aş privi în jur, nu mai văd niciun alt jucător de o statură comparabilă.

Situaţia deprimantă a societăţii româneşti este că cei care fac în prezent politică în această ţară nu s-au desprins încă de stadiul ecloziunii întru înavuţire, ei răsar spornic din găoacea precarităţii materiale şi se aruncă în bătălie doar pentru că ştiu ceea ce ştie orice român: politica este un mijloc de înstărire. Dar aceşti politicieni, aşa pătrunşi cum sunt de convingerea că fac politică pe picior mare, sunt în realitate prezenţe insignifiante pe tabla jocului politic. Ei nu contează defel în acest joc, şi nu contează pentru că la ei agresivitatea nu s-a concentrat în acel focar de patimă şi ambiţie care poartă numele de inteligenţă. Ei nu au atins pragul agresiv al inteligenţei, ceea ce înseamnă că de fapt nu sunt cu adevărat inteligenţi. Căci asta nu vor putea pricepe ei în veci, că o inteligenţă este cu atât mai agresivă cu cât gradul de rafinament la care a ajuns este mai mare. Lipsiţi de acest grad, ei văd în agresivitate o forţă brutală şi dură, al cărei

corespondent într-o lume democratică, din care forţa pumnului a dispărut, e forţa banului. Aşa se explică bădărănia băţoasă şi orbită de sine a politicienilor români, al căror gând, atunci când ţin conferinţe de presă despre nivelul de trai al cetăţenilor, deplângând starea precară a românilor, se îndreaptă invariabil spre firmele lor personale. Butucănoşenia lipsită de scrupule a politicienilor români vine din lipsa de anvergură agresivă a rafinării inteligenţei lor.

LV*

PACEA DE LA COZIA

Mineriadele din ianuarie 1999 şi februarie 1999 au fost consecinţa naturală a celor precedente, dar mai ales a celei din iunie 1990. Toate au reprezentat exemple de utilizare a unui grup social împotriva altor grupuri sociale. S-a ivit astfel un mecanism mental periculos ce s-a perpetuat de atunci în mintea Structurilor. Ele s-au obişnuit să creadă că un guvern care provoacă nemulţumiri sociale prin măsurile pe care le ia poate fi înlăturat prin revolta firească a năpăstuiţilor.

În 14 iunie 1990 s-a întâmplat să mă aflu în biroul rectorului ASE-ului exact în momentul în care minerii defilau disciplinat prin Piaţa Romană, rânduri-rânduri. Impresionant spectacol, trebuie să recunosc, mai ales că toţi minerii, nici azi nu ştiu de ce, aveau feţele murdare, parcă atunci ieşiseră din mină. Doar avuseseră timp să se spele la gara unde fuseseră întâmpinaţi cum se cuvine! în tăcerea lăsată atunci în birou, una din secretarele de acolo, o focoasă susţinătoare a FSN-ului lui Ion Iliescu, pradă unui entuziasm aproape erotic faţă de mineri, a exclamat cu ochii pe fereastră: „Bine aţi venit, dragilor!" Mai târziu, revenind în biroul meu de la Facultatea de Comerţ, mi-au fost aduşi trei studenţi, două fete şi un băiat, maltrataţi de mineri. Acela a fost primul meu contact cu minerii lui Cozma. Pe vremea aceea, ASE-ul era un bastion al FSN-ului în care

nu exista pericolul manifestării unor atitudini „neconformiste". Eu, ca ţărănist, eram o excepţie scandaloasă. Şi eram şi prodecan! Graţie cuminţeniei politice a cadrelor universitare faţă de noua putere, ASE-ul nu se afla pe harta cu „ţinte" a minerilor. Un profesor de matematică, coleg de-al meu, cu înclinaţii erotice vădite faţă de studentele care nu iubeau arida disciplină a matematicii, a exclamat

atunci nedumerit: „Noi de ce nu chemăm minerii? îl avem pe Radu Vasile aici!" Asta-i amintirea mea din timpul primei mineriade, când nu bănuiam că peste nouă ani voi da nas în nas cu minerii în cu totul alte circumstanţe şi de pe o cu totul altă poziţie. Atunci, în iunie 1990, a prins contur în mintea românilor ideea pernicioasă că minerii sunt întotdeauna o forţă justiţiară bună, care, deşi nu-i pasă de lege, vine să instituie liniştea şi dreptatea bâtei. De atunci puterea de până la alegerile din 1996 le-a căutat statornic în coarne minerilor, Cozma neavând nevoie decât de un simplu telefon la Guvern pentru a primi pomană banii necesari pentru Regia Huilei, în timpul premierului Ciorbea, banii daţi disponibilizaţilor din Valea Jiului, cheltuiţi imediat pe nimicuri de nişte mineri incapabili să vadă dincolo de ziua de mâine, n-au rezolvat problemele mineritului românesc. Nu banii în sine puteau fi o soluţie, ci măsurile de asistenţă socială vizând reintegrarea minerilor în alte activităţi. La sfârşitul lui 1998, la sediul Ministerului Industriilor au demarat discuţiile privitoare la bugetul Regiei Huilei. Din delegaţia minerilor din Valea Jiului lipsea Miron Cozma, căruia Berceanu îi refuzase dreptul de a participa la negocieri. Negocierea de la Ministerul Industriilor era aparentă, liderii ortacilor discutau ce discutau cu Berceanu şi Stănculescu, secretarul de stat cu

fioscător al domeniului, şi apoi ieşeau afară şi-l sunau pe Cozma. Acesta le dădea indicaţii din Petroşani, indicaţii ce se limitau de cele mai multe ori la ordinul de a nu accepta soluţiile şi variantele oferite de guvern, în ciuda trenării negocierilor, liderii au fost la un pas de a semna o variantă de buget, dar în ultima clipă, ca de obicei, Cozma le-a dat ordin să n-o facă. Prin urmare, delegaţia minerilor s-a întors la Petroşani fără să fi semnat ceva. Au cerut apoi venirea lui Berceanu în Valea Jiului, cerere respinsă de ministrul Industriilor, apoi a mea. Firește că am refuzat. Un prim-ministru nu stă să se tocmească cu un infractor trecut de curând prin puşcărie. Opoziţia şi-a exprimat prompt indignarea faţă de dispreţul afişat de guvernul Radu Vasile faţă de soarta grea a minerilor. Când mă gândesc că în 2001 prim-ministrul a refuzat să meargă la Reşiţa, pentru a discuta cu greviştii, şi că acest gest a avut parte de aprobarea totală a celor care condamnaseră decizia mea de a nu merge la Petroşani, nu pot să nu mă amuz pe seama versatilităţii şi a lipsei de memorie a politicienilor români. Pe

fondul acestei lipse de comunicare dintre noi şi mineri s-au copt condiţiile mineriadei din ianuarie 1999. Când spun că s-au copt condiţiile, înţeleg prin asta declanşarea mecanismului de rezolvare prin forţă a unei situaţii pe care minerii lui Cozma o lăsaseră în mod premeditat nerezolvată. Din acel moment evenimentele s-au precipitat. Minerii au declarat grevă pe 14 ianuarie şi Cozma a hotărât marşul minerilor spre Bucureşti. Cum venirea minerilor la Bucureşti părea desprinsă dintr-o poveste de demult, cu neputinţă de repetat, mulţi nu au crezut până în ultima clipă că se vor repeta episoadele din 1990 şi 1991. Minerii vin şi răstoarnă un guvern, populaţia

41

CURSA PE CONTRASENS

Îi primeşte cu braţele deschise şi cu urale de recunoştinţă, şi nimeni nu stă să se întrebe ce ordine a statului de drept poate fi în vigoare într-o ţară în care 10.000 de vlăjgani îşi pun în cap să răstoarne puterea şi chiar reuşesc, sub privirile oblăduitoare ale organelor autorităţii de stat. Unde s-a mai pomenit asta? Numai în România, firește. Complexul psihologic al venirii minerilor în Bucureşti este o trăsătură ce s-a perpetuat în mintea tuturor guvernelor dinaintea mea. Iar guvernul meu nu putea să dea apă la moară acestui complex.

Prima măsură salutară, care le-a dat de înţeles minerilor că vremea jocului de-a da fuga la Bucureşti ca să pună un alt guvern în loc trecuse, a fost decizia lui Băsescu de a schimba traseele trenurilor ce plecau din Valea Jiului spre Bucureşti, deturnând garnituri întregi, suspendând altele sau amânând sine die formarea unora de utilitate conjuncturală. În Parlamentul României, Băsescu a fost învinuit de abuz de putere, în acele zile, cele două camere ale Parlamentului deveniseră un fel de case de pariuri şi de licitaţii, pe culoarele cărora singura temă demnă de discutat era nu cine o să câştige, ci ce componenţă va avea noul guvern de criză şi când vor avea loc alegerile anticipate, în plus, prinsese din nou viaţă ideea ineptă a unui guvern tehnocrat, idee aruncată de Asociaţia Oamenilor de Afaceri din România, care făgăduia nici mai mult nici mai puţin de trei miliarde de dolari bani peşin, intraţi pe loc în vistieria statului, de îndată ce un astfel de guvern s-ar fi constituit.

Judecătoria din Petroşani, graţie unui curaj demn de a fi amintit, a declarat greva minerilor din Valea Jiului ca fiind ilegală, însă Cozma

nu era omul care să se împiedice de decizia unui tribunal, în fond, nu tre'

42

PACEA DE LA COZIA

cuseră decât şase luni de când fusese eliberat din detenţie prin hotărârea unui judecător iresponsabil. Şi iată că numai după şa se luni acest om punea la cale o nouă mineriadă împotriva guvernului. Pe 18 ianuarie e\ a dat ordinul de punere în mişcare a minerilor spre Bucureşti.

Dejeu, ministrul ţărănist al Internelor, a încercat la rândul lui să fie ferm, cerând patronilor firmelor de transport să nu pună la dispoziţia minerilor autobuze sau alte mijloace de transport. Această încercare făcută de poliţie, ca toate măsurile luate de Dejeu în timpul mandatului său de ministru de Interne, n-a avut niciun efect. Minerii şi-au făcut rost de autobuze din baza Regiei Huilei din Petroşani şi de la firmele private ai căror patroni aveau vechi relaţii de amiciţie cu oamenii Structurilor.

Ce a urmat după aceea ţine de un spectacol comic. Minerii veneau neabătut spre Bucureşti, iar eu primeam informaţii că situaţia pe teren e sub control. Impotenţa neverosimilă a organelor Ministerului de Interne în acele zile a avut două cauze: cea de fond era că mai toţi ofiţerii acestei instituţii erau trup şi suflet de partea partidelor de stânga, aşteptând cu înfrigurare ziua „eliberării" de jugul partidelor de dreapta. Aceşti ofiţeri învăţaseră perfect regula de aur a frondei profesionale, aceea de a se achita de o datorie fără s-o îndeplinească. Erau întruchiparea grijii şi dăruirii profesionale, neclintindu-se însă din inerţia ostilă cu care priveau guvernele de după 1996. Ei au practicat în acele zile un sabotaj al propriei lor instituţii, reuşind să joace rolul executanţilor conştiincioşi cărora nu le puteai reproşa nimic, atât de bine au ştiut să se agite fără să facă de fapt ceva. Cea de-a doua cauză e că ca

43

CURSĂ PE CONTRASENS

menii cu funcţii-cheie în ierarhia Internelor, cei care fuseseră puşi acolo tocmai pentru că erau uneltele de încredere ale lui Diaconescu şi Constantinescu, au oferit un penibil spectacol de incompetenţă crasă. Mai întâi Dejeu, un om în vârstă, temător, aflat mereu în defensivă, aşteptând mereu „focul verde" de la Cotroceni,

care a lăsat mai toată responsabilitatea acţiunii în seama secretarului de stat de la Interne, Teodor Zaharia. Nu pot să nu zâmbesc amintindu-mi că în mintea acestui ministru cel mai bun plan de anihilare al minerilor era acela de ademenire a minerilor pe Valea Oltului în sus, către Sibiu, şi încercuirea şi neutralizarea lor într-o parcare aflată pe şoseaua cu patru benzi dintre Selimbăr şi Sibiu! Omul acesta nici măcar atât nu ştia, că o masă de 8.000 – 10.000 de oameni nu poate fi anihilată în câmp deschis. Unde mai pui că însuşi Constantinescu, în şedinţa CSAT din seara premergătoare întâlnirii de la Cozia, se declara partizanul unui scenariu oarecum asemănător, în care minerii să fie lăsaţi să înainteze dincolo de Piteşti şi apoi opriţi şi împrăştiaţi de un baraj al Jandarmeriei organizat pe autostrada Bucureşti – piteşti! Unul din multele „scenarii" fantasmagorice pe care preşedintele statului avea să le urzească în mandatul său. Cum poţi opri în câmp deschis şi fără vărsare de sânge o ceată organizată de câteva mii de oameni e un lucru pe care niciun specialist în tactică militară nu l-a descoperit încă. Pe 21 ianuarie, după străpungerea barajului de la Costeşti, i-am cerut lui Dejeu demisia şi l-am informat pe preşedintele statului cerându-i consimţământul pentru schimbarea lui Dejeu. Noul ministru, ales nu de mine, ci de Diaconescu şi Constantinescu, a fost Dudu Ionescu, secretar de stat pe vremea aceea la Apărare, un om de

caracter, cu o fire dârză, ale cărui relaţii cu Constantinescu se mărgineau însă la o antipatie incipientă.

Al doilea personaj-cheie în ierarhia Internelor, iarăşi omul de încredere al lui Constantinescu, generalul Teodor Zaharia, secretar de stat la Interne, conducător direct al operaţiunilor de blocare a marşului minerilor, a făcut figura unui incompetent vrednic de tot hazul. E suficient să spun că în vreme ce minerii ajunseseră la Râmnicu-Vâlcea, repeziciunea evenimentelor îl uitase pe generalul Teodor Zaharia la Târgu-Jiu, de unde – aş putea oare să mă îndoiesc? – coordona cu abilitate ostilităţile din spatele frontului, raportând fireşte că situaţia e sub control. El se afla în Târgu-Jiu, iar minerii părăsiseră de mult sala polivalentă pusă la dispoziţie de prefectură în noaptea precedentă. Un al treilea om de a cărui promptitudine şi tărie de caracter depindea reuşita operaţiunilor era generalul Gheorghe Lupu,

coordonatorul pe teren al manevrelor jandarmilor, care, în clipa risipirii rezistenţei jandarmilor la Costeşti, şi-a împins până acolo zelul cu care a înţeles să ţină piept minerilor încât s-a dezbrăcat de uniformă în casa unui ţăran din Costeşti şi, îmbrăcat în haine civile, s-a strecurat cuminte printre mineri, aplicând tactica hărţuirii sub acoperire. Glumesc, firește, dar atunci nu-mi ardea de glumă văzând în ce hal de slăbiciune se afla un minister pe care se bazează în ultimă instanţă forţa de intervenţie a unui guvern, în ziua dinaintea plecării la Cozia, l-am trimis pe consilierul Petrică Peiu la Ministerul de Interne pentru a afla noutăţi de la celula de criză înfiinţată acolo, sub conducerea generalilor Berechet şi Neaga, întors, Petrică Peiu mi-a relatat un amănunt neverosimil: harta pe care o aveau la îndemână generalii de la Ministerul de

45

CURSĂ PE CONTRASENS

Interne era o banală hartă turistică, pe care nici nu erau trecute toate drumurile şi căile de acces între localităţi! Asta era informaţia topografică de care dispunea celula de criză de la sediul Ministerului de Interne! Minerii cunoşteau mult mai bine decât poliţiştii drumurile, potecile şi formele de relief ale zonei în care se desfăşurau ostilităţile. Cum însuşi şeful SRI remarcase, liderii minerilor erau mai bine informaţi decât cadrele Ministerului de Interne despre evoluţia evenimentelor din teren: ştiau starea de spirit a jandarmilor, efectivele trupelor MI şi locul de amplasare a barajelor. Iar în această informare un rol important l-au jucat posturile de televiziune Antena l şi ProTV. Pe deasupra, un amănunt care spune mult despre capacitatea de apărare a unei capitale cum e Bucureştiul este că în aceeaşi zi numărul de jandarmi care se mai aflau în Bucureşti în eventualitatea unor mişcări de stradă era de 1.000 de soldaţi, majoritatea lor fiind tineri recruţi lipsiţi de o instrucţie elementară, în comparaţie cu ei, minerii erau mult mai bine instruiţi. Se deplasau organizat într-o formulă cvasimilitară, şi era suficient să iei în considerare doar această manieră de marş pentru a te convinge că erau neverosimil de bine pregătiţi. Ce puteau face acei 1.000 de soldaţi în cazul iscării unor dezordini sociale? Era îndeajuns ca un cartier din Bucureşti să iasă în stradă defilând spre guvern şi situaţia ar fi scăpat de sub control. Ar fi fost suficient ca muncitorii de la Rocar să pactizeze cu revendicările minerilor şi Bucureştiul ar fi devenit scena bătăilor de stradă.

Pe 21 ianuarie, la întrunirea de la Cotroceni cu liderii partidelor politice parlamentare, m-am convins din nou de duplicitatea incurabilă a reprezentanţilor opoziţiei, care, deşi ştiau bine că lucrurile depăşiseră un

46

PACEA DE LA COZIA

prag dincolo de care orice era posibil, nu au încetat până în ultima clipă să bată apa în piuă deplângând situaţia grea a minerilor din Valea Jiului şi desconsiderarea pe care guvernul condus de mine o dovedea faţă de mineri. Cum tensiunea psihică atinsese un grad insuportabil şi cum eram sătul de interminabilele explicaţii globale, le-am atras atenţia tăios să lase deoparte rolul de compătimitori ipocriţi ai minerilor. Atunci le-am dezvăluit informaţia pe care o primisem de la SRI, că un grup de revoluţionari, în frunte cu Dan Iosif, aveau de gând să-i aştepte pe mineri să treacă Dealul Negru şi să facă la Piteşti joncţiunea cu ei, dând astfel marşului ortacilor alura unei revolte populare girate de neînfricatul revoluţionar semidoct, în paranteză fie spus, aceasta a fost singura informaţie mai acătării pe care SRI mi-a oferit-o în acele zile, căci în rest, în tot ce a urmat, m-am simţit ca un prim-ministru al unei ţări în care serviciile de informaţii nu existau. Iliescu s-a supărat vădit în faţa unei asemenea remarci şi deşi a ripostat iritat cum că îl învinuiesc de conspiraţie împotriva ordinii de stat, am simţit cum bate în retragere. Ulterior am avut o discuţie mai calmă cu Ion Iliescu, explicându-i pe îndelete despre ce era vorba. Cred însă că atunci s-a supărat rău pe mine. Vadim Tudor, cu felul lui insolent şi băţos, a ţinut-o una şi bună cu guvernul de uniune naţională, cu alegeri anticipate şi cu respectarea doleanţelor minerilor. Omul acesta care-i propusese lui Cozma statutul de membru al PRM şi un loc eligibil pe lista senatorilor, care nu pierduse niciun prilej în ultimele două zile să instige direct populaţia la revoltă împotriva guvernului, era singurul care exulta sincer la gândul că regimul democratic din România se afla foarte aproape de sfârşit.

47

CURSĂ PE CONTRASENS

În seara aceleiaşi zile de 21 ianuarie am participat la Cotroceni la o şedinţă extraordinară a CSAT, unde s-a decis redactarea unei ordonanţe privind starea de necesitate, precum şi măsurile de urgenţă ce urmau să fie luate: scenarii şi tactici militare, utilitatea întâlnirii

mele cu minerii, posibilitatea refugierii guvernului în provincie în cazul unui război civil, întors la Guvern, am convocat seara târziu o şedinţă de guvern, pentru discutarea şi adoptarea ordonanţei al cărei text urma să vină de la CSAT. Introducerea stării de necesitate era o măsură cu bătaie psihologică, având menirea de a-i intimida psihologic pe mineri, dar şi pe „coautorii morali ai mineriadelor". Ordonanţa intra în vigoare la miezul nopţii. Babiuc s-a arătat cât se poate de ferm în decizia de a scoate armata pe străzi. Acum, judecând retrospectiv, îmi dau seama că această măsură era ultima cale de a preîntâmpina, prin intimidare, escaladarea tensiunii din ţară, însă era o soluţie de profilaxie şi nimic mai mult, deoarece, în cazul în care armata ar fi tras în mineri, nemulţumirea care domnea în ţară, o nemulţumire creată însă artificial, ar fi dat naştere unor evenimente imprevizibile ce puteau scăpa de sub orice control. S-ar fi ajuns la război civil. Ca un detaliu comic, mi-amintesc de sfaturile pe care, în cursul şedinţei, Caramitru a ţinut să le dea lui Dudu Ionescu şi lui Babiuc în legătură cu modul în care trebuiau soldaţii şi jandarmii să lupte: „Când vor ataca să strige, că dacă strigi îţi intimidezi adversarul!"

Ţara semăna tot mai mult cu un butoi de pulbere ce putea face explozie în orice clipă, spiritele fiind încinse la maximum de inconştienţa cu care posturile de televiziune turnau gaz peste foc, înfăţişând lucrurile într-o manieră apocaliptică de sfârşit de lume. Ştirile

alarmante curgeau gârlă, şi orice român care a privit la televizor în acele zile a încercat senzaţia dătătoare de fiori că se alesese praful de orice ordine de stat şi de orice stabilitate politică. Toate posturile, sub pretextul informării publicului, au oferit neîncetat minerilor informaţii despre amplasamentele forţelor de poliţie din teren, în acele zile m-am convins definitiv că realitatea acestei lumi trece prin capul fiecărui om, că dacă realitatea e într-un anume fel nu e aşa deoarece acel fel ar fi chipul ei obiectiv, ci pentru că aşa o percep oamenii. Ceea ce numim realitate obiectivă este în ultimă instanţă consecinţa stării psihologice a oamenilor dintr-o societate. Orice om trăitor într-o comunitate este supus unui fluid psihic care circulă nevăzut de la un individ la altul, iar ceea ce crede el a fi realitate e doar imaginea ce i-a fost indusă de acest fluid psihic iraţional. Dacă România a fost atunci la

un pas de dezastru e pentru că psihologia colectivă a oamenilor a fost una de sfârşit de lume. Puţinii care şi-au păstrat luciditatea, nelăsându-se molipsiţi de panica generală ce plutea în aer, şi-au dat seama de uşurinţa cu care poţi manevra psihologia oamenilor, făcându-i să ia drept aievea un lucru pe care cu o zi mai devreme toţi l-ar fi considerat o scorneală. Posturile de televiziune au creat atunci o realitate paralelă, alcătuită numai din imagini şi din comentarii făcute cu un aplomb de martir ce asistă la un măcel, indicându-le spectatorilor o stupoare cum numai în faţa neverosimilului poţi încerca. Ştirile care se adunau de la oră la oră lăsau impresia că întreaga ţară s-a ridicat împotriva guvernului. Se anunţau mişcări de protest din partea siderurgiştilor din Galaţi, se puneau în mişcare minerii din Câmpulung, se pregăteau la rând muncitorii de la Tracto

49

CURSĂ PE CONTRASENS

rul Braşov şi tot aşa. Aveai impresia că toată suflarea muncitorească a ţării ieşise în stradă şi, precum pâraiele de munte, se strângeau repede într-un şuvoi ce se îndrepta spre Bucureşti. Ce om înzestrat cu un elementar simţ al primejdiei n-ar fi crezut, în faţa acestor ştiri fioroase, că guvernul e pe ducă şi că va asista din nou la întronarea prin forţă a unui guvern de stânga? Nu mai era de-acum vorba de un marş mineresc, ci de o revoltă proletară de anvergură naţională. Proporţiile mâniei sindicale atinseseră, chipurile, un prag de alarmă naţională. Nimic mai fals, în afara minerilor lui Coz-mă, care încălcau fără reţinere legile unui stat de drept, în niciun alt oraş nu s-a întâmplat ceva similar ca în Râmnicu-Vâlcea, adică ocuparea prefecturii şi suspendarea autorităţii instituţiilor de stat timp de două zile. Cine nu ştie că atunci când un crainic anunţă plin de îngrijorare o manifestare de stradă el provoacă deja pe jumătate evenimentul anunţat? Aşa cum orice sondaj de opinie conţine o doză redutabilă de sugestie, care îl sileşte pe alegător să nu-şi irosească votul pe candidatul preferat, ci să se conformeze unor rezultate pretins implacabile, care nu pot fi decât cele pe care pretinde sondajul că le anticipează, tot astfel în orice ştire macabră despre un eveniment ce încă nu s-a întâmplat se ascunde dorinţa nemărturisită ca el să se întâmple. Apoi, una din căile prin care poţi îndemna un om să participe la o acţiune este să-i sugerezi că, cu sau fără el, acţiunea tot va avea loc. Aceasta e metoda cea mai sigură de a supune voinţa unui om, de a-i da

impresia că, chiar şi împotriva voinţei lui, evenimentul anunţat se va petrece. Iar Antena l asta a făcut în acele zile, le-a sugerat românilor că minerii, având de partea lor dreptatea oropsiţilor, nu pot fi opriţi. Cum de

nu puteau fi opriţi minerii? Păi cum să fie opriţi dacă ei întruchipau suferinţa unei ţări al cărei chin era sporit de măsurile antipopulare ale guvernului Radu Vasile? Cred că o bună parte din populaţia României s-a regăsit atunci în chipurile măcinate de griji ale minerilor. De aici şi inconştientul entuziasm cu care minerii erau aclamaţi în unele oraşe şi sate prin care au trecut.

Şi totuşi, dincolo de manipularea mediatică a populaţiei, cum de nu puteau fi opriţi minerii? întrebarea aceasta şi-a pus-o fiecare român cu mintea întreagă, şi singurul răspuns la care putea ajunge era că ceva nu era în ordine cu organele autorităţii publice. De ce? Pentru că atunci a ieşit la iveală slăbiciunea cronică a instituţiilor statului. Această incapacitate de ripostă a instituţiilor statului le-a stârnit cel mai mult mirarea analiştilor şi politicienilor din Occident. Ei nu puteau înţelege cum de aceste instituţii nu şi-au putut îndeplini tocmai rolul pentru care fuseseră create, acela de a păstra ordinea de drept, în acele zile, trebuie să recunosc că singurii miniştri care au dovedit că nu ocupau degeaba scaunul ministerial au fost cei ai PD-ului. Băsescu, Berceanu şi Babiuc au dovedit o hotărâre cu neputinţă de găsit la ceilalţi.

Refuzasem orice deplasare spre a mă întâlni cu Coz-mă, declarând că un prim-ministru nu se întâlneşte sub presiunea unui ultimatum rostit de mineri, în dimineaţa zilei când minerii au ajuns în Râmnicu-Vâlcea, am trimis o delegaţie guvernamentală acolo, alcătuită din ministrul Muncii şi Protecţiei Sociale, Athanasiu, din secretarul de stat de la Industrii, Stănculescu, şi din secretara de stat de la Finanţe. Cum însă la Râmnicu-Vâlcea autoritatea statului fusese desfiinţată, prefectura fiind ocupată de mineri iar prefectul scăpând cu viaţă

doar graţie intervenţiei lui Cozma, şi cum delegaţia nu număra persoanele cu care ceruseră minerii să se întâlnească, adică mai ales pe prim-ministru, nicio negociere nu a avut loc. I-am cerut lui Athanasiu să se întoarcă în Bucureşti, şi am început să mă gândesc serios la o

întâlnire a mea cu Cozma, ca la o ultimă soluţie.

Am luat hotărârea de a merge în gura lupului (Vâlcea vine de la volk, care înseamnă lup în slavonă) din trei motive. Mai întâi, ştiam că starea de necesitate nu era în sine o soluţie, că din clipa în care armata ar fi tras în mineri România ca stat de drept ar fi încetat să existe. Minerii nu puteau fi cuminţiţi cu măsuri de forţă, erau prea uniţi şi prea încercaţi ca să se risipească precum iepurii la primul foc de armă. Iar pericolul cel mare era că, trăgând în mineri, armata ar fi declanşat abia atunci spiritul de solidaritate, de înţeles de altfel, al sindicatelor din ţară, şi atunci ştirile mass-media legate de ridicarea muncitorilor din ţară n-ar mai fi fost manevre de sugestionare colectivă, ci evenimente reale care ar fi dus negreşit la căderea guvernului, în al doilea rând, ştiam pe baza informaţiilor primite de la SIE că ambasadorii acreditaţi la Bucureşti sunt pe picior de plecare din ţară. Familiile lor începuseră să fie trimise acasă, iar personalul ambasadelor urma să fie redus la o schemă minim funcţională. Primejdia izolării României era atât de mare, deficitul de imagine creat în doar câteva zile era aşa de catastrofal, încât refuzul meu de a mă întâlni cu Cozma putea fi fatal pentru ţară. Nu am crezut nicio clipă în soluţia utilizării armatei. Din acest punct de vedere, nu se mai punea problema supravieţuirii guvernului, ci a ţării. Căci închiderea ambasadelor ar fi echivalat cu o ieşire din circuitul ţărilor civilizate. După aceea, oricât de favorabil ar fi

decurs lucrurile, România ar fi trebuit să refacă un handicap diplomatic pe care cu greu l-ar mai fi putut acoperi în următorii ani. În fond, acesta fusese rezultatul mineriadei din iunie 1990. Atunci s-a jucat zestrea de credibilitate a României în ochii cancelariilor internaţionale – lucrul acesta e bine să-l ştie cei care şi-au dorit din toată inima ca guvernul Radu Vasile să cadă, în al treilea rând, ştiam că sunt un prim-ministru ce nu se mai poate bizui pe pârghiile de coerciţie ale unui guvern normal. Nicio instituţie cu atribuţii de menţinere a ordinii publice nu a mai funcţionat în acele zile. Ştiam că Internele erau scoase din uz, cum mai ştiam că Dudu Ionescu nu putea într-o zi să facă ceea ce Dejeu nu reuşise să facă în doi ani de zile cât condusese acest minister, anume să reformeze conducerea ministerului. Mai ştiam că serviciile secrete îmi ofereau informaţii

inutilizabile, de care aveam tot atâta nevoie cât avea Cozma de studii de „posologie a mulţimii" pentru a-şi conduce minerii. Am fost atunci aproape singur în luarea oricărei decizii. Doar trei consilieri au fost permanent alături de mine, Gabriela Stoica, Petrică Peiu şi Macarovski, acesta din urmă fiind un foarte bun cunoscător al minerilor. Dintre parlamentari, cei care mi-au fost tot timpul alături au fost Bogdan Ionescu, ce s-a oferit să mă însoţească la Cozia, şi nelipsitul lui prieten Dorin Dârstaru. Lipsit de informaţii, abandonat de poliţie, am realizat că sunt un prim-ministru care trebuia să joace cartea finală, o carte ce putea fi mare şi irepetabilă, sau putea să se dovedească o simplă cacealma. La drept vorbind, trebuia să mă duc în mijlocul minerilor şi să mă port ca un prim-ministru sigur pe puterea guvernului lui, ca un prim-ministru care a acceptat într-un târziu această întâlnire nu

din slăbiciunea neverosimilă a instituţiilor de stat pe care nu se mai putea baza, nu sub presiunea ucigătoare a perspectivei unui război civil ce s-ar fi declanşat odată cu primul foc tras de armată, nu înnebunit de gândul că peste 24 de ore România putea să fie definitiv izolată diplomatic, ci din dorinţa maiestuoasă de a le face o favoare minerilor, deşi nimeni nu-l obliga să o facă. Asta a fost situaţia în care m-am aflat eu atunci, am fost precum un jucător de poker care nu are nimic în mână, dar care licitează cu siguranţa celui ce ştie că are din plecare un careu de aşi. Căci eu la Cozia asta am fost, un prim-ministru fără putere jucând rolul unui omnipotent; un prim-ministru care a lăsat impresia că are în spate un aparat de represiune distrugător, cu care poate deştăma marşul minerilor în câteva ore, când de fapt singura putere pe care mă puteam sprijini eram eu însumi.

O dată luată hotărârea de a mă întâlni cu Cozma, a rămas să aleg locul ei. Numele vehiculate în cabinetul meu au fost Târgovişte, Piteşti şi Alexandria. Am ales instinctiv mănăstirea Cozia, ca într-o străfulgerare. Ştiam însă că minerii sunt credincioşi şi că un lăcaş monahal putea oferi o ambianţă mai favorabilă căderii la o învoială decât vreun alt loc laic. Din Bucureşti am plecat în dimineaţa zilei de 22 ianuarie, fiind însoţit de ministrul Finanţelor, Decebal Traian Remeş, şi de secretarul de stat de la Industrii, Stănculescu, ca înlocuitor al lui Berceanu, pe care minerii l-ar fi mâncat cu fulgi cu tot din cauza aroganţei cu care le vorbise. La insistenţele sale, înaintea

mea l-am trimis pe şeful Corpului de Control al primului-ministru, Grecea, care urma să ajungă mai devreme la Cozia, urmând să mă informeze prin telefon despre situaţia de acolo. Din

54

PACEA DE LA COZIA

Bucureşti am plecat cu o escortă de 20 – 25 de luptători antitero de la SRI. Singura măsură ce poate fi considerată ca făcând parte din categoria măsurilor de urgenţă a fost luată, din proprie iniţiativă, de Sorin Fodorea-nu, preşedintele ARD. Acesta, specialist în elicoptere, a reuşit să zboare cu un elicopter la Cozia, aşezându-l pe malul Oltului, lângă mănăstire. Adevărul e că am acceptat acţiunea lui Sorin Fodoreanu mai mult cu nepăsare decât cu interes. Pentru mine, situaţia era simplă: ori obţineam pacea, ori mă declaram prizonier al minerilor şi intram imediat în greva foamei, până la capăt. Dar acest gând nu l-am împărtăşit decât băieţilor mei Tudor şi Mihai. Starea de necesitate fusese declarată dimineaţa devreme, undele ei de şoc psihologic ajunseseră negreşit la liderii minerilor, şi ştiam că voi sosi la Cozia ca un exponent al acestei ameninţări strivitoare şi în acelaşi timp ca mesager al unei păci pe care guvernul şi-o dorea din raţiuni umanitare, iar nu dintr-o neputinţă incredibilă, cum era de fapt cazul. Pe drum Constantinescu m-a sunat o singură dată şi atunci a fost ultima oară când mi-a vorbit cu căldură, simţind în urările lui o oarecare sinceritate. Dar această bruscă bunăvoinţă nu mă mai putea înşela, înţelesesem una din trăsăturile cheie ale comportamentului lui Constantinescu faţă de mine: ori de câte ori îmi vorbea frumos, mă lăuda sau mă felicita, tot de atâtea ori urma să am parte la foarte scurt timp de o „lovitură". Aceasta a fost „regula de fier" a conduitei lui faţă de mine, începând cu episodul Cozia şi terminând cu demiterea mea. Cum drumul prin Râmnicu-Vâlcea era nesigur, am mers pe traseul Braşov-Râşnov. În maşina mea se mai aflau aghiotantul meu personal şi episcopul Ioan, căruia i-am cerut să mă însoţească deoa

55

CURSĂ PE CONTRASENS

rece ştiam că Miron Cozma are o slăbiciune pentru el din vremea când episcopul era stareţ la Lainici, mănăstire la care Cozma mergea des să se reculeagă şi să se roage. Minerii, oricât de aprigi şi neînfrânaţi sunt la mânie, păstrează undeva în sufletul lor un respect intact pentru biserică şi oamenii ei. Iar Cozma nu făcea excepţie. Ştiam,

sau mai degrabă presimţeam, că, în înfruntarea cu acest redutabil lider, prezenţa episcopului Ioan putea aduce o notă de stăpânire şi de moderaţie în conduita lui Cozma. Mizam pe singura pârghie ce ar mai fi putut să-i înmoaie încrâncenarea, pârghia reţinerii cuviincioase pe care ţi-o dă prezenţa unei feţe bisericeşti. Doamne, trebuia să-l îmbunez cumva, trebuia să trezesc în acest lider o urmă de trăire şi de înţelegere omenească, altfel totul era pierdut. Drumul prin Râş-nov era învăluit în ceaţă, şi pe măsură ce mă apropiam de Cozia căutam să surprind în mine însumi vreo tresărire de teamă pentru ceea ce urma să se întâmple. Fusesem anunţat că armata luase deja poziţii, blocând drumurile de acces spre Bucureşti, şi întreaga ţară urmărea la televizor deznodământul unei zile de coşmar. Nu ştiu dacă voi fi crezut, dar nu am avut niciun moment de nesiguranţă, fiind eu însumi mirat de liniştea de care puteam să dau dovadă. Nicio clipă nu mi-a trecut prin cap că această ultimă încercare de a mai salva statul de drept ar putea să fie un insucces. Şi tocmai de aceea am reuşit.

Cum aveam să aflu după aceea de la consilierul meu Gabriela Stoica, la puţin timp după plecarea mea din sediul guvernului, la Palatul Victoria a sosit şeful Statului Major al Armatei, generalul Degeratu, surescitat şi îngrijorat. Neştiind că plecasem spre Cozia, venise împins de nevoia de a se sfătui cu prim-ministrul.

56

PACEA DE LA COZIA

Era vădit îngrijorat şi se îndoia că dacă preşedintele Constantinescu le-ar fi cerut-o, comandanţii din armată s-ar fi conformat ordinului de a deschide focul împotriva minerilor, câtă vreme vinovăţiile din decembrie 1989 legate tocmai de respectarea ordinelor nu se lămuriseră. Degeratu nu ştia pur şi simplu ce să facă. Constantinescu chiar era hotărât să deschidă focul asupra civililor. Pradă aproape unei crize de nervi, Degeratu repeta mereu că preşedintele era pe punctul de a face exact greşeala pe care o făcuse Ceauşescu la Timişoara, crezând că astfel va înăbuşi revolta masei. Pe tot parcursul drumului spre Cozia, telefoanele de la Co-troceni au căzut grindină în cabinetul meu, cam unul la fiecare 10 minute. Se cereau veşti noi, şi toţi se arătau acolo sceptici, vorbeau de zvonuri că drumurile sunt blocate, se aşteptau să cad într-o ambuscadă a minerilor. Adevărul gol-goluţ era că sub pretextul îngrijorării pentru soarta mea se dorea de fapt eşuarea încercării mele. Nimeni nu-mi

dădea nicio şansă, iar la Cotroceni chiar se dorea să nu am nicio şansă.

La mănăstire am ajuns cu întârziere faţă de ora 14, asupra căreia căzusem de acord prin telefon cu Coz-mă. Grecea ajunsese la ora 14 acolo şi mă suna întruna spunându-mi că liderii minerilor, ajunşi de mult acolo, deveniseră nerăbdători şi furioşi. Dar la 40 de km de Cozia şeful escortei de luptători antitero mă anunţă prin radio că este silit să se retragă deoarece fuseseră deconspiraţi. Cum adică fuseseră deconspiraţi n-am înţeles nici până astăzi, deoarece ei aveau misiunea să mă apere pe faţă, nu sub cine ştie ce acoperire. N-am putut primi nicio lămurire din partea SRI pentru această abandonare. Aşa că la Cozia am ajuns în două maşini, a mea şi cea a lui Remeş şi Stănculescu. Am coborât

57 –

CURSĂ PE CONTRASENS

din maşină şi am văzut mulţimea ce înţesase până la refuz curtea mănăstirii şi împrejurimile. M-am îndreptat spre mulţime şi am fost întâmpinat de două vechi cunoştinţe, profesori de arte marţiale, care veniseră acolo aflând de la televizor de locul întâlnirii şi dorind să fie alături de mine. Cei doi erau vicepreşedinţi ai Federaţiei de Arte Marţiale, şi cum eu acceptasem în urmă cu peste un an să fiu preşedintele acestei asociaţii, oamenii aceştia, din propriu îndemn, hotărâseră să fie alături de mine acolo, lipindu-se de mine şi ne-părăsindu-mă nicio clipă cât a durat traversarea curţii mănăstirii. Am pătruns în mulţimea aceea de civili, căci Cozma îşi respectase cuvântul, niciun miner nefiind acolo, am pătruns aşadar în mulţime cu grupul de ofiţeri SPP alături de mine, şi împreună cu cei doi profesori de arte marţiale. Din rândurile mulţimii de chipuri necunoscute nu s-a auzit însă nicio huiduială şi niciun strigăt de dispreţ. Există o forţă magică a respectului pentru autoritate, cuibărită în străfundurile fiinţei oricărui om, un fel de teamă plină de veneraţie faţă de un exponent al puterii de stat, o forţă ce lucrează chiar şi în mijlocul unei îngrămădiri haotice de oameni, cum era cea din curtea mănăstirii. Dacă ştii să te foloseşti de ea, poţi trece nevătămat printr-o mulţime de oameni cu priviri mai mult curioase decât agresive, care, deşi mocnesc în sufletul lor gânduri neprietenoase, nu îndrăznesc însă să se repeadă la tine. Iar semnul că am ştiut să fac uz de respectul pe care ceilalţi îl au faţă de autoritatea al cărei simbol eram a fost siguranţa imperturbabilă, de metronom versat, cu care m-am mişcat printre ei.

În spatele meu, Episcopul Ioan, Remeş şi Stănculescu înaintau cu greu, şi în formaţia aceasta ne-am croit anevoie drum prin mulţimea de civili, zia

58

PACEA DE LA COZIA

rişti şi reporteri ai posturilor de televiziune, înaintam greu nu fiindcă oamenii ar fi refuzat să ne facă loc, ci deoarece curtea era aşa de înţesată cu lume, că nu puteai nici măcar să te întorci pe călcâie fără să te freci de cel de lângă tine şi fără să-i simţi răsuflarea în ceafă, în faţa bisericii am făcut-o la stânga, am pătruns pe un culoar străjuit de călugări, din care, în peretele lui din stânga, se deschidea o încăpere cu rost de bibliotecă, cu o masă la mijloc şi rafturi pe pereţi, în sala propriu-zisă se afla o masă lungă în jurul căreia stăteau liderii minerilor, în capul acestei mese se afla o alta, mai scurtă, ambele fiind dispuse în forma literei T. La această masă ne-am aşezat cu toţii, eu la mijloc, în stânga mea Remeş şi Stănculescu, iar în dreapta episcopii Ioan şi Gherasim. Ce m-a surprins e că toţi stăteau cu capul plecat, să fi fost 10 sau 12 mineri, liderii bazinelor carbonifere din Valea Jiului, Moldova Nouă, Munţii Apuseni şi Oltenia. Minerii aveau feţele pământii, încercănate, se vedea pe chipul lor că erau obosiţi. Coz-mă nu era printre ei, aveam să aflu mai târziu că se afla în biserică, unde se ruga. Cel puţin aşa mi s-a spus, însă cred că Miron Cozma nu se afla acolo nu pentru că voia neapărat să se roage, ci pentru că pur şi simplu îi. nu dorea să fie acolo la sosirea mea. Voia să lase imlî presia că el nu aşteaptă pe nimeni, nici măcar pe prim-ministrul ţării, că este un om prea sigur pe el spre a aştepta ceva de la altcineva. Numai că această absenţă a lui, prin care voia să-mi dea de înţeles că nu îi pasă de nimeni, era în vădit contrast cu nerăbdarea pe care o manifestase până la sosirea mea. Cât fusesem pe drum, Grecea mă sunase întruna rugându-mă să ajung cât mai repede (trecuse ora 14 fixată pentru întâlnire), căci Cozma ameninţa mereu că va pleca. Şi iată că o

59

CURSĂ PE CONTRASENS

dată sosit, nerăbdarea lui Cozma se preschimbase într-o nepăsare care îi oferea răgaz să se roage. Din clipa aceea n-a mai fost vorba de niciun calcul şi de nicio chibzuială, m-am purtat aşa cum trebuie să te porţi în faţa lor, vorbindu-le pe înţelesul lor, direct, fără retorică şi fără superioritate, de parcă mă întâlneam cu ei acolo din

întâmplare. „Ce căutaţi, domnilor, aici? Ce mă faceţi să vin până aici tocmai de la Bucureşti?” Romeo Beja, cel mai nervos şi mai pornit dintre toţi, mi-a răspuns încruntat că problemele minerilor îi minaseră în marş, problemele lor, ale minerilor, de care însă guvernul nu voia să audă. „Avem problemele noastre, dom prim-ministru, şi dumneavoastră aţi refuzat să ne vedeţi şi să vă întâlniţi cu noi!” „Păi cum, domnule, să mă întâlnesc cu voi, sub presiune? Este vorba de prim-ministrul unei ţări, chiar dacă ea se numeşte România! De ce atâta violenţă, aruncând ţara în haos pentru negocierea bugetului Regiei Huilei? Nu vă daţi seama că încercarea voastră nu poate avea succes, că nimeni nu poate înţelege ceea ce faceţi? Ori vă preocupă problemele voastre, şi asta înţeleg, ori vreţi să cuceriţi puterea cu bâta printr-un marş asupra Bucureştiului precum Mussolini asupra Romei, şi atunci nu mai înţeleg. Mussolini aşa a făcut, a cucerit Roma cu 1.000 de oameni mărşăluind asupra oraşului. Voi sunteţi mai mulţi, aşa că spuneţi-mi ce aveţi de gând, ca să ştim o socoteală! Voi, dacă ţineţi la România aşa cum pretindeţi, cum acceptaţi ca România să fie astfel privită în afară? Nu vedeţi ce-i aici, posturi de televiziune, ziarişti, reporteri… Nu ştiţi ce imagine are România acum pe ecranele televiziunilor străine? Chiar aşa am ajuns, să nu ne putem înţelege decât după ce stârnim panică în toată ţara? Uitaţi, ca să nu o mai lungim, domnii Stăn

culescu şi Remeş au venit cu mine şi vă rog să începeţi acum discuţiile privind bugetul Regiei de Huilă şi revendicările voastre. Eu nu o să intervin în discuţiile tehnice asupra bugetului. Aveţi specialiştii de faţă, eu am să intervin numai dacă nu veţi ajunge la o înţelegere, şi atunci voi decide eu. Vă asigur că voi avea în vedere interesele dumneavoastră!”

Apoi, schimbând brusc tonul şi tema discuţiei, m-am adresat stareţului: „Părinte, trebuie să merg la toaletă, că tare m-am grăbit să ajung aici!”

Citite acum, cu detaşarea cititorului stând în fotoliu, cuvintele acestea pot suna nepotrivit în gura unui prim-ministru. Dar atunci, în clipele acelea când mintea minerilor era preocupată în mod obsesiv doar de rezolvarea cât mai grabnică şi mai favorabilă a problemelor lor, cuvintele acestea, rostite cu tonul firesc al unui om care pur şi

simplu voia la toaletă, au avut darul de a introduce o notă de naturaleţe umană într-o atmosferă inumană prin incandescenţa ei. Stareţul, surprins de cererea mea, s-a lamentat: „Aoleo, dom prim-ministru, nu se poate. Coridorul e plin cu ziarişti, abia am reuşit să intrăm aici. N-o să puteţi să treceţi printre ei fără să vă bombardeze cu întrebări". „Atunci?" „Păi ar fi ceva, să săriţi fereastra asta, să ieşiţi direct în curte ocolind brâul de ziarişti, şi de-acolo să mergeţi la toaletă", şi stareţul mi-a arătat o fereastră închisă. „Trebuie doar să o deşţepenim, treceţi pe aici, şi… gata!"

Sunt clipe când a te purta firesc poate salva o situaţie ce pare lipsită la început de perspectivă. Doi din ofiţerii SPP ce mă însoţiseră în încăpere au reuşit să deschidă fereastra înţepenită, încălecând pervazul ferestrei, m-am întors către liderii minerilor care mă pri

61

CURSĂ PE CONTRASENS

veau toţi cu mirare şi le-am zis: „Domnilor, datorită dumneavoastră primul-ministru al României este obligat să părăsească această încăpere ca să meargă acolo unde şi regele merge pe jos, sărind o fereastră. Vă daţi seama că dacă ajungeaţi la Bucureşti nu aş fi putut face aşa ceva, căci acolo biroul meu este la etajul trei!" Toţi au început să râdă. Am sărit în curtea interioară, şi m-am îndreptat singur către toaleta mănăstirii. Niciun ziarist nu a dibuit ieşirea mea. M-am întors pe acelaşi drum, am încălecat din nou pervazul ferestrei, am sărit pe podeaua încăperii şi, aranjându-mi hainele cu un gest indignat de om pus în situaţii nefireşti demnităţii lui, am simţit că parcă un înger trecuse prin încăpere: atmosfera se destinsese cu totul. Acesta a fost momentul psihologic care a detensionat definitiv situaţia, grăbind atingerea unui punct al comunicării dintre noi pe care, în lipsa acestei păţanii, nu l-aş fi atins decât cu greu. Starea de spirit se relaxase, depăşisem momentul reţinerilor şi al ostilităţii mocnite, clipa aceea de tatonare încordată şi suspicioasă, când înfruntarea dintre doi adversari poate foarte uşor să alunece în invective, compromiţând totul. Reuşisem deocamdată să detensionez atmosfera, abătându-le o clipă atenţia de la problemele lor şi de la satisfacţiile pe care şi le doreau imediat.

Atunci a apărut şi Miron Cozma, de care uitasem cu desăvârşire în acele clipe. Avea faţa trasă şi obosită, vocea răguşită şi astenică, era un om eminamente istovit. Ne-am dat mâna: „Nu credeam că o să ne

mai vedem, şi încă în aceste condiţii, şi asta după ce mi-ai dat lampasul de miner! (în septembrie 1998 fusesem la minele din munţii Apuseni, la invitaţia omniprezentului domn Popescu, liderul sindicatului Meridian, în

62

PACEA DE LA COZI A

această deplasare am poposit şi la Petroşani, unde m-am întâlnit cu liderii sindicali şi directorii Regiei. Printre ei se afla şi Cozma, care m-a surprins prin cunoştinţele lui de natură financiară.) Tu crezi că gesturi ultimative mă pot forţa să fac ce vrei tu? Te înşeli. Dimpotrivă, în asemenea situaţii acţionez altfel decât s-ar aştepta de la mine. Nu am fost şi nu voi fi niciodată forţat să fac ceea ce nu vreau să fac. Ţine minte că vremea mineriadelor a trecut. Şi apoi spune-mi ce folos v-au adus ele vouă, ca participanţi, sau ţării?"

Au început discuţiile propriu-zise la masa din încăperea mare. Remeş şi Stănculescu din partea guvernului, liderii sindicali din partea minerilor. Atmosfera se destinsese, iar de acest lucru mi-am dat seama constatând schimbarea de atitudine a ofiţerilor SPP care mă însoţeau, îşi pierduseră crisparea şi vigilenţa bănuitoare, se relaxaseră, zâmbeau şi vorbeau între ei. Au început aşadar discuţiile propriu-zise. Aceasta era faza a doua a încleştării psihologice, după momentul detensionării atmosferei, fază în care trebuia să-i conving pe mineri de disponibilitatea guvernului de a le satisface dorinţele. O fază a negocierilor tehnice, legate de buget, eşalonarea datoriilor, redeschiderea celor două mine de la Dâlja şi Bărbăţeni, restructurarea Regiei Huilei cu acordul directorilor regiei şi al liderilor sindicali etc. Şi spun bine negocieri, căci acolo s-a negociat, nu s-a impus. Remeş şi Stănculescu au negociat de la egal la egal cu minerii, nu a fost vorba de o impunere necondiţionată din partea minerilor a unor cereri în faţa cărora guvernul n-ar fi avut altceva de făcut decât să le accepte. Lucrul acesta e bine să fie ştiut de toţi cei care m-au învinuit că la Cozia le-am promis minerilor marea cu sarea doar cu scopul de a ieşi din criza prin care

63

CURSĂ PE CONTRASENS

trecea guvernul. Nicio clipă nu le-am dat minerilor senzaţia că suntem slabi şi că am venit acolo ca să salvăm ce mai putea fi salvat, cu preţul celor mai elucu-brante promisiuni. Firește că slăbiciunea

cronică a guvernului meu atinsese atunci o fază critică, dar lucrul acesta îl ştiam eu, nu minerii şi nici populaţia. Şi pentru că îl ştiam doar eu, mi-am tratat adversarul cu siguranţa celui care ştie că celălalt nu ştie ce ştiam eu. Oricât de slab ai fi, eşti încă foarte puternic dacă adversarul nu-ţi ştie slăbiciunea. Firește că în zilele acelea toţi au vorbit de încălcarea ordinii de stat şi de subminarea autorităţii legale, dar câţi au realizat cu adevărat proporţiile neputinţei puterii? Nici Cozma nu şi-a dat seama atunci că el negocia cu un guvern fără putere reală, căci nu putea să admită nici el că, pe 22 ianuarie, nimeni nu-l mai putea opri în marşul lui spre Bucureşti. Armata, am mai spus-o, nu putea trage în mineri decât cu preţul declanşării unui război civil, şi atunci spre Bucureşti, în locul a 10.000 de mineri, s-ar fi revărsat zeci de mii de oameni, în Râmnicu-Vâlcea s-au strâns sute de civili care au scandat minute în şir „Cinste lor, cinste lor, cinste lor minerilor!", şi-atunci se mai îndoieşte cineva de consecinţele la care ar fi dus intervenţia armatei?

În timpul discuţiilor tehnice, Cozma a stat în picioare lângă masa în jurul căreia şedeau episcopul Ioan şi episcopul Gherasim al Râmnicului. Grecea, trecut prin brigada artistică a ASE-ului, se plimba întruna prin încăpere şi glumea, îşi găsise între liderii minerilor doi vlăjgani de vreo doi metri, care îl depăşeau şi pe el în dimensiuni, cu care se împrietenise spontan, pe baza asemănării fizice. Apoi Cozma mi-a povestit viaţa lui, mi-a descris familia din care s-a ivit, greutăţile vieţii

de miner. Tatăl lui fusese de asemenea miner. L-am încredinţat că ştiu în ce condiţii inumane lucrează minerii şi că n-am avut niciodată pornirea de a minimaliza problemele lor, dar că între o negociere civilizată şi ceea ce se întâmpla atunci era o mare deosebire. „Nu ştiu cine v-a împins să faceţi ce-aţi făcut. Şi vreau să-ţi atrag atenţia foarte serios că s-a dus timpul când se ieşea pe stradă cu bâta, acum e timpul lobby-urilor de partid, tu ai un lobby? Intră în rândul lumii, măi Coz-mă, vezi-ţi de sindicat, de afaceri, dar nu mai fă ce-ai făcut până acum. Intră în politică dacă vrei, uite, am auzit că vrei să fii senator de PRM, foarte bine, dar nu mai recurge la forţă că nu rezolvi nimic cu ea". Cozma a negat că ar fi membru PRM şi cu atât mai puţin că vrea să fie senator. Un lucru e foarte important de precizat,

deoarece până şi Emil Constantinescu a crezut ulterior că eu îi dădusem asigurări personale lui Cozma că nu va fi urmărit penal, garantându-i eventual imunitatea în cazul intentării unui nou proces. Or, în afară de prevederea finală din protocolul semnat atunci, că niciun miner nu va fi urmărit administrativ, eu nu i-am dat lui Cozma personal vreo altă asigurare. Nici nu aveam cum să-i dau o asemenea asigurare. Justiţia se afla sub controlul lui Stoica, iar el era atunci în strânse legături cu Constantinescu. În plus, preşedintele Curţii Supreme era regretatul Moisescu, care, în pofida sentimentelor de simpatie care le avea faţă de mine, era unul din amicii cei mai apropiaţi ai lui Constantinescu. Aşadar, să fi vrut şi nu aveam cui să cer sprijinul în cazul disculpării lui Cozma, şi chiar dacă aş fi cerut aşa ceva, nu aş fi fost ascultat. Un lucru este sigur, mult timp după întâlnirea de la Cozia, Constantinescu şi-a pus mereu întrebarea: „Ce s-a întăm

plat la Cozia? Ce i-a promis Radu Vasile lui Cozma? Precis că s-au înţeles împotriva mea!" Ulterior, mass-media a răspândit la rândul ei ideea că la Cozia a existat o înţelegere secretă între mine şi Cozma, înţelegere pe care eu am încălcat-o! Această idee a fost atât de puternic indusă de anturajul lui Constantinescu încât până şi Traian Băsescu s-a sesizat, strigând odată enervat într-o şedinţă de guvern: „Şi dacă ar fi fost o înţelegere, ce? Din moment ce pentru salvarea unei astfel de situaţii puteai să foloseşti orice fel de mijloace, la fel ca adversarii tăi, care este vina care i se impută acum prim-ministrului?"

La Cozia nicio clipă nu am discutat între patru ochi cu Cozma, ci totul s-a spus acolo, în sala aceea, în prezenţa episcopilor Ioan şi Gherasim, în vreme ce pe lângă noi treceau călugări aducând una sau alta, iar la masa învecinată Remes şi Stănculescu se războiau în cifre cu liderii minerilor. Episcopul Gherasim era un bătrânel simpatic şi vesel, care permanent a fost de acord cu… minerii. După circa o oră, le-am propus celor prezenţi: „Hai să mâncăm, că am plecat de dimineaţă şi mi-e foame. Voi aţi mâncat, băieţi?" Cum minerii au negat, discuţiile tehnice s-au întrerupt, iar stareţul şi călugării au improvizat la iuţeală o masă, cu ciorbă de fasole şi pâine. Aplecaţi asupra străchinilor cu ciorbă, redevenisem cu toţii oameni. S-a vorbit atunci despre orice, de la echipa de fotbal Jiul Petroşani şi până la necazurile financiare ale episcopiei lui Gherasim. După masă, discuţiile tehnice s-au reluat, iar la

sfârşit am semnat hârtiile de mână conţinând protocolul înţelegerii noastre, în el se fixase bugetul, volumul de investiţii al Regiei Huilei, planul de restructurare şi garantarea faptului că minerii nu vor fi urmăriţi administrativ, cât

şi angajamentul lor că se vor întoarce de îndată în Petroşani. Era vorba de un alineat referitor la toţi minerii, fără precizări nominale. Se întunecase afară când am semnat în sfârşit protocolul. „Hai să ieşim împreună şi să aprindem o luminare în biserică", i-am spus lui Cozma. Scena a fost văzută de toată ţara prin intermediul televiziunilor. Afară, singura declaraţie de care mi-amintesc e că la întrebarea unui reporter „Cine a câştigat?", am răspuns: „Nu a învins niciuna din părţi, dar a câştigat ţara, căci va fi pace". Ieşind din biserică, la despărţire i-am cerut lui Cozma să-şi respecte angajamentul din protocol, în faţa mea, Cozma a pus mâna pe telefon şi le-a ordonat minerilor din Râmnicu-Vâlcea să se urce în autobuze şi să plece spre Valea Jiului. Trăsătura aceasta de caracter a lui Cozma trebuie să fie reţinută, căci omul şi-a respectat cuvântul. Apoi nu pot să nu pun în lumină puterea pe care o avea Cozma asupra minţii minerilor. Deşi îndârjiţi, încăpăţânaţi şi nervoşi, susţinând deseori puncte de vedere personale contradictorii, minerii, de îndată ce Cozma deschidea gura, îl urmau orbeşte. Fascinaţia exercitată de acest om asupra lor nu are corespondent în lumea politică românească. Cozma era un lider absolut al cărui cuvânt nu cunoştea împotrivire, nicio hotărâre nu îi era pusă la îndoială şi fiecare ordin al lui era ascultat fără crâcnire. Reuşise prin calităţi native de excepţie să le insufle minerilor o credinţă mistică în el; acolo unde era el, minerii se simţeau siguri şi acţionau fără greş, de îndată ce el părăsea locul spiritele se încingeau, nervozitatea creştea şi toţi aşteptau ca el să se întoarcă. Cu un asemenea om în frunte, minerii erau cu adevărat o forţă, dar o forţă prin excelenţă psihică ce pornea dinspre el către ei, însufleţindu-i şi dându-le o putere incontes

stabilă. Mineriadele au existat pentru că a existat Miron Cozma. Oricâte dedesubturi politice se pot găsi mineriadelor şi oricâte direcţii

a căpătat în timp mişcarea minerilor din Valea Jiului, toate dedesubturile politice şi toate direcţiile acestea nu ar fi putut naşte ce au născut dacă în punctul de convergenţă rezultat prin încrucişarea lor nu ar fi fost acest om.

La plecare am mers de astă dată spre Râmnicu-Vâlcea, iar între Râmnicu-Vâlcea şi Drăgăşani am întâlnit primele baraje de tancuri ale armatei. M-am dat jos din maşină, i-am lămurit pe ofiţeri că situaţia se limpezise şi le-am strigat soldaţilor să se întoarcă în unităţile lor. Strigătele de „Ura, ura!" slobozite din gâtul acelor tineri m-au făcut să simt cât de fericiţi erau că scăpaseră de tensiunea în care trăiseră până atunci la gândul că vor trebui să aibă de-a face cu minerii lui Cozma. Erau fericiţi pentru că le fusese frică, pentru că tremurase inima în ei în faţa perspectivei de a trage în civili, şi mai erau fericiţi pentru că erau tineri, pentru că nu aveau nicio experienţă de luptă şi pentru că presimţiseră că, la o adică, nu ar fi putut să facă faţă minerilor, cu toate tancurile, taburile şi mitralierele lor. Acelaşi lucru îl presimţisem şi eu. M-am dus către Drăgăşani şi apoi drum întins până la Bucureşti. Am sosit în Bucureşti la ora trei dimineaţa, am dormit câteva ore şi la ora 10 am fost la guvern. Felicitările curgeau din toate părţile, dar cui îi păsa în acele clipe de ele?

A doua mineriadă, din februarie 1999, s-a petrecut fără participarea mea. Pe 15 februarie, Miron Cozma a anunţat iarăşi grevă şi declanşarea unui nou marş către Bucureşti. Ştia probabil dinainte de decizia ce urma să fie luată pe 15 februarie de Curtea Supremă de Justiţie, aşa că a căutat, declanşând greva în chiar

ziua formulării sentinţei, să emită un semnal de alarmă pentru autorităţile din Bucureşti. Sentinţa a fost formulată, marşul s-a pus în mişcare, dar acum se ştia că revolta e răsuflată, că nu mai e vorba de revendicări sindicale, ci de răfuiala lui Cozma cu Bucureştiul. La Stoeneşti, pe 16 februarie, Jandarmeria a făcut ce-ar fi trebuit să facă şi la Costeşti: să-i împrăştie pe mineri în virtutea unor ordine precise venite din partea unor ofiţeri profesionişti. Noaptea de 16 februarie mi-am petrecut-o la sediul SRI alături de Costin Georgescu, jucând şah şi comentând rapoartele care veneau la sediul central informativ. Dimineaţa am plecat amândoi într-un elicopter şi am survolat câmpul bătăliei de la Stoeneşti, văzând cum minerii se risipesc. Asta a fost tot.

Nu am participat cu nimic la arestarea lui Cozma şi la condamnarea lui ulterioară. Numai Emil Constantinescu ştie dedesubturile acestei condamnări, în zilele acelea am simţit cum în jurul meu se ţese un zid al tăcerii, Constantinescu neagreând ideea implicării mele într-o mineriadă care mi-ar fi sporit iarăşi cota de popularitate, care oricum, după Cozia, crescuse prea mult pentru ambiţiile unui preşedinte ce nu accepta că în ţara aceasta mai sunt şi alţi oameni de valoare în afara lui. Sună prezumţios şi plin de îngâmfare ce spun, dar antipatia dintre noi doi îl făcea pe Constantinescu să privească fiecare reuşită a mea ca pe un eşec personal. Omeneşte îl înţeleg, dar şi el trebuie să mă înţeleagă, şi mai trebuie să înţeleagă că eu la Cozia am făcut ceea ce el în veci nu ar fi putut face. Cum să-i spun azi fostului preşedinte că în Who's Who există un singur nume de politician român, şi acela e al meu? Cum să-i spun că în publicaţia anuală a Editurii Hachette privind evenimentele mondiale ale anului 1999 în rubri

ca destinată României stă scris: „Mineriade. Cozma. Primul-ministru, Radu Vasile"? Şi că dacă numele meu apare acolo nu e pentru că în timpul mandatului meu România a plătit datoria externă de trei miliarde de dolari, nu e pentru că Dacia, Petromidia şi BRD au fost privatizate, nu e pentru că Bancorexul a fost desfiinţat, nu e pentru că la Helsinki România a fost invitată să înceapă negocierile de aderare la Uniunea Europeană, nu e pentru că s-a încheiat acordul cu FMI şi PSAL l cu Banca Mondială, nu e pentru că am reuşit să îl aduc pe Sfântul Părinte în România, şi nu e nici măcar pentru că în războiul din Kosovo guvernul meu a oferit necondiţionat sprijin NATO-ului, ci, culmea, pentru că într-un ceas în care se părea că nimeni nu mai putea salva ţara, eu am salvat-o graţie unui amănunt revoltător de omenesc: am stat de vorbă cu Cozma la Cozia. Sunt împliniri umane, seci şi neceremonioase, care depăşesc în însemnătate cele mai răsunătoare succese diplomatice, economice sau militare. Iar împlinirea mea umană faţă de această ţară s-a numit pacea de la Cozia. Mineriadele au fost un act politic, nu o revoltă proletară având ca punct de plecare revendicările unor mineri. Toate guvernele din ţările foste comuniste au privit cu atenţie deznodământul mineriadelor. Aproape toţi prim-miniştrii din ţările foste comuniste – polonez, ceh, slovac, ungur, bulgar şi rus – mi-au mărturisit ulterior că în cazul în care guvernul

meu cădea, ei înşişi şi-ar fi privit cu îngrijorare propriul viitor. Toţi aveau informaţii că reuşita minerilor în încercarea de a răsturna guvernul României ar fi încurajat mişcările sindicale din propriile lor ţări, oferindu-le partidelor de stânga pretextul unor acţiuni similare. Desfiinţarea mineriadelor, şi e bine spus desfiinţare căci niciun Eve

70

PACEA DE LA COZIA

nimerit asemănător nu va mai avea loc în România de-acum încolo, a însemnat sfârşitul unei epoci: epoca loviturilor de stat prin folosirea forţei proletare de către Structuri. Românii au rupt-o cu o tradiţie dăunătoare, instaurată în 1990. Iată cum o tradiţie poate dura numai nouă ani.

PARTIDUL NAŢIONAL ŢĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

Am intrat în Partidul Naţional Ţărănesc în ianuarie 1990, deşi gândul meu s-a îndreptat mai întâi către liberali. Numai întâmplarea şi cuvintele unor colegi de facultate m-au făcut să-i aleg pe ţărănişti şi nu pe liberali. Am intrat în politică mai mult din entuziasm decât din ambiţie, ca toţi cei cărora le-a trecut prin minte atunci să se apuce de un lucru pe care nu ştiau a-l face, dar pentru care se simţeau făcuţi. Participasem într-un fel la revoluţia din decembrie 1989, fiind martor direct la nişte evenimente care, e drept, se petreceau peste mine. Îmi amintesc de tinerii întinşi pe bulevardul Mă-gheru, ca un covor viu de trupuri în faţa taburilor şi tancurilor sosite acolo. De câte ori îmi aminteam de această imagine neverosimilă, îmi spuneam că tinerii aceia fuseseră mai buni decât noi, cei aflaţi la vârsta a doua, şi îmi repetam că în politică trebuie să încerc să fiu la înălţimea acelui curaj pe care îl văzusem pe bulevardul Magheru în 20 decembrie 1989. Pe 22 decembrie, împreună cu doi colegi de la ASE, am intrat purtaţi în clădirea Comitetului Central al Partidului Comunist. Holul de la parter părea ca după război, călcâi pe tablouri sfâşiate şi aruncate pe jos, pe maldăre de cărţi împrăştiate peste tot, privind îngrozit la pereţii înnegriţi de funingine. Pe treptele ce duceau la etajul întâi, câţiva tineri revoluţionari, cu arme pe genunchi, duceau cu schimbul la gură o sticlă de băutură. Am

73

CURSĂ PE CONTRASENS

stat puţin şi, simţind că nu acolo era locul meu, am plecat. Am plecat fără să bănuiesc că din 1992 aveam să fiu senator şi că mă voi

plimba pe coridoarele, acum atât de familiare mie, ale Senatului României, urcând scările acelea, atât de mizere atunci.

Am intrat în PNŢCD în ianuarie 1990 şi am văzut acest partid crescând sub ochii mei. Atunci nu bănuiam că va veni o zi când acelaşi partid va muri sub ochii mei. Când un partid ia fiinţă, treptele prin care el trece spre a se organiza nu se deosebesc cu nimic de stadiile prin care trece orice grup uman în interiorul căruia se încheagă progresiv o ierarhie. Dacă iei mai mulţi oameni şi îi pui să stea în acelaşi loc, ei vor alcătui mai întâi o adunătură haotică şi dezordonată, în care relaţia dintre ei va fi una de neutralitate şi de respect temător. Se vor tatona încercând să-şi măsoare unul altuia puterile. Dar treptat, asemenea unui aluat ce creşte sub acţiunea unui ferment, dinlăuntrul acestei mase haotice ce părea a nu fi supusă nici unui principiu de organizare se va ivi o ordine intrinsecă, reprezentată de nişte relaţii de ierarhie, inevitabile şi fireşti. Pe scurt, se vor ivi liderii, adică cei cu opinie şi cu putere de impunere asupra celorlalţi, cei cărora li se acordă autoritate în măsura în care ceilalţi sunt dominaţi. Aceştia din urmă vor gravita în jurul liderilor deoarece, lipsiţi fiind de autoritate, au nevoie de una primită din afară. Pe toţi îi mână ambiţia şi dorinţa de putere, dar puterea nu o vor avea decât cei născuţi pentru asta. Iată calea obişnuită prin care un grup se ordonează pe seama unei ierarhii ce creşte din interiorul grupului. Dar lucrurile nu se petrec aşa întotdeauna, căci mai e o cale de ordonare, iar această altă cale e cea în care ierarhia este impusă de o voinţă din afara partidului, care intro

duce cu de la sine putere o ierarhie care nu corespunde celei intrinsece. Urmarea firească e conflictul dintre cei ce sunt de fapt înzestraţi cu autoritate şi cei cărora li se dă din afară, prin intruziune, autoritatea. Până la moartea lui Coposu ierarhizarea PNŢCD s-a făcut predominant prin cea dintâi cale. După moartea lui, ierarhia a fost tulburată de intervenţia lui Constantinescu, care a strecurat în PNŢCD acest cal troian care a fost Ciorbea. Numai că nu poţi peste noapte să aduci un om într-un partid şi să le spui celorlalţi: „Iată liderul vostru! Urmaţi-l!" Aşa ceva nu se întâmplă decât în armată, dar într-un partid, adică într-un grup în care autoritatea se câştigă prin dispută directă şi ciocniri faţişe, iar nu prin grade acordate prin ordin, implantarea unui lider va fi urmată de respingerea firească a acestuia: cu o condiţie însă,

ca grupul să fie deja ierarhizat, având o ordine pe verticală bine înrădăcinată. Marea dramă e că moartea lui Coposu a prins PNŢCD fără o ordine oficială fermă, decesul lui survenind într-un moment în care el nu apucase să consfinţească, prin desemnare directă, ordinea intrinsecă a partidului. Da, e bine ce spun, lui Coposu nu îi mai rămăsese decât să spună: „Aceasta e ierarhia în partid, o ierarhie pe care nu eu am creat-o, ci s-a creat singură, prin urmare decid ca succesorul meu la conducerea partidului să fie cutare sau cutare". A aşteptat prea mult, a şovăit nepermis de mult, dar timpul nu a şovăit şi nu l-a mai aşteptat. Dacă ar fi desemnat succesiunea, lucrurile ar fi fost încheiate, căci orice venire a unui nou lider e însoţită de anihilarea celor care pot fi o ameninţare pentru noua conducere. Coposu însuşi l-a anihilat pe Raţiu, în care a văzut întotdeauna singurul contracandidat serios la funcţia de preşedinte al partidului.

75

CURSĂ PE CONTRASENS

L-a anihilat ţinându-l deoparte, împingându-l în eşalonul secund, nefolosindu-l la adevăratul lui potenţial pe ardeleanul cu maniere britanice. Hârtia pe care totuşi Coposu a apucat s-o scrie înaintea morţii şi în care declara drept succesori pe Radu Vasile în funcţia de preşedinte executiv şi pe Ciumara în cea de secretar general al PNŢCD a fost ignorată de Diaconescu şi de Ionescu-Galbeni. „Bine, Radule, dar hârtia asta nu are nicio valoare, i-a fost luată cu forţa lui Coposu, poate că nici nu mai era conştient când a semna i-o!" Acestea au fost cuvintele lui Galbeni, iar Diaconescu, dornic să fie el preşedinte, a marsat la această insinuare macabră şi abjectă, pe care numai mintea lui Galbeni o putea născoci. Una peste alta, moartea lui Coposu a lăsat neterminată opera căreia îi dedicase ultimii ani: organizarea PNŢCD. Fără el, fără singura autoritate în faţa căreia se înclinau toţi ţărăniştii, frustrările celor care nu aveau înzestrarea de a fi lideri, dar care nu se împăcau cu ideea că voi fi eu lider, au răbufnit fără oprelişti, partidul fărâmiţându-se în facţiuni şi coterii. Alegerea lui Diaconescu în funcţia de preşedinte nu a calmat apele, căci Diaconescu, deşi abil şi dotat cu o viclenie de vulpe, era slab. Nu a putut înăbuşi despicarea ţărăniştilor în grupuri de interese, despărţite de o antipatie latentă, dar incurabilă. Pe acest fundal de conflict latent a căzut între noi Ciorbea. Constantinescu voia să facă din el un lider peneţist, dar preşedintele statului nu intuise tristul adevăr că Ciorbea nu putea fi lider din acelaşi motiv pentru care

Coposu fusese unul. Cu alte cuvinte, nu era născut pentru aşa ceva. Lui Ciorbea îi lipsea flerul psihologic şi fondul de agresivitate inerent unui politician, în schimb avea din plin voinţă de dominare. Şi cum se întâmplă

de obicei, cei care vedeau în mine sfârşitul lor ca peneţişti, şi îi încredinţez acum că i-aş fi înlăturat în primele 30 de minute de exercitare a funcţiei de preşedinte, aceia s-au coalizat spontan în jurul lui Ciorbea. Şi-au descoperit brusc o dragoste nebună şi cu neputinţă de tulburat pentru un om care ar fi putut să fie un bun lider sindical, dar nu lider al unui partid de care nu era legat prin nimic, decât numai prin dorinţa firească de a avea, ca prim-ministru, sprijinul lui necondiţionat. S-a creat astfel o tensiune ireconciliabilă între liderii defecto ai partidului şi cei care ar fi vrut să fie lideri fără să aibă însă înzestrarea necesară. Din prima categorie făceam parte la început Ciumara, Spinea-nu şi eu. Din cea de-a doua, coteria condusă de Galbeni şi Remus Opriş. Diaconescu, oricât de împăciuitor s-a străduit să fie, s-a lăsat până la urmă în seama bunului-plac al preşedintelui Constantinescu. De aceea, cât timp am fost prim-ministru, am fost săpat necontenit de cei cărora nu li se închiseseră rănile iubirii lor înşelate pentru Ciorbea, apoi de însuşi preşedintele partidului meu, prea slab pentru a înţelege ce putere uriaşă avea în calitatea lui de lider al PNŢCD-ului, şi, în fine, de preşedintele statului, care nu a înţeles să fie un arbitru neutru peste partidele politice, străduindu-se în schimb să fie eminenţa cenuşie care conduce din umbră PNŢCD-ul. Dar să nu anticipez. E îndeajuns să spun că e un gând amar să ştii că doi demnitari de rang suprem, cum am fost eu şi Constantinescu, nu au putut colabora. Asta ne-a costat pe amândoi: pe mine, funcţia de prim-ministru; pe el, cea de-a doua candidatură, deşi costul cel mare l-am suportat eu şi nu el. Într-un partid urci în ierarhie prin trei mijloace: prin dispută directă, când fiecare îşi măsoară forţele cu ce

lălăit, prin gravitarea în jurul unui lider care te ridică la nivelul lui, sau, dacă ai stofă de lider, prin crearea unui grup de susţinători şi simpatizanţi. Eu m-am folosit de toate cele trei mijloace de urcare în ierarhia PNŢCD-ului. De la început, adică de la intrarea mea în PNTCD

în ianuarie 1990, când nu aveam nici cea mai mică idee despre ce este politica şi despre ce înseamnă cu adevărat să o practici, am gravitat în jurul lui Corneliu Coposu. Şi tot de la început nu m-am dat niciodată în lături să intru în dispută făţişă cu colegii mei. Din păcate, de cel de-al treilea mijloc nu m-am priceput să mă folosesc până la capăt. Aşa-numita facţiune Radu Vasile din PNTCD, adică grupul de la Braşov, nu a fost neapărat o creaţie a mea, ci un grup înfiinţat ad-hoc, nepremeditat, de către ţărăniştii care înţeleseseră în martie 1997 că susţinerea lui Ciorbea în conflictul lui cu pediştii ar fi însemnat accentuarea unei crize care şi-aşa paralizase guvernul, zădărnicind orice măsură de reformă. Toţi aceşti ţărănişti s-au grupat instinctiv în jurul meu.

În ianuarie mă înscrisesem în PNTCD din entuziasm şi ambiţie, şi simţeam că pot schimba ţara, atât de optimist eram. În sediul central al PNTCD era atunci un haos de început de lume. O clădire veche şi neamenajată, cu încăperi largi şi neprimitoare, în care intra şi ieşea cine voia, în care nu ştiai cui să te adresezi şi pe cine să cauţi; domnea o agitaţie atotstăpânitoare, în care trebuia să te descurci cum poţi. Un coleg de-al meu m-a introdus în birou la Bărbuşi. A fost primul ţărănist din vechea generaţie pe care l-am cunoscut, un om alături de care mi-am început drumul în PNTCD şi căruia îi port un respect nealterat de vreme. El m-a introdus mai târziu în birou la Corneliu Coposu, omul despre

care se ştia că în a lui mână se aflau Miele puterii în partid, în acele zile de dezorganizare totală, când toate trebuiau luate de la început, când se înfiinţau departamente şi se făceau angajări de personal, când febrilitatea de a face ceva te silea să-ţi depăşeşti reticenţa celui care se ştie novice în materie de organizare a unui partid, în acele zile puteai să te apuci de orice pentru că efortul tău era binevenit, şi indiferent de lucrul de care te apucai ştiai că nu-l mai făcuseşi vreodată şi că trebuia să-l înveţi din mers. Niciodată nu am văzut atâţia oameni apucându-se să facă nişte lucruri pe care nu le mai făcuseră vreodată şi fără să aibă vreo idee dacă vor face bine ce şi-au propus. Se discuta enorm, toţi aveau idei stringente şi teorii fără pereche, fiecare avea în cap un program sau un plan de strategie pentru partid. Toţi erau adepţii unei teorii economice sau ai unui

curent politic, toţi citiseră cărţi despre politică şi toţi aveau lucruri extrem de importante ce trebuiau împărtăşite imediat celorlalţi. Mulţi s-au înscris atunci în PNŢCD, unii din nostalgia după nişte vremuri pe care le apucaseră în adolescenţă, alţii mânaţi de imaginea idilică pe care o aveau despre politica ţărănistă interbelică, alţii pentru că avuseseră rude ţărănişti şi, în fine, alţii pentru că pur şi simplu voiau să se apuce de politică. De începuturile acelea mi-amintesc cu melancolia unuia care a privit cu încântare revărsarea zorilor fără să bănuiască faptul că după răcoarea aurorei va urma arşiţa unei după-amiezi pline, a unei după-amiezi caniculare şi înăbuşitoare când sufletul ţi se sleieşte şi simţurile ţi se tocesc, şi când apatia e aşa de adâncă şi moleşeala atât de grea că aproape ai uitat de încântarea cu care ai privit zorii. Câtă apatie şi dezamăgire e în noi, cei de azi, cei care atunci am sperat

că partidul acesta istoric va redeveni un pol de putere într-o ţară democratică! Ce amărăciune şi ce dezamăgire e în noi, cei care ne-am petrecut atâţia ani într-un partid care s-a destrămat cu aceeaşi repeziciune cu care a fost înfiinţat! Şi câtă durere ascundem în noi, cei care, dacă am fi bănuit ce se va alege din acest partid, am fi plecat din el a doua zi după ce ne înscrisesem! Oricâtă scârbă am adunat în mine în aceşti ani, nu pot să mă gândesc la acele zile de început fără să mă apuce dorul de ele şi fără să urlu de revoltă la gândul că totul s-a sfârşit.

După organizarea anevoioasă a partidului, a urmat primul congres, în 1991. Preşedinte a fost ales singurul care merita această funcţie, de altminteri cel care nici nu a avut contracandidat: Corneliu Coposu. La acel congres a participat şi veteranul ţărănist Emil Ghile-zean, fost ministru şi fost guvernator al Băncii Naţionale în perioada interbelică, omul cu cel mai înalt grad din vechea garnitură a Partidului Naţional Ţărănesc. Congresul s-a desfăşurat într-o atmosferă apăsătoare, cenuşie. Ştiam ce imagine catastrofală aveam în ochii mulţimii, ţărăniştii fiind priviţi atunci fie ca nişte mumii malefice, reînviate în urma unei îmbălsămări ce durase 50 de ani de comunism, fie ca nişte capitalişti veniţi din afară al căror singur gând era cumpărarea pe nimic a ţării. Celor din prima categorie, ilustrată de Coposu, li se prezicea un sfârşit rapid şi o compromitere definitivă,

prin dezvăluirea angajamentelor de informatori ai Securităţii. Cei din a doua categorie, de pildă Ion Raţiu, erau întâmpinaţi dispreţuitor cu „Nu ne vindem ţara!", fiind priviţi ca nişte căpuşe ce trebuiau silite să se întoarcă cât mai repede de unde veniseră, din putredul şi imoralul Occident. Un Occident putred, dar

putred de bogat, şi imoral, dar imoral de puternic. Copo-su, cu trăsăturile lui adâncite şi brăzdate, slab şi îmbătrânit, sporea şi mai mult culoarea sumbră în care ne învăluise lumea. Avea o proastă imagine mediatică, şi de câte ori n-a auzit el însuşi sau nu a citit în ziare că are un cap de mort! într-adevăr, nu avea nimic din telegenia atât de obligatorie astăzi pentru a intra în graţiile unui electorat care a fost dresat să-şi aleagă liderii după criterii actoriceşti.

Acest om cu cap de mort era în realitatea lui vie un bărbat frumos. Avea nişte ochi albaştri clari, cufundaţi în orbite adâncite, şi o privire blândă, fermă şi uneori încruntată, de om păţit şi trecut prin tot ce poate fi mai rău. Statura lui înaltă, impunătoare, corespundea perfect unui psihic echilibrat şi unei inteligenţe rafinate. Era un animal politic de rasă, lucru de care însă aveam să-mi dau seama cu încetul, între el şi Iliescu era o relaţie de evitare respectuoasă. Fiecare în sinea lui recunoştea valoarea celuilalt, dar niciunul nu o arăta. Se păstrau reciproc la distanţă, neacceptându-se prea mult unul lângă altul.

Coposu era un mare fumător şi abia cunoscându-l pe el am înţeles ce înseamnă a fuma ţigară de la ţigară. Când îi atrăgeam atenţia că fumează prea mult, îmi răspundea: „Viaţa mi-a luat totul, dacă renunţ şi la fumat, cu ce mai rămân?" Nu bănuiam atunci, când îi atragem atenţia că fumează prea mult, că eu însumi aveam să ajung în timpul mandatului de premier să fumez 2 – 3 pachete pe zi. În puşcărie Coposu se lăsase de fumat, însă când a ieşit după 17 ani, cântărind 57 de kg şi abia ţinându-se pe picioare, a vrut de curiozitate să fumeze ţigările lui preferate, Regale. Cum ţigări cu un asemenea nume nu mai erau, s-a mulţumit cu

Naţionale, un alt nume care îi suna cunoscut lui Coposu. „Dacă atunci, aşa slab cum eram, mi-ar fi fost rău la prima ţigară, n-aş mai fi fumat. Dar cum mi-a plăcut, m-am reapucat de fumat şi voi fuma până

la moarte”. Coposu ştia să fie elegant, avea o distincţie a ţinutei şi o siguranţă a mişcărilor trupului care exercitau un efect miraculos asupra femeilor. Se simţeau bine în prezenţa lui, îşi descopereau brusc o cochetărie pe care o vârstă ca a lui ar fi exclus-o în mod obişnuit. Pesemne că alura de cavaler uriaş şi bonom, precum şi siguranţa lui elegantă creau femeilor o pornire inconştientă spre cochetărie. Coposu simţea acest lucru şi îl accepta cu o mândrie flatată şi nemărturisită. Avea un umor moderat, poate prea sec şi prea puţin spontan pentru un politician. Conviv, accepta discuţiile în contradictoriu, având argumente numai acolo unde era vorba de teme care îl interesau, în rest, accepta punctul de vedere al altora. Avea o ştiinţă a discursului ferm, fără a fi însă rigid în concepţii, în materie de politică, puţini îi puteau riposta când susţinea ceva. Rareori se supăra, în şase ani cât am stat alături de el nu l-am văzut decât rareori ieşindu-şi din fire. O ultimă supărare mare a avut-o în urma conflictului cu Bostan şi „gruparea lui”, când a descoperit cu amărăciune că Ionescu-Galbeni, Ioan Lup şi alţii i se împotrivesc. Atunci poate a realizat că una din greşelile săvârşite era că nu stârpi-se orice încercare de schismă interioară a partidului, îngăduind coteriilor să-şi înfiripe coaja şi lăsând ca germenul fracţionării să încolţească discret dar tenace, îmbolnăvindu-se brusc, nu a mai avut vreme să desemneze în faţa tuturor un succesor. După moartea lui, coteriile s-au dezlănţuit, frustrările au izbucnit. Ca orice ardelean, se decidea mai greu, dar o dată hotărârea

luată, era de neclintit, învăţase să lase lucrurile în voia lor, nu le silea, credea în firea ascunsă a toate şi în mersul lor firesc şi inexorabil, desfăcut dintr-o lege lăuntrică. Ierarhia în partid nu o impusese, o lăsase să se închege de la sine, pentru că era suficient de deştept ca să ştie că liderii nu se numesc cu de-a sila, ci se impun singuri. Autoritatea lui era incontestabilă în ochii ţărăniştilor, numai că în societate era cel mai ponegrit şi dispreţuit om politic, provocând un incredibile şi antipatii feroce.

Iar în 1991 imaginea lui în ochii românilor era una de stafie malefică şi tot astfel era şi imaginea partidului pe care îl conducea. Nemulţumirea pe care ne-o provoca imaginea ce ne fusese atribuită, cea de ciocli ai României şi de politicieni hotărâţi să se răzbune pe cele

patru milioane de foşti membri ai Partidului Comunist, s-a răsfrânt în 1991 asupra stării de spirit a participanţilor la congres. Au fost multă nervozitate şi multă nerăbdare, invers proporţionale cu optimismul nostru. La acest congres îmi amintesc că s-a iscat un conflict acerb între Cicerone Ioaniţescu şi Constantin Ticu Dumitrescu, şi am privit înmărmurit cum, în fundul sălii, cei doi bărbaţi ajunşi la vârsta senectuţii dăduseră în mintea copiilor, trăgându-şi fără reţinere palme. Cam aceasta era starea de spirit din partid la ora congresului, eram posaci şi încrâncenaţi, căci perspectiva nu se întrezărea prea roză pentru ţărănişti.

Campania electorală din 1992 ne-a găsit în aceeaşi stare de spirit. Atunci am fost la un pas de a pleca din partid, dar nu pentru că simţeam că nu avem mari şanse, ci pentru că mesajul nostru era desuet, în afara timpului. Nu am putut niciodată să susţin lucruri în care să nu cred. În acea campanie electorală, am reali

zaţ brusc inutilitatea efortului meu, şi mi-am destăinuit această convingere lui Bărbuşi: „Nu vedeţi că suntem în afara timpului?” Bărbuşi a insistat să nu cedez într-un moment de descurajare, „în politică trebuie să ai răbdare, Radule. Căci fiecăruia îi vine rândul. Cine ştie să aştepte va avea succes”, mi-a spus Bărbuşi. Aceleaşi cuvinte le-am auzit cu alt prilej de la Coposu: „În politică trebuie să ai o singură calitate: răbdarea!”

Alegerile din 1992 m-au adus în Senatul României, alături de Corneliu Coposu. În Senat, întâmplarea a făcut ca în prima mea intervenţie să iau cuvântul în sprijinul… puterii, reprezentată atunci de senatorul Adrian Păunescu de la PSM. Acesta cerea în numele partidului său prelungirea datei-limită de depunere a certificatelor de proprietar. Luând apărarea lui Păunescu, ţărăniştii nu au privit cu ochi buni acest gest. Era un gest neaşteptat într-un timp în care clou-ul şedinţelor Senatului erau intervenţiile patetice ale senatorilor UDMR pe de o parte, şi ale unor senatori PSM şi PSDR pe de altă parte, cât şi imprecaţiile verbale schimbate de senatorii PNŢCD cu Adrian Păunescu şi Corneliu Vadim Tudor. Faptul că am sprijinit această propunere, corectă în esenţă, l-a luat prin surprindere chiar şi pe autorul ei, Adrian Păunescu. Întors în scaunul meu, l-am întrebat pe Coposu dacă are ceva să-mi reproşeze pentru gestul meu. Coposu a

negat, căci era un om care putea să distingă între probleme de fond, principiale, şi cele de suprafaţă, circumstanţiale. Avea o uimitoare putere de a nu se lăsa influenţat de abjecţiile care îl ţinteau. Ceea ce mie mi se părea o mojicie lui îi apărea ca ceva nesemnificativ, se vedea că avea uzul hărţuielii din politica interbelică, dar mai ales din închisoare. De la el am învăţat că un politician trebuie să aibă puterea de a da mâna cu un adversar chiar şi după

ce acesta îl înjurase scabros în ziar cu o zi mai devreme. Asta aveam să fac şi eu, învăţând să dau mâna cu Vadim a doua zi după ce mă spurcase din creştet până-n tălpi. Coposu şi-a arătat o singură dată nemulţumirea în această privinţă: „Dragă Radule, am auzit că tu te înţelegi bine cu Vadim, sunteţi chiar prieteni!" „Suntem vecini, domnule Coposu, casele noastre sunt despărţite doar printr-un gard. Când ne întâlnim, eu îl întreb de ce mă înjură în România Mare, el se face că nu ştie şi ne despărţim politicos, alteori îmi dă o carte de-a lui cu autograf, şi tot aşa". Coposu nu a mai insistat, era prea deschis la minte ca să se încurce în suspiciuni faţă de mine sau în antipatii faţă de Vadim. Ştia prea bine cine era Vadim şi îşi amintea şi el, cum îmi aminteam şi eu, că în ianuarie 1990 Eugen Barbu şi Vadim Tudor se prezentaseră la sediul central al PNŢCD oferindu-şi serviciile de gazetari pentru ziarul Dreptatea. Coposu îi refuzase politicos, pentru a fi apoi ţinta celor mai desfrânate injurii din partea celor doi. De aceea nu îl mai surprindea nimic, îşi croise o platoşă interioară prin care nu se putea pătrunde cu injurii, ameninţări şi calomnii.

În toată această perioadă m-am apropiat încetul cu încetul de Coposu. Devenisem un obişnuit al casei lui. Locuia într-un apartament de două camere, de o austeritate incredibilă pentru un şef de partid. Alături de mine, Coposu îi primea frecvent pe Ciumara, Lepşa şi alţii. Straniu e că Corneliu Coposu nu ne-a spus nici unuia din noi ce planuri are în privinţa conducerii. Era un om care observa şi tăcea, fără a-i lăsa să scape nimic din ceea ce avea de gând cu ierarhia partidului.

Până la moartea lui Coposu preocuparea mea a fost partidul, în timp ce el îşi cheltuia cea mai mare parte a timpului în şedinţele Convenţiei Democrate. Con

flictele din Convenţie erau acerbe, lucru firesc având în vedere că se întâlneau acolo ţărăniştii, liberalii, social-democraţii, ecologiştii, Alianţa Civică şi Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici. Discuţiile în această convenţie erau interminabile; după ani de tăcere toţi ţineau să-şi exprime punctul de vedere şi să mai fie şi ascultaţi pe deasupra. Se cădea în aceleaşi teorii sterpe şi nu se lua nicio hotărâre. Atunci mi-a fost dat să aflu câtă deşertăciune poate fi într-o adunare de oameni în care fiecare vrea să fie mai deştept decât ceilalţi. Coposu pleca epuizat de acolo şi de câte ori îl întâlneam la el acasă după o asemenea şedinţă simţeam cât de amărât e de prostia unei adunări în care democraţia e înţeleasă drept al oricui de a-şi da cu părerea. Când urma o altă şedinţă, îl treceau fiorii dinainte, şi ofta: „Iar trebuie să mă duc acolo, să-i ascult pe toţi cum bat câmpii". Se discutau probleme ridicole prin micimea lor, şi necazul era că se discutau la nesfârşit. Cel mai penibil rol l-a întruchipat Ana Blandiana, o femeie căreia chiar îi intrase în cap că poate să dea sfaturi în materie de politică unor oameni precum Coposu, Cunoscu, Diaconescu sau Raţiu. Dar în numele democraţiei toţi trebuiau să o suporte în calitatea ei de preşedintă a Alianţei Civice. Coposu mi se confesa din când în când: „Oare îmi mai dă mult lecţii cucoana asta?" Secondată de un gazetar precum Petre Mihai Băcanu, această doamnă venea cu propuneri care îl cufundau în înmărmurire pe Coposu. De pildă i se năzărise că n-ar fi rău ca parlamentarii să fie chemaţi la sediul Convenţiei pentru a li se pune întrebări. Să pui întrebări parlamentărilor ar fi presupus înfiinţarea unui grup al înţelepţilor pricepuţi la toate, şi mai cerea ca parlamentarii să fie trataţi ca nişte şcolari a căror bună purtare se măsura după

sârguinţa cu care îşi făceau lecţiile de-acasă, sârguinţă măsurată, firește, după zelul cu care răspundeau exigenţei Anei Blandiana. Iar cea mai neverosimilă idee a fost ca alegerea candidatului Convenţiei la Preşedinţie să se facă pe bază de concurs! „Ce concurs, domnule", îi spuneam lui Coposu, „cum vine asta? Ce, mă rog frumos, îi întrebaţi? Şi care vor fi criteriile după care veţi hotărî care e cel mai potrivit? Dacă le puneţi întrebări de cultură generală, câştigă Manolescu, un intelectual cât se poate de stimabil, dar fără culoare, şi mai ales fără vână politică. Dacă le puneţi întrebări de politică externă, câştigă Raţiu, nu mai încape vorbă. E drept, în cazul lui Constantinescu nu ştiu cărui

domeniu ar trebui să-i aparţină întrebările pe care să i le puneţi ca să câştige şi el. Geologia n-are legătură cu preşedinţia!”

Azi nu mai am nicio urmă de ranchiună faţă de cel ce m-a revocat din funcţia de prim-ministru, dar la drept vorbind, dintre candidaţii la preşedinţia Convenţiei şi implicit la cea a republicii, cel mai şters era Constantinescu. Era genul de om alături de care puteai sta mai multe ore în aceeaşi cameră fără să-ţi aminteşti că l-ai întâlnit. Nu lăsa urme ale trecerii lui printre oameni, atât de discret şi de modest era. Când se aşeza pe scaun, stătea pe marginea lui, într-o postură de smerenie stânjenitoare, de ajungeau şi ceilalţi să se simtă prost în prezenţa lui. Când Coposu mi-a pomenit prima oară de Constantinescu, a trebuit să fac eforturi ca să mi-amintesc cine era. „Cum, nu-ţi aminteşti, Radule, a fost la noi la sediu, la conferinţa de presă, stătea în ultimul rând”. Într-adevăr, acum mi se trezise memoria, dar degeaba, nu vedeam ce legătură poate fi între acest om şi funcţia de preşedinte. Avea o fire ce părea veş

87

CURSĂ PE CONTRASENS

nic stresată, era îngândurat fără gânduri şi încordat fără tensiune interioară. Neîndoielnic că Emil Constantinescu a încasat enorm de multe în cadrul Convenţiei Democrate, dar a ştiut să înghită în sec primind senin orice critică şi răbdând totul până la capăt. Era un om care ştia să asculte ce spune celălalt, o calitate greu de întâlnit astăzi. Prin atâtea umilinţe a trecut omul ăsta în şedinţele Convenţiei încât nu am cum să nu-i recunosc stofa de luptător şi îndârjirea de biciuit cu care a putut să îndure totul. Eu unul nu cred că aş fi putut trece prin ce a trecut el. El însă a putut, a învăţat să aştepte, şi în final a reuşit. Coposu l-a acceptat pentru că avea în vedere alegerile, în care una dintre problemele grave era imaginea pe care nu o puteam şterge din mintea românilor, aceea de fiinţe răzbunătoare ce vor declanşa, de îndată ce vor lua puterea, o vânătoare de vrăjitoare, pedepsind în masă toţi foştii membri de partid. Constantinescu reprezenta în această privinţă leacul cel mai bun, fusese secretar de partid în Universitate, iar susţinerea lui de către ţărănişti era semnul cel mai clar că nu la răzbunare ne stătea mintea. Judecând retrospectiv şi sine ira et studio, cred că cel care merita să fie preşedintele Convenţiei era Raţiu. Ardelean ca şi Coposu, era, spre deosebire de acesta, bogat. Din toată fiinţa lui răzbătea patina educaţiei britanice. Raţiu gândea sincer

democratic, şi pe deasupra spunea ce gândea, nu-şi schimba atitudinea în funcţie de interlocutor. Din păcate românii vedeau în el capitalistul feroce care venise în 1990 să cumpere ţara. Spirit disciplinat, respecta deciziile luate în partid, neieşind niciodată în presă ca să-şi exprime nemulţumirea faţă de colegii de partid. Dar cum era singurul contracandidat serios al lui Coposu, acesta l-a ostracizat po

litic, împingându-l undeva în marginea partidului, în 1990 Raţiu adusese imediat o tipografie şi voia chiar să întemeieze un post de televiziune. Ambele proiecte au fost zădărnicite de premierul de atunci, Petre Roman, a cărui mână a scris pe hârtia de cerere a lui Raţiu „Nu se acceptă". Tipografia aceea avea să zacă ceva vreme până când Raţiu avea să reuşească să înfiinţeze Cotidianul, primul ziar cu alură occidentală din România, în schimb, proiectul unui post de televiziune a fost abandonat. Raţiu ar fi trebuit să facă parte din Structuri ca să i se permită înfiinţarea unui post de televiziune.

Din păcate, cu Raţiu ţărăniştii au văzut pentru prima oară simptomul unei boli de care aveau să sufere până la moarte, adică până la alegerile din 2000: refuzul de a-şi sprijini propriul lider. Căci asta s-a întâmplat cu Raţiu, n-a fost sprijinit de propriii lui ţărănişti. E drept că tonul fusese dat de Coposu, care, deşi nu o mărturisea, îl respinsese de la început pe Raţiu din teama aceea irepresibilă pe care nu o poţi avea decât în faţa unui om despre care ştii bine că, fiindu-ţi egal, îţi poate lua locul. Da, lui Coposu i-a fost teamă de Raţiu, de ameninţarea pe care acesta o reprezenta pentru scaunul de preşedinte al partidului. O dată tonul dat, Ion Raţiu s-a pomenit înconjurat de un zid de antipatie politicoasă care l-a ţinut până la moarte departe de frâie-le partidului. Un om care nu a fost folosit niciodată la adevăratul potenţial, şi asta în ciuda loialităţii de netăgăduit faţă de Partidul Ţărănesc. Lipsit de un curent favorabil de opinie şi ţinut în marginea funcţiilor de conducere, s-a mulţumit să se înconjoare cu simpatizanţi de mâna a doua, ca de pildă Ioan Avram Mureşan, al cărui respect pentru Raţiu avea un corespondent

direct în avantajele financiare căpătate de pe urma şederii în apropierea fostului om de afaceri britanic.

Spuneam aşadar că şedinţele Convenţiei durau interminabil, de pildă se discuta două ore un banal comunicat de presă ce nu depăşea o pagină, de parcă de fiecare cuvânt din acel comunicat de presă ar fi depins soarta şi prestigiul Convenţiei, sau se dezbăteau la nesfârşit procentele de reprezentare a fiecărui partid în Convenţie, sau aveau loc certuri fără capăt spre a se hotărî care din partide e mai important decât altele şi cine e partidul fanion al Convenţiei. De parcă dezbaterile acelea cu alură de gâlceavă ar fi putut hotărî acolo, la masă, ce partid joacă un rol mai însemnat şi care nu. Ar fi fost îndeajuns să privească în afara încăperii în care se aflau ca să vadă că liberalii se scindau spre a se uni şi se uneau spre a se dezbina din nou. Oricât de scârbit sunt acum de mâncătoriile din PNŢCD, nu pot să nu observ că ţărăniştii au asigurat o elementară armonie interioară în cadrul Convenţiei şi în perioada premergătoare alegerilor din 199 b.

A existat atunci un patos al politicii care îi strângea la un loc chiar şi pe adversarii ireconciliabili din PNŢCD. Pe deasupra, pe ţărănişti îi unea încrederea în viitor şi în acest om providenţial care a fost Corneliu Coposu. Imaginea ţărăniştilor în ochii mulţimii se îmbunătăţise simţitor la sfârşitul anului 1995, nu mai erau priviţi ca nişte duşmani ai poporului în a căror minte sălăşluia doar gândul de a pune mâna pe putere pentru a se răzbuna. La fel, Corneliu Coposu începea să fie agreat de populaţie, tot mai mulţi români simţind cine era adevăratul magistru al politicii româneşti. Valul de ură ce se revărsase la început asupra lui scăzuse, iar loviturile pe sub centură ale propagandei Structurilor îşi pierduseră vigoarea.

Dar chiar şi aşa, în ciuda limpezirii apelor, evoluţia ţărăniştilor a fost inversă faţă de a liberalilor, în timp ce aceştia şi-au epuizat poftele de discordie până la alegerile din 1996, devenind apoi uniţi, ţărăniştii şi-au descoperit această aptitudine o dată ajunşi la putere, lucru inexplicabil şi stupefiant pentru orice minte lucidă. O explicaţie e moartea lui Corneliu Coposu. Câtă vreme acest om a condus, toate orgoliile şi intrigile au fost păstrate într-o stare de semilatentă. E greşit să se creadă că uneltirile de culise nu au existat şi că frecuşul dintre facţiuni ar fi lipsit cu totul. Nu, ele de existat au existat, dar prezenţa lui Coposu anihila orice răbufnire făţişă a patimilor spre putere a ariviştilor din partid. Dispariţia lui a însemnat ştergerea singurului

focar de autoritate în faţa căruia se închinau cu toţii, în lipsa unui alt om de anvergura lui Coposu, frustrările şi jocurile de culise au răbufnit chiar la congresul din ianuarie 1996, dar punctul culminant avea să fie atins din clipa câştigării puterii. Fără Coposu, Partidul Ţărănesc a fost precum o corabie în derivă ai cărei mă-teloţi, în loc să se agaţe de cârmă sprijinind-o până la capăt într-o direcţie bună, s-au transformat ei înşişi într-un balast covârşitor ce a depăşit capacitatea de pescaj a navei. Şi când spun „cârmă" mă gândesc la singurul prim-ministru ţărănist pe care l-au avut din rândul lor, iar nu adus din afară, cum a fost cazul lui Ciorbea şi Isărescu, un prim-ministru ţărănist căruia i-au tăiat craca de sub picioare fără să se gândească o clipă că ei înşişi au tălpile picioarelor sprijinite pe aceeaşi cracă. Acel prim-ministru ţărănist am fost eu, iar încuviinţarea slugarnică cu care au acceptat decizia ilegală a preşedintelui Constantinescu de a mă revoca a echivalat cu condamnarea la pieire a Partidului Naţional Ţărănesc.

91

CURSĂ PE CONTRASENS

Mă gândesc la Coposu ca la un om a cărui dispariţie a lăsat un gol pe care nu l-a mai putut umple nimeni în PNŢCD. Îmi amintesc de luciditatea şi spiritul pătrunzător al acestui om când a fost invitat la o şedinţă a Alianţei Civice, unde i s-a cerut părerea în privinţa justeţei deciziei luate de Manolescu de a transforma alianţa într-un partid politic. Coposu a fost atunci sclipitor şi îmi place să-mi amintesc de el în acea ipostază. Intervenţia lui a sunat astfel: „Nu pot să mă pronunţ în locul vostru, în schimb, pot să vă povestesc două întâmplări, sau dacă vreţi două parabole, al căror înţeles mie mi se pare limpede. După câştigarea alegerilor din 1928, ţărăniştii îşi puneau problema cine este cel mai îndreptăţit să ocupe funcţia de ministru al Finanţelor. Candidaţi erau doi bancheri şi un profesor de economie, nimeni altul decât Virgil Madgearu. Cerându-i-se părerea lui Maniu, acesta a spus: «E o greşeală să credeţi că îi vom face un favor domnului profesor dacă îl numim în funcţia de ministru, deşi aşa aţi fi înclinaţi să credeţi, fiindcă pentru voi un ministru presupune un rang mai înalt decât cel de profesor. Nimic mai fals, profesor e magistru, vine de la magister, e călăuză cu particula magis, pe când ministrul e minister, slujbaş cu particula minor. A-l pune pe Madgearu în funcţia de ministru înseamnă a-l coborî în rang, de la mai mare la mai mic. Aşa că, domnilor preşedinţi de bancă, nu aveţi de ce să-l invidiaţi! Eu îl aleg pe

profesor.» Şi astfel Madgearu a ajuns ministru.

A doua parabolă: în tinereţea mea, la Cluj, unui evreu bogat i se îmbolnăvise grav soţia. Suferea de un sindrom de caşexie a cărui etiologie nu i-o putea stabili nimeni. După ce a consultat nenumăraţi medici din străinătate, evreul s-a oprit şi asupra unui medic român

foarte bun, dar bolnav el însuşi de arghirofilie. Medicul român reuşeşte ceea ce nu reuşiseră ceilalţi, vindecând-o pe nepreţuita soţie. Drept mulţumire, evreul se duce la medic cu o casetă frumos încrustată. Medicul, căruia numai culoarea banilor îi provoca plăcere, îi spune tăios evreului că el nu o casetă vrea, ci un onorariu de 6 milioane de lei. Şi atunci, evreul deschide caseta, scoate din ea 6 milioane şi pleacă spunându-i: «Păcat, în casetă erau 100 de milioane.» Şi acum să vă explic sensul acestor parabole. Voi, ca Alianţă Civică, sunteţi magister, voi exercitaţi o influenţă mult mai mare aşa cum sunteţi acum decât dacă aţi coborî la rangul de partid. Acum aveţi o voce a voastră de neconfundat. Aşa cum sunteţi acum, sunteţi precum caseta cu 100 de milioane. Dacă vă transformaţi în partid, veţi deveni unul din cele vreo 200 de partide câte sunt în ţară, v-aţi pierde identitatea, aşa că vă păcăliţi dând cu piciorul la 100 de milioane ca să luaţi doar 6 milioane. Rămâneţi magiştri şi cu caseta de valori pli na, altminteri vă veţi pierde pe drum”. Nu a fost ascultat, iar rezultatele se ştiu. Partidul căruia i-a dat naştere Alianţa Civică a sucombat relativ repede.

În 1995, când ne pregăteam de congres şi de alegeri, aflându-mă la Coposu acasă, i-am cerut să ne retragem în camera alăturată. I-am mărturisit arunci lui Coposu îngrijorarea mea că nu suntem pregătiţi pentru guvernare şi că Emil Constantinescu nu e candidatul cel mai nimerit. Deşi învăţase mult în toţi aceşti ani, Constantinescu rămânea un om şters, îi lipsea forţa aceea fără de care nu poţi fi un lider în spatele căruia toţi să se alinieze de la sine. Era călduţ şi uman, dar fără ştaif de conducător. Coposu a încuviinţat: „Nu e exact omul care ne trebuie, dar altul nu avem. Apoi numai cu un

fost secretar de partid putem să risipim teama românilor că ţărăniştii se vor răzbuna pe foştii membri de partid. Rămânem cu el,

iar după alegeri vom colabora cu alte partide. E drept că în Petre Roman sau Dinu Patriciu nu poţi avea încredere, sunt alunecoşi, până mâine îşi schimbă părerea de câteva ori, dar nu avem de ales. Oricât de nepregătiţi suntem, a nu participa la guvernare în cazul câştigării alegerilor ar fi o dezertare". Tot atunci am discutat componenţa viitorului guvern ţărănist şi i-am exprimat dorinţa mea de a rămâne în Senat, neintrând în echipa guvernamentală. Doream, cel mult, postul de guvernator al Băncii Naţionale. Pare straniu, dar câtă vreme a trăit Coposu, gândul meu nu se îndrepta către guvern. „E bine că nu vrei un portofoliu ministerial, trebuie să fii păstrat, nu trebuie să-ţi deteriorezi imaginea! Dar nici cu banca nu merge, că ar însemna să ieşi din politică, iar eu am nevoie de tine aici, în partid". „Dar de ce, ce gând aveţi cu mine?" „Nu ştiu încă. Te vreau undeva în partid, de aceea trebuie să mai aştepţi". Nu a vrut să-mi spună şi eu nu am insistat. Aveam să aflu în ziua morţii lui ce gând avea cu mine, când am primit foaia pe care Coposu lăsase ca testament dorinţa lui ca eu să fiu preşedinte executiv al partidului, iar Ciumara secretar general. Fireşte că acea hârtie nu a făcut nici cea mai mică impresie asupra lui Diaconescu sau Galbeni. De la al doilea nici nu mă aşteptam la altceva, dar de la Diaconescu sperasem ca reacţia să fie alta. „Bine, dar hârtia asta nu are nicio valoare, i-a fost luată cu forţa lui Coposu, poate că nici nu mai era conştient când a semnat!" a bâiguit Galbeni, şi de atunci profesorul acesta de geografie, cu chip de gnom şi cu suflet de iască, a ieşit definitiv din orizontul afectiv al vieţii mele. La acele cuvinte m-am supărat

cu adevărat. Până unde poate merge reaua-credinţă a unora, de vreme ce pot insinua că eu i-am smuls cu de-a sila lui Coposu o declaraţie ce-mi era favorabilă? Mi-am amintit arunci de un pasaj care m-a impresionat mult dintr-o carte de interviuri a Seniorului: „Crima majoră a comunismului a fost instaurarea şi cultivarea complexului relei-credinţe". Tot în timpul aceleiaşi discuţii, Coposu a luat în cântar şi posibilitatea ca noi să câştigăm alegerile în timp ce prezidenţialele să fie câştigate de Iliescu. „S-ar putea ca alegerile să ne scoată pe noi învingători. Vom colabora arunci cu PD şi UDMR. Dar cu Iliescu ce facem? Are mari şanse, căci românii se regăsesc în el, în chipul lui, în vorba lui şi chiar în viclenia lui. Eu şi Iliescu nu putem comunica. E un

prag psihologic care ne desparte, de aceea ori de câte ori am vorbit cu el n-am ajuns la nicio învoială. E parcă o forţă nevăzută între noi care obturează comunicarea. Trebuie tu să te duci la el şi să încerci apele, vezi cum priveşte o coabitare contranatură între un guvern de dreapta şi un preşedinte de stânga". Zis şi făcut. Prin intermediul unor foşti colegi de facultate, care acum erau ofiţeri în SRI, am stabilit o întâlnire cu Ion Iliescu la Cotroceni. Prima întâlnire s-a petrecut în 1995, şi am fost mandatat de Coposu personal. Mi-a-mintesc că Iliescu a fost foarte precaut chiar şi în privinţa camerei pe care a ales-o pentru a discuta cu mine. Nu voia ca discuţia noastră să ajungă la urechile altora. Discuţia a debutat cu un preambul general în care ne-am dat glas concepţiilor despre economia ţării. Am descoperit în el un cunoscător avizat al chestiunilor economice, cum a rămas şi până azi. În plus, cunoştinţele lui economice, deşi la început erau etatiste, cu timpul s-au nuanţat. Dar trebuie să ai răbdare ca să-l as

culţi. Până ajunge să pună punctul pe i descrie nesfârşite rotocoale de consideraţii globale, transformând orice convorbire într-un seminar de analiză teoretică. După acel preludiu teoretic, am intrat în miezul problemei. L-am întrebat ce părere are despre o coabitare a unui guvern de dreapta cu un preşedinte de stânga. Iliescu nu a avut nimic împotrivă, credea că o astfel de coabitare este viabilă, chiar am pomenit câteva nume de posibili miniştri, dar nu am stat să alcătuim în amănunt structura guvernului. A doua întâlnire, tot pe aceeaşi temă, s-a petrecut după moartea lui Coposu, în vara lui 1996. Ştiam deja că vom câştiga alegerile, şi mai ştiam că Iliescu avea cea dintâi şansă. De astă dată am fost mandatat de Diaconescu. Întâlnirea s-a petrecut tot la Cotroceni, când am căpătat certitudinea că perspectiva unui guvern de coaliţie i se părea plauzibilă lui Iliescu. Am accentuat atunci că din acel guvern de coaliţie PDSR nu avea să facă parte, iar Iliescu şi-a dat acordul.

Reversul negativ al acestor întâlniri a fost că Emil Constantinescu a aflat de ele, şi cred că aceasta a fost rădăcina relelor dintre mine şi el. Constantinescu venea în politică cu o viziune idilică şi sentimentală, de care s-a lepădat de îndată ce a ajuns preşedinte. Până atunci însă, credea că politica PNŢCD trebuia să fie una de loialitate necondiţionată faţă de preşedintele Convenţiei. Pentru mine însă

Convenţia era una, iar PNŢCD alta. Convenţia, ştiam prea bine, era o asociere temporară, dictată de nevoia de a crea o contrapondere în faţa partidului lui Iliescu. Atât şi nimic mai mult. Iar preşedintele Convenţiei era reprezentantul Convenţiei, iar nu liderul Partidului Ţărănist. De lucrul acesta Constantinescu a fost convins câtă vreme a trăit

Coposu. Şi era convins pentru că în Coposu aflase un lider cu neputinţă de influenţat, un om al cărui cuvânt, când era rostit, nu cerşea încuviinţarea altora, ci dicta ascultarea lor. Venirea lui Diaconescu la conducerea PNŢCD i-a schimbat convingerea, căci şi-a dat seama că Diaconescu nu poate fi un om al hotărârilor ferme şi nenegociabile, putând fi în schimb un sprijin docil pentru preşedintele Convenţiei. Cum asupra liberalilor, pediştilor şi udemeriştilor Constantinescu nu avea nicio influenţă, îşi canalizase toată ardoarea de conducător asupra PNŢCD, pe care îl privea ca pe o ogradă proprie în care poate să tragă toate sforile. Şi lucrul acesta i-a reuşit datorită obedienţei lui Diaconescu, Galbeni şi coteriei lui. Da, Constantinescu a făcut aproape ce a vrut în PNŢCD. L-a luat pe un nimeni ca Cior-bea, pe care tot Coposu îl creditase drept candidat la primărie din partea Convenţiei, l-a făcut prim-ministru la sugestia Alianţei Civice şi apoi, culmea, mai voia să-l facă şi vicepreşedinte al PNŢCD: aşa, peste noapte, şi dintr-odată, ba chiar cu consimţământul lui Diaconescu. Şi chiar a reuşit acest lucru în ciuda opoziţiei mele, căci a putut să încalce toate regulamentele partidului şi să facă dintr-un fost lider sindical vicepreşedinte al partidului de guvernământ. Tandemul Diaconescu-Constantinescu se înfiripase în şedinţele Convenţiei, unde Constantinescu căuta tot timpul sprijin în liderul ţărăniştilor când avea de impus o idee în faţa liderilor celorlalţi partide din arcul Convenţiei: „Nu-i aşa, domnule Diaconescu?" venea invariabil întrebarea lui Constantinescu, iar Diaconescu, fericit că era băgat în seamă, încuviinţa pe loc cu recunoştinţă. Aşadar Constantinescu a putut să facă în PNŢCD cam tot ce a vrut. Ce n-a vrut a fost ca eu să fiu prim

ministru, dar atunci nu a avut niciun alt candidat scos peste noapte din mânecă.

Dar până în 1995 relaţiile mele cu Constantinescu au fost neutre. Ele s-au deteriorat după moartea lui Coposu, când accentuarea sfadelor din partid a preschimbat PNŢCD într-o grupare vulnerabilă şi când am simţit instinctiv că dacă cineva nu se opune preşedintelui Convenţiei pentru a-i da de înţeles că PNŢCD e în afara influenţei lui, atunci partidul va fi arendat de preşedintele Convenţiei Democrate. Coposu nici nu murise bine, şi toţi ţărăniştii se gândeau deja la congres. La cererea mea, congresul a fost amânat cu o lună, până în ianuarie 1996. Ar fi fost un afront la adresa amintirii acestui om să ţinem congresul în aceeaşi lună cu moartea lui, când sub masca cernită a unui prefăcut doliu, toţi şi-ar fi arătat chipul ahtierii de a urca în ierarhia partidului. La congres urma să se hotărască Delegaţia Permanentă a PNŢCD-ului, o componentă-cheie în alegerea BCCC-ului. Doar preşedintele era ales de cvorumul congresului, înainte să moară, Coposu mi-a repetat mereu că ţine morţiş ca eu şi Ciuma-ra să fim prieteni, pentru că de colaborarea noastră va depinde soarta partidului. Aşa că eu şi Ciumara ne întâlnisem, înainte de moartea lui Coposu, de câteva ori în cadru privat, căzând de acord să formăm o echipă. Ciumara era agreat de Coposu. Dar armonia dintre noi a durat până la alegerea mea ca secretar general al PNŢCD. Atunci, pentru că nu avea dreptate, nu am acceptat să-l sprijin pe Ciumara într-un conflict local de la filiala organizaţiei PNŢCD Constanţa. Ciumara nu a putut să treacă cu vederea acest gest al meu. De atunci, s-a îndepărtat de mine, îndepărtare care s-a accentuat în timpul lui Ciorbea şi apoi în timpul mandatului meu de prim-ministru.

Moartea lui Coposu a proiectat PNŢCD-ul în prim-planul conştiinţei naţionale, în ultimul an de viaţă, credibilitatea lui în Occident era enormă, egalând-o pe cea a lui Raţiu. Chiar murind, omul acesta îşi mai făcea încă o dată datoria faţă de partid, mărindu-i popularitatea la nişte cote de nebănuit înainte. Românii abia atunci şi-au dat seama ce om pierduseră. Am purtat pe umeri sicriul lui Coposu. Atunci am dat un scurt interviu Antenei l, fiind întrebat cum stau acum lucrurile în PNŢCD şi în Convenţie, după moartea lui Coposu, şi dacă Convenţia merge în continuare pe acelaşi candidat. Am răspuns: „Corneliu Coposu îşi dăduse seama că Emil Constantinescu nu e alegerea cea mai bună!” Interviul a fost dat pe post, iar

Constantinescu şi-a mai notat în răboj încă un gest neamical faţă de el. Dacă nu ar fi fost adevărat ce am spus, poate ar fi avut dreptate!

La congresul naţional al PNŢCD din ianuarie 1996 lipsa lui Coposu a preschimbat partidul într-un loc de negociere generală a fiecărei funcţii şi fiecărui loc din Delegaţia Permanentă. Se formaseră în prealabil grupări propunând liste de candidaţi proprii pentru funcţiile de conducere. Apăruseră tot felul de combinaţii ciudate între felurite persoane. Dacă s-ar păstra acele hârtii, ele ar fi extrem de instructive privind starea de spirit din partid. Această circulaţie a listelor a fost până în 2000 o caracteristică generală a tuturor adunărilor ţărăniste în cursul cărora se făceau alegeri, şi asta indiferent de nivelul alegerilor. Cu timpul, neîncrederea dintre aceste grupări avea să devină atât de mare încât se controla în prealabil fiecare vot, care de altfel era secret, şi, în plus, se bifa numele de pe liste.

Spre deosebire de congresul anterior, acum se hotărâse ca pentru fiecare funcţie să existe doi candidaţi.

— 99

CURSĂ PE CONTRASENS

nu cum se întâmplase când Coposu candidase de unul singur. La preşedinţie candidaţi au fost Diaconescu şi Raţiu, dar se ştia că Raţiu nu are şanse, respingerea lui de către Coposu plutind ca o umbră malefică asupra sa. Eu am candidat contra lui Dej eu la funcţia de secretar general. Am câştigat fiindcă, în afară de sprijinul coteriei Galbeni-Opriş, Dejeu nu avea susţinere în filialele din ţară. La funcţia de prim-vicepreşedinte, au candidat Ţepelea şi Galbeni. Galbeni ar fi vrut să fie secretar general, dar ştiind că nu mă poate învinge, a preferat să concureze, tot fără şanse, la funcţia de prim-vicepreşedinte. Tradiţia ţărăniştilor spune că dacă preşedintele e muntean, vicepreşedintele trebuie obligatoriu să fie ardelean, aşa că Ţepelea, ardelean sobru şi intelectual de rasă, a fost ales prim-vicepreşedinte. Dispersia de voturi din congres le provoca nelinişti mai tuturor ariviştilor ce îşi descoperiseră după moartea lui Coposu veleităţi de şefi. În afara mea şi a lui Diaconescu, cam tuturor le-a tremurat fundul de frică, neştiind dacă vor intra sau nu în Delegaţia Permanentă sau în BCCC. Cele mai influente grupări din PNŢCD erau în număr de trei: cea a lui Vasile Lupu şi a fraţilor Boilă, cea a lui Ionescu-Galbeni, Dudu Ionescu şi Re-mus Opriş, şi cea a lui Raţiu şi Mureşan. Trecerile dintr-o

grupare în alta se făceau şi se desfăceau întruna, fiecare sondând terenul şi încercând să aleagă varianta care îl favoriza cel mai mult. Opriş bascula dintr-o grupare în alta, aflându-se simultan pe mai multe liste, înainte de congres, discuţiile şi listele se succedau într-un ritm ameţitor. La un moment dat, în biroul meu din Senat, a venit „lista" Boilă-Mureşan. Am început să discutăm şi tocmai atunci am fost anunţat că vine o altă „listă". A trebuit să-i scot pe primii pe o altă uşă.

100

PARTIDUL NAŢIONAL ŢĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

La hotelul Bucureşti, unde erau cazaţi participanţii la Congres, în noaptea premergătoare alegerii componenţei forului superior al partidului nu prea s-a dormit. S-au făcut ultimele mişcări de trupe nocturne, s-au pus la punct ultimele liste, s-au încheiat şi ultimele negocieri, în aceeaşi noapte s-au aliat foşti duşmani şi s-au certat foşti prieteni. S-au reîmprietenit foşti prieteni certaţi şi s-au dezbinat din nou foşti duşmani împăcaţi. S-au făcut promisiuni şi s-a vorbit cât pentru tot timpul cât ţărăniştii trebuiseră să tacă sub Co-posu. Cel mai abil a fost, culmea, Vasile Lupu, care, cu volubilitatea lui îmbufnată de copil credul şi naiv, a reuşit să-i păcălească pe toţi, convingându-i să-l treacă de fiecare dată pe listele de propuneri. Şi asta pentru că le-a lăsat tuturor impresia că are un sprijin larg şi sigur din partea filialelor din Moldova, când de fapt nu avea niciunul.

Rostul unui congres nu e doar de a alege forul superior, dar şi de a da impresia filialelor de judeţ că participă şi ele la soarta partidului, în realitate, toate listele se aranjau şi se vor aranja prin jocuri de culise, singura putere şi implicit singura libertate a unui membru de partid fiind aceea de a vota un candidat din doi. Dar componenţa listelor, adică numele celor care sunt aleşi drept candidaţi, este de obicei treaba liderilor. Congresul a trecut. Diaconescu era preşedinte, Ţepe-lea prim-vicepreşedinte, iar eu secretar general, în BCCC intraseră toţi cei care reuşiseră să se iţească deasupra altora prin negoţ de funcţii: Dejeu, Galbeni, Opriş, Mureşan.

Înainte de alegerile parlamentare, când molima pronosticurilor se dezlănţuise şi când se vehiculau tot felul de nume pentru funcţia de prim-ministru în cazul câşti

101

CURSĂ PE CONTRASENS

gării alegerilor de către Convenţie, am precizat într-o conferinţă

de presă că viitorul prim-ministru nu poate fi decât ţărănist. Era doar o părere de-a mea. Dar ca şi în cazul altora, repetată, ea a devenit treptat un adevăr irefutabil. Până la moartea lui Coposu, nu avusesem nicio intenţie de a dobândi funcţia de premier, căci ştiam că hotărârea viitorului prim-ministru cădea în seama lui Coposu şi numai a lui. Şi ceea ce spunea Coposu nu putea întâmpina împotrivire din partea nimănui, nici măcar a lui Constantinescu. Mă rog, altă anvergură, altă fermitate, cum la Diaconescu era cu neputinţă de găsit, în sinea mea speram la funcţia de preşedinte al partidului, şi într-acolo îmi îndreptasem gândurile. Dar cum Coposu murise fără să-şi numească precis, într-o şedinţă cu toţi membrii BCCC-ului, succesorul, precum şi varianta pe care o găsea el ca fiind cea mai valabilă pentru structura BCCC-ului, garnitura de bătrâni ţărănişti a găsit de cuviinţă să-şi conserve funcţiile. Sunt încredinţat că Corneliu Coposu îşi dăduse seama că nu e îndeajuns să fi fost deţinut politic ca să ai automat stofă de om politic, şi îşi mai dăduse seama că PNŢCD nu poate scăpa de emblema pe care o primise, cea de partid al septiiagenarilor, decât schimbând radical conducerea partidului cu o garnitură nouă. Şi ar fi făcuţ-o dacă nu murea chiar în luna în care urma să aibă loc congresul naţional al PNŢCD. Ce a urmat se ştie, sfatul bătrânilor alcătuit din Diaconescu, Galbeni, Dejeu şi Ţepelea a dat un suflu nou partidului, dar un suflu purtând acelaşi iz de senectute fastuoasă, în timp ce în Ungaria Viktor Orbăn introdusese în statutul Partidului Tinerilor Liberali indicaţia expresă că nicio funcţie de conducere nu poate fi avută de un membru a cărui vârstă depăşise 35 de ani.

PARTIDUL NAŢIONAL ŢĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

În acelaşi timp în PNŢCD sfatul înţelepţilor bătrâni găsea un prilej de mândrie în vigoarea cu care se păstrau în funcţii de conducere. Rezultatul a fost că imediat după congresul din 1996 am început să mă gândesc serios la guvern şi la funcţia de prim-ministru. Dia-conescu nu putea fi prim-ministru, o ştia prea bine, aşa că îmi venea mie rândul la funcţia de premier. Puteţi să o puneţi pe seama vanităţii sau a ambiţiei mele, dar ştiam că în acel moment, în anul 1996, nu era altcineva în partid mai potrivit pentru funcţia de premier. Atuurile mele erau două. Mai întâi, eram printre puţinii ţărănişti care se înţelegeau foarte bine cu adversarii politici, nu aveam antipatii de netrecut care să-mi obtureze legătura cu oameni din toate instituţiile

statului, în al doilea rând, declarasem că voi promova o adevărată reconciliere naţională. Cu o lună înainte de alegerile prezidenţiale şi parlamentare, dintre cele trei nume vehiculate peste tot drept candidaţi la funcţia de premier, Ciumara, Spineanu şi Radu Vasile, al meu era cel mai des pomenit.

În campania electorală din 1996, am preferat să merg peste tot ca om al PNŢCD şi nu să fac campanie electorală în sprijinul Convenţiei, înţelegeam rostul Convenţiei, dar pentru mine PNŢCD era mai important. Despre Contractul cu România nu am pomenit o singură dată, fiindcă ştiam ce populism feroce ascundea el. Acela n-a fost un document programatic, ci tentativa de a vinde iluzii mulţimii. Ideea acestui program i-a venit lui Constantinescu la sugestia lui Petre Mihai Băcanu, căci aşa văzuse gazetarul român în campania politică din SUA, unde republicanii lansaseră în campania electorală un contract cu America. Constantinescu, neverosimil de sugestionabil când era vorba

de Blandiana sau Băcanu, a hotărât că e bine ca CDR să întocmească un program asemănător. S-a alcătuit o comisie pentru întocmirea Contractului, din partea ţărăniştilor făcând parte Noica, Ciumara şi Spineanu. Ironia utopică a acelui contract era că partidele din Convenţie, toate de dreapta, porneau cursa în alegeri cu un program de stânga. Iar greşeala cea mai mare era că în program se lucra cu cifre, se promiteau mii de locuri de muncă şi zeci de miliarde de dolari investiţii străine, se garanta că la dispoziţia Convenţiei stau 15 mii de specialişti gata să-şi ofere concursul tehnocratic la revigorarea climatului economic din ţară. Când s-a pus problema părţii macroeconomice a programului, m-am dus eu însumi la sediul Convenţiei spre a-mi spune părerea. Acolo se aflau Ciumara, Noica, Cataramă. Am încercat să le explic că este o gafă să pui cifre într-un program electoral care se vrea un document serios şi elaborat în manieră profesionistă. Degeaba. Cel puţin la volumul de investiţii străine, unde se prevedeau nici mai mult nici mai puţin decât 50 – 70 de miliarde de dolari, am avut de-a face cu o scenă comică al cărei protagonist a fost Cataramă, întrebându-l cum de a ajuns la 70 de miliarde şi nu, să zicem, la 100 de miliarde de dolari, Cataramă mi-a dat un răspuns care ar trebui să figureze în toate manualele de prostie

crasă. „Păi uite cum am gândit: Polonia are o datorie externă de vreo 40 de miliarde de dolari, iar Ungaria de vreo 30 de miliarde de dolari. Deci 30 şi cu 40 fac 70 de miliarde, iar dacă e să luăm un număr mai moderat, atunci 50 de miliarde". Am rămas năuc, nu îmi venea să cred că auzeam ce auzeam. „Ce au a face, domnule, datoriile externe ale unei ţări cu investiţiile străine?" Răspunsul lui Cataramă nu i-a dezminţit ştim

ţa economică: „Păi şi România e ţară mare!" A trebuit să-mi strâng toate rezervele de răbdare ca să nu plec imediat de acolo, încercând totuşi să-i spun că indiferent ce legătură obscură găseşte el între datorii şi investiţii, cifrele pomenite sunt curată şi sfruntată minciună, că atâţia bani nu vor investi străinii în România nici în zeci de ani de acum încolo, şi că cifra trebuie micşorată cât mai mult. „Hai, domnule Cataramă, pune măcar 10 miliarde de dolari", am început să glumesc, „ce te costă!" M-am ridicat şi am plecat, ştiind în sinea mea că pe acolo nu mai aveam să calc.

În campania electorală am mers deci alături de Dia-conescu, în numele PNŢCD. Atunci ne-am legat mult unul de altul şi până astăzi îi port simpatie lui Diaconescu, în ciuda slăbiciunii pe care a dovedit-o ca preşedinte al PNŢCD. De aceea, sentimental, nu-mi pot explica cum de m-a lăsat Diaconescu la momentele de ananghie. Dar numai sentimental, căci, politic vorbind, sunt încredinţat că Diaconescu va fi convins până la

moarte că a făcut bine dându-i lui Constantinescu acordul ca eu să fiu revocat din funcţia de premier.

Oriunde mergeam, Diaconescu lua mai întâi el cuvântul, vorbea ce vorbea, ca apoi să spună invariabil: „Şi acum dau cuvântul domnului Radu Vasile, care o să vă explice tot!" Ceea ce trebuie să ştie un politician într-o campanie electorală e că i se cere să aibă un răspuns pregătit la orice întrebare, scoţând soluţii pe loc la cele mai incredibile, mai absurde sau mai tâmpite probleme pe care le poate ridica un auditor. Atunci am aflat ce bine îmi prindea experienţa didactică de la ASE, căci de cum intram într-o sală simţeam imediat starea de spirit ce domnea în ea, pregătindu-mă în consecinţă. A controla o sală înseamnă a porni de la dispoziţia ge

nerală a sălii pe care o preiei din mers, pentru ca apoi să o modifici după cum vrei. Când aveam de-a face cu chipuri ostile, o glumă schimba totul. Nu am fost şi nu voi fi vreodată un vorbitor patetic, puterea mea de persuasiune ţine de fermitatea şi sinceritatea cu care spun ce spun, o fermitate pe care însă puteam să mi-o modulez imediat într-o stare de seninătate frizând voioşia. Mi-amintesc că într-o seară am ajuns într-o comună din Teleorman lângă Dunăre pe la ora 22°°. Era întuneric deplin şi câteva zeci de ţărani ne aşteptau încă. M-am urcat cu Diaconescu pe un podium improvizat din lemne, cu o singură treaptă, luminat chior de un bec atârnând de o sârmă, şi, înainte de a începe să vorbim, am auzit în spate câteva voci recalcitrante. Cine nu ştie să potolească imediat câteva spirite încinse îşi pierde imediat autoritatea în ochii celor care îl ascultă. Aşa că trebuia să intervin rapid ca să nu pierd atenţia oamenilor. Am reacţionat imediat adresându-mă celor care vociferau: „Vă rog să veniţi aici, în cercul acesta de lumină, ca să vă văd şi să aud exact ce spuneţi, dacă nu vin eu la voi”, şi am dat să cobor treapta spre a mă îndrepta spre ei. Acest singur gest de pornire impetuoasă către ei i-a înmuiat. Cei aprinşi şi-au cerut scuze spunând că nu cu mine au ce au, ci că sunt nemulţumiţi de halul în care a ajuns ţara. Am preluat tema lor şi am început să improvizez. Atmosfera se calmase, iar punctul sensibil al altercaţiei pe cale de a izbucni fusese depăşit. Dau exemplul acesta ca să se înţeleagă că în politică, indiferent că e vorba de pledoarii electorale, de negocieri secrete sau de altercaţii cu liderii sindicali, rezolvarea unei probleme se face întotdeauna plecând de la teme colaterale sau amănunte aleatorii, fără nicio legătură cu problema propriu-zisă, dar teme

sau amănunte pe seama cărora poţi crea o stare de spirit prielnică înţelegerii, cu condiţia să nu pierzi firul principal al discuţiei. Dacă am învăţat ceva în aceşti ani e că politica e psihologie. Spunând asta nu am de gând să ofer motive de mândrie psihologilor, deoarece nu la disciplina lor mă refer, ci la dibăcia înnăscută de a intra în graţiile oricărui om, chiar şi atunci când acel om e fiinţa pe care o deteşti cel mai mult.

Constantinescu nu a uitat că discutasem cu Iliescu posibilitatea unei coabitări politice, şi m-a ţinut minte, îmi amintesc că în plină campanie electorală, pe 10 octombrie, la petrecerea pe care am organizat-o cu ţărăniştii, când atmosfera era plină de entuziasm deoarece toate sondajele ne dădeau câştig de cauză şi când Diaconescu m-a recomandat ziariştilor ca pe viitorul prim-ministru ţărănist al României, Constantinescu m-a sunat să mă felicite de ziua mea. Din nou „regu –, la de fier" a funcţionat fără greş: după câteva zile, în contrast izbitor cu tonul pe care îl avusese în ajun, m-a sunat foarte supărat ca să-mi spună că îl trădasem. Nu mi-a spus despre ce era vorba, dar am înţeles îndată, tot atât de bine ca şi el, la ce anumea se referea: la întâlnirile mele cu Iliescu. Îi jignisem orgoliul, fiindcă întâlnindu-mă cu Iliescu dovedisem implicit că nu-mi puneam mari speranţe în şansele pe care le avea să câştige prezidenţialele, cum nu îmi puneam mari speranţe nici în capacitatea acestui om de a fi un bun conducător de stat. Atunci, la telefon, acuzându-mă că îl trădasem nu făcea decât să mă pregătească indirect pentru soluţia pe care o găsise el pentru funcţia de premier, Dar de acest lucru aveam să-mi dau seama ceva mai târziu.

E o metodă uzuală de deconcertare a adversarului să începi prin a-l lăuda pentru ca apoi, profitând de

scăderea vigilenţei celuilalt, să-l supui unui tir de acuzaţii şi insinuări. Metoda, desprinsă parcă din arsenalul de arme psihologice al serviciilor secrete, avea să-mi mai fie aplicată de Constantinescu şi în ajunul revocării mele. Scenariul acesta nu ştiu dacă îl aplica premeditat sau era rezultatul caracterului lui. Ce ştiu e că de el am avut parte şi în decembrie 1999. Pe 12 decembrie, la o zi după Helsinki, când România fusese acceptată să înceapă negocierile de aderare la Uniunea Europeană, Constantinescu a luat cuvântul pe postul naţional de televiziune, lăudând guvernul Radu Vasile. A doua zi, luni 13 decembrie, revocarea mea era un fapt împlinit. Fereşte-te a doua zi după un succes, spunea Maiorescu. Tocmai asta am învăţat şi eu în privinţa lui Constantinescu, să mă feresc a doua zi după ce mă lăudase. Prea târziu însă, jocurile fuseseră făcute. Totuşi reproşul pe care mi-l făcuse cum că îl trădasem m-a urmărit vreme îndelungată, de aceea, în ziua în care urma să depun jurământul de prim-ministru,

plimbându-mă cu el în parcul Cotroceniului, am încercat să fiu sincer şi să-l fac să înţeleagă că, deşi între noi nu încăpea loc de prietenie, măcar puteam să ne dovedim reciproc o sinceritate totală şi un grad elementar de colaborare politică: „Spuneţi, domnule preşedinte, ce aţi avut atunci, în octombrie 1996, când m-aţi sunat acuzându-vă că v-am trădat? Vă gândeaţi la întâlnirile mele cu Iliescu, nu-i aşa? Păi nu ştiaţi că la asemenea întâlniri nu participi decât dacă ai mandatul preşedintelui partidului? Coposu m-a împuternicit cu misiunea asta, cum şi Diaconescu a făcut-o la rândul lui". Constantinescu nu mi-a confirmat, nici nu mi-a negat bănuiala, dar am simţit din privirea şi din mimica lui că aceste întâlniri cu Iliescu fuseseră mărul

discordiei, îmi amintesc foarte bine ce i-am spus atunci preşedintelui Constantinescu: „Domnule preşedinte, eu nu sunt mistic, dar religios sunt, şi credinţa mi-a insuflat convingerea că eu port noroc oamenilor cu care colaborez. Fiţi cu mine şi vom face treabă împreună, dar dacă voi pleca de lângă dumneavoastră, odată cu cariera mea se va încheia şi a dumneavoastră". „Se poate, Radule, eşti ultimul prim-ministru pe care îl mai susţin în campania mea!" Iar lucrul acesta avea să mi-l repete mereu, cu acelaşi aplomb „sincer", până la demiterea mea. Ca revanşă politică, nu mi-a rămas decât să mă împac cu gândul că premoniţia mea s-a adeverit. Revocându-mă pe mine, Constantinescu îşi semna sfârşitul carierei politice. Venise din neant, sprijinit de Alianţa Civică, şi avea să se întoarcă în neant, în momentul când a săvârşit gestul cel mai evident de lipsă de loialitate faţă de Convenţia Democratică, formaţiunea politică ce îl propulsase în funcţia de preşedinte. Mă gândesc la momentul în care a declarat că nu mai participă la alegeri, gest nescuzabil şi cu neputinţă de justificat: nu ai voie să laşi de căruţă formaţiunea politică ce te-a sprijinit. Aşa ceva nu se face, indiferent de context, de motivaţii sau de orgolii personale. Indiferent că avea sau nu şanse în faţa lui Iliescu la alegerile din 2000, nu avea voie să părăsească corabia pe care o condusese atâta vreme. Dar imaginea bovarică pe care şi-o făurise despre sine nu îi îngăduia să accepte compromisul de a pierde alegerile. În felul acesta, după ce a făcut ce a vrut cu PNŢCD şi cu Convenţia Democratică, Constantinescu, asemeni unui amant sătul de favorurile necondiţionate ale metresei, i-a dat brânci PNŢCD-ului fără să-şi facă cine ştie ce scrupule. Iar

PNŢCD-ul s-a scufundat definitiv.

109

CURSĂ PE CONTRASENS

Revenind la perioada premergătoare alegerilor din 1996, ştiam din sondajele comandate de noi că vom participa la un guvern de coaliţie alături de PD, PNL şi UDMR. Clipele acelea de entuziasm nu le pot uita. Având sprijinul lui Diaconescu şi fiind sigur că Dia-conescu mă va susţine, mă pregăteam pentru preluarea Executivului, îmi făcusem un program, alcătuisem liste cu oameni capabili din fiecare partid, din fiecare minister şi din fiecare instituţie a statului. Ştiam exact oamenii pe care mă puteam bizui, şi nu aveam nicio îndoială că voi fi primul premier ce va clinti din loc reforma. Asemenea unui jucător de şah îmi stabilisem în minte deschiderea preferată, gambitul reformei, încredinţând fiecărui om din cei pe care îi aveam în vedere rolul cuvenit pe tabla de şah a României. Nu, nu puteam să eşuez, speranţele pe care oamenii şi le puneau în noua putere erau uriaşe, toţi se aşteptau la o deschidere fără precedent a României în afară şi la o evoluţie fulminantă înspre bine. Iar eu, eu urmam să fiu premierul ce va dirija această evoluţie. Eu aveam să fiu premierul reformator al României. Uitasem de telefonul lui Constantinescu, cum uitasem de labilitatea decizională a lui Diaconescu. Între 10 octombrie şi 4 noiembrie, data celui de-al doilea tur de scrutin, am trăit cel mai netulburat romantism al vieţii mele de om politic. Câte speranţe nu-şi puseseră românii în forţele democratice şi câte speranţe nu îmi pusesem eu însumi în mine şi în puterea mea de a fi un premier bun. Simţeam cum cerurile se deschid deasupra mea, cum destinul meu îşi atinge apoteoza. Voiam să fiu un prim-ministru eficient, unul din acei rari slujbaşi despre care să se poată spune la sfârşitul mandatului că a fost un adevărat om de stat.

110

PARTIDUL NAŢIONAL ŢĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

Neajunsul oricărei speranţe e că, ridicându-te undeva sus, în cerul împlinirilor imaginare, îţi lasă în acelaşi timp posibilitatea de a avea de unde să te prăbuşeşti. Şocul valului de dezamăgire care loveşte un om ce îşi vede speranţele spulberate este direct proporţional cu cantitatea de amăgire căreia i-a consimţit în clipa în care a sperat. Aşa s-a întâmplat şi cu mine în ziua în care la sediul partidului, BCCC-ul a desemnat drept viitor prim-ministru pe primarul capitalei, îmi

amintesc şi-acum ziua în care, într-o cameră întunecoasă şi igrasioasă de la sediul PNŢCD-ului, căci restul clădirii era în plină activitate de reamenajare, s-a întrunit BCCC-ul. Grija mea era să mă impun în faţa celor doi contracandidaţi pe care îi ştiam, Ciumara şi Ulm Spineanu. Niciun alt nume nu îmi trecea prin cap, căci niciun ţărănist din conducerea PNŢCD nu putea emite pretenţii la funcţia de premier. Şi atunci, ca într-un coşmar pe care îl trăieşti cu ochii deschişi şi în plină amiază, l-am auzit pe Diaconescu spunând: „Ne-am gândit bine (noi ne-am gândit, ah, frica lui Diaconescu de a-şi asuma decizia, refugiindu-se în spatele unui pronume la plural şi topindu-se în masa aceea de chipuri neidentificate desemnate prin noi), ne-am gândit bine, şi ne-am sfătuit şi cu preşedintele statului, că cea mai bună soluţie e Victor Ciorbea. Are o mare popularitate, se înţelege bine cu sindicatele, ceea ce va fi foarte important pentru declanşarea reformei fără presiuni din partea sindicatelor, şi apoi a dovedit în campania electorală că ştie ce vrea. Aşa că Victor Ciorbea este cel pe care vi-l propun spre vot". S-a lăsat tăcerea, o tăcere grea, stânjenitoare, ca un val de transpiraţie care te năpădeşte brusc. Mi-am rotit ochii prin încăpere să văd pe chipul celorlalţi dacă eram singur

rul care nu ştiusem nimic sau dacă mai erau şi alţii. Ţepelea şi Raţiu nu ştiau, se vedea bine, erau tot atât de miraţi ca şi mine, şi nici Ciumara şi Spineanu nu dădeau semne că ar fi ştiut. Doar pe faţa lui Galbeni, Opriş şi Dunca se citea împietrirea blazată şi prefăcut nepăsătoare a celor care vor să lase impresia că nu sunt cu nimic implicaţi. Singurul care a reacţionat am fost eu: „Bine, dar Ciorbea nu e primarul general al capitalei? Permite Constituţia aşa ceva?" Diaconescu s-a înviorat imediat, căci făcusem greşeala să încep cu o întrebare previzibilă. „Ah, nu-i nicio problemă, am vorbit cu Constantinescu şi schimbăm Legea Administraţiei Locale, aşa că putem să-l urcăm în funcţia de premier". „Domnule Diaconescu, e neconstituţional şi neprincipial! Constituţia României nu permite unui funcţionar cu atribuţii publice să ocupe funcţia de premier. Ciorbea e primar, ar trebui să-şi dea demisia ca să ajungă premier, iar mai apoi nu face parte din BCCC". „Dragă Radule, amănuntele astea le discutăm ulterior. Dar ţinând seama de motivele pe care le-am spus înainte, credem că Ciorbea e soluţia cea mai bună". Nu cred să mă laud când

spun că am fost un luptător şi că am ştiut să apăr întotdeauna o cauză, numai că o asemenea luptă am putut s-o duc numai atunci când a fost vorba de o cauză care nu era legată de persoana mea. Am ştiut ce să le spun francezilor ca să-i conving să ia Dacia, cum tot aşa am ştiut ce să le spun minerilor ca să cădem la pace, dar de fiecare dată era vorba acolo nu de persoana mea, ci de ceva de dincolo de mine. Când însă a trebuit să lupt pentru mine, pentru persoana mea şi pentru avantajele mele, am făcut invariabil figura unui pudic care nu îndrăzneşte să-şi apere cauza, şi asta din blestemata neputinţă de a cere ajutorul altora. Am suferit toată

viaţa de sentimentul apăsător că există ceva implacabil în această lume, ceva implacabil şi definitiv, ceva în faţa căruia nu are niciun rost să te împotriveşti. Aşa s-a întâmplat şi în acea zi, am renunţat la orice dispută din nu ştiu ce voluptate masochistă şi dureroasă, ca cea trăită de oamenii care simt că tot ce se întâmplă trebuia să se întâmple. Puteam măcar să lupt, să-i amintesc lui Diaconescu că în urmă cu o lună mă recomandase ziariştilor ca pe viitorul premier, că nu poţi să spui ceva şi apoi să te faci că ai uitat cu desăvârşire ce ai spus, şi că, în sfârşit, ne aflăm între noi şi că adevărul trebuie spus tot şi întreg, fără ocolişuri. Puteam să-i spun lui Diaconescu că nu putem începe guvernarea cu încălcarea Constituţiei, că o asemenea greşeală va atrage după sine, ca într-un lanţ al slăbiciunilor, alte greşeli. Şi totuşi am tăcut. Nu am spus nimic. Nu ştiu ce simte un alpinist când se pomeneşte în faţa unei avalanşe căzând peste el, dar presupun că simte ce am simţit eu atunci, în acea zi. Am renunţat să-i mai răspund lui Diaconescu, prea era inutilă orice obiecţie! Mi se părea aşa de nedrept ce se întâmplă acolo că nu mai simţeam nevoia să mai îndrept nedreptatea. Cred că orice om a trecut prin clipe când, simţind din toată fiinţa că suferă o nedreptate, renunţă automat să se mai apere. Aşa am fost eu atunci, un om ce primeşte lovitura în faţă fără a schiţa vreun gest. Ciumara şi Spineanu, ceilalţi doi candidaţi ai ţărăniştilor, ar fi trebuit să se opună, doar era vorba şi de eliminarea lor, nu numai de a mea, dar, oportunişti, au tăcut mâlc. Pesemne că în mintea lor zumzăia gândul malefic că decât să fie Radu Vasile prim-ministru mai bine oricine altcineva. Dunca, vorbind de parcă avea prune în gură, a întâmpinat un gând pe care nimeni nu îl

rostise, dar care se afla în mintea tuturor:

„De ce să fie Radu Vasile prim-ministru? El îşi vede de secretariatul lui în partid, şi în plus mai e şi vicepreşedinte al Senatului". Au urmat, ca într-un cor al umilinţei, Galbeni, Dejeu şi Opriş care şi-au rostit seria de ditirambi închinaţi lui Ciorbea. S-au debitat atunci enormităţi neverosimile, de genul: „Omul acesta a deschis larg porţile primăriei populaţiei, e un om bun, cinstit şi deschis la suflet, va face treabă şi la guvern". Eram supărat nu doar pentru că nu fusesem eu ales prim-ministru, ci şi pentru că se încălcase un principiu elementar pe care îl anunţasem încă înaintea alegerilor: prim-ministru trebuia să fie un ţărănist, iar nu un venetic botezat peste noapte ţărănist. Numai că Ciorbea, chiar convertit peste noapte la doctrina ţărăniştilor şi chiar făcut membru al partidului într-o clipă, nu făcea parte din garnitura de primă linie a partidului. Era un ingredient străin unei echipe politice care, aşa cum era ea, neunită şi fisurată, era totuşi una ce se alesese în timp şi pe încetul, reprezentând cu adevărat garnitura eligibilă a PNŢCD-ului. Dar ce puteam să fac într-un partid al cărui preşedinte era purtătorul de cuvânt al lui Constantinescu? Toţi au basculat atunci de partea lui Ciorbea, parcă îl aşteptaseră şase ani ca pe un izbăvitor şi parcă abia acum îl aflaseră. Atunci, în acea zi, Constantinescu, sprijinindu-l pe primarul Ciorbea, a lovit în plin PNŢCD-ul, administrându-i o lovitură de gratie. Diaconescu s-a înclinat servil şi aşa a rămas. Atunci a început sfârşitul. Preşedintele statului îşi începea mandatul prin încălcarea Constituţiei, desemnând un om cu atribuţii publice în funcţia de premier. Preşedintele statului anihilase autonomia de gândire a liderilor ţărănişti. Iar Ion Diaconescu a semnat atunci actul de împărţire definitivă a parţi

dului în facţiuni. Mai târziu, când avea să fie dezvelită statuia lui Iuliu Maniu din faţa Senatului României, o statuie în care bustul politicianului ardelean este redat printr-un calup de fragmente dezbinate şi suprapuse, sugerând foarte bine sfâşierea prin care trecuse acest om odată cu ţara, nu m-am putut abţine privin-d-o să nu le spun celor din asistenţă: „Câte bucăţi sunt în statuia lui Maniu, atâtea facţiuni sunt în PNŢCD". Vorba aceasta, constatare tardivă a

unei stări de lucruri ce nu mai putea fi remediată, era epitaful retrospectiv pus la căpătâiul unui partid ce începuse să moară din primul moment în care căpătase puterea.

Câtă dezamăgire se poate ascunde în sufletul unui om care ştie că i-a fost uzurpat un drept firesc, pe care şi-l câştigase treptat, în cei şase ani de existenţă ai PNŢCD-ului? De-ar fi fost Coposu! Dar nu mai era. Era zadarnic să mă lamentez închipuindu-mi că sunt victima uneltirilor de la Cotroceni şi a slăbiciunii lui Diaconescu, trebuia să primesc decizia lor şi să mă mint că bătrânii din BCCC, docili ca nişte cârpe în mâna lui Constantinescu, aleseseră soluţia cea mai bună. În politică, înfrângerile sunt fireşti. A te căina pe seama intrigilor cărora le-ai căzut pradă înseamnă a confunda politica cu morala. Am spus-o şi o mai spun: morala politică nu are nimic de-a face cu morala. Constantinescu câştigase primul meci cu mine, trebuia să mă adun din bucăţi şi să merg mai departe. Dar nu puteam să uit obedienţa lui Diaconescu şi nu puteam să uit că eu însumi îi spusesem că el e cel mai puternic om din stat, că fără consimţământul preşedintelui PNŢCD niciun guvern nu putea rezista şi niciun preşedinte de stat nu putea numi un alt premier decât cel propus de Diaconescu. Doamne, era prea slab pentru o funcţie atât

de puternică! Atunci în sinea mea m-am revoltat o dată pentru totdeauna, şi tot atunci, în ciuda tensiunii revoltei din mine, am simţit cum în mine se strecoară dezamăgirea, o dezamăgire multă şi grea, statornică şi adâncă. Devenisem un sceptic revoltat şi deopotrivă dezamăgit, unul dintre cei cărora le e dat să înţeleagă că loialitatea e un lucru rar, atât de rar că nici nu mai merita să-mi fac zile negre. Dar nu puteam în sinea mea să-l iert pe Constantinescu, cum nu mai puteam să-l iert pe Diaconescu, pe acest bătrân care îmi era atât de drag şi în faţa căruia simţisem întotdeauna o slăbiciune sentimentală aproape inexplicabilă. Cum nu puteam să-i iert nici pe cei din coteria lui Galbeni şi Opriş, cărora, în precaritatea stofei lor politice, nu le mai rămăsese decât să se strângă sub umbrela protectoare a unuia precum Ciorbea sau Constantinescu, puternici doar prin funcţia lor. Ţinea de firea lor slabă, dar înclinată permanent spre intrigi, să se aglutineze în jurul unui om pe care nu îl acceptau decât temporar ca şef până vor putea să scape de cel pe care îl considerau pericolul numărul unu

pentru supremaţia lor politică.

Supărarea mea nu a durat mult. În politică furiile trebuie să treacă precum ploile de vară. Îţi zvântă sufletul pentru a te ajuta să mergi mai departe. Dacă nu trec, tensiunea creşte, şi se poate întâmpla să faci infarct, de pildă într-o zi de vineri. Mi-am impus să continui lupta rămânând în rândul PNŢCD-ului, dar în mine încolţise floarea amară a decepţiei. Fusesem jucat pe degete, ştiam bine asta, dar trebuia, trebuia cu orice preţ să continui, să rămân în PNŢCD, chiar dacă nu ştiam prea bine pentru ce. Pentru amintirea lui Coposu care crezuse în mine? Pentru păstrarea măcar a aparenţei

unităţii partidului? Pentru ideea de a pune umărul măcar ca parlamentar la începerea unei reforme care nu se urnise încă? Nici eu nu mai ştiam bine pentru ce, dar simţeam că trebuie s-o fac, în ciuda dezabuzării ce mă copleşise.

Aşadar supărarea nu a durat prea mult. Am revenit în şedinţele ulterioare ale BCCC-ului, când se hotărau portofoliile ministeriale ce cădeau în competenţa ţărăniştilor. Ca dovadă a deschiderii mele, tot eu am fost cel care i-am spus lui Diaconescu ce ministere să ia PNŢCD: Internele, Finanţele, Comunicaţiile, dar nu Industriile. Şi tot eu, în numele acelei prietenii, din păcate fără şanse de împlinire, pe care şi-o dorise Co-posu între mine şi Ciumara, l-am convins pe Diaconescu să-l pună pe Ciumara la Finanţe. Eram în biroul lui Diaconescu când s-a hotărât cine ce portofoliu să preia. Eu n-am cerut nimic, voiam ori funcţia de prim-ministru ori niciuna. Eram prea mândru ca să accept surogate şi compensaţii. Lui Dejeu, omul lui Constantinescu, i se încredinţaseră Internele, iar lui Opriş postul de secretar general al guvernului, funcţie cât se poate de nimerită pentru înclinaţiile lui de intrigant. „Dar cu Spineanu ce facem? l-am întrebat în glumă pe Diaconescu. Nu vedeţi că se învârte ca un rechin în jurul prăzii?” „Şi unde să-l punem?” a zâmbit Diaconescu. „La Finanţe nu merge, Spineanu se pricepe la teorii, planuri şi proiecte. E neîntrecut când e să dea explicaţii teoretice, dar atât. Să înfiinţăm un minister pentru el, să-i zicem Ministerul Reformei”. Apoi brusc am tresărit amintindu-mi că Ciumara plecase supărat acasă din momentul în care îşi dăduse seama că Diaconescu nu îi oferă niciun portofoliu. Deşi părea că îmi amintisem brusc de Ciumara, gândul meu fusese

117

CURSA PE CONTRASENS

de la început la el, dar făcusem un ocol cu Spineanu ca să nu bată la ochi faptul că mă interesam de viitorul lui Ciumara, interes neştiut de mai toţi ţărăniştii, chiar şi de Diaconescu. „Ei, pe cine aţi supărat cel mai mult, domnule Diaconescu?" „Pe cine?" „Pe Ciumara!" „Ei, ce să fac, dragă, a plecat supărat de aici, văzând că nu se alege cu nimic". „De ce nu îl puneţi la Finanţe, că tot nu vreţi să daţi ministerul liberalilor. Puneţi-l acolo, o să aibă astfel altă treabă şi o să lase liniştit partidul!" Recunosc că era interesul meu să scap de Ciumara, deoarece mereu se burzuluia când era vorba de organizaţiile judeţene aflate sub controlul direct al secretarului general. Ca urmare, o dată ajuns ministru la Finanţe, cu care la drept vorbind Ciumara nu avea nicio tangenţă, m-ar fi „iertat" de observaţiile lui critice. Nu că m-ar fi supărat, căci le primeam cu o voioşie nedisimulată, făcând tot ce ştiam eu că trebuie să fac, însă nu îmi plăcea că era mereu supărat pe mine. Aşa că m-am pomenit propunându-l ministru la Finanţe. Neîncrezător, Diaconescu m-a întrebat chiar de câteva ori: „Cum, domnule, să fie ministru la Finanţe?", dar până la urmă s-a dus la telefon, l-a sunat pe Ciumara acasă şi l-a rugat să vină la partid căci are să-i propună un portofoliu ministerial.

Acum, dacă e să judec prestaţia acestor ţărănişti în ministerele lor, bilanţul e mai mult decât trist. Jumătate din ce i s-a întâmplat lui Ciorbea i s-a datorat lui Opriş. Omul acesta este ca un păianjen care, oriunde l-ai pune, ţese imediat o pânză, dar o pânză la nimic folositoare, ci dimpotrivă, malefică şi păguboasă; o pânză în care se încurcă singur şi în care îi trage şi pe ceilalţi, distrugând totul. Ce i se poate cere unui medic a cărui competenţă profesională l-a împins către politică?

118

PARTIDUL NAŢIONAL ŢĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

Genul de ţaţă masculină, cu o apetenţă spre bârfă cum numai la femei poţi întâlni, acest om a întruchipat intrigantul fără scrupule, trăind din maşinaţiuni şi furnicându-i-se pielea de plăcere când mai putea să pună la cale una.

Prezenţa lui Ciumara era de decor, ministerul fiind condus de secretarii de stat, lui nemairămânându-i decât să se ocupe de creditul suedez, un domeniu în care dovedea un vădit interes. Spineanu,

teoretician sobru, dar fără propensiuni voliţionale, şi-a dat demisia din guvernul Ciorbea din considerente de incompatibilitate doctrinară, fiind de altfel singurul ministru ţărănist care a făcut acest gest în guvernul lui Ciorbea. În locul lui a venit tot un teoretician, Ilie Şerbănescu, a cărui putere de decizie politică era atât de tranşantă încât singura grijă a prim-ministrului Victor Ciorbea a fost să scape cât mai repede de el. Pe omuleţul acesta, atât de amuzant în aplombul lui de analist al paraginii economice din România, l-am ascultat de două ori debitându-şi teoriile la televizor, o dată criticând guvernul Radu Vasile pentru că păstrează subvenţiile de stat în economie, iar a doua oară lăudând guvernul Adrian Năstase pentru înţelepciunea de a le fi păstrat. Am mai spus-o, dar e bine să accentuez: dacă analiştii politici sau economici ar şti cât de comică e impresia pe care o lasă în ochii unui politician, s-ar apuca de altceva. Utilitatea lor în democraţie e întocmai ca cea a unui trântor steril într-un stâlp de albine: îşi închipuie că fecundează cu ideile lor mintea gurilor-cască din faţa televizoarelor, fără să-şi dea seama că sămânţa lor, ideea, câtă vreme nu poate fi transpusă în viaţă, e stearpă. Şi cum transpunerea unei idei cere o componentă voliţională pe care numai omul politic o poate avea.

aceşti teoreticieni îşi dovedesc sterilitatea de îndată ce li se spune: „Hai, îţi dăm puterea, te rog să-ţi pui în practică ideile!" Atunci impetuozitatea lor teoretică se transformă într-o neputinţă stupefiantă. Nu am nimic cu Ilie Şerbănescu, dar, pentru că e vorba de politică aici şi nu de teorii despre politică, numele lui poate servi drept exemplu de câtă incompetenţă poate arăta un teoretician din clipa în care i se cere să coboare din tărâmul vorbelor pe solul aspru şi nemilos al faptelor. Aşadar Ulm Spineanu, dându-şi demisia, s-a întors în Senat. Naivitatea mea incurabilă m-a făcut să-i cedez, într-o clipă de entuziasm colegial, prerogativele de şef al grupului ţărăniştilor din Senat. Era îndeajuns că eram vicepreşedintele Senatului. Aveam să mă căiesc de acest gest, căci Spineanu, ca toţi colegii mei de partid, mi-a întors spatele de îndată ce a simţit că Dia-conescu, Constantinescu şi alţii deciseseră înlăturarea mea din funcţia de prim-ministru. Mai mult, Spineanu, alături de Ciumara, a avut rolul de creator de „bârfe" şi de calomnii la adresa mea. Dar arunci, graţie naivităţii mele de a crede în nişte oameni doar în numele unei loialităţi reciproce pe care, îmi

închipuiam eu, o căpătasem în urma zecilor de ore petrecute împreună în casa lui Coposu, am făcut gestul de a renunţa în favoarea lui la statutul de lider ţărănist în Senat. O greşeală pe care am făcut-o şi în alte daţi: când am devenit premier, am cedat locul de secretar general al PNŢCD-ului lui Dudu Ionescu, deşi nicio clauză nu îmi cerea să fac acest lucru. Ba mai mult, cedând funcţia de purtător de cuvânt al partidului din clipa în care am devenit premier, nu am făcut nicio încercare pe lângă Diaconescu pentru a-l face să se răzgândească cu privire la numirea lui Opriş în această funcţie, numire care a avut un rezultat catastrofal pentru mine.

Dar dacă în privinţa lui Opriş nu îmi făceam nicio iluzie, de Ulm Spineanu mă lega aceeaşi simpatie ca faţă de Ciumara. Petrecusem prea multe ore împreună în casa lui Coposu ca să nu ne simţim uniţi măcar prin puntea amintirilor comune. La drept vorbind, Spineanu era totuşi un ţărănist înfocat, unul dintre aceia pentru care politica era o chestiune de zel doctrinar şi de înfierbântare programatică. Era în stare să explice oricui şi la orice oră, indiferent de anturaj şi de locul în care se afla, cheltuindu-şi timpul, răbdarea şi nervii, cele mai încurcate probleme ale doctrinei economice. Că era vorba de Coposu sau de paznicul sediului PNTCD-ului, Spineanu perora cu o pasiune extraordinară despre orice temă sau chichiţă economică. Avea un singur cusur: nu se mai oprea, îmi amintesc odată că nenorocul de a-i fi auditor căzuse tocmai pe umerii lui Coposu, care încremenise în scaunul lui din biroul de la sediul central străduindu-se să mimeze bunăvoinţa şi preocuparea faţă de duiumul de explicaţii doctrinare pe care Spineanu nu mai obosea să i le aducă. Aflându-mă acolo, am simţit că răbdarea lui Coposu ajunsese la limită, aşa că prefăcându-mă interesat de tema asupra căreia se aplecase Spineanu, am preluat rolul de interlocutor: „Spinene, hai să mergem în biroul de alături ca să vorbim pe îndelete", şi l-am dus în altă încăpere unde se afla unul din şoferii aflaţi la dispoziţia noastră, un şofer căruia patima pentru cafea îi atrăsese porecla de Cafeluţă. Am rezistat câteva minute monologului lui Spineanu, după care, pretextând că am ceva urgent de făcut, l-am lăsat pe simpaticul teoretician în prezenţa lui Cafeluţă. Cred că m-am întors înapoi după vreo douăzeci de minute, iar spectacolul pe care l-am văzut m-a încremenit. Spineanu pe

121

CURSĂ PE CONTRASENS

rora de zor în picioare, iar Cafeluţă, rezemat de speteaza scaunului, era aşa de interesat de dilemele economice ale lui Spineanu încât adormise. Spineanu ori nu observase, ceea ce mă îndoiesc, ori se număra printre acei oameni care îşi întreţin arta retorică exersând singuri, între patru pereţi, fără a mai simţi nevoia unor preopinenţi în carne şi oase. Ulterior, acelaşi lucru s-a întâmplat cu un alt şofer, Bebe, căruia pledoaria economică a lui Spineanu i se părea atât de captivantă încât i se aburiseră ochelarii de atâta încordare cu care îl asculta – aşa cum avea să îmi mărturisească Bebe mai târziu. Fireşte că nu pricepea nimic, dar respectul pentru râvna oratorică a lui Spineanu nu îi îngăduia nici măcar să şteargă lentilele unor ochelari prin care nu mai vedea aproape nimic. Dar amintirile acestea, atât de inofensive în fond, nu puteau salva ruptura dintre noi. În timpul mandatului său, Ciorbea avea nevoie de un sprijin necondiţionat din partea ţărăniştilor, aşa că Emil Constantinescu s-a hotărât să-l facă pe Ciorbea vicepreşedinte al PNŢCD-ului. Diaconescu nu a crâcnit, însă eu am reacţionat imediat, dând un interviu în care am spus că Ciorbea deja vrea prea mult. Urmarea a fost că Diaconescu mi-a cerut să mă duc la Palatul Victoria ca să mă întâlnesc cu Ciorbea. Acolo, la Palatul Victoria, premierul Ciorbea m-a întrebat făţiş ce vreau în schimb ca să-l las în pace. Mi-a oferit nici mai mult nici mai puţin decât postul de guvernator al Băncii Naţionale, dar am refuzat, trecuse vremea când ţinteam la acest post. Măcar atât învăţasem de la Coposu, să nu mă las cumpărat în dauna partidului. Am refuzat oferta lui Ciorbea şi m-am opus în continuare ca Ciorbea să devină vicepreşedinte al PNŢCD-ului. Încă un motiv pentru preşedintele statului ca să mă privească drept un adversar.

122

PARTIDUL NAŢIONAL ŢĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

Da, am fost adversarul lui Constanttnescu când acesta a crezut că poate să schimbe cum vrea funcţiile în PNŢCD. Nu era suficient că se încălcase un principiu elementar al vieţii interne a partidului de guvernământ, punându-se în funcţia de prim-ministru un om care nu provenea din forul conducător al partidului? Acum preşedintele statului voia mai mult, îl voia pe Ciorbea vicepreşedinte al PNŢCD-ului. Şi l-a făcut.

Ca orice venetic ce vrea să-şi dovedească loialitatea faţă de

partidul în care fusese implantat ca o grefă străină, Ciorbea s-a metamorfozat peste noapte într-un ţărănist feroce, a cărui aroganţă faţă de colegii din celelalte partide ale coaliţiei de guvernământ a costat armonia şi eficienţa guvernului. Criza guvernamentală declanşată de acest om a dus la stagnarea pentru doi ani a reformei în România. Cu Ciorbea s-a încheiat perioada romantică a politicii făcute de ageamii, şi tot odată cu Ciorbea, intelectualii Alianţei Civice şi-au încheiat rolul lor politic, în ochii lor, Ciorbea fusese simbolul omului cinstit şi bun, însărcinat cu misiunea sacră de a îndrepta politica murdară şi rea. Rezultatul e că politica nu a devenit mai bună şi mai cinstită prin intrarea lui în ea, dar că în schimb, ieşind din ea, el a ajuns să fie altfel de cum intrase: ceva mai puţin bun şi ceva mai puţin cinstit, aşa cum i se întâmplă oricărui om ce se loveşte de o lume a cărei morală e totuna cu practica ei. În politică, oricât de ininteligibil li s-ar părea acest lucru intelectualilor cu scrupule morale, învinge nu cei drepţi şi morali, ci cei puternici. Şi asta o spun nu cu cinismul celui care priveşte de sus fantasmele idealiste ale bieţilor şi visătorilor intelectuali, ci cu siguranţa celui care a pierdut partida exact din cauza aceloraşi scrupule morale. Când veţi înţelege că în po

litică principiile te doboară? Politica nu e un domeniu care să poată fi măsurat după reguli ce vin din afara ei, politica nu acceptă judecăţi de valoare sau verdicte morale căzute de undeva de sus, în numele unei pretinse instanţe care e mai presus de domeniul politicii. Nu există politică bună sau rea, ci politică eficientă sau ineficientă. Şi asta o spune un om credincios, dar care a învăţat să nu amestece, pradă unui absolutism etic sau religios, terenul faptelor cu cel al teoriilor despre fapte. Singura morală a politicii este ea însăşi, cum şi singura valoare a politicii ţine de eficienţa cruntă a deciziilor care se nasc din ea. Cine a înţeles acest lucru ştie că Ciorbea nu a fost victima bună a politicii rele, el nu a fost băiatul cinstit şi pur pe care l-au mâncat rechinii imorali din PD, ci pur şi simplu a fost un prost politician, ca atâţia alţii, un om care a crezut că va fi un înotător de maximă performanţă uitând amănuntul elementar că nu învăţase încă să înoate. Aici nu e loc de compasiune şi de plânsete morale, căci ce înduioşare poţi simţi faţă de un om care timp de doi ani nu a putut clinti reforma din loc, pierzându-şi vremea în şedinţe interminabile

sau în conflicte lipsite de vreo perspectivă, neluând nicio decizie capitală şi nefăcând niciun pas în începerea schimbării? Ciorbea a murit ca politician pentru că merita să moară.

Galbeni şi Opriş l-au apărat pe Ciorbea până la capăt, cerându-i să nu cedeze, să fie ferm, căci vor sta până la ultimul alături de el. Dar în momentul în care Emil Constantinescu a dat semnalul că e vremea ca Ciorbea să fie lăsat să aibă soarta pe care o merita, partizanii lui înfocaţi s-au transformat în nişte sceptici acriţi, doritori mai degrabă ca PNŢCD-ul să renunţe la guvernare şi să treacă în opoziţie decât să-l accepte pe

Radu Vasile ca premier. Da, l-au lăsat pe Ciorbea, dar ce ranchiună au căpătat împotriva mea! Nu s-au împăcat niciodată cu gândul că eu sunt premier. Unde mai pui că România liberă, revista 22, până atunci progu-vernamentale şi trup şi suflet alături de Ciorbea, au început să mă atace cu o virulenţă nemaipomenită, dar foarte explicabilă. Alianţa Civică nu se împăca cu ideea că simbolul cinstei şi moralităţii în politică era un om pe care politica nu îl voia. Eficienţa lui de prim-ministru a fost nulă. Stătea ore întregi în discuţii interminabile în cadrul unor comisii şi comitete cu nume hazlii: Cocopo şi Cocopa, pe care le-am desfiinţat de îndată ce am preluat puterea. Erau o pierdere uriaşă de timp, iar eu nu eram dispus să mai particip la urzirea unor taclale fără capăt în cursul cărora nu se hotăra nimic. Sincer să fiu, nu ştiu când dormea Ciorbea, căci, după ce participa la Cocopo şi Cocopa, dădea fuga la Alianţa Civică să se inspire politic, iar apoi, în creştetul nopţii, ajungea la Cotroceni, unde urma o nouă rundă de taclale cu preşedintele statului, în privinţa aceasta, cei doi se potriveau de minune, aveau un bioritm cu precădere nocturn, iar întâlnirile la ceas de noapte din Cotroceni ar fi adus foarte mult cu un scenariu medieval de capă şi spadă, cu uneltiri oculte sub bolţi de castel şi cu decizii radicale sub clar de lună, un scenariu romantic şi învăluit în taină, căruia în fond nu ai fi avut ce să-i reproşezi dacă măcar atâta ar fi avut, eficienţă.

În timpul mandatului lui Ciorbea, Constantinescu şi Dejeu, ştiind că sunt un opozant al unui guvern ineficient, condus de un om şi mai ineficient, mă puseseră sub urmărire, primul prin SRI, cel de-al doilea prin serviciul secret al Ministerului de Interne. Mă supra

vegheau, urmărind cu cine mă întâlnesc, ce planuri am, dacă am afaceri etc. Lucrul acesta mi-a fost confirmat de generalul Zaharia, secretarul de stat de la Interne, într-o discuţie la restaurantul BNR din Parcul cu Platani de pe strada Dr. Staicovici, când, întrebându-l direct dacă sunt urmărit, am primit din mimica şi privirea lui un răspuns pe care buzele nu puteau să-l rostească. Când pui un om sub urmărire se subînţelege că vezi în el un duşman. Constantinescu ştia că în faţa mea greşise prin festa pe care mi-o jucase cu Ciorbea şi, cum se întâmplă de obicei, ca un om faţă de care te ştii vinovat să ajungi până la urmă să-l duşmăneşti, tot aşa Constantinescu mă duşmănea pentru că ştia că mă înşelase. Vedea în mine nemulţumitul din umbră care abia aşteaptă prilejul să se răzbune. De răzbunat nu aveam cum să mă răzbun, în schimb s-a răzbunat politica pe el, excluzându-l ea pe alesul lui în funcţia de premier. Când am ajuns premier, i-am cerut imediat socoteală lui Dejeu pentru urmărirea la care mă supusese. A negat cu o inocenţă de copil neprihănit.

Cât am fost vicepreşedinte al Senatului, m-am ţinut în afara echipei guvernamentale. Căutam să ucid dezamăgirea din mine, şi îmi petreceam timpul jucând şah, tenis sau mergând pe stadioanele de fotbal. Atunci, pentru că eram doar senator, nu şi prim-ministru, nimănui nu i-a trecut prin cap să mă învinuiască că mă pricep mai bine la fotbal decât la politică, dar o dată ajuns premier, insinuarea asta a apărut nu o dată în paginile ziarelor. „Radu Vasile se pricepe mai bine la fotbal decât la politică", aşa suna unul din titlurile de-o şchioapă în presa din timpul mandatului meu. Nu, domnilor, nu te poţi pricepe cu adevărat decât la lucrul pe care îl practici tu, cu mâna ta şi cu capul tău. La fotbal se

pricep fotbaliştii, nu cei care stau în peluze. Iar la politică se pricep cei care o fac, nu cei care stau pe margine încrucişând andrelele bârfei de specialitate. Iar eu nu am jucat fotbal, în schimb, credeţi-mă pe cuvânt, am ştiut să joc politică. Şi încă politică de nivel suprem, una cum cei mulţi nu vor apuca vreodată să joace.

Cât am fost vicepreşedinte al Senatului am stat aşadar pe margine, mulţumindu-mă ca, în calitate de purtător de cuvânt al

PNTCD, să arăt cu degetul din când în când abulia cronică a guvernului Ciorbea. Am fost imediat acuzat că atac guvernul şi că am un comportament neloial faţă de premier. Faţă de Ciorbea nici nu puteam să mă port altfel, omul voia să fie frate cu politica, numai că politica nu prea voia să fie soră cu el. Omul era un ageamiu, şi nu puteam să asist la spectacolul acestui novice. Declaraţiile mele de atunci au fost însă de o tandreţe serafică pe lângă atacurile la care am fost eu supus ca premier din partea partidului meu şi a purtătorului de cuvânt Remus Opriş. Declaraţiile PNŢCD în privinţa guvernului Radu Vasile sunau de parcă PNŢCD era în opoziţie, iar Remus Opriş, de n-ar fi fost atât de complexat în faţa camerelor de televiziune, ar fi putut să treacă drept lider al PDSR-ului, aşa de virulent admonesta prestaţiile guvernului meu. Eu nu am procedat aşa cu guvernul Ciorbea, eu nu am criticat tot ce făcea guvernul, ci doar măsurile ce mi se păreau inutile sau contrare spiritului reformei. Eu, în schimb, am fost criticat pentru tot şi nu mi s-a recunoscut niciun merit.

Din perioada aceea, a vicepreşedinţiei Senatului, am învăţat să mă detaşez de mine însumi, să mă privesc din afară şi să-mi aştern pe chip masca umorului şi a nonşalanţei desăvârşite. Nu cred să fi fost vreodată

politician mai nonşalant decât mine care să fi trecut prin ce am trecut eu. Sau mai pe şleau: ce politician român, trecut printr-o dezamăgire ca a mea, a fost mai plin de umor decât mine? Ce altă libertate interioară poate fi mai mare decât cea care îţi dă puterea să zâmbeşti după ce, cu puţin timp înainte, fuseseşi la pământ? Da, asta am învăţat în urma purgatoriului lăuntric prin care am trecut în acele zile, să nu-mi mai pese de judecata nimănui, să mă port ca unul care nu mai avea de dat socoteală decât lui însuşi şi lui Dumnezeu. Şi cui aş fi avut a mai da socoteală: lui Constantinescu, lui Dia-conescu?

Ei bine, tocmai nonşalanţa aceasta a fost cea care le-a căzut cu tronc demnitarilor occidentali. O nonşalanţă deplină şi cu neputinţă de tulburat, o dezinvoltură de om liber care, tocmai pentru că era liber, îşi lua de la sine libertatea de a se purta cu o naturaleţe ce îi umplea de stupoare pe fanaticii adepţi ai protocolului diplomatic. Nimeni nu îndrăgeşte mai mult abaterile de la protocol decât occidentalii: cu o singură condiţie, să fii egalul lor, să îi faci să simtă că se află în faţa unui

om a cărui putere nu depinde de ei. Şi atunci îi cucereşti, îi îndupleci. De îndată ce sunt puşi în faţa unui politician venit dintr-o ţară ca România, moştenitoarea severului protocol comunist, dar a unui politician ce pluteşte deasupra oricărei norme şi a oricărui ighemonicon, ei capătă entuziasmul unor copii puşi în faţa unor jucării al căror mecanism nu îl înţeleg. Şi atunci devin curioşi, bine dispuşi şi îşi deschid sufletul cu aceeaşi naturaleţe pe care au văzut-o emanând dinspre tine către ei. Da, am fost dezinvolt, am fost din cale-afară de deschis, tocmai de aceea am avut atâtea succese în faţa occidentalilor. Sunt singurul prim-ministru.ro

mân post decembrist care a stat de vorbă în fete a fete cu preşedintele Putin timp de trei ore, sunt singurul premier român la a cărui invitaţie Tony Blair a venit în România şi urma în ianuarie 2000 să fiu primul premier român care face o vizită oficială în Marea Britanie. Sunt singurul premier român care a avut o discuţie privată, la el acasă, cu premierul Israelului, caz unic în istoria acestei ţări. De asemenea, urma să fiu primul premier român invitat oficial în China, tot la începutul anului 2000. Despre asta e vorba, despre eficienţa mea internaţională, o eficienţă clară şi de necontestat până şi de un om care, în calitate de preşedinte al statului, nu a putut să-mi privească reuşitele decât ca pe tot atâtea eşecuri personale. Şi alţii au fost în Rusia, într-o vizită să-i zicem oficială, dar care a durat o jumătate de zi şi în care s-au întâlnit cu oricine altcineva dar nu cu Putin.

Dar să mă întorc la perioada vicepreşedinţiei Senatului. E nevoie de multă imaginaţie în politică, însă mai ales e nevoie de o ştiinţă a improvizaţiei pe care nu o poţi avea decât dacă te naşti cu ea. Există un episod pe care l-am trăit în acea perioadă ce mi se pare un rezumat grăitor a ceea ce înseamnă să fii liber în cele mai delicate împrejurări, în 1997, într-o zi primăvăratică cu soare, preşedintele Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, doamna Leni Fischer, un om de al cărui cuvânt atârna începerea negocierilor de aderare a României la Uniunea Europeană, urma să vină în Bucureşti. Protocolul Senatului nu mă anunţase de această vizită, iar eu mă aflam pe terenul de tenis al BNR. Primesc un telefon disperat de la acelaşi protocol cum că doamna Leni Fischer urma să aterizeze pe Otopeni în următorul sfert de oră. Ce a urmat pare des

129

CURSĂ PE CONTRASENS

prins dintr-un film de acţiune şi suspans. Am dat fuga la vestiar şi m-am îmbrăcat fără a mai trece pe la duş. Dar cu ce să mă îmbrac? Hainele mele nu aduceau nici pe departe cu costumul cerut de protocolul diplomatic. Aveam nişte pantaloni obişnuiţi de oraş şi o cămaşă „cu model". Cravată ioc, cămaşă albă ioc. Dar nu era timp de scrupule vestimentare, doamna Fischer urma să aterizeze în curând, iar eu, în calitate de vicepreşedinte al Senatului şi de vicepreşedinte al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, trebuia să fiu şeful delegaţiei române care urma să o întâmpine la Otopeni! M-am repezit la şoferul meu Bebe, cel cu ochelarii aburiţi din povestea cu Spineanu: „Bebe, nu ştiu ce faci, treci pe sub pământ, zbori prin aer, nu mă priveşte, dar într-un sfert de oră trebuie să fii la Otopeni!" Bebe, dându-şi seama că nu e de glumă, a demarat în trombă. A urmat o cursă nebunească prin Bucureşti, cu Bebe mergând numai pe contrasens, străbătând intersecţiile numai pe roşu şi trecând de câteva ori pe lângă moarte. De câte ori îmi amintesc de cursa asta, nu mă pot împiedica să o compar cu mandatul meu. A fost şi el tot o cursă nebunească, şi tot pe contrasens, împotriva sindicatelor, minerilor, oamenilor de afaceri români, partidelor din opoziţie şi, culmea, împotriva propriului partid şi preşedinţiei statului, în cursa asta nebunească a mandatului meu, când specialiştii prevedeau cu certitudine colapsul economic al ţării, prăbuşirea monedei naţionale, intrarea României în incapacitate de plată şi dezmembrarea consecutivă a ţării, în acest mandat România a plătit datoria externă de trei miliarde de dolari, şi a plătit-o exact la termenul scadent, fără tărăgănări, subterfugii şi eschive, în cursa asta nebunească a mandatului meu, când

130

PARTIDUL NAŢIONAL ŢĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

specialiştii prevedeau mişcări de stradă fără precedent ce urmau să ducă negreşit la căderea guvernului, eu am făcut un lucru tot fără precedent: am încheiat problema mineriadelor în România, în România nu vor mai fi mineriade, domnilor. Oare asta nu înseamnă nimic? în cursa asta nebunească a mandatului meu, când toţi cereau bani în ţară, de peste tot şi din orice sector, guvernul meu a mărit cu 70% salariile armatei şi, în premieră absolută după 1944, clerul

bisericilor din România a devenit personal salarizat de la buget, ca orice personal din orice sector bugetar, în cursa aceasta nebunească a mandatului meu, când un ziar mă taxa drept şuetist, je m'enfiche-ist şi microbist căruia puţin îi pasă de politică, eu, din prea multă nepăsare faţă de problemele ţării, am făcut infarct. Şi am mai făcut ceva: am privatizat într-un an şi şapte luni cât nu s-a privatizat în ţara asta în zece ani, în vistieria ţării intrând atâţia bani câţi nu vor mai intra încă în zece ani.

Bebe a ajuns la Otepeni în zece minute, o performanţă pe care nici astăzi nu şi-o poate explica. Ne tremurau amândurora genunchii de spaima prin care trecusem, iar mie îmi îngheţase sudoarea pe tâmple. M-am dat jos, mi-am mai privit încă o dată cămaşa neprotocolară şi pantalonii de oraş, i-am strecurat lui Bebe o privire deznădăjduită şi atunci, într-o străfulgerare cum numai în clipele fără scăpare poţi avea, i-am spus: „Bebe, dă-mi sacoul!" Bebe a rămas blocat. Nu înţelegea ce îi ceream! Şofer cu remuneraţie modestă, ca toţi şoferii unei instituţii de stat, avea pe el poate singurul lui sacou de oraş, o haină amărâtă, mai închisă la culoare este drept, care, gândeam eu, la televizor putea să pară chiar neagră. S-a conformat imediat ordinului vicepreşedintelui Senatului, mândru că sacoul

lui poate intra în recuzita de protocol a diplomaţiei româneşti. Mi l-am pus pe mine din fugă, am trecut val-vârtej prin clădirea aeroportului şi am ieşit pe pistă. Pe pistă, delegaţia română era strânsă de-a fir a păr, conform protocolului. Toţi scrobiţi şi aranjaţi, unul mai dichisit ca altul, toate doamnele aranjate la ac, toţi bărbaţii în costume negre impecabile, să fi vrut să le găseşti un cusur şi nu puteai. Chipuri împietrite, fizionomii sobre, solemnitate îngheţată şi reculegere deplină. Firește, când am apărut eu, în haina lui nea Bebe, unii au început să zâmbească. Le-am făcut semn că… e bine! Nici dacă s-ar fi prăbuşit clădirea aeroportului peste ei nu ar fi fost atât de perplecşi. Ar fi trebuit să le trag pe rând palme fiecăruia ca să-i trezesc din stupoarea în care căzuseră. Dar nu era timp, trebuia s-o întâmpin pe doamna Leni Fischer. Am întâmpinat-o pe Leni Fis-cher la scara avionului, i-am explicat zâmbind că uneori întâmplarea îţi poate juca feste şi că circumstanţe mai presus de voinţa mea în – au împiedicat să am era vată. I-am explicat de asemenea de ce o să ţin mâna dreaptă pe

rever, ca să nu se observe la televizor că nu am cravată. Pur şi simplu a râs. Rareori am văzut-o pe această sobră doamnă într-o dispoziţie mai bună. O scutisem de plictiseala unei zile de rutină apăsătoare, cu strângeri de mână protocolare şi convorbiri aride în jurul unor teme deja ştiute. Reuşisem să o scot, fără să-mi fi propus asta, din chingile sufocante ale etichetei oficiale. A urmat prezentarea celor de faţă. Cum în jurul nostru roiau camerele de televiziune şi fotografii, îmi ţineam, zâmbind protocolar, mâna dreaptă peste rever, la nivelul gâtului, ca să nu mi se vadă lipsa cravatei. Ce a urmat nu mai are importanţă, e suficient să spun că am legat o prietenie strânsă cu Leni Fischer.

132

PARTIDUL NAŢIONAL ŢĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

O doamnă care avut o contribuţie decisivă la ridicarea regimului de monitorizare a României.

De ce mi se pare emblematic acest episod? Din două motive. Pe primul l-am spus: cursa aceea nebunească prin Bucureşti a semănat izbitor cu ritmul în care am trăit eu în timpul mandatului meu. O cursă nebunească în care m-am străduit să respect termenele atâtor acorduri încheiate înainte de venirea mea la putere. Al doilea motiv l-am schiţat deja. E vorba de succesul pe care l-am avut în toate vizitele mele graţie felului meu imprevizibil de a fi. Da, am fost imprevizibil şi totodată dezinvolt. Şi cine nu ştie că un om este cu atât mai liber cu cât gesturile lui nu pot fi prevăzute de alţii? De aici şi succesele mele, pe care preşedintele Constantinescu nu putea să le accepte. Să stau eu cu preşedintele Putin şi el nu? Nu-i nimic, îl învinuim pe premierul Radu Vasile că vrea să readucă comunismul rusesc în România! Cum să se ducă el în vizită în China? Sau în Marea Britanie? Nu, asta-i prea de tot! Unde mai pui că trebuia să fac o escală în Iran! Fusesem invitat în casa prim-ministrului israelian, repet, caz unic în rândul premierilor români, fusesem primit în audienţă particulară, împreună cu familia, de către Sfântul Părinte, iar el nu. Şi a urmat demiterea mea.

l

MANDATUL MEU

Guvernul

Când criza guvernamentală din timpul mandatului lui Ciorbea atinsese un prag ce nu numai că blocase declanşarea reformei, dar pe deasupra ameninţa să împingă ţara într-o izolare externă din ale cărei ziduri ar fi fost foarte greu să ieşim, Constantinescu s-a decis în sfârşit

să îl lase în plata Domnului pe Victor Ciorbea. Şi atunci s-a văzut că acest om nu ştie să piardă, căci în loc să se întoarcă acolo unde ar fi trebuit să fie de la bun început, la primăria capitalei şi la Contractul populist cu bucureştenii, a ţinut morţiş să îmbrace rolul martirului nedreptăţit şi părăsit, renunţând la singura funcţie pe care o merita, o funcţie în care nu fusese numit de cineva, ci ales de bucureşteni. Numai că acest ageamiu a dovedit atunci că puţin îi păsa de primăria capitalei, că fusese îndeajuns să guste un pic din deliciile dregătoriei executive ca să nu se mai poată mulţumi cu o putere atât de seacă, birocratică şi conţopistă cum e cea de primar. Una din feţele nemiloase ale politicii e că, dacă o faci prost, nu numai că nu poţi împuşca doi iepuri dintr-un foc, dar eşti silit să tragi mai multe focuri pentru un singur iepure, încăpăţânarea preşedintelui statului de a face dintr-un primar un premier a avut ca rezultat împrejurarea ciudată că el a rămas fără premierul dorit, iar bucureştenii fără primarul ales.

Comitetul Lărgit al PNŢCD s-a întrunit pe l aprilie 1998 să aleagă noul prim-ministru. Şi de astă dată pre

şedinţele statului i-a sugerat lui Diaconescu că cel mai în măsură a fi prim-ministru se număra printre favoriţii lui. Numai că între timp îşi schimbase preferinţele. Candidaţii ale căror nume erau cel mai des rostite erau Dejeu, Sorin Dimitriu şi eu. Dejeu, mai încape îndoială, era omul lui Constantinescu, un bătrân a cărui fizionomie încruntată îţi lăsa impresia că ai în faţă un bărbat debordând de hotărâre, a cărui dârzenie şi consecvenţă duseseră negreşit la reformarea radicală a Ministerului de Interne. Era o simplă impresie, în realitate Dejeu nu clintise cu un centimetru structura Internelor şi nu schimbase cu un dram mentalitatea ofiţerilor. Dar asta aveam s-o aflu în timpul mineriadei din ianuarie 1999. Cum Dejeu mă supraveghease prin serviciul secret al Internelor în tot timpul mandatului lui Ciorbea şi cum acceptase ca secretar de stat la Interne pe apropiatul lui Constantinescu, generalul Zaharia, preşedintele statului îl prefera pe Dejeu din considerente de fidelitate oarbă. Un alt candidat era Sorin Dimitriu, preşedintele FPS-ului în timpul lui Ciorbea, şi el tot omul lui Constantinescu, de care se apropiase prin promptitudinea cu care răspundea interesului enorm manifestat de preşedintele statului pentru privatizări şi licitaţii. Şi dacă tot se dovedise docil şi cooperant

cât fusese preşedinte al FPS-ului, nu i-ar fi căzut de-a-ndoaselea preşedintelui statului să-l aibă pe acesta într-o funcţie mai mare. Al treilea nume rostit era al meu, numai că eu chiar îi stăteam în gât preşedintelui României. Ciumara şi Spineanu nu mai intrau în joc, fiindcă se excluseseră singuri prin slaba prestaţie în cadrul guvernului Victor Ciorbea. Sorin Dimitriu, în cele câteva cuvinte pe care le-a rostit, a dat de înţeles că nu ar refuza funcţia, însă nu şi-a manifestat râs

picat dorinţa de a fi premier. Mi-e greu să spun de ce. Ce e straniu e că acest om, deşi se număra printre apropiaţii lui Constantinescu, fusese şi el la Braşov, în martie 1997, la ziua lui Ionuţ Gherasim, unde, datorită crizei din guvern, mai mulţi parlamentari ţărănişti s-au înţeles ad-hoc să mă sprijine pe mine în căpătarea funcţiei de prim-ministru. Printre ei se afla şi Sorin Dimitriu. Să fi păstrat el în minte acea întâlnire, simţindu-se obligat în numele ei să-mi cedeze mie locul de premier? însă dacă acum voia să fie prim-ministru însemna că la Braşov fusese doar pe post de ureche pusă în slujba lui Constantinescu. Lucru firesc, de vreme ce Sorin Dimitriu îi raporta lui Constantinescu tot ce mişcă în domeniul privatizărilor.

Dejeu, cealaltă carte a lui Constantinescu, presimţind că ar fi bun de orice dar nu de prim-ministru, a spus în discursul lui că soluţia cea mai onorabilă pentru partid era să se retragă de la guvernare lăsându-i pe trădătorii de pedişti să guverneze cum vor putea. Galbeni a repetat acelaşi lucru: retragerea PNŢCD-ului de la guvernare şi trecerea în opoziţie este cel mai onorabil gest. Se va vedea atunci ce povară e guvernarea pentru cei care ne trădaseră excluzându-l pe Ciorbea. De ce Dejeu şi Galbeni au susţinut amândoi la unison aceeaşi idee? Pentru că ştiau că nu mă puteau înlătura, ştiau că nu am niciun contracandidat puternic, şi, decât să mă vadă pe mine prim-ministru, preferau ca PNŢCD să se retragă de la putere. O altă variantă propusă atunci de Dejeu a fost să cedăm locul de prim-ministru liberalilor, căci, în calitate de ministru al Internelor, ştia de la serviciile secrete că în scurt timp manifestaţiile de stradă şi grevele sindicale aveau să se ţină lanţ, şi că, pentru conservarea imaginii par

titlului, ar fi fost mai bine ca prim-ministrul să nu fie un ţărănist. O dată nu mi s-a rostit numele de către cei doi. Ce rost mai are să pronunţi numele unui om la care te gândeşti cu groază aproape tot timpul?

Am urmat eu la cuvânt. Nu mai aveam de gând să repet greşeala din 1996, când stătusem cu mâinile în sân, pradă unei resemnări implacabile. Le-am spus sec şi răspicat că vreau să fiu prim-ministru, că nu văd pe altul dintre noi care poate prelua această funcţie şi că ieşirea de la guvernare ar fi o gafă cu neputinţă de corectat. Că sunt hotărât să preiau puterea şi să fac reforma, dar că lor le rămâne puterea de a decide prin vot. Diaconescu, luând cuvântul, a admis că ieşirea de la guvernare nu e o soluţie, cum nu era o idee bună nici cedarea postului de premier liberalilor. Da, atunci am simţit că a fost de partea mea, că m-a susţinut, dar nu atât pentru că mă voia pe mine, ci pentru că nu avea altul mai bun în schimb. Destul că mă păcălise în urmă cu aproape doi ani, simţea şi el că acum nu mai putea să dea înapoi, niciun alt candidat neputând fi susţinut în dauna mea. S-a trecut la vot secret şi astfel, în acea zi, am fost desemnat de către Comitetul Lărgit drept candidat al partidului pentru funcţia de prim-ministru. Ce a urmat imediat după aflarea rezultatului ţine tot de capitolul versatilităţii şi ipocriziei politicienilor ţărănişti. Toţi m-au felicitat cu un aplomb pe care, dacă nu aş fi ştiut ce otravă a ranchiunei se ascunde în sufletul unora ca Dejeu, Opis sau Galbeni, aş fi fost înclinat să-l iau drept semn de afecţiune. Până şi doctorul Barbaresso, care nu devenise încă supusul lui Galbeni, dar care era unul din cei ce nu pridiseră să mă atace cu orice prilej, s-a îndreptat, spăsit şi emoţionat, spre mine, s-a apropiat şi mi-a sărutat mâna. Există o minimă onestitate şi demnitate în sufletul ori

cărui om, o minimă sinceritate faţă de tine însuţi care te împiedică să te ploconeşti afectuos în faţa unuia, devenit dintr-odată puternic, dar pe care îl declaraseşi în sinea ta drept duşman. Se pare că stomatologului Barbaresso îi pierise orice urmă de demnitate şi sinceritate. Mi-am retras mâna scârbit: „Chiar aşa, până acum jumătate de oră mă înjurai şi acum îmi săruţi mâna? Hai, pleacă de aici!”

În schimb, Galbeni se îngălbenise de tot. El, care fusese alături de Dejeu susţinătorul fanatic al lui Cior-bea, îşi presimţea eşecul. Micuţ

şi îndesat, mergând mereu cu capul între umeri şi cu privirea în jos, chiar şi atunci când vorbea cu cineva, acest fad profesor de geografie era întruchiparea vie a unui gnom pus veşnic pe uneltiri. Genul de sicofant care îşi închipuie că deşteptăciunea unui om stă în iscusinţa cu care reuşeşte să-i sape pe cei din jur. De el nu îmi pot aminti fără să simt o umbră malefică şi răcoroasă cum mi se strecoară în spate. Cum cei care se aseamănă se adună, piticul coşcovit cu veleităţi de intrigant forma un tandem perfect cu celălalt intrigant, paingul veşnic stânjenit Re-mus Opris. Dar atunci, în acea zi de l aprilie 1998, sunt încredinţat că cei doi panglicari oculţi au trăit una dintre cele mai nefericite zile ale vieţii lor. Să ajungă Radu Vasile prim-ministru? Ei nu că asta chiar că depăşea cele mai negre coşmaruri de care avuseseră parte vreodată! Să lupţi atâta împotriva lui Radu Vasile, să nu îţi cruţi timpul, nervii şi verva bârfitoare spre a-i zădărnici orice pas spre putere, şi totuşi să vezi că omul acesta, pe care şi-ar fi dorit să nu-l întâlnească vreodată, ajunge, ca un făcut, premier! Nu, hotărât lucru, era prea mult pentru biata lor făptură! Din acea zi Galbeni, Opris şi Dudu Ionescu au trăit mereu cu spaima că eu

voi prelua într-o zi conducerea partidului, ceea ce, ştiau foarte bine, ar fi însemnat sfârşitul aventurii lor ţărăniste. Din păcate nu am putut să preiau conducerea; din păcate pentru mine şi din fericire pentru ei. Au ştiut cum să mă neutralizeze, dându-mi de înţeles că după retragerea lui Diaconescu numai mie mi se cuvenea această funcţie, îmi amintesc de credulitatea cu care am acceptat să mă întâlniresc în timpul mandatului meu cu Galbeni şi Dudu Ionescu la Clubul BNR din Parcul cu Platani, când cei doi m-au îmbrobodit ca pe un copil, propunându-mi ca eu să fiu preşedinte al partidului, Galbeni vicepreşedinte, iar Dudu Ionescu secretar general! Mare greşeală, Doamne, căci am încuviinţat iarăşi, crezând şi atunci ca până în ultima clipă că a mai rămas o urmă de onestitate în sufletul lor. Da, au fost mai abili decât mine, dar la ce bun? La ce bun de vreme ce, tăindu-mi mie craca de sub picioare, s-au prăbuşit şi ei odată cu ea? Cel care m-a dezamăgit din punct de vedere uman peste măsură a fost Dudu Ionescu, căci nu părea a fi croit din stofa versatilă şi fluctuantă a celorlalţi doi. În faţa mea, Dudu Ionescu nu mi-a negat niciodată dreptul la preşedinţia partidului, fiind mereu de acord cu ce îi

spuneam. Dar când a fost să îşi dovedească prin faptă loialitatea, mi-a întors la rândul lui spatele. Oricum, a fost singurul ministru din guvern care mi-a înmânat personal demisia la Palatul Victoria, într-o tresărire de demnitate pentru care îi mulţumesc. Dudu Ionescu preluase cu mult aplomb conducerea Internelor, dar a făcut greşeala să promoveze în funcţii de conducere oameni din afara poliţiei, încălcind principiul elementar al spiritului de echipă. Consecinţa a fost că şi-a pierdut repede credibilitatea în ochii ofiţerilor din MAI.

MANDATUL MEU

Pe 2 aprilie, a doua zi, Constantinescu a trebuit să facă unul dintre cele mai neplăcute gesturi din mandatul lui, să mă desemneze la rândul lui drept prim-rrdnistru, urmând apoi să fiu validat de Parlament. Aş fi orb să nu recunosc că preşedintele statului învăţase mult în ultimii ani, ajungând cu timpul să fie un politician cu dibăcie de diplomat, priceput în disimularea gândurilor şi în schimbarea măştilor fizionomice în funcţie de împrejurare şi de interlocutor, îmi amintesc că la Cotroceni, înainte de depunerea jurământului, i-am spus franc lui Constantinescu: „Ştiu că n-aţi vrut să fiu eu prim-ministru, dar trebuie să colaborăm. De acum încolo să-mi spuneţi sincer ce vreţi, iar eu o să vă spun da sau nu, de asta să fiţi sigur". „Radule, tu eşti ultimul premier pe care îl voi susţine în mandatul meu!" a venit răspunsul preşedintelui! Tot atunci i-am pomenit de telefonul din 11 octombrie şi de acuzaţia pe care mi-o făcuse că l-am trădat. Nu mi-a dat nicio lămurire clară, deşi ştiam amândoi despre ce fusese vorba. „Hai lasă asta acum, avem treburi mult mai importante de făcut împreună!" „Dar pe Ciorbea de ce l-aţi scos de la primărie?" am insistat, căci nu puteam să las în suspensie un gând care mă măcinase atâta vreme. Mi-a răspuns sec: „Domnule, am greşit!"

Pe 15 aprilie 1998 am fost validat de camerele reunite ale Parlamentului. Era Vinerea Mare a Paştelui, toţi se gândeau la sărbătoare şi la zilele de vacanţă parlamentară, iar eu mă gândeam dacă nu cumva validarea aceasta cădea într-un ceas de rău-augur, într-o clipă nefastă a istoriei, într-una din acele clipe când orice ai face şi oricum te-ai mişca, deasupra capului pluteşte umbra malefică a lipsei de şansă. Devenisem prim-ministru cu o întârziere de aproape doi ani, vremurile se

schimbaseră, şi odată cu ele şi eu. Căci nu mai eram cel din urmă cu doi ani. Entuziasmul mi se înjumătăţise, încrederea în colegii de partid se năruise pentru totdeauna şi o nuanţă de blazare, de împietrire sufletească pândea ascunsă sub masca dezinvoltă a politicianului senin. Căpătasem o încrâncenare amară şi apăsătoare, cum nu ai decât atunci când ştii că urmează să te loveşti de nişte piedici insurmontabile. Apoi, programul de guvernare pe care mi-l făurisem în urmă cu doi ani nu mai aveam asupra cui să-l aplic, programul era depăşit de realităţi, iar strategia mea cădea în gol, într-un context social modificat, unul cu mult mai rău decât cel din 1996. România pierduse între timp un tren important spre Europa, iar eu trebuia să fiu acarul ce schimbă direcţia şinei fără a şti dacă pe ea va mai trece vreodată un tren. Negocierile cu Uniunea Europeană nu începuseră, occidentalii ezitau, neştiind ce să aleagă între varianta începerii negocierilor într-un singur val cu toate ţările candidate sau varianta cu două valuri. Şansele de a intra în NATO erau îngrijorător de mici, şi asta pentru că pur şi simplu nu intram în cărţile americanilor, apoi acordul cu FMI nu era încheiat, fiindcă guvernul Văcăroiu avusese grijă să spulbere orice încredere a specialiştilor occidentali de la FMI şi Banca Mondială în voinţa României de a face reforma. Vistieria BNR era sleită, Mugur Isărescu raportându-mi imediat după numirea mea că rezerva valutară era de 500 de milioane de dolari, în condiţiile în care până la sfârşitul anului 1999 România trebuia să plătească datoria externă de 3 miliarde de dolari, contractată prin vânzarea obligaţiunilor Samurai pe piaţa japoneză. Sindicatele îşi pierduseră răbdarea, liderii lor anunţând mari manifestaţii de protest şi greve pe termen nelimitat. Nemulţumirea socială era la apogeu.

toate sectoarele bugetare cereau bani, cât mai mulţi bani, bani cu nemiluita. Iar eu trebuia să-i mulţumesc pe toţi şi în acelaşi timp să umplu vistieria BNR, să închei un acord cu FMI şi să declanşez privatizarea sistemului bancar. Trebuia să elimin sau cel puţin să reduc drastic găurile negre ale economiei româneşti, de genul Bancorexului. În această bancă, pentru a o menţine în viaţă, guvernele anterioare pompaseră miliarde de dolari, sursa lor fiind firească banii publici ai românilor. Apoi trebuia să desfăşor în aşa fel procesul de

privatizare încât să dau un semnal credibil străinătăţii că în România lucrurile mergeau spre bine. În fine, trebuia să achit vârful de plată al datoriei externe, de peste trei miliarde de dolari, datorie pe care nu o făcuse guvernul meu, ci guvernarea din 1992 – 1996. Asta era situaţia ţării când am preluat puterea. Şi acum pot să explic de ce nu mi-a plăcut să fiu prim-ministru, deşi mi-am dorit acest lucru. Nu mi-a plăcut să fiu prim-ministru pentru că în starea deplorabilă în care se afla România eu am fost lipsit de sprijinul propriului partid, al preşedinţiei, al Parlamentului şi al miniştrilor ţărănişti, în schimb nu mi-a lipsit presiunea sufocantă a mişcărilor sindicale, a achitării datoriei externe, a evitării falimentului României pentru a putea spera la integrare europeană. Am fost ca un dansator pe sâr-mă lipsit nu numai de plasa de protecţie de la sol, dar şi de prăjina de echilibru din mâini. Lipsit de echilibru, a trebuit să păstrez echilibrul şi armonia echipei guvernamentale, şi culmea e că am reuşit, în aceste condiţii atât de precare, e aproape o minune că am putut să fiu un an şi şapte luni prim-ministrul României.

Echipa de miniştri pe care am condus-o a semănat cu un viespar de orgolii în care dreapta cumpănă a atenuării ciocnirilor eram eu. Membrii partidelor din

arcul guvernamental îşi arătau reciproc dinţii, făcându-mă să mă întreb cum puteam să-i aduc din nou împreună, strângându-i într-o echipă, pe nişte miniştri ce trăiseră în climatul irespirabil de tensionat al cabinetului Ciorbea. Cum puteam să conduc un guvern de coaliţie alcătuit din patru partide, de vreme ce fiecare partid susţinea, pe de o parte, că miniştrii lui fuseseră singurii eficace în demararea reformei, iar, pe de alta, că toate eşecurile reformei, cădeau în seama celorlalţi partide din coaliţie? Cum puteam să conduc un guvern în care fiecare partid era preocupat de îmbunătăţirea imaginii proprii, în timp ce imaginea guvernului cădea exclusiv pe umerii prim-ministrului? Cum să conduc, dacă orice succes era repurtat de partidul căruia îi aparţinea ministrul, în timp ce orice eşec şi orice lovitură se abăteau, invariabil, asupra imaginii premierului? Asta e mizeria oricărui guvern de coaliţie: fiecare participant îşi arogă succesul cu aceeaşi râvnă cu care, la primul insucces al guvernului, se zbate să dovedească de fapt că el nici nu a fost acolo.

Primul lucru pe care l-am făcut a fost să mă duc personal la sediile partidelor din arcul guvernamental pentru a ridica lista miniştrilor propuşi de fiecare din ele. Le-am cerut atunci lui Petre Roman, Valeriu Stoica şi Béla Markó încheierea unui protocol prin care premierului să i se confere o autoritate sporită. Era singura soluţie prin care puteam preîntâmpina izbucnirea unei noi crize ministeriale şi singura cale prin care mi se oferea un mijloc de a înlătura o astfel de criză în cazul ivirii ei. De cum m-am instalat în Palatul Victoria, am desfiinţat toate Cocopo-urile şi Cocopa-urile, veritabile adunări cronofage a căror utilitate era nulă. La prima şedinţă de guvern mi-am anunţat miniştrii că nicio şedinţă

nu va dura mai mult de trei ore. Nu înţelegeam aceste şedinţe decât ca întâlniri săptămânale în care toţi să ne punem semnătura pe hotărâri de guvern dinainte gândite şi elaborate, luând astfel repede decizii a căror singură trăsătură trebuia să fie eficienţa. Nu aveam de gând să repet greşeala lui Ciorbea care preschimbase şedinţele de guvern în maratoane ale trăncănelii şi certei. Lui Ciorbea îi trebuia jumătate de oră ca să spună un lucru ce poate fi spus foarte bine şi în trei minute, aşa că fie îşi începea şedinţele cu tirade fără de capăt, fie tăcea mâlc pe parcursul întregii şedinţe, privind pasiv ca un spectator. Nu, eu trebuia să fiu un arbitru care vorbeşte puţin, intervenind numai atunci când spiritele încinse o luau razna. Nu mi-am folosit autoritatea de prim-ministru decât arunci când dezbaterea intra într-un impas şi când niciun dialog nu se mai putea lega între miniştrii mei. Nu e de prisos să amintesc că în guvernul meu orice act emis trebuia să fie semnat mai întâi de acei miniştri în a căror rază de competenţă se înscria actul cu pricina şi abia la sfârşit de mine. Nu de alta, dar m-am ciocnit de nenumărate ori de prejudecata că numai prim-ministrul îşi pune semnătura pe o hotărâre de guvern. Nu, oameni buni, orice hotărâre descindea din consensul echipei de miniştri, fiecare ministru de resort punându-şi semnătura pe deciziile care angajau competenţa ministerului. Ce bine ar fi fost, din punctul de vedere al eficienţei politice, dacă toate hotărârile guvernului meu n-ar fi cerut decât semnătura mea! Din păcate asta nu se putea. Una din regulile lumii politice este că o decizie e cu atât mai eficientă cu cât numărul celor care participă la luarea ei sunt mai puţini, într-un guvern de coaliţie

însă, deciziile se iau în mod obligatoriu prin consens.

145

CURSĂ PE CONTRASENS

O altă măsură a fost că am dat mână liberă aproape fiecărui ministru în ograda ministerului său, neintervenind decât în situaţii-limită în activitatea unuia sau altuia dintre miniştri. Andrei Pleşu a avut libertate totală în felul în care şi-a administrat Externele şi în modul în care a dat viaţă concepţiei geopolitice a diplomaţiei româneşti. Iar în timpul războiului din Kosovo, nici el şi nici Babiuc nu cred să fi avut motive să se plângă de ingerinţa premierului în treburile lor. Stoica a avut deplină mână liberă în Justiţie, numind procurorul general, preşedinţii de tribunale şi şefii curţilor de apel şi ai parchetelor aşa cum a găsit el de cuviinţă. La fel, nu am intervenit cu nimic în măsurile luate de Băses-cu pentru restructurarea SNCFR sau în politica lui Ber-ceanu de restructurare a Renelului sau a regiilor subordonate. Dacă aş fi întrebat de ce în cazul acestor miniştri le dădusem încrederea, aş răspunde că am făcut-o din acelaşi motiv pentru care miniştrilor mei ţărănişti nu le-am dat-o. Nu îţi trebuia cine ştie ce fler ca să-ţi dai seama că între Andrei Pleşu şi Romică Tomescu era o deosebire ca de la cer la pământ, nu ţi se cerea cine ştie ce subtilitate spre a intui în cadrul şedinţelor de guvern că miniştrii pedişti erau peste miniştrii ţărănişti din toate punctele de vedere. Erau pragmatici, deştepţi şi hotărî ti. Or, ce hotărâre puteai găsi la Dejeu, în ciuda sprâncenelor lui încruntate? Ce crezare puteam să îi dau lui Mureşan în privinţa cunoştinţelor lui de agricultură? A fost de râsul guvernului când ministrul Agriculturii a prezentat într-o şedinţă a cabinetului ministerial o listă cu diferitele rase de animale a căror creştere se cerea în continuare subvenţionată. La un moment dat Mureşan a pronunţat cu seninătate cuvântul „bubuline”. Întrebat fiind ce sunt aces

146

MANDATUL MEU

te „bubuline”, a trebuit să sune la minister şi să întrebe, după care răspunsul lui a fost: „Sunt bivolii şi… bivoliţele!” Ce bază puteam să pun în noul preşedinte al FPS-ului, Radu Sârbu, despre care ştiam că singura lui grijă erau afacerile lui din Cluj (Polux etc.) şi informarea cât mai detaliată a preşedintelui Constantinescu în legătură cu tot ce se petrecea în domeniul privatizărilor? Singurul ministru ţărănist care a

dovedit aplomb şi voinţă de a face ceva a fost ministrul Lucrărilor Publice, Nicolae Noica, care măcar a pus pe picioare Agenţia Naţională a Locuinţelor. Şi atunci, când orice om care participa la şedinţele de guvern îşi dădea repede seama că ţărăniştii nu aveau oameni de valoare, cum aş fi putut eu să-i încredinţez unui ţărănist rolul de şef al echipei de negociere cu Banca Mondială? Firește că nu puteam, şi de aceea i-am dat lui Băsescu aceste prerogative. Mugur Isărescu, ca guvernator al BNR a fost întotdeauna de partea echipei FMI, lucru pe care îl ştiam de mult din informaţii venite din afara României. Remeş, ministrul Finanţelor, în pofida necunoaşterii limbii engleze, s-a dovedit la rândul lui un partener serios de discuţie pentru experţii FMI. E o întâmplare oare că în 2001 rezidentul FMI pentru România mi-a spus că Radu Vasile şi Traian Remeş intraseră în „legenda" FMI, iar echipa Băncii Mondiale ce a negociat PSAL l cu Traian Băsescu a fost premiată de conducerea Băncii Mondiale pentru eficienţa colaborării cu guvernul meu?

Aş trăi o amărăciune dacă mi s-ar spune că mă răfuiesc cu miniştrii mei ţărăniști. Cum să te răfuieşti cu nişte oameni a căror valoare frizează insignifianţa? Repet, singurul ministru serios şi la locul lui a fost Nicolae Noica. Ceilalţi nu au fost nici mai buni şi nici mai

răi decât cei din guvernul anterior, cu alte cuvinte tot atât de ineficienţi şi de arghirofili. Marea dramă pe care am trăit-o atunci e că nu aveam nicio putere să-mi schimb miniştrii. Algoritmul aflat în vigoare în schema de împărţire a portofoliilor mă silea pe de o parte să îl respect, dând unui partid ce i se cuvenea în privinţa numărului de ministere, iar pe de altă parte mă punea în situaţia de a nu putea schimba un ministru fără consimţământul şefului partidului din care provenea acel ministru, în schimb, dacă unui şef de partid îi căşuna pe un ministru de-al lui, năzărindu-i-se peste noapte că nu e bun în funcţia cutare, cum s-a întâmplat cu Petre Roman în cazul lui Adrian Severin sau cu Valeriu Stoica în cazul lui Dăianu, premierul nu putea face nimic în apărarea acelui ministru, oricât de bun ar fi fost el. Dar dacă în cazul celorlalţi partide această stare de lucruri îşi găsea o justificare în schema algoritmului guvernamental, în schimb în cazul PNŢCD-ului lucrurile erau inexplicabile, căci eu eram ţărănist şi în acelaşi timp secretar general al partidului. Eu nu am putut să schimb

niciun ministru ţărănist atât din cauza împotrivirii lui Diaconescu, cât şi din cauza intervenţiilor lui Constantinescu în sprijinul protejaţilor lui. Când am vrut să-l schimb pe ministrul Integrării Europene, Herlea, deoarece comisarii de la Bruxelles îmi atrăseseră atenţia că nu face absolut nimic pentru România, Diaconescu s-a opus. Ba mai mult, Constantinescu l-a ajutat pe Herlea să ajungă vicepreşedinte al Uniunii Europene Creştin-Democrate. Schimbarea lui Sorin Dimitriu de la conducerea FPS-ului a fost decisă de Constantinescu, dar numai după ce un altul îi căzuse cu tronc: Radu Sârbu. Băiatul acesta a fost creaţia fraţilor Boilă; vedeau în el speranţa PNŢCD-ului de mâine. În

campania electorală din 1996 au venit la mine să mi-l laude: „E un candidat excepţional la primăria Clujului! îl va bate pe Funar!" Da, s-a văzut. Chiar nu întrezăriseră ce stofă de arivist pus pe căpătuială se ascundea sub pielea lui? Deşi ardelean, Radu Sârbu te indispunea prin limbuţie, te copleşea cu un torent de vorbe din care simţeai că nu mai ai scăpare. Avea o infatuare cronică, cu neputinţă de lecuit. Constantines-cu mi-a spus în faţă că îl voia pe Radu Sârbu ministrul privatizării. Ironia face că după ce m-a revocat din funcţia de premier, Constantinescu ţinea să îl pună pe Radu Sârbu în locul meu. Ce a putut fi în mintea lui Constantinescu când a vrut ca premier un om a cărui imagine în rândurile peneţiştilor, pediştilor şi liberalilor era una catastrofală, toţi ştiind că omul îşi vânduse de mult sufletul arghirofiliei? Ironia sorţii e că Radu Sârbu a fost oprit în ascensiunea lui fulminantă spre Palatul Victoria de grupul Galbeni-Opriş-Dudu lones-cu. În mandatul meu, dacă îl admonestam pe Radu Sârbu pentru sforăriile la care se preta în desfăşurarea privatizării, dacă îi atrăgeam de pildă atenţia lui Mureşan într-o chestiune oarecare, cei doi dădeau imediat fuga să se plângă lui Diaconescu. Diaconescu, fire paşnică şi diplomatică, nu le oferea mare satisfacţie, aşa că următoarea lor ţintă era Cotroceniul. Dacă la Diaconescu Mureşan avea o audienţă şi o influenţă mai mare decât Radu Sârbu, la Cotroceni raportul se inversa, căci Radu Sârbu ştiuse să-şi vădească fidelitatea faţă de preşedintele statului. Le-a spus vreodată Diaconescu sau Constantinescu că e timpul să se potolească şi că ei, având rang de miniştri, au ca şef unic pe prim-nvinistrul guvernului din care se întâmpla să facă parte? Firește că niciunul nu le-a spus aşa ceva. Am trimis

corpul de control să dea un diagnostic cert unor situaţii din ministerul Agriculturii sau din FPS. De asemenea, am trimis corpul de control la CEC, condus de un ţărănist, Camenco-Petrovici. În urma raportului primit i-am cerut lui Diaconescu revocarea lui. Nu s-a întâmplat nimic, niciun rezultat concret, doar vorbe de genul: „Lasă-l, domnule, că e de-al nostru!" Probabil de-al lor. Am trimis corpul de control la Agenţia Rezervelor de Stat, condusă tot de un ţărănist, dar unul din oamenii de încredere ai lui Remus Opriş. Nici aici nu s-a întâmplat nimic. Acolo unde încercam să intervin, toţi săreau ca arşi făcând naveta între Diaconescu şi Constantinescu, jelindu-se că Radu Vasile îi atacă şi caută să îi distrugă. Acestui umblat cu pâra nu aveam cum să-i pun capăt din neputinţa de a exercita un control asupra PNŢCD-ului. Trebuia mai întâi să ajung preşedintele PNŢCD-ului. Dar lucrurile nu se opreau aici. Aceşti ţărănişti în spate mă pârau, iar în faţă mă slugăreau. Mureşan nu s-a sfiit să vină la mine să-mi declare că e cu totul de partea mea în conflictul cu coteria lui Galbeni şi Opriş. I-am primit jurămintele cu răceală, ştiam prea bine cu cine am de-a face. Ivit din organizaţia de Mureş a PNŢCD-ului, Ioan Avram Mureşan şi-a redescoperit brusc religia greco-catolică, chinuindu-se o vreme să lase impresia că ar fi nepotul episcopului catolic Mureşan. Cum gradul de rudenie dintre ei era acelaşi cu cel dintre mine şi papă, adică niciunul, Mureşan, având intuiţia arivistului care ştie că nu poate răzbi decât dacă se aşază sub scutul protector al unei personalităţi, s-a pripăşit vreo câţiva ani lângă umărul lui Raţiu. Apoi, ajuns în capitală, acest Rastignac de Dâmboviţa a vrut să cucerească Bucureştiul şi PNTCD-ul. Socoteală greşită, singurul lucru

pe care l-a cucerit până la urmă a fost dispreţul tuturor. Oricât i-am repetat lui Diaconescu că Sârbu şi Mureşan nu au nici în clin nici în mânecă cu ceea ce se cheamă competenţă ministerială, nu am fost ascultat. Oamenii aceştia se pricepeau să facă recurs la curţi de apel de deasupra prim-ministrului, aveau instanţe superioare mie care îi sprijineau împotriva părerii mele: Diaconescu pe de o parte, şi Constantinescu pe de altă parte. Oare nu i-a încercat niciodată pe aceşti oameni teama aceea firească, pornită dintr-un instinct de

supravieţuire elementar, care să le dicteze să se grupeze în jurul premierului, căci fără el se ducea de râpă totul, PNŢCD-ul, coaliţia şi ideea de reformă? Nu, nu i-a încercat, dovadă că au dispărut ca partid important de îndată ce PNŢCD-ul şi-a exclus premierul.

La câteva luni după preluarea prerogativelor de prim-ministru am renunţat de bunăvoie la funcţia de secretar general al PNŢCD-ului. Nutream iluzia că adversarilor nu trebuie să le răspunzi cu armele lor şi că doar asemenea gesturi de lepădare benevolă a funcţiilor deţinute în partid l-ar fi convins pe Diaconescu că eu nu pot fi tratat cu aceleaşi unităţi de măsură ca detractorii mei din partid. A fost o reminiscenţă creştină fatală pentru mine să cred că pot preschimba iertarea şi generozitatea în virtuţi politice. Am vrut să-i înving înduplecându-i prin renunţare, dar ei nu s-au înduplecat să renunţe să mă învingă tocmai prin puterea pe care le-am cedat-o. Ce cusur aducător de moarte e să-ţi păstrezi candoarea în faţa detractorilor din propriul partid! Cum să mă mai mir că am fost poate singurul prim-ministru român care a fost sabotat de propriul lui partid din prima zi şi până în ultima?

Dintre liberali, îl aveam în cabinet chiar pe şeful lor, Valeriu Stoica. Nu i-am putut impune niciodată nimic

În Ministerul Justiţiei. La iniţiativa lui Stoica a fost modificată Legea de Organizare Judecătorească subor-donând Parchetul Ministerului Justiţiei şi deschizând cale slobodă politizării masive a magistraţilor din Parchet. Postul de secretar al guvernului a fost preluat tot de un liberal, Radu Stroe, mâna dreaptă a lui Stoica, fiindcă cel care deţinuse această funcţie în cabinetul lui Ciorbea, Remus Opriş, a înţeles să plece de cum am fost desemnat prim-ministru. Un liberal de ispravă a fost Traian Remeş, ministrul Finanţelor, unul din cei mai eficienţi miniştri ai cabinetului meu. Privit din afară, Remeş dădea impresia unui urs morocănos, nesociabil şi fără leac de încăpăţânat, impresie sporită de o încleştate musculară a fălcilor ce nu-l părăsea nici atunci când vorbea. Suferind parcă de un trismus tetanic, Remeş îşi azvârlea cuvintele în rafale scurte şi sacadate, părând un contabil a cărui fire asimilase în întregime rigiditatea fără viaţă a cifrelor cu care se lupta. Nesociabilitatea lui era însoţită de o surzenie destul de accentuată, omul neputând auzi decât dacă ridicai vocea până la pragul

de intensitate al strigătului. Cu el am dus la bun sfârşit nu numai încheierea acordului cu FMI şi plata datoriei externe a României, dar omul acesta m-a însoţit în gura lupului pe 22 ianuarie 1999, la Cozia. Însă m-am înşelat când mi-am închipuit că între noi poate fi ceva mai mult decât o colaborare conjuncturală dictată de capriciile momentului. Dovadă că, îndată după venirea lui Isărescu la Palatul Victoria, Remeş l-a uns pe fostul guvernator cu o peliculă groasă de laude, ce nu puteau avea niciun temei în ochii unui ministru al Finanţelor. Remeş era totuşi un om politic cu convingeri ferme, atâtea câte avea. Avea vână de luptător, dispus să-şi apere punctul de vedere până în

pânzele albe. Nu a nutrit o mare simpatie fată de ţărănişti. Lipsit însă de fler politic, a făcut gafa să treacă de la liberali la ţărănişti. De aceea, dacă atitudinea lui faţă de Isărescu mi-o explic, aterizarea lui la ţărănişti este inacceptabilă, înţeleg de ce a plecat de la liberali, însă venirea lui în rândul ţărăniştilor dovedeşte două lucruri: că politicianul Remeş este cu mult sub ministrul Remeş şi, în al doilea rând, că el, ca politician de dreapta, crede că a găsit un partid de dreapta într-o grupare reprezentată de indivizi ca Opriş, Dudu Ionescu, Mureşan, Ciorbea etc.

Aşadar, nici asupra liberalilor nu aveam vreun mijloc de coerciţie, orice încercare de interferenţă venită din partea mea fiind aflată imediat de Stoica, iar Stoica strecura deseori ştirea la Cotroceni. Ironia sortii e că Valeriu Stoica, un apropiat al lui Constantinescu, a fost cel care i-a dat lovitura de graţie preşedintelui statului anunţând candidatura lui Stolojan la funcţia de preşedinte. Orice naş îşi are naşul. Stoica este un bun jucător pe terenul manevrelor politice, are fler şi intuiţie electorală, însă suferă de o versatilitate din cauza căreia puţini sunt politicienii care mai dau crezare cuvântului său.

Deşi am fost un prim-ministru ţărănist, mărturisesc că miniştrii cu care m-am înţeles cel mai bine, legând cu ei o simpatie ce a depăşit cu mult gradul de colegialitate obişnuit dintr-un cabinet ministerial, au fost pediştii. Singurul dintre ei de care nu m-am apropiat decât în limitele uzuale ale colaborării politicii a fost Petre Roman. Acest om nu a învăţat mai deloc lecţia smereniei nici măcar după ce a încetat să mai

fie preşedintele PD-ului. Câtă vreme însă a condus acest partid, avea o suficienţă de sine care l-a costat atâtea con

flicte cu propriii lui colegi de partid. Prea plin de el, Petre Roman lăsa aerul că deschide gura doar pentru a-i lumina cu omniscienţa lui pe ceilalţi, nu suferea obiecţiile şi opiniile contrare, purtându-se ca un lider în faţa căruia singura atitudine firească ar fi fost cea de ascultare neabătută. Petre Roman nu a fost o bună perioadă de timp agreat de Constantinescu. De exemplu preşedintele statului i-a preferat lui Petre Roman pe Adrian Severin sau Victor Babiuc, dar în final Constantinescu şi Roman au alcătuit un tandem destul de omogen, însă ineficient. Roman îl depăşea ca inteligenţă a demersului politic pe Constantinescu. În cele din urmă, Petre Roman a agreat ideea înlăturării mele, şi chiar a acţionat împreună cu ceilalţi la demiterea mea. Cu ceilalţi miniştri pedişti am avut cele mai bune relaţii. Ajunsesem să-i simpatizez atât de mult pentru ferocitatea cu care îşi vedeau de reformă în ministerele lor că în toate şedinţele de guvern în care se iscau altercaţii de pildă între Berceanu şi alţii, eu luam apărarea pedistului. Recunosc că întotdeauna am fost de partea pediştilor în altercaţiile cu ţărăniştii. Şi pe bună dreptate, căci erau mai buni decât bieţii mei colegi de partid. Cât despre Băsescu, el e poate singurul caz de loialitate politică de pe tabla de şah a politicii româneşti. Şi spun asta nu pentru că acum sunt senator al partidului pe care Traian Băsescu îl conduce, însă omul acesta şi-a păstrat un cult al prieteniei pe care nici cea mai schimbătoare situaţie politică nu i l-a putut altera. A pornit la drum cu PD şi acolo va rămâne până la capăt. A pornit alături de mine în guvernul pe care l-am condus şi a rămas până la capăt cu mine. Băsescu, ca şi Berceanu, a refuzat să-şi dea demisia din guvernul Radu Vasile în timpul loviturii de palat pe care Con

stantinescu mi-a pus-o la cale în decembrie 1999. Un gest greu de înţeles de către cei deprinşi a se pleca în direcţia vântului.

Despre miniştrii UDMR-ului nu e prea mare lucru de spus. Lor nu le-a păsat şi nici ne le va păsa cu cine intră într-o coaliţie politică atâta vreme cât marota vieţii lor, drepturile minorităţii maghiare din România, poate avea ceva de câştigat de pe urma vreunei coaliţii.

Nefiind un partid propriu-zis, udemeristii nu s-au lăsat târâţi în niciunul din conflictele iscate în cabinetul lui Ciorbea sau al meu. Pur şi simplu nu-i interesa chestiunea şi simţeau că treaba lor nu e gâlceava tâmpă cu un partid sau altul, ci urmărirea cu consecvenţă şi dâr-zertie a satisfacerii cerinţelor comunităţii maghiare din România.

În privinţa consilierilor mei situaţia nu era mai roză. Din cei 14 consilieri câţi am avut la început, 10 îmi fuseseră strecuraţi de SRI, SIE şi Cotroceni sub pretextul pregătirii ireproşabile în domeniile lor de specialitate. Doi dintre ei erau ofiţeri SIE, alţi doi erau ofiţeri SRI, iar patru îmi fuseseră recomandaţi de preşedintele statului. De pildă unul dintre ei, un medic ce se voia consilier pe probleme de sănătate, mi-a fost recomandat de Constantinescu pe motiv că „ştie să facă o extraordinară revistă a presei”! Ca să vezi, un medic care ştie să facă revista presei! Când am decis să-l dau afară pe acest consilier de care aveam tot atâta nevoie ca de Radu Sârbu la privatizare, medicul acesta nu a găsit altceva mai bun de făcut decât să se lege de scaun în biroul lui, protestând astfel faţă de măsura nedreaptă pe care o luasem. A trebuit să se ducă secretarul general al guvernului Radu Stroe şi să-i explice medicului protestatar că numai neputincioşii protes

tează şi că era mai înţelept să părăsească Palatul Victoria cât mai repede. Toţi aceşti 10 consilieri ce-mi fuseseră vârâţi sub pulpană erau ochii şi urechile instituţiilor care îi trimiseseră acolo. A fost o vreme când Constantinescu ştia mai bine decât mine ce se petrece în cabinetul primmânistrului. Dar din clipa în care mi-am dat seama de mreaja informaţională ţesută în jurul meu, m-am înstrăinat progresiv de aceşti consilieri, rămânând în final cu trei oameni de încredere, pe care îi alesesem singur, fără „sfătuitori”: Gabriela Stoica, Petrică Peiu şi Costin Borc. Una din trăsăturile definitorii ale unora din consilierii mei e supravieţuirea. De exemplu, consilieri precum Minodora Ilie au petrecut cu privirile lor venirea şi plecarea lui Ciorbea, a mea şi a lui Isărescu, activând un timp şi sub Adrian Năstase. Chiujdea a fost consilierul meu, apoi al lui Isărescu, apoi al lui Adrian Năstase, până când a fost trimis ambasador de Iliescu, implicundu-şi astfel visul lui de o viaţă. Culmea e că până şi cei pe care eu i-am scos din neantul anonimatului, creându-le o perspectivă de viaţă, au ales la capătul unor ezitări şi tribulaţii lăuntrice să rămână în funcţie chiar şi după

schimbarea puterii în urma alegerilor din 2000. Este de pildă cazul lui Grecea, devenit după 2000 consulul României la Rio de Janeiro să fie limpede: această prelungire a activităţii lor în altă conjunctură nu este expresia unui profesionalism deosebit. Ca prim-ministru îi înţeleg, dar ca om nu îi voi putea înţelege niciodată! Marea meteahnă a oricărui consilier e că se mărgineşte să facă analize oricărei situaţii fără a oferi însă şi căile de decizie pe care va păşi prim-ministrul. Ei îşi închipuie că un prim-ministru poate lua decizii iuţi pe baza unor simple descrieri şi analize. Ei nu îşi dau seama că asta aşteaptă un premier de la ei: variante de decizii, nu

numai analize. O astfel de primejdie nu poate fi înlăturată decât într-un singur fel: să ai grijă să nu te înconjori de consilieri docili în a căror minte s-a strecurat convingerea că a fi fidel unui prim-ministru înseamnă a-l încuviinţa mereu. Cine face o asemenea greşeală va fi silit să facă de unul singur ceea ce consilierii ar fi putut face mult mai bine în locul lui. Când am început să înţeleg rostul multora din consilierii mei, am încetat să îi mai bag în seamă. Greşeala flagrantă pe care am făcut-o în privinţa lor e că am acceptat compromisul de a mă lăsa înconjurat de consilieri pregătiţi în orice clipă să dea afirmativ din cap; aceşti yes-men procedau astfel pentru că rolul lor primordial acolo nu era să mă consilieze pe mine în pragul luării unei decizii capitale, ci să informeze. Da, asta a fost una din marile mele greşeli, nu am ştiut să mă înconjor cu nişte consilieri de mare profesionalism. Fără Gabriela Stoica şi Petrică Peiu, aş fi rămas un premier izolat în Palatul Victoria.

Presa

O greşeală pe care mi-o asum în întregime e că am lăsat pe alţii să se ocupe de instituţia purtătorului de cuvânt al guvernului. Comunicarea guvernului cu mass-media a fost deplorabilă. Imaginea unui guvern este dată cu precădere de imaginea prim-ministrului. Indiferent cât de bună sau rea este prestaţia unui cabinet de miniştri, imaginea pe care oamenii şi-o fac despre un guvern se desprinde din reprezentarea pe care o au despre persoana premierului. Premierul e simbolul echipei ministeriale şi totodată paratrăsnetul asupra căruia se abat toate nemulţumirile. De aceea, rolul unui departament de imagine este să atenueze

cât mai mult neîncrederea temătoare pe care oamenii o au faţă de premier, în această privinţă, greşelile mele au fost în număr de trei. Am neglijat organizarea departamentului de imagine a prim-ministrului, în al doilea rând nu am ieşit la bătaie ca să păşesc în aceste arene moderne ale luptei politice care sunt azi studiourile de televiziune, iar în al treilea rând nu am făcut nicio încercare de a-mi atrage de partea mea presa.

Să încep cu prima. Departamentul de imagine, condus de purtătorul de cuvânt al guvernului, a fost în timpul mandatului meu un exemplu viu de incompetenţă profesională. Primul purtător de cuvânt, Răsvan Popescu, a fost cel mai nimerit exemplu a ceea ce înseamnă frondă cuvântătoare faţă de premierul a cărui imagine trebuia, prin forţa lucrurilor, să o cultive. Cu o mină blazată şi veşnic obosită, asemenea unui sceptic căzut definitiv şi fără scăpare pe gânduri, Răsvan Popescu nu putea să prezinte comunicatele guvernului şi luările de poziţie ale prim-ministrului decât într-un singur fel: comentându-le. Omul înfăţişa punctul de vedere al guvernului de parcă ar fi fost în afara guvernului, undeva într-o instituţie paralelă, înzestrată cu atribuţia de a reflecta critic opinia premierului, încorsetat într-o morgă sastisită şi profund dezamăgită, Răsvan Popescu, vădit neîncrezător faţă de comunicatele pe care le citea parcă cu de-a sila, sub ameninţarea unei primejdii numai de el ştiute, oferea presei spectacolul unui purtător de cuvânt care ştia mult mai bine decât premierul cum stau lucrurile într-o chestiune sau alta. Omul acesta lăsa impresia că intuia cu atâta claritate ce se petrece în capul prim-ministrului că nu putea să-i prezinte opinia decât dojenindu-l un pic. Un spectator dotat cu o imaginaţie mai vie şi cu un grad

de inteligenţă peste medie ar fi putut crede că la mijloc se ascunde o manevră bine gândită a premierului, aceea de a dejuca planurile presei luându-i-o înainte. Căci, nu-i aşa, dacă vrei să previi o critică aspră, cel mai bine e să ţi-o faci singur. „Iată, domnule, ce deşteaptă mişcare, guvernul a devansat presa şi, decât să aştepte să fie atacat spre a da apoi dezminţiri, prim-ministrul anticipează intenţia presei şi îşi administrează singur admonestările de rigoare”, cam aşa ar fi sunat subtextul acestei deştepte idei guvernamentale. Numai că,

din păcate, nimănui nu i-a trecut prin cap o asemenea idee, nici mie şi nici lui Răsvan Popescu, şi cu atât mai puţin vreunui spectator. Când mi-am dat seama că omul acesta făcea figura unui preot liberal care se urcă la amvon doar pentru a le spune enoriaşilor că biserica lor e putredă şi mincinoasă, i-am cerut imediat lui Valeriu Stoica să-l schimbe. A refuzat, argumentându-mi că supusul lui liberal e un profesionist de marcă. Am insistat, şi până la urmă Răsvan Popescu a trebuit să plece. Urmarea a fost că Emil Constantinescu l-a angajat foarte repede ca purtător de cuvânt al preşedinţiei. Noul purtător de cuvânt al guvernului, Adriana Săf-toiu, venea din lumea presei, unde de altfel nu avusese nici prestanţă şi, implicit, nici influenţă. Era o fiinţă plăcută în genere, dar când lua o morgă oficială părea croită din uscăciunea ciulinilor. Comunicatele pe care le rostea erau spuse pe un ton sec şi blazat. De cum deschidea gura, spectatorul simţea o ameninţare gravă plutind peste România. Nu a reuşit nicio clipă să se impună în mass-media în folosul meu de prim-ministru. Soluţiile pe care le aveam la îndemână pentru restructurarea acestui departament erau în număr de două. Mai întâi să transform departamentul de imagine în

tr-un minister de sine-stătător, condus de purtătorul de cuvânt. În felul acesta purtătorul de cuvânt ar fi fost integrat în echipa ministerială, insuflându-i-se astfel sentimentul apartenenţei la un guvern pe care trebuia să-l reprezinte cu aceeaşi dăruire cu care îşi reprezenta propria persoană. A doua soluţie era scoaterea acestui departament de sub constrângerea algoritmului dintre partide şi trecerea lui în subordinea directă a prim-ministrului. În cazul din urmă aş fi fost sigur de fidelitatea celor care lucrau în departament, singura grijă rămasă fiind aceea de a găsi un purtător de cuvânt cu relaţii în mass-media şi cu un netăgăduit prestigiu în ochii presei. Din păcate, nu am recurs la niciuna din aceste soluţii, şi de aici imaginea proastă pe care am avut-o.

Şi acum ajung la a doua greşeală. Ceea ce românii trebuie să înţeleagă e că agora grecilor s-a mutat azi pe platourile de televiziune. Şi totuşi, între ipostaza grecească a dezbaterii publice şi discuţiile din televiziune stăruie două mari deosebiri. Cea dintâi e că în pieţele lumii eline dezbaterile se încheiau cu o minimă lămurire a celor care

participau la ele, în vreme ce dezbaterile televizate, dacă au vreun rost, el nu e acela de a lămuri participanţii sau privitorii, ci de a crea o imagine a celor care sunt priviţi. A doua deosebire e că discuţiile în contradictoriu din agorele greceşti culminau uneori cu o decizie, care, o dată luată, căpăta valabilitate asupra celor prezenţi, în studiourile de televiziune nu s-au luat şi nu se vor lua niciodată hotărâri privind grupul celor ce se află acolo sau în legătură cu comunitatea celor care privesc. Concluzia e că numai credulii îşi închipuie că privind la o dezbatere politică se vor lămuri în vreun fel sau vor asista în final la

luarea unei decizii politice. Aici nu e vorba de o lacună a meselor rotunde din studiourile de televiziune, ci de o trăsătură de bază a oricărei emisiuni televizate: sub pretextul că mijloceşte întâlnirea spectatorului cu vorbitorii, televiziunea reuşeşte să facă ceea ce toţi cei prezenţi în studio îşi doresc: să atragă atenţia celor mulţi asupra celor câţiva, foarte puţini, care participă la emisiune. Televiziunea, ca metodă inegalabilă de captatio benevolentiae, poate crea un personaj din orice om care este privit în mod regulat de cei mulţi. Iar importanţa şi faima unui om se măsoară după câtă atenţie îi acordă alţii-Cu cât te expui mai des privirilor altora, cu atât imaginea ta se implântă mai statornic în mintea acestora. Nu e nicio taină că azi a fi celebru înseamnă a fi privit de cei mulţi, ba mai mult, nu e niciun secret că azi nu se poate vorbi de celebritatea cuiva fără condiţia esenţială ca acel cineva să fi fost privit cât mai mult. Vremea gloriei trăite departe de ochii indiscreţi ai mulţimii a trecut. Trăim în ceasul în care nu poţi fi ştiut dacă nu te-ai lăsat privit. Contează prea puţin valoarea celor care sunt priviţi, căci celebritatea nu are ca bază valoarea intrinsecă, ci atenţia celor mulţi. E suficient să fii privit regulat la televizor ca să devii cineva. Iar pentru un politician nevoia de a deveni cineva, adică un om care a fost şi este privit de alţii, e vitală. Drama începe din clipa în care încetezi să mai apari cât de cât regulat la televizor. Iar dacă faci greşeala să nu te mai laşi o vreme privit deloc, fie te înghite uitarea, fie le dai posibilitatea altora să făurească despre tine imaginea pe care o vor ei. Cine vrea discreţie nu are ce să caute în politică. Or, greşeala pe care am săvârşit-o eu, o dată ajuns prim-ministru, e că am crezut că discreţia într-o lume în care toţi se fâţâiau prin faţa camerelor de

161

CURSĂ PE CONTRASENS

televiziune şi pe la redacţiile ziarelor putea fi, prin contrast, o reclamă mult mai bună. Am încălcat astfel regula de întreţinere a propriei mele imagini: pur şi simplu nu m-am mai lăsat privit şi, mai ales, ascultat. De uitat nu puteam fi uitat, doar eram premier, în schimb le-am lăsat altora posibilitatea de a-mi crea imaginea pe care au vrut-o. Iar dacă nu vorbeşti tu în numele tău, e greu de crezut că o vor face alţii cu intenţii bune. Le-am dat altora această însărcinare, de pildă purtătorilor de cuvânt ai guvernului, şi au făcut-o prost. Altora nu le-am dat nicio însărcinare, dar şi-au luat-o singuri, de pildă colegii mei de partid. Cazul lui Remus Opriş e notoriu: în calitate de purtător de cuvânt al PNŢCD-ului, paingul vorbea despre premierul ce provenea din acelaşi partid cu o înverşunare cum nici în declaraţiile opoziţiei nu puteai găsi. Cred că pe tot parcursul mandatului meu partidele din opoziţie s-au amuzat teribil, căci se vedea prea bine că rolul lor fusese preluat tocmai de partidul din rândurile căruia făceam eu parte. Da, în privinţa criticilor aduse premierului Radu Vasile, opoziţia a cam şomat. Ce mai aveau de spus cei din PDSR şi PRM când Remus Opriş îi scutise de efortul de a mai deschide gura? Nu ştiu dacă în istoria României s-a mai întâmplat ca principalul partid de guvernământ să-şi saboteze propriul prim-ministru de-a lungul întregului său mandat, în Parlament, ţărăniştii votau pe tabere, unii împotriva ordonanţei emise de guvernul Radu Vasile, alţii pentru. Unde s-a mai pomenit aşa ceva? Măcar să se fi retras din partid şi apoi puteau vota cum voiau. Dar ar fi fost prea previzibil şi prea plictisitor pentru ei. Aşa că ţărăniştii rămâneau ţărănişti, dar votau împotriva premierului lor. Hai, recunoaşteţi, ţărănişti, măcar

162

MANDATUL MEU

acum când am murit cu toţii, că unitate şi disciplină ca în partidul nostru nu s-a mai întâlnit! Dacă ar învia Coposu şi v-ar chema pe rând să-i daţi socoteală, întrebându-vă cum de-aţi reuşit să distrugeţi în patru ani ce a clădit el în şase, ce i-aţi spune?

Puţine au fost mesele rotunde sau dezbaterile la care am participat ca prim-ministru. Puţine au fost locuţiunile în care am ţinut să le spun românilor că totuşi guvernul meu făcea ceva, ceva merituos şi temeinic, ceva fără de care azi nu am mai vorbi de Uniunea

Europeană sau NATO. Şi o făcea în pofida ostilităţii PNTCD-ului, a preşedinţiei statului şi a sindicatelor. De aceea am avut imaginea pe care am avut-o. Azi, scriind, ar fi o notă de prost gust să stărui în a-mi sublinia meritele, la asta nu e ministru român să nu se priceapă. Şi totuşi, oricât de prost ar fi gustul ce mă îndeamnă s-o spun şi oricât de îngâmfată ar părea nevoia mea de a o spune, trebuie, cu tot riscul, s-o spun: sunt câteva merite care sunt numai ale mele, dar care au fost bagatelizate, banalizate şi ironizate. Cum de au fost ele bagatelizate? Cum de nu m-am bucurat de credibilitate în ochii gazetarilor? Numai şi numai din vina mea. Felul meu imprevizibil şi deconcertant i-a derutat pe ziarişti, făcându-i deseori să nu mă ia în serios. De aceea, chiar şi atunci când nu puteau să nu recunoască un succes al guvernării mele, îl plasau pe o poziţie secundară în fluxul de ştiri, sau îi modificau semnificaţia. De pildă, dacă România plătise datoria externă nu era meritul lui Radu Vasile, ci al Băncii Naţionale. Dacă Dacia fusese privatizată era graţie bunăvoinţei francezilor de a mai întinde o dată mâna fraţilor lor francofoni, dacă cele trei legi bancare trecuseră prin Parlament, dând cadrul necesar privatizării bancare în

România, era pentru că parlamentarii din comisiile de specialitate dăduseră tonul, şi tot aşa. Pe scurt, Radu Vasile nu a avut niciun merit, niciunul, nici măcar acela că a ştiut să păstreze o atmosferă de civilizaţie în şedinţele de guvern, nici măcar acela că a ştiut să colaboreze fără fisură cu miniştrii lui în timpul războiului din Kosovo, nici măcar acela că a salvat ţara de la un posibil război civil în ianuarie 1999.

A treia greşeală e că nu am făcut nimic să-mi câştig presa de partea mea. În mare parte, fiindcă crezusem în chip naiv că cea mai bună reclamă pe care ţi-o poţi face e să nu alergi după reclamă. Crezusem că discreţia e cea mai bună carte de vizită a unui om politic, îmbătându-mă cu gândul că cel care se retrage din conul de lumină a atenţiei publice stârneşte şi aţâţă curiozitatea colectivă, silind-o să umple golul absenţei lui printr-o exuberanţă imaginativă pe măsură. Nu înţelesesem că televiziunea distruge imaginaţia, că un om ce deschide televizorul de cum intră în casă nu mai are urmă de imaginaţie, lăsându-se în întregime în seama imaginilor ce vin din afară. Nu e vorba de a deplânge efectul malefic al televiziunii şi presei,

încercarea ar fi zadarnică, căci forţa ei de expansiune nu poate fi stăvilită de nimeni, ci se va stăvili singură în momentul în care, cucerind tot spaţiul ce îl are la îndemână, se va lovi de propriile ei limite, răsfrângându-se asupra ei înseşi şi desfiinţându-se singură. Cum însă până atunci mai e drum lung, politicienilor de azi nu le rămâne decât să privească presa ca pe o unealtă a făuririi imaginii proprii. Fără imagine mediatică, politicianul e precum un spectru străveziu şi inert, lipsit de carnea trandafirie, proaspătă şi vie pe care nu i-o poate da decât reflectarea permanentă în ochii celor mulţi. Ai imagine medi

atică, exişti, nu ai, nu exişti. Culmea e că nu mi-am propus să am o imagine mediatică, şi totuşi am avut una pe cât de vie pe atât de proastă. Şi asta pentru că nu am intervenit deloc în presa românească pentru a mi-o aservi. Mijloacele de care dispune un om politic pentru a exercita o influenţă în mass-media sunt trei: convingerea raţională, coerciţia discretă şi aservirea prin oferirea de avantaje. Convingerea raţională e o excepţie rarisimă, ea presupunând nici mai mult nici mai puţin ca oamenii presei să se convingă prin proprie gândire că ceea ce face un politician la un moment dat e un lucru bun. Singura dată în mandatul meu când am simţit că cea mai mare parte apresei a fost înduplecată de prestaţia mea a fost momentul Cozia. În nicio altă împrejurare nu am avut parte de un respect mai mare din partea presei ca atunci.

Cel de-al doilea mijloc de influenţare a presei, coerciţia discretă exercitată asupra presei, înseamnă exercitarea unor presiuni pretins neconvenţionale asupra principalilor directori de ziare şi patroni de trusturi mediatice. Cum? Prin penalizări financiare. Şi asta pentru că starea financiară a întregii mass-media româneşti este deplorabilă, fiind uşor de influenţat prin acest mijloc. Greşeala mea e că nu am recurs la acest mijloc.

Al treilea mijloc de subordonare a presei este cel al cumpărării mascate, guvernul oferind anumitor publicaţii fie drepturi exclusive de publicitate a licitaţiilor, fie fonduri de sprijinire a cine ştie cărei campanii de informare în masă, fie diverse înlesniri fiscale. Dar cel de-al treilea mijloc, şi asta e trăsătura lui cea mai interesantă, nu poate fi pus în aplicare decât dacă lumea politică şi lumea presei reprezintă

faţa imediată a unei realităţi de sine-stătătoare: Structurile. Structurile cre

ză o omogenitate a mediului chiar şi acolo unde deosebirea dintre grupuri pare izbitoare. Graţie Structurilor, gama metodelor de „influenţare" a unui om de presă e teoretic nelimitată, şi din acest punct de vedere toţi oamenii presei scrise şi audiovizuale sunt nişte potenţiali năimiţi. Ar fi un semn de crasă prostie să se creadă că de vină e numai malefica putere politică şi că presa, sărmana şi neputincioasa de ea, nu are de făcut decât să se încline, în realitate, nicio putere nu poate constrânge un gazetar dacă acesta nu consimte să se supună constrângerii, ceea ce înseamnă că orice coerciţie se exercită cu consimţământul bucuros al pretinsei victime. Iar dacă consimţi înseamnă că faci parte din aceleaşi Structuri. Dacă lucrurile stau aşa e pentru că în România organele de presă fie sunt falimentare, fie se zbat într-o precaritate financiară de mai mare mila. Dacă totuşi nu mor e pentru că Structurile le alimentează. Nefiind independente financiar, depinzând într-o măsură neverosimilă de publicitate şi de fondurile vărsate în contul lor, aceste instituţii de informare în masă sunt prelungirile pseudopodice ale Structurilor pe care stau, dar nişte prelungiri ce apar şi dispar periodic, tocmai de aceea ele pot fi numite „pseudopodice". Având acest statut, ziarele şi televi-ziunile ajung să facă la propriu trotuarul lumii politice, aşteptând cu lăcomie oferte de colaborare politică în schimbul unor avantaje pecuniare. Cum trocul acesta durează până la schimbarea puterii prin alegeri, grija patronilor şi a directorilor de presă e să se pună la adăpost de orice posibilă şicană a viitoarei puteri, colecţionând informaţii stânjenitoare despre toţi oamenii politici ce pot ajunge într-o zi la putere. Şi cum conştiinţa că duşmanul are la îndemână aceleaşi arme ca

şi tine transformă ostilitatea adversarilor într-o cârdăşie amicală de ochii lumii, graniţa dintre cele două lumi se şterge încetul cu încetul, în felul acesta, ţesătura în care sunt prinşi politicienii şi gazetarii este precum o ciudată simbioză în care nu poţi spune cu certitudine cine parazitează pe cine: politicienii pe gazetari sau gazetarii pe politicieni. Ba mai mult, nu mai poţi vorbi de două tabere,

una a politicii interesate doar de cultivarea imaginii şi una a presei interesate doar de prezentarea imaginii celei dintâi. Din nevoia de a supravieţui, gazetarii, sub pretextul că sunt simpli mijlocitori între opinia publică şi lumea politicii, ajung să-şi cultive propria imagine, devenind ei înşişi nişte actori alături de actorii politici pe care pretind că îi reflectă în presă. Legaţi între ei printr-un ombilic al fricii reciproce, aceşti protagonişti săvârşesc periodic un du-te-vino între partea vizibilă a scenei politice şi partea ascunsă a Structurilor ce alcătuiesc fundalul scenei. Nimeni nu poate să iasă complet din cadrul scenei, decât cu preţul ieşirii din joc. Şi atunci unii se retrag de pe scena vizibilă a politicii spre a se întoarce după o vreme la ea, iar ceilalţi se întorc la aceeaşi retrăgându-se însă, dar niciunul nu iese în afara cadrului scenei. Da, chiar aşa, unii se retrag spre a se întoarce, iar alţii se întorc retrăgându-se. Fraza asta pare un paradox născut dintr-un capriciu pur lingvistic, în realitate ea dă cheia mecanismului după care funcţionează relaţia dintre putere şi presă. Este regula alternanţei. Pe de o parte, pierzând puterea, politicienii se retrag pentru o vreme spre a se întoarce mai târziu, pe de altă parte, ziariştii se întorc la vechile relaţii pe care le avuseseră înainte de schimbarea puterii, întoarcere care nu se poate face decât prin retragerea lor din relaţiile recente cu cei care tocmai

au pierdut puterea. Fiecare parte e imaginea în oglindă a celeilalte. Ce la unii pare a fi retragere, la ceilalţi e revenire, şi invers. Acest balans necontenit al gazetarilor între o aripă a celor care vin şi alta a celor care pleacă desfiinţează noţiunea de independenţă a presei. Nimeni nu este independent într-o societate democratică având ca infrastructură Structurile. Imaginea ziaristului nepărtinitor care se mărgineşte să informeze corect opinia publică e basm de adormit copiii. Nu e ziar în România care, din 1989 încoace, să nu-şi fi schimbat succesiv concepţia şi preferinţa politică în funcţie de climatul politic. A spune că un ziar sau un post de televiziune îşi duce politica lui proprie pare a fi un nonsens, dar nu este, de vreme ce orice ziar sau televiziune îşi creează o imagine proprie sub pretextul că oferă celor mulţi imaginea scenei politice sau a vieţii sociale, în această privinţă, drama unui mijloc de informare în masă nu este, cum s-ar putea crede, aceea că e un mijloc şi nimic mai mult, ci tocmai invers, aceea că niciodată nu

poate fi doar un simplu mijloc de informare în masă. În propriii lor ochi, gazetarii se privesc ca scop în sine, şi nu pot atinge acest scop decât înfăţişându-se în ochii lumii ca simpli şi nepărtinitori mijlocitori. Totul se petrece în ochii lumii şi de ochii lumi, căci dacă nu ar exista un public în faţa căruia să joace rolul de mijlocitori, gazetarii presei scrise sau audiovizuale şi-ar pierde pâinea, iar politicienii ar sta acasă din lipsă de privitori. Când un prim-ministru pleacă într-o vizită oficială însoţit de o droaie de ziarişti, el recurge la cel de-al treilea mijloc de câştigare a bunăvoinţei presei. Sub pretextul că îi invită alături de el spre a informa exact opinia publică, acel premier le gâdilă orgoliile oferindu-le un sejur răsfăţat într-o ţară

străină, aşteptându-se ca ziariştii să reflecte elogios vizita propriu-zisă. Când un prim-ministru participă la întâlnirile de la Clubul Presei cu directorii principalelor cotidiene din Bucureşti, el ştie foarte bine că se duce acolo nu pentru a-i informa pe aceştia despre necazurile ţării, ci pentru a le rezolva necazurile lor, pentru a le mai eşalona încă o dată datoriile la stat, pentru a le acorda dreptul de a plăti TVA la încasare şi nu la predare, şi atâtea altele. Şi aici e vorba de acelaşi mijloc de înduplecare prin oferire de avantaje. Dacă nu le oferi avantaje, cum mi s-a întâmplat mie când am refuzat ca Rodipetul să fie preluat de un grup de directori de ziare, vei suporta consecinţele.

Eram prea imprevizibil şi prea nestatornic în ochii lor, ca de altminteri şi în ochii colegilor de partid, ca să mai pot fi luat în serios. Ajunsesem să fiu privit fie cu o indulgenţă subînţeleasă, aşa cum priveşti un copil ştrengar şi pus pe şotii, fără a şti la ce anume să te aştepţi de la el, fie cu o nelinişte crescândă şi indignată ca în faţa unei făpturi labile ce a dat în mintea copiilor. Numai că atunci când copilul acela, în loc să dea foc casei, ajungea să mişte din loc o hardughie părăginită şi neprofitabilă, cum era economia României în timpul mandatului meu, toţi ochii îndreptaţi spre copil începeau să licărească plini de neîncredere. „Ei, a fost o întâmplare, sau mai degrabă a avut noroc. Da, i-a căzut norocul în cap, asta s-a întâmplat! Ce altceva să crezi despre copilul acesta mare când, naiba ştie cum, începe să facă lucruri bune?", aşa erau întâmpinate meritele mele. Eram luat uneori în zeflemea, şi asta pentru că eu însumi, ştiind despre toţi cine sunt şi de unde vin, îi luasem uneori în zeflemea. Numai că eu le aruncasem în

faţă zeflemeaua, ei însă mi-o aruncau în ochii lumii sub forma paginilor unui ziar.

169

CURSĂ PE CONTRASENS

Un om începe să însemne ceva din clipa în care ceilalţi încep să-l privească ca pe o problemă. Da, eu am fost o problemă, am fost o problemă în ochii preşedintelui, ai colegilor de partid şi ai presei. O problemă de neînţeles, tulbure şi imprevizibilă, care îi punea pe toţi pe jar pentru că nu ştiau la ce să se aştepte din partea unui om care azi stătea zece ore în şedinţe cu sindicatele pentru ca mâine să se ducă pe Ciuleşti să vadă un meci de fotbal, care azi negocia cu Thom-sen sau cu Verheugen de la egal la egal, iar mâine pleca din ţară fără să anunţe pe nimeni, care azi participa la o conferinţă internaţională cu oameni de afaceri, iar mâine pleca la campionatul mondial de fotbal din Franţa! Şi, culmea revoltei pentru cei care nu mă aveau la suflet, acest om imprevizibil şi nonşalant, care ajunsese să fie un scandal în ochii politicienilor şi gazetarilor de pe malul Dâmboviţei, de cum pleca în străinătate făcea furori, repurtând succese pe care niciun om cu mintea la cap nu şi le putea explica, şi dând peste cap toate previziunile serviciilor secrete.

Cât am fost prim-ministru nu am citit ziare; în fond, aveam la îndemână mijloace mult mai eficiente de a mă amuza sau de a mă indispune. Nu m-am numărat printre politicienii voyeurişti ce se topesc de dorul de a se vedea în oglinda presei, tresăltând de mândrie că sunt luaţi în seamă şi suferind ca nişte câini când intră în conul de umbră al uitării. Un premier nu trebuie să citească ziarele sau să privească la televizor pentru a şti ce se petrece în ţară; dispunând de alte căi de informaţie, cel puţin într-o ţară unde serviciile secrete chiar îşi fac treaba, un prim-ministru se raportează la presă doar în virtutea nevoii de a vedea dacă politica de cultivare a imaginii sale a fost eficientă sau nu. În rest.

170

MANDATUL MEU

comentariile şi analizele gazetarilor nu au decât o însemnătate relativă, conjuncturală, în privinţa deciziilor pe care le va lua; gazetarii care îşi închipuie că ceea ce scriu ei îl va ajuta pe premier să-şi corecteze greşelile cad în greşeala de a crede că premierul se priveşte pe sine pornind de la ceea ce crede opinia publică despre el. Fals,

„opinia publică” nu este decât eufemismul pe care îl folosim pentru a desemna incapacitatea oamenilor de a avea opinii proprii. Opinia publică este oala în care se varsă toate prejudecăţile celor care ştiu şi gândesc numai ce televiziunea le sugerează să ştie şi să gândească. Iată de ce opinia publică reprezintă avansurile ipocrite pe care gazetarii le fac unui public fără de care ei nu ar mai exista. Ea este subterfugiul de care se folosesc politicienii pentru a le da impresia celor mulţi că ceea ce cred ei are vreo importanţă. Numai că opinia publică nu creste de jos în sus, prin însumarea pas cu pas a părerilor oamenilor individuali, ci ea este indusă de sus în jos. dinspre mass-media către mulţime. Ea nu e o rezultantă, ci vectorul unei orientări pornite dintr-un centru de putere. Cu excepţia campaniei electorale, nici unui politician nu-i pasă de umoarea colectivă a ignoranţei populare. Mai mult, din punct de vedere politic, ceea ce crede opinia publică este perfect indiferent. Dacă aş fi ţinut seama de ce credea opinia publică despre războiul din Kosovo, guvernul meu ar fi trebuit să intre în război alături de Iugoslavia. Dacă aş fi ţinut seama de ce scriau gazetarii români atunci, astăzi România nu ar mai fi fost la un pas de a intra în NATO. Dacă aş fi ţinut seama de indignarea cu care liderii opoziţiei învinuiau guvernul României că se pleacă servil în faţa Occidentului agresor, ei nu ar mai fi avut şansa ca în timpul man

datului lor România să intre în NATO. Un gazetar sau un politician care invocă opinia publică nu fac decât să se privească în oglindă, lăsând impresia că se raportează la un curent de opinie independent de ei, trecând însă sub tăcere faptul că tot ei l-au creat. Felul în care românii s-au raportat la războiul din Kosovo şi la intervenţia NATO în Iugoslavia a fost rezultatul propagandei Structurilor. Statistic, 99% dintre români nu cunosc nimic despre cultura sârbilor şi despre istoria lor, afinitatea spirituală pe bază de cunoaştere a poporului sârb fiind nulă. Orice român ştie înmiit mai mult despre cultura franceză sau germană decât despre cea sârbă. Şi cu toate acestea, românii au fost solidari cu un popor pe care nu îl cunoşteau, dar de care se simţeau apropiaţi prin vecinătatea geografică şi tradiţia ortodoxă. Cum de s-a putut întâmpla asta? Printr-o propagandă pornită de la un fapt incontestabil, şi anume că intervenţia NATO era o nedreptate, o agresiune de nejustificat din

punct de vedere moral şi juridic. Dar de aici şi până la crearea unei opinii publice ostile NATO-ului şi doritoare a vedea România ca ţară neutră, ruptă de orice bloc militar, era un drum lung. Acest drum a fost parcurs repede de oamenii Structurilor, fie ei gazetari, politicieni sau oameni de cultură. S-a invocat istoria comună, relaţiile de prietenie dintre cele două ţări şi fondul comun spiritual, lucruri care, din perspectivă politică, nu au nicio importanţă. Şi astfel s-a declanşat solidaritatea unor români dezamăgiţi că nu intraseră în NATO la Madrid în 1997, o solidaritate sporită de amănuntul că americanii făcuseră o greşeală atacând Iugoslavia. Cine spune că nu a fost o greşeală? însuşi generalul Clarke, comandantul Forţelor NATO în Kosovo, mi-a recunoscut-o. Cine a spus

că nu a fost o nedreptate? Numai că în politică, la fel ca în creştinism, nedreptatea e un cuvânt fără sens. Guvernul meu a fost necondiţionat de partea NATO-ului din considerente politice, nu juridice şi nici morale. Şi asta într-un ceas în care şansele României de intrare în NATO erau minime. Când am declarat în 1998 că problema integrării României în structurile NATO nu poate fi pusă decât cel mai devreme în anii ’2002 – 2003, preşedintele Constantinescu s-a simţit lezat de cinismul cu care minimalizam eforturile diplomatice pe care le desfăşurase el în 1996 – 1997 pentru ca România să fie primită în NATO la summitul de la Madrid. Nu era o minimalizare, ci îndrăzneala de a spune lucrurilor pe nume, de a recunoaşte o stare de fapt pe care Constantinescu nu voia să o accepte: România nu intra atunci în cărţi, atât şi nimic mai mult. Dar chiar dacă nu intram în cărţi, România nu avea altă soluţie. Gândul că România ar putea fi o ţară neutră nu îl poate avea decât un ignorant sau un om al Structurilor. Ca să fii neutru între două stânci uriaşe, Occidentul şi Rusia, trebuie să fii la rândul tău un uriaş. Fără putere, nimeni nu poate fi neutru, căci nimeni nu poate fi independent în faţa unei forţe mai puternice decât el. Aşa că România nu avea şi nu are de ales.

Cam asta ar fi în privinţa relaţiei mele cu presa. E de prisos să dau vina pe lipsa de profesionalism a gazetarilor spre a-mi justifica mie însumi proasta imagine pe care aceştia mi-au agăţat-o de umeri. Vina a fost a mea, cu toate defectele, incontestabile, de care suferă lumea presei româneşti. E o constatare la îndemâna oricui că în

România gazetarii, în loc să informeze, comentează. Cum niciun comentariu nu poate fi neutru, căci a comenta înseamnă a lua atitudine, iar

atitudinea, ce să-i faci, e subiectivă, ziariştii sunt precum un cor polifonic în care fiecare cântă pe legea lui. Numai că legea lui nu e informarea opiniei publice (mi-e şi scârbă să mai folosesc această expresie), ci supravieţuirea ziarului său. Şi cum să supravieţuiască un ziar dacă nu e vândut? Şi cum să fie vândut un ziar dacă cel care îl conduce nu este ştiut de public? Şi cum să fie el ştiut dacă nu atrage atenţia? Şi cum să atragă atenţia dacă nu este privit? Şi iată cum oamenii presei scrise sunt siliţi să se transforme în moderatori de emisiuni televizate. Dacă îi întrebi, îţi răspund că sunt mânuitori de condei şi formatori de opinie, şi că dacă au ajuns într-un studio de televiziune e numai graţie deontologiei gazetăreşti care le cere să informeze publicul sub orice chip, chiar şi sub chipul meselor rotunde, în realitate sunt nişte actori ca toţi ceilalţi, fiindcă ştiu că un ziar se vinde mai bine dacă cei care îl scriu au un statut de persoane publice câştigat în urma faptului că sunt priviţi. Ironia e că lucrurile nu se opresc aici. Până şi cei care începuseră prin a fi oameni de televiziune ajung să fie directori de cotidiene, exploatând statutul de vedete pe care l-au căpătat expunându-se vederii celor mulţi. A fi vedetă înseamnă a fi la vedere, la vederea unui public care, fiindcă te vede des, îţi cumpără şi ziarul mai des. Nu vreau să fiu maliţios, dar formatorii de opinie din România nu se recrutează din rândul gazetarilor, deoarece ca să poţi forma opinia altora trebuie să ai ceea ce televiziunea nu-ţi poate da: autoritatea pe care ţi-o dă competenţa, adică prestigiu. Doar atâta că prestigiul nu e totuna cu celebritatea pe care ţi-o conferă ecranul televizorului.

În comparaţie cu morga intransigentă a analiştilor politici, neutralitatea cu care gazetarii se împăunează este măcar cu mult mai simpatică. Ei nu pretind că

ştiu mai mult decât politicianul ale cărui decizii le comentează. Cu mici excepţii, firește, îmi amintesc de o emisiune la care am participat la ProTV în 1998, în compania gazetarilor Dumitru Tinu şi

Cristian Tudor Popescu. Emisiunea semăna cu un interogatoriu nemilos, în care bietului premier i se cerea să-şi facă mea culpa pentru dezastrul economic al ţării. Scenariul după care se desfăşura emisiunea aducea foarte aproape cu o anchetă de mare subtilitate psihologică, în cursul căreia anchetatul trebuia să ţină piept unui tir încrucişat de întrebări, rostite alternativ de un poliţist rău şi dezlănţuit, Cristian Tudor Popescu, hotărât să-l sfăşie în numele dreptăţii şi moralităţii pe amantul de prim-ministru care avusese proasta inspiraţie să vină la acea emisiune, şi de un anchetator bun la suflet şi milos, Dumitru Tinu, în ale cărui priviri anchetatul simţea involuntar nevoia de a cerşi îndurare şi compasiune, în faţa primului, anchetatul se apăra cu îndârjire, negând, dezminţind şi contraatacând, pentru ca în faţa celui de-al doilea să se înmoaie, coborând garda şi slăbindu-şi vigilenţa, în virtutea unei porniri inconştiente de recunoştinţă faţă de tonul lui înţelegător şi omenesc. Aşa că se aştepta ca eu să ajung să-i dezvălui celui de-al doilea ceea ce primului nu i-aş fi spus nici în somn. Până la urmă nici ei nu au aflat mai mult şi nici eu nu cred că i-am convins că încercam să redresez o stare gravă a României, dar o stare pe care nu eu o creasem. Ştiu că expresia pe care amândoi ziariştii au folosit-o de câteva ori a fost aceea de „colaps economic”. Reieşea din întrebările lor că România era pe butuci, făcută praf şi ţăndări, că intrăm în colaps economic şi financiar, şi că sfârşitul e aproape. Am încercat să le spun că o ţară nu poate intra niciodată în colaps, că.

da, ea poate trece printr-o criză financiară gravă, că, da, se poate ca blocajul financiar şi inflaţia să întârzie cu luni plătirea salariilor, că, da, se poate ca şomajul să crească ameţitor şi ca oamenii să înceapă să emigreze sau să migreze precum păsările călătoare, dar că de colaps nu se poate vorbi. O ţară nu poate muri doar pentru că trece printr-o criză economică, oricât de gravă ar fi ea. O ţară nu poate muri din cauza datoriilor sale, şi am încercat să le spun că unul din curentele teoriei economice actuale chiar laudă „virtuţile” datoriei unei ţări. Degeaba, anchetatorii o ţineau una şi bună, iar impresia cu care rămânea un spectator era că sfârşitul ţării e treabă de săptămâni şi că, vai, de ce nu schimbă Radu Vasile locul cu unul din interlocutorii lui, căci se vedea de la o poştă că cel de-al doilea e mult mai bun

cunoscător şi mai hotărât decât primul. „Ce nedreptate domnule”, îşi spunea pesemne spectatorul, „cei care ar putea să conducă ţara se mulţumesc să fie ziarişti, iar cei care totuşi conduc ţara nici de ziarişti nu ar fi buni!” Emisiunea s-a încheiat şi fiecare s-a întors la treaba lui, eu cu imaginea unuia care nu vrea să spună adevărul, ei cu imaginea unora care îl ştiau deja. Eu nu am câştigat nimic din acea emisiune, ei au câştigat un spor de imagine şi de vânzare a ziarului. Dau exemplul acesta pentru a-i face pe români să înţeleagă că într-o emisiune televizată nu se poate întâmpla nimic altceva decât spectacol, un spectacol de pe urma căruia singurul lucru care se poate câştiga sau pierde e imaginea. Nu am nimic cu ziariştii în cauză, dimpotrivă multe din articolele celor doi mi-au oglindit în chip obiectiv mandatul.

De fapt, mai tuturor acestor directori de ziare şi de posturi de televiziune le port o amintire plăcută, dar

nu pentru că m-ar fi lăudat, nici vorbă, ci pentru că am credinţa că fac o meserie ingrată într-o lume ingrată. Singurul pe care nu am putut să-l înţeleg niciodată este Petre Minai Băcanu. Singura dată când l-am primit în audienţă la Palatul Victoria ca să îi atrag atenţia că atacurile neîntrerupte la care eram supus în paginile României libere erau de-a dreptul imorale prin minciunile conţinute, omul acesta a făcut pe niznaiul, spunându-mi pur şi simplu că nu ştie despre ce este vorba. Vicepreşedinte al Alianţei Civice, un fel de Pigmalion dâmboviţean îndrăgostit de propria lui operă, Ciorbea, Băcanu şi-a făcut din ziarul lui o tribună de luptă împotriva lui Radu Vasile. Un alt specimen ciudat a fost Emil Hurezeanu. Omul acesta cochetase o vreme cu ideea de a fi purtător de cuvânt al guvernului, dar nu reuşise pentru simplul motiv că Valeriu Stoica îşi adusese omul lui, pe Ras van Popescu. Nereuşita asta, pe care a pus-o în seama mea, a fost cauza unei ranchiune pe care Hurezeanu mi-a purtat-o în chip nemărturisit, dar pe care şi-a exprimat-o direct şi indirect în articolele pe care le-a scris în revista 22 şi în comentariile făcute la Europa Liberă. Nici măcar nu ne cunoşteam, nici măcar nu ştia cine sunt, şi cu toate acestea nu a ezitat să mă atace de câte ori a avut prilejul. Dacă s-ar face o comparaţie între principalele ziare româneşti şi publicaţiile străine de renume – Le Monde, Le Figaro, New York Times, Corriere della Sera, The Independent sau Financial Times – s-ar constata imediat o

diferenţă ca de la cer la pământ. În oricare din aceste ziare primele pagini sunt dedicate exclusiv informaţiilor de politică internă şi externă, editorialelor şi articolelor de specialitate. O informaţie delicată şi discutabilă este prezentată simultan din mai multe puncte de ve

dere, fără ca ziaristul să lase cumva să transpară vreo preferinţă sau atitudine în privinţa problemei aflate în discuţie, în schimb, tot ce ţine de domeniul senzaţionalului şi al macabrului este trecut undeva la coadă, în paginile 15 – 16 – 17. În România, lucrurile stau invers: senzaţionalul te izbeşte din prima pagină, iar informaţia din ziare se află la limita ficţiunii, ea fiind atât de comentată şi analizată încât nu mai poţi distinge informaţia propriu-zisă de opinia gazetarului care prezintă informaţia. Şi atunci cum să dai credit unor asemenea ziare în care din fiecare informaţie emană interesul gazetarului respectiv?

Mass-media românească ilustrează în modul cel mai spectaculos teoria Structurilor. Numai înţelegând bine această teorie şi numai luând-o ca pe o realitate dată a României post decembriste se poate înţelege atmosfera spirituală în care trăiesc românii astăzi. În acelaşi timp, numai ţinând seama de tema Structurilor se poate prevedea viitorul comportament al oamenilor de presă din România. Oricum, va veni în curând ziua când mass-media românească va suferi o revoluţie. Atunci vor lua naştere ziare şi posturi de televiziune care vor ieşi din umbra ficţiunii dictate de interesele derizorii ale celor care le conduc. Atunci vor apărea nume de referinţă ale gazetăriei româneşti, cărora li se va acorda un credit adevărat. Atunci nimeni nu va mai lua în seamă tabloidele de scandal şi informaţiile senzaţionale scrise cu literă de-o şchioapă pe prima pagină. Până atunci însă, convingerea mea este că autorul exclusiv al degradării mentalităţii românilor este reprezentat de mass-media. Dar chiar şi aşa, convingerea mea neclintită este că niciun gazetar nu trebuie vreodată să fie sancţionat pentru că şi-a exprimat opinia, oricare ar fi ea!

l

SPP-ul, serviciile secrete

Un incident petrecut la Palatul Victoria, în cursul căruia Dan

Iosif şi alţi câţiva revoluţionari au forţat intrarea în guvern, mi-a atras atenţia asupra stării precare în care se afla o altă instituţie: SPP-ul. Gestul revoluţionarilor se voia un protest, dar nici astăzi nu ştiu pentru ce anume protestau. Nici ei de altfel nu ştiau prea bine, la început au cerut cu stăruinţă o audienţă la prim-ministru, pe care de altfel o înscrisesem în agenda de lucru. Din nefericire pentru ei primisem o informaţie potrivit căreia ei voiau cu totul altceva decât o simplă audientă. Pur şi simplu voiau să ajungă la etajul al treilea al clădirii guvernului şi să se blocheze în incinta etajului, legându-se cu lanţuri. Atunci am decis să limitez numărul celor pe care urma să îi primesc în audientă la 2 – 3 persoane. Ciudat este că presa fusese deja anunţată. Aşa că românii au avut parte în acea noapte de transmisii în direct din faţa Palatului Victoria cu reporteri care comentau de la faţa locului desfăşurarea ostilităţilor, în realitate, nu era vorba de nicio ostilitate, ci de tupeul lui Dan Iosif care îşi închipuia că sediul guvernului e tarlaua lui proprie şi că statutul de revoluţionar îi dă voie să sfideze orice normă de securitate a guvernului. Dan Iosif a refuzat să vină în audienţă la mine însoţit numai de două persoane. L-am chemat pe şeful SPP de la guvern încercând să-i explic că nu eu îl apăr pe el, ci el pe mine: „Ce faceţi? Duceţi-vă şi scoateţi-i de acolo. Sau vreţi să mă duc să-i scot eu?" „Domn prim-ministru, se rezolvă, vă promit că până la miezul nopţii vor pleca singuri!" Bineînţeles că nu au plecat, colonelul SPP fiind impasibil în încetineala şi incompetenţa lui. Am sunat la SRI şi am cerut o brigadă antitero ca să facă

ceea ce colonelul nu voia să facă. Luptătorii antitero au venit şi i-au scos fără multă vorbă pe revoluţionari din sediul guvernului, în timpul manevrei de expulzare, Dan Iosif, impulsiv şi coleric, a găsit de cuviinţă să spargă o sticlă şi să se apere cu un ciob din ea. Şi asta se întâmpla nu într-un birt din Pantelimon, nu într-o încăierare de beţivi în Gara de Nord, ci în sediul guvernului din România, în timpul altercaţiei, înainte de a fi imobilizat, revoluţionarul semidoct s-a tăiat din greşeală la o mână, punând totul pe seama atacului la care fusese supus şi acuzând guvernul de violentă. Mâna rănită i-a fost filmată şi dată pe post. Efectul mediatic al acestei acţiuni în forţă a fost nul, deoarece opinia publică încetase de mult să-l mai simpatizeze. Până la urmă au fost daţi cu toţii afară, iar a doua zi l-am sunat pe şeful

SPP-ului cerându-i demiterea colonelului SPP. Schimbarea s-a produs, dar interesant este că acelaşi om a fost repede adus în aceeaşi funcţie după 2000. Prietenia lui declarată cu Dan Iosif i-a fost de folos aşadar! Nimeni nu a luat nicio măsură penală faţă de aceşti revoluţionari, nimeni nu s-a sesizat, nici Stoica şi nici Parchetul, de parcă era ceva firesc ca o mână de sceleraţi să pătrundă în sediul guvernului când voiau şi cum voiau ei! Prea a fost ţesut cu aţă albă gestul acela al revoluţionarilor! Reamintesc însă că am fost singurul care i-a ajutat cu adevărat pe revoluţionari. Fără mine, legea pe baza căreia au primit brevetele şi certificatele de revoluţionar nu ar fi existat. Iată de ce Dan Iosif şi ai lui ar fi trebuit să-mi fie recunoscători. Dar el, care se mai considera şi politician – oare de ce nu mă miră deloc acest lucru? –, nu a catadicsit să o facă. Spun asta cu amărăciune, căci am fost tot timpul apropiat revoluţionarilor. Ca un amă

nunt mai curând sufletesc, îmi amintesc că ultima întâlnire pe care am avut-o la Palatul Victoria înainte de demiterea mea a fost cu un grup de revoluţionari din Timişoara. Printre ei se afla o fetiţă rănită în zilele Revoluţiei, care nu se putea deplasa decât într-un cărucior de handicapat. I-am dăruit acestei fetiţe o icoană din cele pe care le păstram în biroul meu. Acea fetiţă a fost unul dintre puţinii oameni pe care i-am primit chiar în biroul meu de premier.

Politizarea cadrelor în SPP este masivă. Ea se datorează lui Constantinescu, dar şi celor dinaintea lui, şi mai ales celor de după el. În mod normal, un ofiţer nu trebuie să fie implicat politic. Aceşti ofiţeri ar trebui să fie un corp de profesionişti fără culoare politică şi fără activităţi colaterale. Când am fost în vizită în SUA, am avut prilejul să văd la lucru cadrele Serviciului Secret (Secret Service), omologul american al SPP-ului. Toţi fuseseră în trecut civili, practicaseră diverse meserii, dar o dată intraţi în serviciul secret, gradul militar pe care îl căpătaseră le insufla un comportament profesionist cum la noi nu e de găsit. Şeful echipei ce mi-a asigurat protecţia era un fost profesor de colegiu. Omul care nu s-a dezlipit o clipă de lângă mine era un negru de vreo 2 metri, degajat, surâzător şi extrem de eficient, fost jucător profesionist de fotbal american. Eficacitatea lui era maximă. De pildă, când mergeam pe coridoarele diverselor instituţii (inclusiv Casa Albă), negrul îi dădea la o parte fără menajamente pe cei întâlniţi în cale,

lipindu-i pur şi simplu de peretele clădirii pentru a-mi face loc, iar în timpul acesta, tot numai zâmbet, le spunea un simplu „sorry!”. Culmea e că nimeni nu protesta, americanii având o disciplină civică şi o bunăvoinţă uimitoare. Când circulam pe se

181

CURSĂ PE CONTRASENS

şa, într-un trafic extraordinar, maşinile erau silite să se urce pe spaţiile verzi de dincolo de trotuare pentru a face loc coloanei oficiale. La fel, nimănui nu i se părea un lucru anormal să fie deranjat din drum de o coloană de maşini de protocol. Toţi aceşti agenţi de pază nu aveau culoare politică, nu făceau afaceri şi nici nu aveau de gând să facă. Erau degajaţi şi siguri pe statutul lor, căci ştiau că schimbarea administraţiei americane nu le influenţa cu nimic locul de muncă. Oricine ar fi fost preşedinte la Casa Albă, ei tot acelaşi lucru ar fi făcut. Dar la noi? La noi fiecare schimbare a puterii e urmată de un cutremur în SPP. Cad capete şi se ridică peste noapte altele în loc, apoi cei retraşi revin şi capetele căzute se întorc din nou. România e ţara în care, fără nicio exagerare, poţi deveni general SPP în mai puţin de patru ani de zile, un interval suficient pentru a te chivernisi în aşa fel încât noua putere să nu prea mai aibă ce să-ţi facă.

Orice serviciu de informaţie din România suferă de un mare cusur, acela că în continuare serviciile au rămas exponentul cel mai bine conservat al Structurilor. Cele trei guverne care s-au perindat la putere între 1996 şi 2000 nu au putut clinti din curgerea ei magma subterană a mentalităţii de clasă şi habitusurile unor ofiţeri care au rămas cu mintea şi cu sufletul în vremea de dinainte de 1989, o vreme când ofiţerii de securitate se considerau singurii români cu adevărat patrioţi, în vreme ce restul românilor erau, în ochii lor, o masă de potenţiali trădători care trebuiau verificaţi şi supravegheaţi în mod preventiv. Meteahna asta de mentalitate s-a păstrat şi astăzi. Ofiţerii serviciilor secrete trăiesc cu convingerea că ei alcătuiesc o castă de români adevăraţi, inteligenţi şi iscusiţi, când de fapt gradul de inteligenţă al ofiţerilor este îngrijorător de scăzut.

182

MANDATUL MEU

Marea dramă e că trei sferturi din munca ofiţerilor de securitate din România se iroseşte în chestiuni care nu au nicio legătură cu siguranţa statului. Cât am fost prim-ministru, toate informaţiile pe care

le primeam erau de o superficialitate înmărmuritoare, şi nu puteai să nu te întrebi aflându-le ce rost au de fapt serviciile secrete în România. Costin Georgescu, directorul SRI din timpul lui Constantinescu, nu-mi spunea decât ce voia el să-mi spună. Mi s-a întâmplat deseori să simt stând de vorbă cu el că ştia mai mult decât îmi spunea el într-o chestiune. Cel căruia îi furniza informaţiile fierbinţi era preşedintele Constantinescu. În rest, lăsând la o parte drama unui premier care a trăit cu convingerea că SRI e o expresie a Structurilor, Costin Georgescu nu a putut să restructureze SRI, nu a putut să schimbe mentalitatea de castă a ofiţerilor de acolo şi, de aceea, mă întreb cât de informat era la rândul lui de subalternii lui. Nu vreau să dramatizez, nu vreau să se creadă că există niscaiva informaţii secrete pe care numai SRL le ştia şi pe care Costin Georgescu nu le putea afla. E vorba doar de fidelitatea acestor ofiţeri SRI faţă de şeful lor dintr-o perioadă sau alta.

Gândiţi-vă că majoritatea ofiţerilor dintr-un serviciu secret lucrează toată viaţa şi ies la pensie fără să fi aflat măcar o informaţie despre care să poată spune că e secret de stat sau informaţie ultrasecretă. Ceea ce nu-i împiedică pe ofiţerii SRI să aibă fişiere întregi cu dosare considerate secrete. Iar când deschizi şi vezi ce se află în ele te apucă râsul. Fraude fiscale de câteva miliarde de lei, oameni de afaceri străini care au prejudiciat statul român cu milioane de dolari, interceptări telefonice oficiale etc. în schimb, când e vorba de pagube uria-Se, cum a fost jefuirea Bancorexului sau prăbuşirea FNI.

nu afli niciun dosar care să te lămurească ce s-a întâmplat de fapt. Explicaţia e simplă: până în 1996 serviciile secrete şi puterea politică au lucrat mână în mână, unii furnizau informaţia şi ceilalţi luau decizii, în avantajul ambelor părţi, în rest, obsesia secretelor de stat e o trăsătură de caracter a românilor. E bine să ne lepădăm de obiceiul de a privi serviciile secrete ca pe nişte alambicuri de taină la care nu au acces decât cei privilegiaţi. În schimb, există o castă a foştilor ofiţeri de securitate care au folosit informaţiile obţinute în timpul muncii lor în scop personal, intimidând şi şantajând oponenţii care aveau nenorocul să se pună de-a curmezişul afacerilor şi intereselor lor politice. Această castă a ofiţerilor de informaţii cu educaţie comunistă se consideră instanţa morală şi patriotică a României. Această castă e activă şi nu va dispărea decât după 2008, căci abia atunci se va putea vorbi de o

dizolvare treptată a ceea ce eu numesc în această carte Structuri. Până atunci, ele îşi vor vedea de treabă îmbogăţindu-se, prosperând şi străduindu-se să scape de obişnuinţa de a gândi care le-a fost inculcată pe timpul comunismului. Abia când serviciile secrete vor fi înzestrate numai cu cadre tinere, abia atunci se va putea vorbi de o primenire a serviciilor de informaţii. Pragul acesta de vârstă, de 35 de ani, este valabil pentru toate domeniile societăţii româneşti. Doar cei care nu au astăzi 35 de ani vor putea alcătui într-o zi o societate care să nu mai fie viciată de tarele mentalităţii de castă comunistă. După calculul meu asta nu se va petrece mai devreme de 2008. Până atunci, serviciile secrete vor continua să intimideze, să intervină în viaţa intimă a oamenilor şi să influenţeze conduita politicienilor pe scena românească. Cât priveşte SIE, el a scăpat până acum controlului vreunui factor politic. Harnagea putea să fie orice, dar

nu şeful SIE. De fapt, nici nu a avut de-a face cu acest serviciu. Fost şofer, timp de doi ani, la Fundaţia Soros, de unde şeful lui, Alin Teodorescu, l-a dat afară, s-a aciuat la România liberă. De aici Petre Mihai Băcanu l-a plasat în anturajul lui Constantinescu, la Fundaţia Pentru Democraţie. Cu omul acesta, bon viveur, cu buze groase şi senzuale, trădând aplecări spre bucuriile vieţii şi nu spre împlinirile profesionale ale unei munci de informare, nu m-am întâlnit decât de două ori în afara întrunirilor CSAT-ului şi nu am făcut decât să ne întreţinem amical asupra unor chestiuni care nu aveau nicio legătură cu serviciul pe care îl conducea. Ca premier, alături de el am trăit cu impresia că România nu are un serviciu de informaţii externe. Sunt sigur că omul a tronat patru ani de zile peste o instituţie asupra căreia nu a putut să exercite niciun control. În schimb, a fost activ în „grupul economic" al lui Constantinescu, alături de Radu Sârbu, Dorin Marian şi Bazară.

Chiar şi fără un şef pe măsură, SIE îmi furniza analize de obicei excelente. Este o certitudine că acolo există profesionişti de clasă. Din păcate, eu nu am reuşit să intru în contact direct cu ei.

Sindicatele îndată după 1989, toate sindicatele care au luat naştere în România s-au înfiinţat din entuziasm şi din bună intenţie. Oamenii simţeau nevoia să strângă rândurile pentru a-şi apăra interesele. Numai că entuziasmul s-a transformat cu timpul în calcul

politic, iar intenţia, oricât de bună o fi fost ea la început, a lăsat locul dorinţei de parvenire socială şi politică. Eu însumi am fost membru fondator al sindicatului Solidaritatea

185

CURSĂ PE CONTRASENS

Universitară în ASE şi îmi amintesc foarte bine naivitatea cu care îmi închipuiam că o asemenea organizaţie avea să apere interesele şi statutul profesorilor. Cu timpul, micile sindicate s-au grupat în altele mai mari şi au apărut confederaţiile, formaţiuni mastodontice menite a apăra interesele angajaţilor. Rezultatul a fost însă că ele au devenit nişte frâne uriaşe, întârziind cu ani de zile declanşarea reformei în România. „Nu ne vindem ţara!" a fost vârful de lance al valului de inerţie care blocase mintea sindicaliştilor români. Liderii lor au învăţat repede că presiunea exercitată asupra unei puteri tot atât de inerte ca şi a lor putea servi ca pârghie de propăşire personală şi ca trambulină de lansare într-o carieră politică. Totul făcut cu consimţământul puterii pedeseriste. Mijloacele pe care le are la îndemână o putere politică pentru a anihila o mişcare sindicală sunt aceleaşi ca în cazul anihilării presei: persuasiunea raţională, exercitarea de presiuni neconvenţionale asupra liderilor sindicali şi oferirea de avantaje personale. PDSR s-a folosit din plin de cel de-al treilea mijloc. Eu iarăşi am făcut greşeala de a nu recurge decât la primul dintre ele, convingerea prin negocieri, mijloc din păcate ineficient în faţa unor oameni care voiau să mai aibă locuri de muncă încă un an cu preţul ca mai apoi, alături de ei, să nu mai aibă locuri de muncă alte câteva milioane de oameni, aceia care trebuiau să suporte întreţinerea celor dintâi. Liderii sindicali nu puteau înţelege un adevăr elementar, repetat de atâtea ori şi uitat deşi mai multe ori, acela că o putere care îi protejează pe săraci va spori numărul lor.

Cum nu am înţeles să mă folosesc de celelalte două mijloace de anihilare a sindicaliştilor, în mandatul meu s-au înregistrat cele mai multe mişcări sindicale, greve

186

MANDATUL MEU

şi manifestaţii, totul culminând cu unda de soc a mineriadei din ianuarie 1999. Din acest punct de vedere, dacă guvernul Năstase are un merit este că a decapitat definitiv mişcarea sindicală. Cum? Prin cele două mijloace pe care o putere le are la îndemână, dar pe care eu

am ezitat să le folosesc. Ce lider sindical ar putea rezista tentaţiei de a intra în politică, intrare înlesnită de garanţia că numele lui va fi trecut pe unul din locurile eligibile ale listelor electorale? Da, meritul guvernului Adrian Năstase este incontestabil, căci aşa s-a încheiat povestea unor sindicate care au frânat ani de zile procesul de schimbare a României. Numai că ceea ce PDSR a făcut după 2000 nu a înţeles să facă până în 1996. Până în 1996, puterea pedeseristă a acceptat să cocheteze cu sindicatele încurajându-le în rolul lor de şantajisti sociali, acela de a cere fără scrupule protecţie socială gratuită într-o ţară în care nu exista aşa ceva, firește în schimbul unei guvernări liniştite. O ţară cu oameni ce scandează întruna că vor să muncească fără să realizeze că de munca lor societatea nu mai avea nevoie. Asta a fost drama primului deceniu postde-cembrist din istoria României, că românii au fost siliţi să accepte ideea că meserii ce se bucurau de căutare odată deveniseră peste noapte inutile, şi că marea parte a proletarilor din România erau pur şi simplu o povară pentru bugetul naţional. Omenește, amănuntul acesta e revoltător. Cum să spui miilor de muncitori că sunt o povară? Economic însă, situaţia era fără echivoc. Aceşti oameni erau de prisos, şi orice putere ar fi respirat uşurată dacă în România nu ar fi existat niciodată atâtea ramuri industriale ce funcţionau în gol. Cititorul care mă va învinui de cinism parcurgând aceste rânduri scapă din vedere situaţia eminamente cini

că în care omenirea a ajuns în prezent. Această situaţie poate fi caracterizată pe scurt ca acel ceas din istoria omenirii în care banii sunt mai importanţi decât oamenii. E cineva care să nu ştie că atunci când se pune la punct un proiect, indiferent în ce domeniu, prima întrebare care stă pe buzele tuturor este cea a banilor, nu cea a oamenilor? Se mai îndoieşte cineva astăzi că o dată banii găsiţi, oameni care să ducă la îndeplinire proiectul se vor găsi negreşit? Tocmai acesta e cinismul suprem în care omenirea s-a blocat. Trăim într-o lume în care banii sunt prea puţini iar oamenii prea mulţi, ne mişcăm într-o epocă în care oamenii se îndreaptă către bani şi nu invers. Iar sindicatele voiau să ignore acest implacabil cinism. Nu acceptau schimbarea şi nu acceptau concurenţa. Cum nici patronii şi oamenii de afaceri români, exponenţi ai Structurilor, nu voiau să renunţe la monopolul exercitat de sectoarele de stat asupra pieţei din România.

Până în 1996, puterea pe-deseristă a păstrat monopolul statului asupra pieţei din România şi a avut grijă ca oamenii de afaceri care s-au ivit să facă parte din rândurile ei. Statu-quo-ul era astfel asigurat, oamenii Structurilor fiind atât în putere cât şi în afaceri. Mai rămâneau sindicatele. Ele au fost ţinute în frâu pentru că liderilor lor li s-a oferit ceea ce voiau. Statut de politicieni sau de patroni de SRL-uri. Astfel s-a păstrat aparenţa unei pieţe româneşti libere, în care, culmea, mai exista şi concurenţă loială. Ce cinism mai deplin poţi dovedi ca atunci când emiţi exigenţa ipocrită cum că o concurenţă nu e bună decât dacă e loială? Ipocrizia, şi aici nu e vorba de piaţa românească, ci de orice piaţă din lume, aşadar ipocrizia vine din aceea că se crede că o concurenţă loială presupune respectarea unor reguli de toate părţile prinse în jocul con

curentei. Cu alte cuvinte, eşti un concurent loial în măsura în care respecţi regulile de desfăşurare a concurenţei. Folosirea unui termen moral ca acela de „loial" în domeniul economiei este semnul cel mai grăitor al ipocriziei. Cine este loial nu va concura niciodată cu cel căruia îi este loial. Dar cei care îşi sunt neloiali, aceia vor concura între ei până la moarte. Noţiunea de concurenţă, excluzând posibilitatea loialităţii între concurenţi, dovedeşte că progresul omenirii are ca sursă vâna înnăscută şi indelebilă a egoismului. Suntem răi de la natură, de aceea concurăm. Iar un stat e cu atât mai democratic cu cât ştie să îngrădească neloialitatea înnăscută a oamenilor prin norme a căror stricteţe nu lasă loc de subterfugii. După „opinie publică", nu cunosc o expresie mai absurdă ca aceea de „concurenţă loială". Numai că sindicatele şi patronii de carton ai PDSR-ului nu voiau niciun fel de concurenţă, fie ea de tot neloială sau doar parţial neloială, adică democratică. Pentru ei singura concurenţă era cea loială, adică inexistentă, căci voiau monopolul total, cu excluderea oricărei idei de concurenţă, sub pretextul că România va deveni piaţa de consum şi de rebuturi a produselor occidentale. Gândul că firmele străine vor pătrunde pe piaţa românească îi înnebunea, fiindcă ştiau că nu puteau face faţă unei concurenţe acerbe şi nemiloase, o concurenţă care avea orice altă însuşire în afara celei de a fi una loială.

Când am venit la putere, m-am pomenit în faţa unor lideri sindicali care fuseseră obişnuiţi să şantajeze puterea şi în faţa unui

patronat român obişnuit să fie sprijinit de putere în efortul de a exclude firmele străine de pe piaţa românească. În al treilea rând, sistemul bancar, pradă furtului mascat sub formă de credite neram

bursabile şi neperformante, era la pământ. Bancorexul nu mai putea fi salvat, se furase prea mult din el, iar reţeaua bancară românească, vlăguită şi stoarsă, era cu un picior în groapă. Când am declarat odată presei că în România nu mai este nimic de furat, am fost învinuit de cinism. Cinism sau nu, mi-era limpede că urma să guvernez peste o Românie din care se furase cam totul. Aşa că prins între sindicate, patronat şi bănci ineficiente, guvernul meu a trebuit să danseze pe sârmă, ştiind că dacă nu declanşează reforma haosul economic şi financiar va creşte fără stavilă, în acest dans pe sârmă, sindicatele, sprijinite de opoziţie, au jucat rolul spectatorului care dă brânci dansatorului, în ciuda moratoriului pe şase luni încheiat cu principalele confederaţii sindicale, guvernul meu a fost supus celor mai puternice presiuni de stradă de care a avut parte vreun guvern post decembrist. Restructurarea pe care au început-o Băsescu în SNCFR şi Berceanu la Renel, Romgaz şi în industria mineritului a semănat cu nişte opinteli sisifice în faţa unor sindicate care ţineau cu dinţii de avantajele lor. Ştiau că dacă ameninţă cu greve şi manifestaţii, tulburând ordinea publică în ţară, guvernul va ceda imediat, acceptând subvenţii. Nu a fost însă cazul. Am introdus măsuri antipopulare pentru că altfel nu se mai putea. Privatizările Romtelecom-ului, Petromidiei, Daciei, ale BRD şi Banepost, precum şi lichidarea Bancorexului au constituit trepte esenţiale în declanşarea reformei în România. Dar aceste trepte au fost străbătute cu preţul unor presiuni infernale. Chiar şi aşa, nu am recurs la mijlocul anihilării sindicatelor. Dacă, omeneşte vorbind, refuzul meu de a neutraliza mişcarea sindicală a fost un merit, din punct de vedere politic a fost o greşeală. Greşeala aceasta a dus la declanşarea

ultimelor două mineriade. Unul din aspectele cele mai neplăcute ale funcţiei de premier e că toţi liderii sindicali, oricât le-aş fi repetat că miniştrii de resort sunt singurii în măsură să negocieze acordul cu diversele sindicate, ţineau morţiş să vorbească cu prim-ministrul.

Reminiscenţă a imaginii paternaliste pe care o aveau despre mecanismul puterii, aceşti lideri îşi închipuiau că eu pot da ordin miniştrilor mei să facă aşa cum le spun eu să facă, credeau că prim-ministrul era primul dintre miniştri, de parcă ceilalţi s-ar fi înşiruit sub mine în ordine numerică, al doilea ministru, al treilea şi tot aşa. Credeau prin urmare că eu sunt mai-marele peste ei, că eu deţin puterea şi că pot să-mi tratez miniştrii ca pe nişte argaţi aflaţi în subordinea mea. Mi-am irosit sute de ore în cele mai aiuritoare discuţii cu toţi liderii sindicatelor din România. Am petrecut zile în care stăteam chiar şi zece ore la Palatul Victoria negociind cu liderii sindicali. Rezultatul era cam de fiecare dată acelaşi. Ieşiţi din Palat, toţi liderii declarau că guvernul caută să-i ducă de nas şi că nu există o voinţă politică reală de a face o reformă în România. Nu înţelegeau că reformă în România, dacă era să se facă, nu se putea face, cel mai adesea, decât împotriva lor. Îmi amintesc de vorbele lui Dumitru Costin, liderul Blocului Naţional Sindical, care a declarat odată presei: „Iar ne-a păcălit Radu Vasile!" Eram învinuit că transformam orice negociere într-o şuetă amicală, abătând atenţia liderilor spre probleme colaterale, lipsite de importanţă. Dar ce puteam face în faţa acelor campioni ai încăpăţânării? Discuţiile aveau loc de 3 – 4 ori pe lună. Miniştrii pe care îi însărcinasem să poarte negocieri erau Berceanu, Băsescu şi Remeş. După care venea rândul meu, tot de 3 – 4 ori pe lună. În loc să mă ocup de

atribuţiile mele, eram silit să stau la taclale cu liderii sindicali, reuşind cam de fiecare dată să-i liniştesc, să-i fac să înţeleagă că reforma se face cu măsuri antipopulare, drastice şi neîndurătoare, dar că fără aceste măsuri sindicatele vor dispărea odată cu economia. Cât timp am putut să-mi pierd cu sindicatele, câţi nervi a trebuit să-mi consum şi câtă răbdare a trebuit să descopăr în mine ca să las impresia că negociez nişte lucruri care de fapt nu erau de negociat! Mi-a lipsit însă cineva care să stăpânească arta combinaţiilor de culise (aşa cum a fost Hrebenciuc pentru Văcăroiu). De aceea am avut parte de atâtea greve şi manifestaţii, şi tot de aceea sindicatele, sprijinite direct de opoziţie, au reuşit să creeze impresia că ţara e neguvernabilă, că România e în pragul dezastrului şi că e musai nevoie de alegeri anticipate spre a mai salva ceva din paragina economică a ţării. Dar de

discutat am discutat până în pânzele albe cu toţi. Cu Ion Popescu, liderul Federaţiei Meridian, a cărui vizită o primeam des în cabinetul meu de la Palatul Victoria, la insistenţele căruia am făcut o vizită la minele de cupru de la Bălan, deşi ştiam foarte bine că zona e calamitată economic şi că Bălanul era un oraş mort, fiind legat exclusiv de minerit. Am discutat cu Pavel Todoran, liderul CNSLR Frăţia, un om moderat şi totuşi foarte încăpăţânat. Am discutat cu Dumitru Costin şi Matei Brătianu, lideri cu un orizont mai larg de cunoştinţe, ale căror propuneri le-am acceptat uneori parţial. Şi am discutat şi cu Bogdan Hossu, a cărui limbuţie răspicată şi belicoasă preschimba orice dezbatere într-un monolog ameninţător la capătul căruia s-ar fi părut că prim-ministrului nu-i mai rămânea decât să-şi dea demisia. Iar la sfârşitul tuturor acestor discuţii ne despărţeam convinşi că mare

lucru nu s-a rezolvat, dar că totuşi fiecare îşi făcuse datoria; eu liniştindu-i, ei mulţumiţi că se întreţinuseră cu premierul. M-am străduit tot timpul să detensionez atmosfera, să descreţesc frunţile şi să nu las negocierile să alunece în conflicte personale de netrecut, învăţasem să mă folosesc de orice amănunt, să mă agăţ de orice pretext, ca să relaxez tensiunea psihică şi să-i îmbunez pe liderii sindicali, îmi amintesc că în timpul unui miting în faţa guvernului, organizat de sindicatele şoferilor în încercarea de a împiedica mărirea preţului benzinei, unul din lideri, dezlănţuit de atâta furie împotriva guvernului, a spus la porta-voce că va trece cu roata maşinii peste capul lui Radu Vasile. Peste puţin timp l-am primit pe el şi pe delegaţia liderilor sindicali în Palatul Victoria. Aflasem din pură întâmplare de ameninţarea acelui domn Palade, fiindcă unul din consilierii mei se nimerise să treacă pe acolo chiar în momentul în care liderul îşi profera ameninţarea. Am dat mâna cu toţi liderii, ne-am aşezat faţă în faţă la masă şi am început imediat într-un stil premeditat pompos spre a schimba imediat tonul: „Azi vom vorbi despre problematica conducerii auto în Bucureşti şi în ţară. Iată, aici se află domnul Palade care a declarat cu puţin timp mai devreme că vrea să treacă cu roata maşinii peste capul prim-ministrului! Domnule, îţi stau la dispoziţie, te rog să treci cu roata peste capul meu!” Luat pe nepregătite, liderul a căutat să nege, disculpându-se, afirmând că nu a spus aşa ceva. „Cum, domnule, crezi că noi nu avem servicii, crezi că e ceva să nu ştiu din tot

ceea ce spuneţi voi la un miting?” Nici vorbă ca serviciile secrete să-mi fi oferit o asemenea informaţie, dar trebuia să-i fac să se înţeleagă că se află în faţa unui prim-ministru stăpân pe toate pârghiile infor

mative din ţară, un om foarte puternic, dar amabil, care îi primea pe sindicalişti doar spre a le face un hatâr. Clipa aceea a fost hotărâtoare pentru climatul în care s-au desfăşurat în continuare negocierile. Ce a urmat după aceea a fost pură rutină, însă momentul de început a fost cel care a transformat o discuţie aprinsă într-o negociere civilizată, purtată de nişte spirite brusc domolite, în faţa liderilor sindicali, oameni simpli în majoritatea lor, ceea ce dă câştig de cauză unui politician este tot simplitatea. Dacă le vorbeşti simplu şi te porţi cu simplitate, rezultatele la care ajungi depăşesc cu mult pe cele pe care le-ai obţine dacă te-ai încurca în teorii şi în discuţii de amănunt tehnic. Multă îndrăzneală şi simplitate maximă, astea sunt cheile succesului. Dacă Bă-sescu a reuşit să mişte lucrurile din loc în transporturi este graţie acestei îndrăzneli simple cu care a ştiut să le vorbească liderilor respectivi. E singurul ministru pe care l-am văzut coborând din maşină, fără nicio pază de corp, în mijlocul unui miting al muncitorilor de la SNCFR. A stat de vorbă cu ei de la egal la egal şi nimeni nu s-a atins cu un deget de el, deşi spiritele muncitorilor erau încinse. Câţi oameni politici se pot mândri cu asemenea isprăvi?

Pentru a conduce o ţară ca prim-ministru ai nevoie de 300 – 400 de oameni. Atât şi nimic mai mult. E vorba de puterea pe care o delegi celor de sub tine, putere ce poate fi foarte eficientă dacă acei oameni îţi sunt loiali. Un prim-ministru care are putere asupra miniştrilor din cabinetul lui, asupra prefecţilor, şefilor din parchet, din poliţie, din serviciile secrete şi din armată poate conduce fără bătaie de cap o ţară. Numai că eu nu am avut privilegiul de a avea chiar şi atâţia oameni, chiar şi numai 300 – 400, care să-mi fie loiali şi dispuşi

să mă asculte. Miniştrii nu erau numiţi de mine şi nu îi puteam schimba. Prefecţii fuseseră numiţi înainte de venirea mea la putere. Cât despre ceilalţi şefi, aceştia erau în cea mai mare parte fie exponenţi ai Structurilor, fie nişte pretinşi şefi, incapabili de a conduce instituţiile pe care le aveau în subordine. De aceea e o minune că am putut să

domolesc într-o oarecare măsură răbufnirile sindicale, într-un moment în care toţi cereau bani, iar România trebuia să plătească datoria externă. Privind retrospectiv, nu pot să nu pun în lumină o trăsătură foarte interesantă ce deosebeşte liderii politici de cei sindicali, în vreme ce în rândul celor dintâi domneşte o uniformizare îngrijorătoare, cei din a doua categorie posedă personalităţi mult mai pregnante. Altfel spus, lumea politică românească duce o lipsă acută de personalităţi marcante, în timp ce lumea sindicală a dat la iveală numeroşi lideri adevăraţi. Cel puţin eu am negociat cu oameni ieşiţi din comun, cu caractere inconfundabile şi uşor de recunoscut. Hossu nu poate fi confundat cu Dumitru Costin şi nici Bră-tianu cu Chiriţă. În schimb, politicienii români sunt interşanjabili, mutarea unuia în locul altuia neschimbând aproape cu nimic datele politicii româneşti.

Relaţiile cu străinătatea şi instituţiile financiare

Vizite de stat. Cât am fost prim-ministru, am privit politica externă ca pe o prioritate. A fost poate latura cea mai plină de succese a activităţii mele. Din păcate pentru cititorul român, unele dintre aceste succese nu pot să fie făcute publice. Cultura mea istorică, cunoaşterea apropiată a istoriei europene, cunoştinţele

mele doctrinare privind marile religii monoteiste, faptul că pot vorbi curent franceza, engleza şi italiana şi pot înţelege bine rusa, uşurinţa cu care pot să nu ţin seama de protocol mi-au permis ca în întâlnirile cu omologii mei străini să ajung la înţelegeri ce păreau imposibile la început. Ştiu, sună emfatic, dar acesta e adevărul. Am fost autorul mai multor premiere în cadrul unor vizite oficiale. De pildă, discuţia privată cu Sfântul Părinte la Vatican a depăşit cu mult durata fixată, în condiţiile în care Vaticanul are un protocol extrem de strict ce nu îngăduie abateri de la prevederile lui; întâlnirea oficială cu premierul israelian Benjamin Netanyahu s-a prelungit, la propunerea sa, la locuinţa lui privată; am discutat între patru ochi cu Putin fără translator timp de trei ore; am luat masa în afara programului oficial cu premierul maghiar Viktor Or-bân într-unul din restaurantele din Budapesta; am fost decorat cu Ordinul Naţional al Legiunii de Onoare, cu gradul de Mare Ofiţer, în situaţia în care numărul românilor având acest rang este infim; şi multe altele. Toate acestea sunt dovezi irefutabile ale felului în care am ştiut să abordez politica externă.

Factorul extern a fost şi continuă să fie una din determinantele esenţiale ale existenţei României. Dacă nu toate, aproape toate evenimentele-cheie, momentele de răscruce ale devenirii româneşti, au avut drept explicaţie şi cauză fundamentală un factor extern. Când am devenit prim-ministru, aveam deja în minte un plan de politică externă. Din păcate, nu am reuşit să duc până la capăt ceea ce mi-am propus; pe de o parte, din cauza răstimpului scurt, pe de altă parte, pentru că, în afara mea, atribuţiile de politică externă aparţineau ministrului de externe şi preşedintelui statului. Ne

cazul în România este fie că Ministerul de Externe este apropiat preşedintelui, şi atunci prim-ministrului îi revine un rol secundar în diplomaţie, fie că ministrul de externe înţelege să fie cu adevărat un membru al guvernului, şi atunci preşedintele este cel care se simte marginalizat, reacţionând în consecinţă. Aceasta e o realitate românească de care oricine ajunge într-o astfel de poziţie trebuie să ţină seama. Aşa s-a întâmplat şi în cazul conflictului meu cu Constantinescu. Preşedintele se voia singurul protagonist pe scena politicii externe. De fapt una din plăsmuirile cele mai dragi ale minţii preşedintelui a fost cea de „lider regional". O sintagmă ce a repetat-o până la saţietate. Părea că înfloreşte numai la pronunţarea acestor cuvinte. De unde îi venise această idee, nu ştiu. Dacă totuşi nu s-a ajuns la o confuzie generală în acel timp este pentru că politica externă românească a avut şi are o singură cale de urmat: integrarea în NATO şi în Uniunea Europeană.

După prăbuşirea comunismului, în lumea unipolară rezultată, capacitatea de manevră diplomatică a mai tuturor ţărilor mici şi mari a fost drastic redusă. SUA, singura hiperputere de azi, se află într-o poziţie care îi conferă nu numai avantaje, dar şi dezavantaje. Nu s-a mai întâmplat niciodată în istoria umanităţii ca o ţară să acceadă la o asemenea putere, de aici şi consecinţele imprevizibile care pot rezulta în urma acestui statut privilegiat, care, oricât de privilegiat ar fi, este expus multor pericole. Una din consecinţele negative ale acestei poziţii ar putea fi, de pildă, o transformare de esenţă a SUA, transformare care se va petrece insidios, treptat, prin felurite „măsuri necesare" de securitate, toate luate sub impactul unor factori externi. Ele pot limita serios libertatea şi principiile americane.

197

CURSĂ PE CONTRASENS

Valorile americane ar putea fi astfel puse sub semnul întrebării. Rândurile acestea le scriu după 11 septembrie 2001. Evoluţia Americii de după 11 septembrie m-a condus la acest gând. Şi lucrurile sunt abia la început în privinţa SUA, chiar dacă dominaţia ei asupra lumii este cvasitotală.

România, aflându-se la coada fostelor ţări europene, trebuia să mizeze din răsputeri pe factorul extern. De aceea, ea trebuia să facă gesturi pe care fostele surori comuniste, care astăzi sunt acceptate defecto în structurile europene şi euroatlantice, nici nu se gândesc să le facă. De fapt, destinul României a fost întotdeauna acela de a trebui să-şi demonstreze în forme cât mai exagerate fidelitatea faţă de una sau alta din puterile dominante. Domnitorii români de odinioară dădeau fuga la Istanbul ca să-şi demonstreze fidelitatea faţă de Sublima Poartă, fidelitate ce presupunea cheltuirea unor mari sume de bani. Dacă în timp obligaţiile ţărilor române au crescut atât de mult faţă de Poartă, acest lucru s-a datorat în primul rând românilor şi nu turcilor. Exploatarea economică a ţărilor române, o exploatare făcută în manieră orientală, oscilând între abuz şi nepăsare, a fost astfel mai eficace pentru turci chiar decât o ocupare directă. Cu excepţia perioadei dintre 1859 şi 1939, această stare de lucruri s-a accentuat, în anii comunismului era îndeajuns ca la Moscova să bată un vânt rece şi câteva personaje sus-puse comuniste să tuşească, ca la Bucureşti liderii comunişti să cadă la pat răpuşi de pneumonie. Astăzi moda s-a schimbat doar în privinţa sursei de unde ne vine răceala, în rest pneumonia continuă să facă ravagii în Bucureşti. „Săritul peste cal” este poate expresia cea mai potrivită pentru a descrie maniera în care cea mai mare parte

198

MANDATUL MEU

a liderilor politici români au înţeles şi înţeleg să răspundă exigenţelor străine. Exerciţiul dublului limbaj a atins astăzi la reprezentanţii Partidului Structurilor din România cote extraordinare. Unii dintre ei au împins virtuozitatea acestui exerciţiu la un nivel atât de înalt încât pot avea simultan în minte două idei contrare în care cred cu aceeaşi tărie, fiind sincer convinşi de ele. Numai că pe una o împărtăşesc partenerilor externi, iar pe cealaltă o aplică în ţară. De aici

neîncrederea occidentalilor în politica românească, şi tot de aici deficitul de imagine al României.

Când am devenit prim-ministru, am fost obligat să fac eforturi serioase de depăşire a deficitului de imagine al României, deficit provocat de blocarea reformei în România aproape timp de trei ani de zile, între sfârşitul anului 1995 şi începutul anului 1998. Am intenţionat formarea unui triunghi strategic România-Is-rael-Turcia, care să dea României o pondere regională semnificativă, fără însă a deranja sensibilitatea Greciei, în paralel, am ţintit spre refacerea unor relaţii ce rămăseseră suspendate după 1989, mă gândesc în primul rând la China şi la Rusia, în timpul mandatului meu, un obiectiv esenţial a fost întărirea prezenţei economice a României în ţările din Uniunea Europeană, în primul rând în Franţa şi Germania, dar şi în Italia şi Marea Britanie, al căror interes economic în partea Europei de Est era secundar, într-un răstimp scurt am reuşit acest lucru: Franţa a devenit principalul investitor străin în România, companiile franceze de nivel internaţional fiind prezente în România, Germania a făcut progrese notabile în acest sens, prin prezenţa unor firme precum Continental, Krupp, Siemens. Recunosc însă că Germania a privit cu reticenţă posibil

lităţile oferite de România, din cauză că germanii erau nemulţumiţi de indecizia cu care românii puneau în aplicare înţelegerile încheiate, dar şi din cauză că interesele Germaniei vizau cu precădere alte ţări: Cehia, Slovenia, Ungaria şi Bulgaria. Faptul acesta e regretabil, cu atât mai mult cu cât Germania joacă un rol esenţial în Europa de Est, de la Moscova şi Sofia până la Belgrad şi Zagreb; Italia a devenit principalul partener comercial al României, dovadă numeroasele firme italiene mici şi mijlocii prezente predominant în vestul ţării. Din păcate, după eşecul înregistrat de italieni la Semănătoarea în anii 1992 – 1993, marile companii italiene nu au mai fost interesate să aibă o prezenţă semnificativă în România.

Relaţiile cu vecinii le gândisem oarecum diferit. Ideea mea a fost ca întâlnirile oficiale bilaterale, dublate de relaţii personale cât mai apropiate, să dea posibilitatea reînvierii unei tradiţii interbelice. Ungaria putea deveni o măsură a acestei politici de vecinătate. Audienţa externă a Ungariei era net superioară României. Chiar şi

astăzi, Ungaria depăşeşte cu mult România ca imagine externă, graţie unei politici eficiente de lob-by extern. Maghiarii au specialişti care au acces la foruri internaţionale unde noi abia am pătruns. Să dau un exemplu: în timpul mandatului meu, la Consiliul Europei, şeful celei mai influente comisii (comisia juridică) era un ungur, András Bârsony. Al doilea exemplu: directorul general pentru Europa de Est al Băncii Mondiale este tot un ungur, Peter Bokros. Cu acesta din urmă m-am întâlnit la Bucureşti, în calitatea pe care o avea de specialist şi reprezentant al directoratului Băncii Mondiale. Niciun român nu a ajuns într-o asemenea funcţie în cadrul acestei instituţii, iar în vreme

ce Bokros a ajuns director general, Stolojan nu a urcat mai sus de statutul unui referent de specialitate. Iar Bokros a fost în Ungaria unul printre atâţia alţi miniştri, pe când Stolojan a fost prim-ministrul României. De ce un român nu poate accede la o funcţie de asemenea anvergură? Motivul e simplu: aprecierea externă a românilor este alta faţă de cea a ungurilor, şi asta mai ales în plan economic şi financiar! Iată de ce convingerea mea este că cineva trebuie să spargă o dată nucleul acestei stări de spirit create şi menţinute artificial după 1990. De aceea am ţinut să am o relaţie extraoficială cât mai bună cu Viktor Orbăn şi sunt sigur că am reuşit, înainte de începerea vizitei oficiale, am acceptat invitaţia premierului Viktor Orbăn de a lua masa, într-un cadru restrâns, într-unul din celebrele restaurante budapestane. Amănunt interesant, am luat masa înconjuraţi de clienţi obişnuiţi, care nu păreau din cale-afară de miraţi că alături de ei ia masa propriul lor premier. La Bucureşti aşa ceva ar părea inimaginabil, în premierul Orbân am descoperit unul din cei mai plăcuţi oameni politici pe care i-am cunoscut, încântător ca ţinută şi vorbă, premierul maghiar nu avea nimic din fanatismul naţionalist cu care îl catalogaseră românii. Dimpotrivă, Orbăn era un politician mult mai maleabil decât socialiştii maghiari. Şi foarte deschis, îmi amintesc două observaţii de bun-simţ pe care mi le-a împărtăşit. Mi-a atras atenţia să am grijă cu privatizarea băncilor, pentru ca România să nu ajungă în situaţia Ungariei, care privatizase repede toate băncile şi se pomenise fără nicio bancă propriu-zis unguresc ă. De asemenea, mi-a atras atenţia că obsesia oricărui guvern de a ridica cât mai repede nivelul de trai al oamenilor poate dezechilibra definitiv balanţa comerci

ăla în situaţia în care producţia internă nu creşte proporţional, dar afluxul de bunuri de consum din import creşte. Îl ascultam şi îmi spuneam în sinea mea că, în ciuda acestor probleme, audienţa Ungariei în Occident o depăşea în chip umilitor pe cea a României, în ciuda celei mai mari datorii pe cap de locuitor din lume, în ciuda rapoartelor financiare care cotau Ungaria printre cele 14 – 15 ţări considerate ca loc predilect de spălare a banilor, ungurii intraseră în NATO, iar capitalul lor de încredere în străinătate era imens. Iar noi, noi eram siliţi să aşteptăm încercând să uităm un adevăr dureros: integrarea României în Europa trece prin Budapesta. Aşa a fost şi aşa va fi. Premierul maghiar nu a pomenit o dată, dar nici măcar o dată, de revendicările minorităţii maghiare din România. Eu am fost cel care am atins chestiunea unei universităţi maghiare în România, spunându-i că UDMR vrea un lucru pe care deja îl are, întrucât există o secţie specială cu predare în limba maghiară în cadrul Universităţii Babeş-Bolyai. Viktor Orbân nu a insistat deloc asupra acestei chestiuni. Lângă el se afla un consilier provenit chiar din Transilvania, care căuta totuşi să-l determine pe Orbân să fie mai răspicat în problema maghiarilor din România. Poate că era un joc anume, dar Orbân nu s-a arătat prea dornic să-i accepte argumentele. Spun asta ca să se înţeleagă că Orbân nu avea nimic comun cu imaginea de ultranaţionalist pe care i-o dăduse mass-media. Curios este că unii lideri ai UDMR-ului nu l-au agreat deloc pe Orbân. Mi-e teamă că unii s-au bucurat chiar când Orbân a pierdut alegerile în favoarea socialiştilor. Scrisoarea pe care mi-a trimis-o Orbân după demiterea mea se numără, alături de cea a lui Jospin, printre dovezile cele mai clare de prietenie de

care am avut parte ca om politic. Cum nu voi uita scrisoarea pe care Orbân mi-a trimis-o înştiinţându-mă că părăseşte funcţia de prim-ministru a Ungariei. (Scrisoarea mi-a sosit de la Budapesta cu o întârziere de 160 de zile!) Dacă regret ceva în privinţa fostului premier ungur este că nu m-am deplasat în 1999 la Oradea când se afla şi el acolo, deplasare pe care nu am făcut-o pentru că m-am lăsat influenţat de sfaturile consilierului meu de externe.

Cu prim-ministrul Bulgariei, Ivan Kostov, am păstrat legături protocolare. Ivan Kostov era un om rezervat, chiar tăcut, dar care ştia să-şi urmărească obiectivele propuse, în întâlnirile pe care le-am avut la Ruse şi Sinaia s-a dovedit a fi un om deschis şi cu simţul umorului. Am reuşit chiar să-l facă să râdă, povestindu-i câteva istorioare din politica românească trecută şi actuală. La Sinaia a fost impresionat de înfăţişarea castelului Peleş, se vedea bine că nu se aştepta să găsească aşa ceva în România.

Vizita oficială în Polonia a fost un eveniment deosebit pentru mine. Nu numai pentru că mi-a făcut plăcere să văd această ţară pe care o admir mult, ci şi pentru că am avut prilejul să întâlnesc oameni deosebiţi: prim-ministrul Poloniei este un excelent partener de discuţie, la fel ca preşedintele Kwasniewski. În Polonia, un episod ce mi-a rămas în minte a fost vizitarea Cracoviei. Universitatea Jagiełłonă este un edificiu impresionant, semn al efervescenţei culturale a acestui oraş cu arhitectură predominant medievală. Plimbându-te pe coridoarele ei pline cu opere de artă, simţi că intri într-o altă lume. Graţie unor astfel de universităţi, Polonia dovedeşte nu numai că a fost o mare putere a acestei părţi a Europei, dar că a rămas şi azi

un centru de cultură europeană. Cracovia, alături de Budapesta şi Praga, este unul din cele mai frumoase oraşe ale Europei. Primarul Cracoviei a pus la dispoziţia delegaţiei române un ghid turistic cu o înfăţişare pe măsura oraşului. O poloneză cu trăsături căzăceşti, de o frumuseţe tulbure şi grea, iscată din îmbinarea unui trup de slavă cu nuanţe temperamentale latineşti. La încheierea turului turistic, i-am mărturisit primarului: „Domnule primar, nu mai folosiţi un asemenea ghid, că turiştii nu vor vedea nimic din oraş!”

Cu Serbia, sau mai corect spus, cu spaţiul fostei Iugoslavii, contactul meu a îmbrăcat diferite forme. La Bucureşti l-am primit pe Vuk Draskovici, care se anunţa de atunci a fi un lider al opoziţiei, şi pe profesorul Zoran Gingiei. Draşkovici, cu o figură tipică de sârb, mi s-a părut a avea o vână naţionalistă accentuată. Gingiei era de alt calibru, se simţea că studiase filosofia în Germania, fiind mult mai deschis fată de Occident. Ce a urmat se ştie. Draşkovici a capotat politic, naţionalismul lui plasându-l în afara exigenţelor acestui timp, iar Gingiei este actualul prim-ministru al Iugoslaviei.

Al doilea moment legat de spaţiul iugoslav a fost vizita în Bosnia-Herţegovina în calitate de raportor al Consiliului Europei pentru alegerile din republica Srbska. În 1997, fiind vicepreşedinte al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, am fost în calitate de observator al Consiliului Europei în Bosnia-Herţegovina. În 1997 au avut loc primele alegeri libere de după război, iar eu, împreună cu doi colegi europeni, am avut însărcinarea de-a face un raport privitor la corectitudinea şi libertatea alegerilor. Cât de amărât ar fi un om, de cum se pune în comparaţie cu alţii mai necăjiţi decât el, amărăciunea lui slăbeşte, în fond, mă

Ille drame cărora le cade pradă un om vin din înclinaţia lui irepresibilă de a le absolutiza. Le priveşte ca pe singurele drame, irepetabile şi incomparabile, uitând că la un colţ de stradă mai încolo sau la câţiva zeci de kilometri mai departe se petrec drame cu mult mai mari. Acelaşi lucru se petrece cu popoarele. Românilor, de pildă, a căror poftă de a se plânge de ceva sau de cineva şi de a se autocompătimi la nesfârşit pentru nedreptatea de care au parte e o constantă a firii lor, le-ar prinde bine să-şi privească necazul punându-l în comparaţie cu cel al vecinilor din sudul Dunării. Mergând la Sarajevo am aflat că România, aşa săracă şi neagreată de Occident cum era atunci, era totuşi o ţară fericită. O ţară fericită pentru că în ea domnea pacea şi pentru că orgoliile şi dramele ce ardeau în sufletele românilor erau floare la ureche pe lângă dezastrul din Bosnia-Herţegovina. Un dezastru nimicitor şi complet, copleşitor şi aproape cu neputinţă de reparat, deoarece nenorocirea, marea nenorocire, nu stătea în numărul victimelor şi al gropilor comune, uriaş pentru o ţară atât de mică, şi nici în distrugerile materiale, înmărmuritoare ca amploare şi efect, ci în ură, în ura cumplită care se înrădăcinase în sufletele beligeranţilor. Un om care a trecut prin ce-au trecut sârbii şi bosniacii în timpul războiului civil nu mai poate uita ce-a văzut decenii de-a rândul. Să vrea să uite, şi nu va putea. Noapte de noapte, dinţii urii îi muşcă din suflet, iar dorinţa de răzbunare, avidă, oarbă şi imperioasă, îi toarnă otravă în vine. Bosnia-Herţegovina e astăzi ţara în care suferinţa a pătruns peste tot, în oameni şi în peisaj, în caldarâmul străzilor şi în obrazul femeilor, în aerul locului şi în scoarţa copacilor. Totul e suferinţă, şi aşa va fi încă decenii de acum

încolo.

205

CURSĂ PE CONTRASENS

De cum am ajuns în Sarajevo, am simţit urmele devastatoare ale războiului. Aeroportul oraşului cu greu mai putea fi numit aeroport. Era o hală imensă, cu o înzestrare tehnică precară, fără benzi rulante şi fără panouri de afişa). Un fel de hangar larg şi deprimant, în care oamenii se mişcau apatici şi încruntaţi. Penuria financiară silise autorităţile din Sarajevo să perceapă fiecărui turist o taxă de zbor piperată, cum numai în marile aeroporturi ale lumii se practică. Contrastul era izbitor. Te aflai în iad, dar ţi se cerea să plăteşti ca şi cum te-ai fi aflat într-o grădină a deliciilor. Intrând în oraş, priveliştea dezastrului se deschidea goală şi întreagă. O casă din două era distrusă. Sala polivalentă a oraşului, o bijuterie arhitectonică în care fuseseră găzduite festivităţile şi o mare parte din jocurile de iarnă ale olimpiadei din 1984, nu mai exista, în locul ei, asemenea unui altar funebru în aer liber, se întindea cimitirul. Un cimitir uriaş, apărut parcă peste noapte, odată cu victimele războiului civil din Bosnia. Oraşul era pe jumătate mort, asemenea unui câmp lăsat în părăsire. Se întâmpla să mergi pe o stradă care semăna cu o brazdă de beton ale cărei trotuare nu mai erau străjuite de nimic, căci toate casele fuseseră preschimbate în ruine. Ghidul nostru ne explica din când în când: strada aceasta despărţea casele sârbeşti din cartier de cele musulmane. „După cum vedeţi, nu a mai rămas piatră peste piatră. Ziua musulmanii puneau tunurile şi mitralierele pe casele sârbilor, iar noaptea sârbii se strecurau în partea musulmanilor, pătrundeau în case şi înjunghiau sau împuşcau tot ce le cădea în mână. Ca un război de gherilă între civili, ca o vânătoare în cursul căreia vânatul îşi schimbă succesiv locul cu vânătorul”. Când am ajuns la hotelul din Sarajevo, ne-am dat re

206

MANDATUL MEU

pe de seama că vom avea zile grele. Hotelul era dezafectat în cea mai mare parte, doar două etaje fiind în stare de funcţionare. La barul de la parter nu găseai nimic, doar nişte sucuri de provenienţă dubioasă. Atmosfera era dezolantă. Ne aflam într-un loc în care ura, răbufnind fără stavilă, măturase oameni, case, amintiri şi iubiri. Ne aflam într-un loc părăsit parcă de Dumnezeu. Sârbii din Sarajevo

plecaseră în proporţie de 80%, iar în casele lor sau, în fine, în ceea ce mai rămăsese din casele lor se mutaseră musulmanii refugiaţi din alte regiuni ale Bosniei. Nu se mai punea problema întoarcerii unora sau a altora, războiul săpase un zid etnic de netrecut. Proporţiile masacrului se explicau prin aceea că Sarajevo nu fusese un oraş cu o clară segregare etnică pe regiuni: cartiere compact sârbeşti şi compact musulmane. Oamenii trăiau amestecaţi, o stradă predominant sârbească, o alta precumpănitor musulmană şi tot aşa. Din cauza amestecului celor două etnii, războiul fusese devastator. Fiecare stradă fusese un câmp de bătălie. Rezultatul fusese o segregare pură a celor două etnii, de parcă ura trăsese un hotar de demarcaţie între sârbi şi bosniaci. Oameni care fuseseră vecini ajunseseră peste noapte duşmani de moarte, spintecându-şi copiii, violându-şi femeile şi zburându-şi reciproc creierii. O luptă surdă şi atroce, fără comandanţi şi fără strategie, dar cu o singură motivaţie: răzbunarea. Ar fi fost o nedreptate să dai vina pe una din părţi. Violenţele fuseseră săvârşite de ambele. Impresia pe care a lăsat-o mass-media atunci, cum că sârbii au fost criminali iar musulmanii victime pasive, era o denaturare. Şi atunci, ca şi în cazul războiului din Kosovo, CNN a denaturat în mod voit faptele, iar occidentalii au fost încredinţaţi că singurii capi ai relelor sunt

sârbii. E uimitor ce efect de sucire a minţilor poate exercita un post de televiziune etichetat drept obiectiv. Numai că aici nu se mai putea pune problema unei vini juridice, aici nu se mai putea distinge cine erau criminalii şi cine victimele, fiindcă fiecare familie care îşi pierduse un membru ucis de familia vecină se năpustise a doua zi spre a-şi răzbuna ruda.

La sosirea mea acolo, viaţa comercială a oraşului începea să pâlpâie, apăruseră mici prăvălii şi tarabe, se deschiseseră din loc în loc terase şi restaurante. Viaţa publică prindea timid viaţă. Am vizitat mai multe secţii de vot. Oamenii ne întâmpinau reticenţi şi ne priveau cu neîncredere, într-o secţie de vot am făcut cunoştinţă cu o fată de 23 – 24 de ani, slăbuţă şi pipernicită, membră în comisia de supraveghere a procesului electoral. Fusese violată de vreo 20 de soldaţi bosniaci. Scăpase cu viaţă, dar pe chipul ei se întipărise o expresie golită de orice urmă de duioşie şi căldură sufletească. Nu putea uita ce păţise şi nu

putea ierta. Nici măcar nu i-am cerut să-mi dea amănunte, am lăsat-o să-şi descarce sufletul simţind eu însumi că nu pot asculta până la capăt. Omeneşte vorbind, întâlnirea cu acea femeie a cântărit pentru mine mai mult decât toate întâlnirile diplomatice la un loc. Atunci am înţeles că există situaţii umane iremediabil pierdute, când nu se mai poate face nimic şi când trauma trăită nu mai poate fi depăşită în timpul unei singure vieţi de om. Nimeni, niciun tribunal şi nicio bancă din lume, nu poate despăgubi un om care trecuse prin aşa ceva, iar în faţa unui asemenea om orice doctrină politică şi orice viziune umanistă îşi arată dintr-odată întreaga deşertăciune, politicienilor nemairămânându-le decât să plece, resemnaţi, capul într-un gest de totală neputinţă.

208

MANDATUL MEU

Problema bosniacă nu îşi va găsi liniştea decât după decenii, decât atunci când protagoniştii războiului vor muri şi când din mintea noii generaţii se vor şterge amintirile atrocităţilor de atunci. În cazul Bosniei-Her-ţegovina nicio măsură politică sau economică nu va putea stinge ura devastatoare pe care locuitorii ţării au adunat-o în sufletul lor. Doar timpul va aduce cu sine închiderea unor răni care acum, la mai mult de şase ani de la război, sunt încă sângerânde.

Al treilea moment legat de spaţiul fostei Iugoslavii s-a petrecut în Croaţia. Participam la o întâlnire împreună cu prim-miniştrii celorlalţi ţări din Europa de Est, organizată de Croaţia la Zagreb. Din păcate nu am avut ocazia de a purta o discuţie amplă cu gazdele, căci întâlnirea protocolară a durat 15 minute. Dar atunci am aflat că democraţia în Croaţia era un deziderat de viitor şi că deocamdată Tudjman deţinea o putere îngrijorător de mare. De pildă, la recepţia dată de croaţi, Tudjman a întârziat nepermis de mult, făcându-mă să mă gândesc că nu numai în România se întâmpla aşa ceva. O dată sosit preşedintele Croaţiei, o droaie de funcţionari au năvălit în sală şi le-au cerut prim-miniştrilor prezenţi nici mai mult nici mai puţin decât să se… alinieze. Tudjman trecea prin dreptul fiecărui prim-ministru însoţit de premierul croat, se oprea în faţa fiecăruia şi aştepta ca premierul lui să facă prezentările, în dreptul meu, premierul croat a făcut doi paşi în faţă şi a început cu o formulă neaşteptată: „Domnule preşedinte, vă raportez că de faţă se află 12 prim-miniştri!" Când am auzit expresia „vă raportez", nu m-am putut abţine să nu zâmbesc,

dându-mi seama că democraţia în Croaţia e foarte firavă. Şi mi-am amintit atunci de cuvintele jucătorului de tenis Goran Ivanisevici, care declarase

de curând că nu va reveni în ţară câtă vreme la conducerea ei se află Franjo Tudjman.

În fine, al patrulea moment a fost vizita mea în Slovenia. Această mică ţară, a cărei economie este axată pe turism, industrie de bunuri de consum şi sistem bancar, este de departe cea mai apropiată de Occident. De altfel, nici până astăzi nu înţeleg de ce nu a fost primită încă în Uniunea Europeană şi în NATO. Atunci mi-am dat seama că deosebirile dintre România şi Slovenia sunt enorme. Chiar i-am spus omologului meu: „Domnule prim-ministru, este o adevărată plăcere să faci politică în Slovenia şi să fii prim-ministru aici!" El a zâmbit şi mi-a răspuns cu modestie, dar fără convingere: „Ei, avem şi noi problemele noastre!" I-am cerut interlocutorului meu să-mi explice motivele şi „mersul" destrămării Iugoslaviei. Lămuririle primite mi-au întărit convingerea asupra rolului jucat de factorul extern, european, în destrămarea Iugoslaviei, dar şi asupra incapacităţii funciare a lui Miloşevici de a gestiona cu succes o astfel de criză.

Când, peste un an, în timpul războiului din Kosovo şi al intervenţiei NATO în Iugoslavia, comandantul trupelor NATO în Iugoslavia, generalul Wesley Clarke, a venit în România, am ţinut să-i împărtăşesc această opinie. I-am spus că episodul Kosovo, ca şi cel al Bosniei, nu putea fi rezolvat peste noapte prin măsuri militare sau economice. Ura nu poate fi domolită cu bani sau cu gloanţe. I-am mai spus că neşansa Iugoslaviei fusese Miloşevici, dar că este o greşeală ca americanii să-i înfiereze numai pe sârbi, iar pe albanezi să-i privească ca pe nişte victime inocente. I-am spus că americanii greşiseră intrând în Kosovo, căci simbolul cultural şi religios al Serbiei era acolo, în Kosovo. Fiinţa

Iugoslaviei se înfiripase în urma bătăliei de pe Câmpia Mierlei, Kosovopolje, şi de aceea ocuparea Kosovo-ului era percepută de orice sârb ca un afront la adresa conştiinţei naţionale sârbeşti. Era ca şi cum, schimbând ce este de schimbat, americanilor li s-ar fi negat rostul

istoric al Războiului de Independenţă dus împotriva Coroanei britanice. Sârbii, când e vorba de război, dovedesc o înclinaţie sinucigaşă de a lupta singuri împotriva tuturor. E o trăsătură a firii sârbeşti să trăiască mândria de a lupta până la capăt împotriva unei forţe în faţa căreia nu au nicio şansă, în privinţa asta, singurul popor care îi poate concura pe sârbi sunt polonezii. Au fost împărţiţi şi răsîmpărţiţi de-a lungul timpului şi au luptat până la ultimul, deşi nu aveau nicio perspectivă de victorie. I-am mai spus generalului Clarke că Tribunalul Internaţional de la Haga a greşit aşteptând mai întâi să moară Franjo Tudjman şi Alija Izetbegovic pentru a-l inculpa pe Miloşeviei. Asemenea măsuri justiţiare unilaterale nu fac decât să sporească dăruirea sârbilor, accentuându-le că luptă împotriva întregii Europe. După ce m-a ascultat, generalul Wesley Clarke a rostit atunci o afirmaţie epocală: „Da, am făcut o greşeală că am acceptat dezmembrarea Iugoslaviei". Afirmaţia asta, fără exagerare, mi se pare epocală. Ea dovedeşte că americanii au acceptat cu greu această dezmembrare.

Dar Wesley Clarke nu venise în România pentru a recunoaşte acest lucru, ci pentru a pune la punct cu partea română programul de restructurare a armatei. Generalul american mi-a mărturisit că este mulţumit de felul în care partea română restructurase armata. Este drept că americanii preconizau o reducere a efectivelor armatei române la 80.000 de militari de carieră.

punct de vedere împărtăşit şi de preşedintele Constantinescu. M-am opus tot timpul unei reduceri atât de drastice a efectivelor armatei, şi asta chiar şi în CSAT, când i-am spus lui Constantinescu că nu pot accepta ca armata României să încapă toată, chiar şi în picioare, pe stadionul naţional Lia Manoliu. Firește, argumentul meu era retoric şi sentimental, dar câtă vreme eu am fost prim-ministru efectivele armatei române nu au scăzut sub cifra de 112.000 de militari de carieră.

O altă vizită căreia îi păstrez o memorie vie e vizita de stat în Israel, în cadrul strategiei mele de politică externă, am privit relaţia cu Israelul ca pe o legătură diplomatică crucială pentru România. Aceasta a fost concepţia mea şi cu ea în minte am făcut vizita în Israel. Israel este singura ţară importantă din lume cu locuitori cărora nu trebuie să

le explici unde se află România. O ştiu şi singuri, fiindcă mulţi o poartă în suflet. Lucrul acesta nu trebuie uitat de niciun om politic român.

Am încheiat atunci câteva tratate foarte benefice României, dar care, rând pe rând, au fost abandonate după demiterea mea. Dar chiar şi în timpul mandatului meu, punerea în aplicare a tratatelor deja încheiate a fost tergiversată de miniştrii de resort. E o experienţă pe care nu i-o doresc nici unui prim-ministru să vadă cum dispoziţiile lui sunt anulate de nişte miniştri asupra cărora nu are nicio putere. Toate cele patru grupuri de lucru pe care le-am alcătuit atunci, în domeniul educaţiei, sănătăţii, agriculturii şi armatei, au funcţionat câtă vreme m-am ocupat eu de ele; după mine ele au avut o soartă bine cunoscută: abandonarea lor. Am intenţionat chiar încheierea unui tratat de liber-schimb cu Israelul, dar Radu Berceanu a prelungit la nesfârşit încheierea lui.

Cu Benjamin Netanyahu, omologul meu israelian, am prelungit întâlnirea în afara cadrului protocolar. M-a invitat la el acasă, o locuinţă simplă, dar amenajată cu bun gust, luminoasă şi primitoare. Soţia lui, Sarah, o femeie frumoasă, cu o fire dominatoare, s-a dovedit o amfitrioană desăvârşită. Se poate crede că doi premieri, când se întâlnesc într-o ambianţă privată, se pun de îndată să hotărască soarta ţărilor lor. Nici vorbă de aşa ceva, lucrurile importante se lămuresc repede şi pe scurt, iar în rest nu le mai rămâne decât să-şi amintească că sunt oameni. Dar tocmai clipele petrecute în afara exigenţelor protocolare pot apropia doi oameni politici mult mai mult decât orice înţelegere secretă. Din vorbă în vorbă, de la picturile fiicei lui şi până la istoria evreilor, am avut prilejul să cunosc un om decis şi sigur pe părerile lui, cu o dragoste francă şi de admirat pentru ţara lui. Un politician sobru şi în acelaşi timp diplomat, poate unul din cei mai buni oameni politici pe care îi are Israelul astăzi. Dar şi acolo, ca şi aici, agitaţia turbionară a politicii l-a îndepărtat pe Benjamin Netanyahu de la putere. Eu unul sper că doar temporar, căci rar am mai întâlnit un politician de calibrul lui. Unul din defectele democraţiei e că, schimbând periodic pe cei aflaţi la putere, nu le dă prilejul acestora de a-şi folosi în scop politic prieteniile câştigate în rândul politicienilor din străinătate, în chip fatal, amiciţiile câştigate pe plan uman nu pot fi de folos ţării în plan politic. Iar asta e cu atât mai valabil la noi, unde

posibilitatea ca acelaşi om să redevină premier este infimă. Singura excepţie, Ion Iliescu, nu poate fi o scuză pentru un sistem politic în care partidele sunt încă prea multe şi prea efemere.

Atât cât mi-a permis timpul, am ţinut să refac o parte din drumul lui Iisus pe meleagurile sfinte. Iar ce m-a

Impresionat nu a fost atât Sfântul Mormânt, cât apa Iordanului, unde am repetat simbolic botezarea lui Iisus de către Ioan Botezătorul. Am cerut celor de faţă să intre cu mine în apă. Din delegaţia română mi s-a alăturat ministrul de externe Andrei Pleşu. Aşa că amândoi, cu pantalonii suflecaţi şi sub ochii amuzaţi ai membrilor delegaţiei, ne-am îmbăiat simbolic în apele care scăldaseră odinioară creştetul Mântuitorului.

Deşi nu fusese prevăzut în programul vizitei, am avut o întâlnire organizată ad-hoc cu liderul palestinian Yasser Arafat. Chiar şi aşa, Yasser Arafat m-a primit la Ramallah cum scrie la carte, cu trecerea în revistă a gărzii naţionale, cu drapelele naţionale fluturând şi cu fanfara intonând imnurile celor două ţări. Cât am trecut în revistă garda, şeful palestinienilor m-a ţinut întruna de mână, într-un gest de afecţiune mai rar de văzut la un asemenea om. M-a surprins tremurul buzelor lui, o fluturare cât se poate de perceptibilă mai ales a buzei de jos, care se mai diminua atunci când începea să vorbească. Semn al tensiunii în care trăia acest om de atâţia ani? Nu ştiu. Straniu a fost că atunci când ne-am aşezat faţă în faţă, am tăcut amândoi vreme de câteva minute. Translatorul lipsea, el pesemne îl aştepta pe translator, eu la rândul meu aşteptam ca, potrivit protocolului, gazda să ia mai întâi cuvântul, aşa că timp de trei-patru minute, am tăcut amândoi ca peştii privindu-ne fix. Dar de cum a sosit translatorul, momentul de tăcere apăsătoare a trecut. Yasser Arafat se bucura de un respect aproape religios în anturajul lui, era un conducător incontestabil, căruia nimeni nu îi tăgăduia statutul. Culmea e că printre cei aflaţi în preajma lui am recunoscut doi palestinieni care îmi fuseseră studenţi la ASE înainte de 1989. Yasser Arafat şi-a expri

mat voinţa de a forma un stat palestinian, singura soluţie pe care o vedea el pentru încetarea conflictului israelo-palestinian, dar,

fin diplomat, nu a avut nicio vorbă critică de spus în privinţa evreilor, şi nu a spus o dată că israelienii sunt ocupanţi sau că dreptul palestinienilor pe acel pământ le este încălcat.

Dacă nu ar fi fost filmul făcut de trimisa Televiziunii Naţionale, Gabriela Firea, vizita mea în Israel, care a însemnat un început de drum pentru România, nu ar fi fost oglindită defel în mass-media românească. Interesant e că tot ce a reţinut presa din această vizită în Israel a fost că eu fusesem acolo în scop medical, punându-mi o dantură în valoare de 50.000 de dolari. Adevărat, vizita mea avusese şi un scop medical, dar nu pentru mine, ci pentru cinci copii bolnavi de leucemie, pe care i-am transportat şi internat pe banii guvernului pentru a fi trataţi acolo. Chiar şi la un an după demiterea mea, participând la o emisiune în direct la un post de televiziune, una din întrebările venite de la telespectatori a fost: „Nu-i aşa că dacă nu aţi fi ajuns prim-ministru nu aţi mai fi putut să vă puneţi dinţii în Israel?"

Prima dintre ţările din Uniunea Europeană în care am fost în vizită de stat a fost Italia. Ea a avut două părţi distincte: vizita la Vatican şi vizita oficială, ambele având statut de vizite de stat. De altfel toate vizitele mele au fost vizite oficiale, cu rang de vizite de stat, „ceremonii simple cu covor roşu", ca să-l citez pe Andrei Pleşu. Vizita la Vatican a avut loc imediat după aterizarea pe aeroportul Fiumicino din Roma. În acea zi, Sfântul Părinte ar fi trebuit să plece la reşedinţa papală de vară, audienţa pe care mi-a acordat-o reprezentând un gest de excepţie. Era prevăzută o audienţă la

Tlfl

CURSĂ PE CONTRASENS

Sfântul Părinte în apartamentele sale particulare. Această audienţă era la rândul ei împărţită în două secvenţe: o audienţă generală în anticamera biroului său, în cursul căreia urma să prezint Sfântului Părinte şapte membri ai delegaţiei române, şi apoi o discuţie particulară în apartamentele papale, a cărei durată era fixată la 15 minute, între cei aleşi de mine s-au numărat câţiva directori de ziare şi cred că doi oameni de afaceri care ţinuseră să mă însoţească în Italia, îmi amintesc că pe măsură ce înaintam spre apartamentele papale, trecând printr-o seamă de coridoare şi săli uriaşe, dispoziţia însoţitorilor se modifica treptat. La început, starea de spirit a grupului era marcată de voioşie, chiar se făceau glume pe seama lucrurilor pe

care le vedeam în jur. Dar pe măsură ce ne apropiam de locul întâlnirii, tăcerea se instala treptat, iar atmosfera devenea solemnă. Perspectiva întâlnirii cu Papa le tăiase o voioşie care şi-aşa era la nelalocul ei. Chiar mi s-a părut că toţi se fac mai mici aproape la propriu, iar această senzaţie mi-a sporit în clipa în care delegaţia română a ajuns în faţa Sfântului Părinte. Ulterior le-am spus: „Parcă nu vă simţeaţi în apele voastre, ca la început… Prea deveniserăţi mici de tot!" Au râs cu toţii, dar nu era râsul lor. Întâlnirea mea cu Papa, fixată iniţial la 15 minute, a durat aproape o jumătate de oră. I-am dăruit un tablou de Horia Bernea, înfăţişând interiorul unei case ţărăneşti, şi i-am descris pe scurt regiunea din care provenea acel tablou. Apoi am abordat problema venirii Sfântului Părinte în România, o problemă în care mă implicasem în totalitate. Sfântul Părinte dorea, ca o condiţie indispensabilă venirii în România, o invitaţie scrisă de la Patriarhul României, în momentul vizitei la Vatican nu aveam o asemenea invitaţie din

partea patriarhului Teoctist, dar i-am precizat Papei că am primit acordul verbal al patriarhului Teoctist. M-a surprins cât de multe ştia Papa despre România, despre istoria ei şi chiar despre personalităţi contemporane ale culturii româneşti. Vorbind, stătea cu capul plecat spre dreapta, şi din când în când înălţa capul şi te privea cu ochii lui albaştri, un albastru uluitor, ca un „iezer de munte cald". Privirea lui părea că îţi pătrunde fiinţa până în suflet, îmi amintesc gândul care m-a străfulgerat atunci: „O asemenea privire dă dreptate celor care cred că urmaşii Sfântului Petru ştiu multe despre această lume". Am accentuat că o asemenea vizită ar însemna nu numai o încurajare a stării de spirit a catolicilor din România, dar şi un semnal grăitor că România se deschide spre Occident.

De ce România a fost prima ţară ortodoxă pe care Papa a vizitat-o după căderea comunismului? De ce nu a mers la Moscova, izvorul pravoslavniciei ortodoxe, sau de ce nu s-a dus în Grecia, ţară membră a Uniunii Europene, leagăn al ortodoxismului, în a cărei limbă fusese scris Noul Testament? Cum de a venit în România? Cum să vină Papa într-o ţară uitată de lume, de al cărei viitor sumbru nu se îndoia nimeni? Să fie clar: decizia finală a efectuării vizitei îmi aparţine în totalitate. Eu am obţinut invitaţia scrisă a Bisericii Ortodoxe şi tot eu,

graţie unei întâmplări fericite pentru România, am fost premierul român care l-a primit pe Sfântul Părinte.

Venirea Papei în România a reprezentat un eveniment de importantă crucială, unul care se produce o dată la un secol. Ea a fost un semnal că România are voinţa fermă de a depăşi graniţa fatidică ce împărţea Europa într-o parte catolică şi protestantă, şi alta orto

doxă. A fost un semnal că România nu este dispusă să graviteze spiritual în jurul Moscovei. Vizita Papei în România nu a fost marcată de niciun incident, cum lăsaseră să se înţeleagă anumite „voci". Din contră, ea a însemnat o clipă de pace pogorâtă în suflete, ca şi cum un înger trecuse peste România. Deşi la început a fost prevăzută o oprire în Moldova (la Iaşi sau la Bacău) şi una în Transilvania (Cluj sau Alba-Iulia), aceste proiecte au căzut ulterior, vizita Papei limitându-se, prin decizia Bisericii Ortodoxe şi a preşedinţiei, la Bucureşti. Opoziţia cea mai dură faţă de vizita papală în Transilvania a venit din partea arhiepiscopului de Cluj, Bartolomeu Anania, una din vocile de mare autoritate în Sfântul Sinod. Probabil că se temea de o primire prea „entuziastă" din partea credincioşilor greco-catolici. Regretabil este faptul că, majoritatea catolicilor din Transilvania fiind unguri, gestul de a nu accepta venirea Papei în Transilvania pentru a se întâlni cu credincioşii catolici poate fi socotit semnul unei atitudini de neprietenie, care a fost receptată cu regret şi tristeţe de maghiarii romano-catolici. Păcat că nici măcar în cel de-al doisprezecelea ceas nu s-a renunţat la unele temeri legate de audienţa şi prestigiul Bisericii Ortodoxe, căci motivul invocat de partea română, şi anume oboseala Papei, nu stă în picioare: Papa a suportat fără probleme, înainte şi după vizita în România, deplasări mult mai obositoare. Dovadă e că după trei ani de la venirea în România, Papa a făcut în Bulgaria, ţară tot atât de ortodoxă ca România, o vizită de trei zile. Oricum ar fi, vizita lui Ioan Paul al II-lea în România a fost prima şi ultima făcută în secolul XX. La Bucureşti am avut bucuria să fiu primit din nou de Sfântul Părinte într-o întâlnire privată, dar de această dată împreună cu familia.

218

MANDATUL MEU

În Italia, principalul partener comercial al României, am cunoscut în preşedintele Ciampi şi în prim-ministrul Romano Prodi adevăraţi prieteni ai României. Romano Prodi privea cu mare simpatie eforturile României de integrare în structurile Europei. Mi-a dat de înţeles că urma să preia o funcţie importantă la nivel european, şi trebuie să spun că o merita din plin. Cu preşedintele Ciampi am purtat o discuţie generală, cantonată pe teme culturale şi politice, îmi amintesc de o remarcă simplă, dar pertinentă, a preşedintelui italian: „Dacă dacii se aflau în Europa acum 2000 de ani, iar romanii veneau din Europa, este clar că urmaşii lor sunt tot în Europa, nu în afară!" Absolut corect! La Fiat am întâlnit o atmosferă mai degrabă reticentă. Propunerea pe care le-am făcut-o italienilor de a reveni în România şi de a investi în Tractorul Braşov a fost primită cu rezervă, în sinea mea le dădeam dreptate, căci ştiam ce atitudine avuseseră autorităţile române faţă de proiectul New Holland de privatizare a Semănătoarei, în cadrul întâlnirilor cu lumea bancară din Milano şi To-rino am cerut în mod expres ca o bancă italiană de prestigiu să fie prezentă în România, căci – acesta a fost argumentul meu – nu este normal ca o asemenea instituţie să lipsească dintr-o ţară al cărei principal partener comercial este Italia.

În Franţa am fost un prim-ministru care oferă servicii de marketing întreprinderilor româneşti. La Paris m-am întâlnit cu directorii fabricii de automobile Renault, căutând să-i conving să preia administraţia uzinelor Dacia. Am reuşit pentru că le-am vorbit direct şi tranşant. Le-am vorbit de istoria firmei Renault pentru a le arăta că nu trebuie obligatoriu să fii francez ca să ştii ce au însemnat fraţii Renault pentru industria

219

CURSĂ PE CONTRASENS

auto a Franţei, după care le-am explicat că Dacia românească e în fond Renaultul francez, şi că e păcat ca tradiţia franceză pe meleagurile româneşti să se întrerupă acum, după ce în sfârşit România şi-a îndreptat faţa către Apus. Acelaşi lucru l-am spus şi premierului Lionel Jospin şi preşedintelui Jacques Chirac, cuvântul celor doi politicieni cântărind foarte mult în decizia luată de managerii de la Renault, în cele câteva zile petrecute la Paris întâlnirile mele cu

mari oameni de afaceri şi cu preşedinţi de mari firme franceze s-au succedat într-un ritm ameţitor. Hotelul unde fusesem cazat parcă devenise un centru de întâlniri economice româno-franceze la cel mai înalt nivel. Astăzi nu exagerez spunând că cei de la Dacia ar trebui să-mi ridice statuie pentru. realizarea alianţei cu Renault. Fără această alianţă, Dacia ar fi avut soarta Tractorului şi ARO-ului.

Vizita în Rusia a însemnat apogeul demersurilor mele de politică externă. Am fost singurul om politic român care s-a anumit cu Putin în cadrul unei vizite oficiale de stat, iar nu pe culoarele cine ştie cărei instituţii internaţionale, într-o pauză de program. Dezmembrarea URSS-ului, chiar dacă înseamnă pierderea statutului de mare putere mondială, a fost în folosul Rusiei. Cred însă că Rusia va trebui să refacă spaţiul lumii slave. Nu ştiu când se va petrece acest lucru, dar el este necesar, căci numai astfel se va crea un al treilea pol european alături de cel latin şi saxon, configurându-se astfel cei trei piloni pe care s-a clădit Europa. Iar una din pârghiile care vor pune în mişcare politica Europei va fi cea dintre Berlin şi Moscova. Sunt prea multe afinităţi între aceste două popoare ca dramele celui de Al Doilea Război Mondial să nu fie date uitării. Dacă priveşti

Istoria Rusiei, nu poţi să nu sesizezi faptul că Rusia îşi atinge apoteoza numai prin prezenţa germană în fruntea imperiului rus, nu poţi să nu observi că prinţii germani au devenit ţari ruşi, iar unii mai ruşi decât ruşii! Astăzi, formarea unei coloane vertebrale europene dinspre Berlin spre Moscova este o realitate evidentă.

Vizita oficială în Rusia am făcut-o într-un moment când relaţiile politice şi economice erau suspendate. Până în 1996, Iliescu, acuzat că ţine în continuare România pe orbita Moscovei, se ferise să ofere prilejul unor critici în acest sens, aşa că relaţiile cu Rusia fuseseră lăsate în aer. După 1996, prostia lui Ciorbea l-a făcut pe Primakov să cunoască postura unui înalt demnitar rus care aşteaptă să fie primit de omologul lui român, pentru ca în final să se supere de atâta aşteptare şi să plece din Bucureşti aşa cum venise. Constantinescu, jucând totul pe cartea intrării României în NATO la Madrid, s-a ferit la rândul lui să facă un pas de deschidere către Moscova, deşi „legăturile" sale în această direcţie sunt vechi şi serioase. Eu am fost cel care am făcut acest pas, încredinţat că relaţiile economice cu Rusia nu pot fi decât în

folosul României, în timpul discuţiilor oficiale, am căzut de acord cu partea rusă ca schimburile economice să fie direcţionate mai ales către gubernii, unele din ele depăşind suprafaţa României şi beneficiind de autonomie de decizie. Discuţiile cu preşedintele Camerei Federative a Rusiei – un fel de Cameră Superioară a Parlamentului rus –, formată din şefii de gubernii, m-a încurajat în acest sens. Hotărâsem de altfel să începem acest demers chiar cu Orei, gubernia pe care el o conducea, o gubernie din zona europeană cu o suprafaţă imensă. El este cel care n\i-a relatat un amănunt vrednic de a fi amintit: în stu

denţie, după fiecare examen luat la facultate, el şi colegii lui sărbătoreau evenimentul cinstindu-se cu vin românesc. Şi tot el m-a întrebat apoi: „Unde sunt vinurile româneşti?”

În vremea aceea pe piaţa rusă apăruseră produse de calitate aparţinând altor ţări: mobilă din Italia şi Finlanda, încălţăminte din Italia, Cehia şi Ungaria. Curios este că în perioada 1990 – 1998 România a privilegiat relaţiile comerciale cu Occidentul, neglijându-le pe cele cu Rusia. În schimb, Ungaria a avut numai în 1998 schimburi în valoare de peste un miliard de dolari cu Rusia, iar jumătate din comerţul exterior al Poloniei se făcea în acea perioadă tot cu Rusia! Şi ambele ţări se află cu un picior în NATO şi în UE!

După discuţiile oficiale, a urmat un moment care a creat mari nelinişti în rândul celor care mă însoţeau. Am hotărât ca niciun membru al delegaţiei române să nu mă însoţească în cursul întâlnirii mele cu Putin. Cineva din Ministerul de Externe mă anunţase anterior că această vizită crease mare supărare la Cotroceni, unde s-ar fi preferat ca vizita mea în Rusia să nu fi avut loc sau cel puţin să fi avut loc după venirea aici a preşedintelui Constantinescu. Eram obişnuit cu suspiciunile obsesive ale preşedintelui Constantinescu, iar decizia mea de a nu fi însoţit la întrevederea cu Putin de niciun membru al delegaţiei române a împins la paroxism bănuielile preşedintelui, îmi aduc aminte ce stupoare a trăit consilierul meu de politică externă, care îşi pregătise sârguincios caietul de notiţe, când l-am anunţat că nu va participa la discuţiile cu Putin. S-a creat atunci chiar o stare de panică în rândul celor care mă însoţeau, mai cu seamă când vedeau că timpul trece şi eu nu mai ieşeam de la discuţiile cu Putin. Trebuie să

recunosc că acest om, cu o fizionomie impasibilă din care emana o impresie de forţă evidentă, deşi aspru şi inflexibil în apariţiile publice, Puţin, se preschimba, de cum rămânea într-un cadru privat, într-un interlocutor cuceritor, cu o sensibilitate şi ardoare cum numai la ruşi poţi întâlni. Atunci am înţeles două lucruri. Mai întâi că stăruinţa românilor de a introduce în tratatul cu Rusia un articol menit a denunţa pactul Ribben-trop-Molotov este zadarnică, ruşii având de partea lor argumentul juridic că acel pact fusese încheiat între Germania şi un stat care astăzi nu mai există, ruşii nefiind dispuşi să-şi accepte rolul de singuri moştenitori morali şi juridici ai unei puteri defuncte. Dacă un asemenea pact ar fi denunţat în tratatul cu Rusia, atunci diplomaţia română, dacă ar fi consecventă până la capăt, ar trebui să ceară acelaşi lucru Ucrainei, Bielorusiei şi, firește, Germaniei. Cum niciuna din aceste ţări nu e dispusă la un asemenea compromis, nici diplomaţia rusă nu are motive să o facă. Al doilea lucru pe care l-am înţeles e că tezaurul României nu mai există la propriu. De aceea, obsesia românilor pentru tezaur, atât de întemeiată în fond, nu mai are obiect. Problema e definitiv încheiată, iar ca s-o poţi deschide trebuie să fii un stat cu o influenţă internaţională pe care România nu o are. Dincolo de argumentul conjunctural care mi-a fost prezentat atunci („Cum a fost posibil ca România să transfere acest tezaur în 1917 într-o Rusie aflată în disoluţie totală?"), un argument suplimentar a fost acela că, în urma războiului mondial, Rusia ar putea în fond să aibă pretenţii financiare în privinţa României.

Retrospectiv judecând lucrurile, firește că partea română poate avea contraargumente la aceste întăm

pinări, dar totul s-ar împotmoli într-o dezbatere fără sens. Chestiunea, la urma urmelor, e simplă: avem sau nu nevoie de un tratat cu Rusia? După cum răspundem la această întrebare, ştim şi ce atitudine avem de adoptat.

Tot atunci am formulat pentru prima dată ideea că atunci când România va intra cu adevărat în NATO, acolo se va afla deja, dar pe o cu totul altă poziţie, Rusia!

Întors la Bucureşti, am aflat ceea ce ştiam deja: că preşedintele Constantinescu nu e dispus să împartă atribuţiile de politică externă cu

nimeni şi că vizita mea la Moscova era pentru el un semn că altul i-o luase înainte. Nu a putut accepta, cum nu putea accepta vizita mea în Marea Britanie sau Rusia. Omul acesta chiar îşi închipuia că este un factotum în politica externă a României. Ideile lui mi se păreau, în cel mai bun caz, nelalocul lor, de pildă, ideea unei conducte de petrol Constanţa-Triest menită a transporta petrolul din Transcaucazia prin teritoriul României şi, în fine, iluzia uriaşă că România ar fi putut intra în NATO înainte de vreme, deşi toate semnalele diplomatice arătau că la Madrid România nu va fi invitată. Dar să nu exagerez, când preşedintele Constantinescu îşi va publica memoriile, ne va convinge pe toţi că a fost un reprezentant de marcă al politicii externe, „un lider regional", cum cu plăcere se credea.

Un personaj ce mi s-a părut interesant este prinţul Charles, pe care l-am întâlnit în Bucureşti. Prinţul Charles era interesat de monumente istorice, oferindu-şi sprijinul în obţinerea de fonduri pentru restaurarea centrului istoric al Sibiului. Ca orice membru al familiei regale, Charles era degajat şi deopotrivă sobru, era amabil, dar ştia să păstreze distanţa, punând între el

şi ceilalţi o barieră protocolară. Avea o expresie impasibilă, luminată din când în când de un zâmbet de circumstanţă. Deşi dezinvolt, nu era omul afirmaţiilor neaşteptate şi al declaraţiilor intempestive. Nu mi-a lăsat impresia de forţă, dar avea o personalitate puternică. Părea mai degrabă modest, iar ceea ce îl scotea în evidenţă era prestanţa dată de conştiinţa de a fi membru al familiei monarhice britanice. De aceea nu era silit să dovedească la fiecare gest sau cuvânt că e cineva. Dădea senzaţia că se simte în largul lui oriunde, având o degajare izvorâtă, firește, din educaţia de prinţ regal. Doar un englez se poate purta atât de dezinvolt şi relaxat în orice împrejurare! Aceeaşi degajare am observat-o şi la premierul Tony Blair, în scurta întâlnire pe care am avut-o cu el la Bucureşti. Nu cred că englezii vor avea un premier mai charismatic decât Tony Blair. Cu un zâmbet cald şi cuceritor, acest om ştia să fie de o fermitate ce impunea interlocutorilor. Cunoscând doi reprezentanţi de marcă ai vieţii publice din Marea Britanie, un prinţ de sânge regal şi un om politic, am înţeles că Marea Britanie, chiar dacă nu mai este un imperiu, rămâne o putere cu o influenţă redutabilă în lume. Şi mai este ceva: o regulă care

este bine să fie ştiută de oricine este că poziţia pe plan extern a Marii Britanii premerge, reflectă sau anunţă poziţia SUA.

Prietenii mei, ambasadorii. Ca să te bucuri de succes într-o ţară străină, cea dintâi condiţie pe care un premier trebuie să o îndeplinească este să se înţeleagă foarte bine cu ambasadorul acelei ţări în România. Un ambasador, dacă e bun şi are voinţa de a-şi apropia ţara lui de cea în care se află în misiune diplomatică, poate să facă mai mult decât un prim-ministru sau un pre

şedinţe. Au fost câţiva ambasadori de care îmi voi aminti întotdeauna cu nostalgie, oameni de care am reuşit să mă apropii depăşind treapta protocolară a uzanţei diplomatice. Ambasadorul Israelului în România, Avi Millo, e poate cel mai bun ambasador pe care l-a avut Israelul în România. Un om îndrăgostit de România, al cărui efort diplomatic a apropiat enorm cele două ţări. Suflet religios, dar nu habotnic, Avi Millo era căsătorit cu fiica unui rabin. Substanţa religioasă a sufletului lui îl preschimbase într-un om deschis şi sincer, cu o căldură sufletească molipsitoare şi cu o înţelegere a oamenilor cum numai la evrei poţi întâlni. În el am găsit cel mai curat şi mai sincer sprijin moral de care am avut parte în România în întreaga mea viaţă. Ambasadorul Marii Britanii, Christopher Crabbie, este cel căruia i se datorează vizita de câteva ore în România a premierului Tony Blair. Dacă el nu ar fi fost, premierul britanic nu ar fi făcut o escală la Bucureşti în drumul lui de întoarcere din Bulgaria. De Christopher Crabbie mă leagă amintiri frumoase. Istoric de formaţie, scoţian ca obârşie, Christopher Crabbie avea acea nonşalanţă tipică englezilor. Un om cu un umor britanic de tip clasic, dar şi foarte bun vorbitor de franceză, lucru mai rar de găsit la britanici, îşi pigmenta întotdeauna discursurile cu vorbe caustice ale politicienilor britanici, dând vorbelor lui o nuanţă firească şi umană cum la puţini ambasadori poţi întâlni. Era un prieten de nădejde, iar în numele prieteniei noastre ajunsese să fie „rapidist".

Îmi aduc aminte că l-am întâlnit prima dată în 1997, la o recepţie dată în onoarea încheierii mandatului ambasadorului american de atunci, Alfred Moses, când am avut prilejul să mă conving de umorul şi prezenţa de

spirit a lui Christopher Crabbie. Mă aflam la masă cu Alfred Moses, iar Christopher Crabbie se întreţinea la o altă masă cu nişte ambasadori. Subiectul discuţiei noastre era inventarierea celor şapte minuni ale lumii. Se vorbea şi se râdea mult. Dar a şaptea minune nu mai apărea. Alfred Moses, amintindu-şi că Crabbie este istoric, l-a chemat la masa lui pe ambasadorul britanic. Dar felul în care l-a chemat depăşea cadrul protocolar al relaţiei dintre doi ambasadori. A întins mâna spre el, l-a strigat şi l-a chemat cu degetul arătător, aşa cum un părinte îşi cheamă autoritar un copil ce face o poznă. Un gest autoritar, vădind o superioritate simulată, ca între doi prieteni ce se ştiau de mult. Crabbie a avut o prezenţă de spirit de zile mari. La gestul aproape mustrător de autoritar al lui Moses, Crabbie a intrat în joc: şi-a plecat spinarea precum un serv indian, şi-a încovoiat cu umilinţă grumazul, privirea şi-a lăsat-o în podea şi, cu genunchii flectaţi până aproape de pământ şi cu mâinile împreunate în faţă a semn de îndurare, ambasadorul britanic s-a apropiat de masa „stăpânului" american. S-a oprit lângă masa noastră, a dat din cap cu umilinţă şi a spus: „Yes, sir!" Moses s-a amuzat teribil, iar eu am început de atunci să-l îndrăgesc. Altă dată, ieşind de la un simpozion de la Athénée Palace, m-am întâlnit cu el pur şi simplu pe trotuarul din faţa hotelului. Fără multă vorbă l-am invitat pe loc să mergem la Bordeaux la meciul de fotbal al României cu Anglia de la Cupa Mondială. Tot pe loc ambasadorul a încuviinţat, şi am plecat direct, fără nicio oprire la ambasadă, direct la Otopeni şi de aici la Bordeaux.

Un alt ambasador de înalt nivel a fost Valeri Keneai-kin, ambasadorul Federaţiei Ruse, un om cultivat şi

deschis. Vorbitor al mai multor limbi, chiar şi al unui dialect african, Valeri Keneaikin a fost o soluţie diplomatică extraordinară pentru Rusia, iar dacă toţi ambasadorii ruşi din Europa ar fi ca el, Rusia ar cuceri diplomatic întregul continent. El s-a ocupat de organizarea vizitei mele la Moscova. Din păcate pentru ţară, în urma demiterii mele, nu am putut să realizez nimic din ceea ce am stabilit la Moscova.

Cu ambasadorul SUA m-am înţeles de minune. Discutam aproape săptămânal cu James Carew Rosapepe. Având o înfăţişare care putea deruta pe mulţi, Rosapepe era un om care ştia ce vrea: ştia să

reprezinte interesele SUA. Activ şi tenace, dar fără o morgă la a cărei vedere să te gândeşti că ai în faţă un diplomat al unei mari puteri, Rosapepe a avut o contribuţie esenţială în promovarea intereselor economice americane în România. A pătruns în multe medii sociale şi financiare din România şi a călătorit prin România «nimeni altul.

Nu pot să închei rândurile despre ambasadorii pe care i-am simţit aproape fără a aminti de ambasadorul Franţei, Pierre Menat. În timpul mandatului său, Franţa a devenit principalul investitor străin în România. A reuşit, nu fără eforturi, să înveţe româna, semn limpede al ataşamentului său pentru această ţară. Cum nu pot să nu-mi amintesc de ambasadorul Italiei, doamna Anna Blefari, care a făcut în funcţia pe care a avut-o mai mult decât trei bărbaţi, depăşind cu mult prestaţia predecesorilor ei masculini italieni. Ambasadorul Turciei, Volkan Boskir, un om excepţional, este cel căruia i se datorează în mare parte organizarea vizitei mele oficiale în Turcia. Cu toţi aceşti oameni am păstrat legătura şi după ce am fost demis. Nu este cazul

să dau glas părerii pe care au avut-o aceşti diplomaţi despre ce s-a întâmplat pe 13 decembrie 1999.

Integrarea europeană, în 1999, în vederea pregătirii Conferinţei de la Helsinki, a venit în România Günther Verheugen, comisarul pentru Integrare Europeană ce răspundea de România. Discuţia cu el mi-o amintesc foarte bine, căci lui i-am spus lucruri ce merită a fi reţinute de orice occidental care vine în România. Ştiam că Comisia de la Bruxelles era nemulţumită de eforturile României de a intra în faza de preacces a negocierilor. Ca să vedeţi unde ne aflam, nici măcar în stadiul discuţiilor de preacces nu ne aflam! Autorităţile de la Bruxelles nu mai ştiau ce să creadă în privinţa guvernelor din România, în timp ce în ţările din jurul României schimbarea guvernelor nu afecta procesul de integrare în structurile europene, în România fiecare guvern o lua de la început, decretând că cel de dinainte nu făcuse nimic. Asta ştia şi Verheugen, că fiecare nou guvern român dădea vina pe cel precedent. Verheugen mi-a spus atunci că imaturitatea clasei politice româneşti are nevoie de lecţia Bulgariei, o prăbuşire financiară urmată de o monitorizare directă a politicii financiare de către o instituţie internaţională. Doar aşa, poate, românilor le veneau minţile la cap. I-am spus că nu cred că o asemenea lecţie ne-ar fi de mare folos,

deoarece românii sunt imprevizibili şi versatili. I-am cerut să aibă în vedere că, dacă Occidentul exercită presiuni asupra României, va avea surprize, căci aici lucrurile au alt ritm, iar oamenii au altă mentalitate. De pildă, românii sunt foarte buni negociatori, ştiu să prindă ocaziile şi să se folosească de ele, apoi sunt dispuşi la compromisuri, aşa că până la urmă negocierile cul

229

CURSĂ PE CONTRASENS

minează întotdeauna cu un acord. Dar marea problemă începe abia acum, după încheierea acordului, când se pune problema punerii lui în practică. Noi nu suntem nemţi, încheiem înţelegeri, dar ne ţinem foarte greu de ele. Aşa că autorităţile de la Bruxelles trebuie să ţină seama de acest lucru. Primul e că aici timpul curge diferit în comparaţie cu cel din Apus, el curge mai încet, dar asta nu înseamnă că România nu ştie să ardă etapele atunci când vrea. Românii sunt capabili să atingă repede praguri ce păreau imposibil de atins, pentru ca apoi să alunece într-o amorţeală totală. Aici timpul are încetiniri dese şi accelerări rare, asta trebuie să înţeleagă occidentalii. Dacă ştiu să ia românii aşa cum sunt, atunci va fi bine pentru ambele părţi. Dar exercitarea de presiuni asupra românilor nu ar duce la nimic. Aici democraţia şi reforma capătă un specific naţional, aşa cum capătă orice instituţie occidentală pătrunsă de curând aici. Orice instituţie apuseană, de cum îşi introduce formele aici, va căpăta un iz românesc. Formele sunt occidentale, dar fondul e altul, unul balcanic. Dacă occidentalii înţeleg asta, atunci România va merge înainte şi occidentalii vor fi mulţumiţi. I-am propus arunci, pentru a rezolva această problemă, înfiinţarea unei comisii mixte România-uniunea Europeană care să coordoneze şi să monitorizeze direct procesul de integrare şi i-am propus ca această comisie să poarte numele lui. Şi astfel s-a înfiinţat comisia Verheugen în noiembrie 1999. Peste o lună am fost demis, iar ce s-a întâmplat cu ea mai departe nu e răspunderea mea. Ştiu că a funcţionat pasiv în timpul următorului premier. Vorba lui Verheugen se adeverea. Fiecare nou guvern român abandonează toate proiectele celui anterior.

230

MANDATUL MEU

FMI şi Banca Mondială. Orice guvern al României trebuie să ştie că riscul la care se expune o ţară respectând un acord cu FMI este mai

mic decât cel la care s-ar expune dacă nu ar încheia acordul. România nu poate singură să clădească democraţia, fiind săracă. Numai că beneficiile rezultate din acordurile încheiate cu aceste instituţii sunt pe termen mediu şi lung, iar în România fiecare guvern vrea să facă în patru ani totul, ştergând tot ce a făcut cel precedent.

Eu am încheiat un acord cu FMI în condiţiile în care un altul nu se mai încheiase din 1995. Specialiştii acestei instituţii avuseseră în sfârşit de-a face cu o echipă de negociatori români care ştiau ce vor şi mai cu seamă ştiau să-şi respecte obligaţiile, îmi amintesc ce mi-a spus odată Thomsen, reprezentantul FMI în România: „Eu nu pot trece de o parte şi de alta a mesei pentru a negocia cu mine însumi!" Se referea la incapacitatea echipelor anterioare de negociatori români de a se decide în privinţa unei variante de acord. Cât am fost prim-ministru, toate clauzele decurgând din acordul cu FMI au fost respectate. Şi asta în ciuda presiunilor sindicale. Singura excepţie a fost mărirea cu 60 – 70% a salariilor cadrelor militare, măsură pe care am luat-o în ciuda opoziţiei FMI. Ca să obţin totuşi consimţământul lor, am discutat cu Stanley Fisher, economistul şef de la FMI. I-am explicat că e o chestiune importantă, căci starea de spirit e gravă şi oricând se poate naşte o revoltă în armată, şi că această mărire de salarii nu va afecta deficitul bugetar prevăzut în acel an la 2, 7%. I-am spus atunci lui Fisher: „Noroc că armata română nu are o tradiţie pucistă ca în statele sud-americane, altfel am fi asistat la evenimente aprinse". Ca de obicei, memorandumul cu FMI a fost criticat de specialiştii

opoziţiei, aceştia declarând că acordul a fost negociat „în genunchi". Le-am dat replica necesară atunci. Acum le pot spune aceloraşi specialişti că dacă acel acord a fost negociat în genunchi, memorandumul semnat de PDSR cu FMI a fost negociat cu bărbia în ţărână. Cu Banca Mondială am avut relaţii excelente. Cu asistenţa experţilor ei, am reuşit restructurarea sectorului petrolier, încheierea acordului PSAL l şi RICOP, care se află de altfel la baza politicii guvernului de după 2000.

DEMITEREA MEA

Motivele care au copt decizia lui Constantinescu de a mă înlătura le-am înfăţişat deja. Mai întâi a fost dorinţa lui de a da o „lovitură de imagine". Sfătuitorii lui într-ale sondajelor îi atrăseseră

atenţia că credibilitatea lui scăzuse drastic şi iremediabil, în consecinţă căuta o soluţie de îmbunătăţire a propriei imagini. Că aşa a fost o dovedeşte discuţia avută la sfârşitul lui octombrie 1999 cu Alin Teodorescu, directorul IMAS. Teodorescu l-a informat că Verheugen a anunţat că România nu va fi acceptată să înceapă discuţiile de aderare deoarece nu există încă o strategie a guvernului de aderare la structurile europene şi nu a fost elaborat încă un program destinat copiilor abandonaţi. (Afirmaţia era falsă, căci strategia guvernului şi programul destinat copiilor abandonaţi aveau să fie prezentate o lună mai târziu la Bruxelles.) „Ce trebuie să fac eu? Cum stau în sondaje?" Teodorescu şi-a scos graficele şi carnetele, i le-a prezentat şi i-a spus: „Domnule preşedinte, aceasta este evoluţia dumneavoastră. Observaţi că aveţi un punctaj mai ridicat prin 1997 şi apoi în ianuarie 1999". „Adică?" „O dată după Madrid, când l-aţi demis pe Ciorbea, şi a doua oară după Cozia, când v-a tras după el Radu Vasile. De altfel, vedeţi că sunteţi tot timpul sub el..." „Ce soluţie am?" „Să mergeţi împreună, să eliminaţi orice tensiune şi să formaţi un tandem care să-i

tragă după el pe ţărănişti. Amândoi îi reprezentaţi!" „Eu nu îi reprezint! Radu Vasile îi reprezintă. Şi cu el nu pot face niciun tandem". Preşedintele a tăcut o vreme şi apoi l-a întrebat pe Teodorescu: „Dacă îl schimb?" „îl schimbaţi, dar pe cine puneţi?" „Sârbu?" „E o glumă, cred. Schimbaţi pe unul care la minim are 25% credibilitate cu unul care nu reprezintă nimic!" „Dudu Ionescu?" „Nu o să puneţi prim-ministru pe unul care vine la minister în adidaşi şi blugi! Nu aveţi pe cine. În plus, tot timpul aţi fost sub procentajul Convenţiei, ea v-a tras în sus! Nu aveţi altă soluţie decât tot cu Radu Vasile!" „Nu, domnule", s-a burzuluit Constantinescu, „mie îmi trebuie o lovitură de imagine!" Aşadar la sfârşitul lunii octombrie 1999, preşedintele luase decizia de a măsdemite. Mai rămăsese să cadă de acord cu liderii coaliţiei, în special cu Roman şi Stoica, în doilea rând, era frica lui Constantinescu că voi candida în 2000 la preşedinţia statului, însuşi Dudu Ionescu, într-o convorbire privată, mi-a sugerat că nu e bine ca gândul meu să se îndrepte atât de sus, fiindcă, îmi spunea el, în 2000 tot Constantinescu avea să fie candidatul Convenţiei la funcţia de preşedinte, ceea ce însemna că trebuia să mai aştept până în 2004.l-am cerut atunci lui Dudu Ionescu să înţeleagă că nu am nici cea mai mică intenţie să candidez la o asemenea funcţie, şi i-am cerut să transmită

lucrul acesta cui crede el de cuviinţă, lui Constantinescu, Galbeni sau oricui altcuiva din oficina politică a PNŢCD-ului. Gândul meu nu către preşedinţia statului se îndrepta, ci către cea a partidului. Şi totuşi Constantinescu se temea în sinea lui că îi voi lua locul, deoarece sondajele îmi dădeau mie câştig de cauză. Cine nu s-a mişcat în straturile acelea rarefiate ale puterii nu poate înţelege câtă teamă şi

r

DEMITEREA MEA

câte bănuieli se pot isca în sufletul unui politician ajuns într-un rang înalt. Ajungi să-ţi bănuieşti până şi pe cei mai apropiaţi oameni, ajungi să simţi cum neîncrederea te macină şi că, oricât de des ţi-ai repeta că totul e rodul imaginaţiei şi panicii tale, totuşi un gând stăruitor şi insidios ţi se strecoară în minte: „Şi dacă totuşi cutare vrea să mă detroneze?"

În al treilea rând, întâlnirile mele cu Iliescu şi cele câteva declaraţii pe care le făcusem în presă în legătură cu Constantinescu, toate dând apă la moară bănuielilor preşedintelui statului. Acesta intuia că în mine nu poate afla nici supuşenia lui Diaconescu şi nici servilismul unui Radu Sârbu. Nu eram maleabil, nu eram aşa cum dorise el să fie un premier în relaţiile cu preşedintele: un fel de om de casă fără opinie personală, în al patrulea rând, uneltirile grupului Galbeni-Opriş. Constantinescu s-a folosit de acest grup ca să-şi atingă scopul, deşi părerea lui despre ţărănişti era deplorabilă. Aceste patru motive au creat încetul cu încetul condiţia pri elnică hotărârii demiterii mele.

În tot mandatul meu, cel care s-a străduit din răsputeri să fie un mijlocitor şi un împăciuitor între mine şi Constantinescu a fost Costin Georgescu. Mă sfătuia să refac legătura cu Constantinescu, să încercăm amândoi să comunicăm iarăşi. Dar prin martie-aprilie 1999, nu am mai putut rezista stilului impus de Constantinescu. Discuţiile dintre noi doi începeau invariabil cu o autoprezentare generală a activităţii lui în planul politicii externe, de parcă n-aş fi ştiut de ea şi fără ca el să-mi spună, şi apoi urmau cereri concrete în domeniul privatizării, îmi cerea pur şi simplu să intervin în cutare sau cutare licitaţie spre a da câştig de cauză firmei de care era interesat preşedintele. O dată a avut

CURSĂ PE CONTRASENS

O astfel de intervenţie pentru serviciul de cadastru, când i-am replicat: „De ce nu îl sunaţi pe Stoica, deoarece şeful cadastrului şi al instituţiilor de informatică este liberal". Mi-a răspuns cu o fermitate mândră: „Eu vorbesc numai cu premierul!" De atunci s-a orientat spre Radu Sârbu, care îl servea direct şi prompt, fără a-mi cere părerea.

A intervenit infarctul, într-o zi de vineri, într-una din acele zile când norocul pare să părăsească fără întoarcere lumea şi când parcă toate ursitoarele îşi întorc faţa de la tine. În acele zile, când am fost la un pas de moarte, şi spun asta fără nicio urmă de patetism, mi-am dat seama de mreaja de uneltiri pe care Constantinescu le teşea în jurul meu. La primele două minute de la aflarea ştirii, Constantinescu a sunat la sediul PNŢCD cerând înlocuirea mea. Asta nu l-a împiedicat să mă viziteze de două ori la Elias, întrebându-mă de sănătate. Gest de mare dibăcie politică, trebuie să recunosc. Chiar în timpul acelor zile când eu am fost la un pas de moarte şi când el mă vizita la spital, chiar atunci căuta să-l convingă pe Diaconescu că Valeriu Stoica e cel mai potrivit ca premier, încercând totodată să speculeze articolul din Constituţie care vorbeşte de indisponibilitatea prim-ministrului. Pur şi simplu preşedintele avea de gând să mă declare incapabil de a-mi exercita atribuţiile de prim-ministru, situaţie în care desemnarea unui nou premier avea o motivaţie constituţională. Dar ce îndreptăţire constituţională putea să mai aibă un preşedinte care îşi începuse mandatul încălcind din start constituţia, atunci când îl numise premier pe un om care deţinea funcţia publică de primar? Mai mult, ce temei legal putea să mai invoce un preşedinte care acceptase ca Ciorbea să fie premier fără

a-şi da demisia din funcţia de primar? Când mă gândesc că omul acesta a repetat de atâtea ori în discursurile lui că preşedintele statului e garantul Constituţiei şi că rolul Constituţiei e acela de a înlătura arbitrarul din viaţa politică, când mi-aduc aminte că a jurat să vegheze la respectarea riguroasă a legii în România, mă întreb dacă n-am trăit un vis urât văzând că acelaşi om a încălcat fără scrupule de două ori Constituţia, o dată la numirea lui Ciorbea, a doua oară la demiterea mea. Iar în zilele următoare infarctului meu, s-a străduit în van să păcălească aceeaşi Constituţie pentru a mă înlocui. N-a reuşit, consilierii mei dovedindu-i cu legea de funcţionare a guvernului pe

masă că termenul de „indisponibilitate" avea o semnificaţie ce nu se potrivea stării în care mă aflam eu. În al doilea rând, n-a reuşit pentru că ţărăniştii, oricât de dezbinaţi ar fi fost şi oricât de porniţi împotriva mea, nu puteau accepta un liberal ca premier.

Ieşind din spital am aflat de încercările lui Constantinescu de a mă schimba pe motiv de boală invalidantă. Din acea clipă, în sinea mea, nu l-am mai iertat, căci era uimitoare grija cu care mă întreba de sănătate şi zelul concomitent cu care se străduia să mă mazilească. După infarctul meu m-am întâlnit cu el doar în împrejurările inevitabile, care ţineau de obligaţiile funcţiei pe care o aveam fiecare din noi, de exemplu la CSAT sau când trebuia să fiu la Cotroceni cu prilejul vizitelor unor demnitari străini, în rest, de atunci, între noi s-a rupt orice comunicare. De altminteri îi spusesem: „Domnule preşedinte, după ora 11 seara nu mă mai sunaţi decât dacă România intră a doua zi în război!" Nu a înţeles, continuând să mă sune noaptea ca să-mi spună că mâine va veni cutare şi că

mă roagă să-l primesc şi tot aşa. Le-am interzis celor din jurul meu să-mi mai dea legătura cu Constantinescu când acesta mă suna după 11 seara, în atmosfera asta de necomunicare cu preşedintele au înflorit intrigile şi bârfele. Văzând că eu îl evit, el însuşi s-a retras într-o încăpăţânare mută. Niciunul din noi nu a putut face pasul deschiderii sincere către celălalt, în vara lui 1999 am declarat că voi candida la funcţia de preşedinte al partidului. Toţi ţărăniştii s-au repezit la Cotroceni să i se plângă lui Constantinescu că Radu Vasile vrea să confişte partidul şi că următorul pas era, firește, candidatura la preşedinţia ţării. Simţeam cum în jurul meu frunţile se întunecă şi gândurile, lipsite de calea expresiei verbale, se ascund undeva îndărătul unor chipuri ce mimau nepăsarea. Devenisem pentru Constantinescu, Galbeni şi Opriş duşmanul ce trebuie musai să fie mazilit din funcţia de prim-ministru. Doar aşa puteam fi stăvilit în ambiţiile mele. Rupând relaţiile cu Constantinescu, m-am dispensat treptat de toţi consilierii ce-mi fuseseră strecuraţi în preajmă de la Cotroceni. Din 15 consilieri am rămas până la urmă cu câţiva, cei apropiaţi mie.

Aşadar, în vara lui 1999, ştiind că nu pot să capăt sprijinul partidului decât preluând conducerea, mi-am declarat intenţia de a

deveni preşedintele partidului. Renunţasem la toate funcţiile din partid, la cea de purtător de cuvânt al PNTCD, pe care o deţinusem cinci ani, şi la cea de secretar general al partidului. Pe cea din tâi o preluase intrigantul de serviciu al partidului, Re-mus Opriş, iar pe cealaltă i-o transferasem în timpul mandatului de premier lui Dudu Ionescu. În vara aceea, aflându-mă în vacanţă pe litoral, m-am hotărât să-i cer expres lui Diaconescu să aleagă între mine şi coteria

condusă de gnomul Galbeni şi de paingul Opriş. Şi el se afla pe litoral, iar vilele noastre erau despărţite doar de un gard verde. Aşa că într-o zi, însoţit de câinele meu lup, am trecut gardul verde şi am sunat la uşa vilei lui Diaconescu. Eram hotărât să-l facă să aleagă. Ori îi striveşte pe cei din grupul Galbeni-Dudu Ionescu-Opriş, ori renunţă la mine. Am fost primit de doamna Diaconescu, care mi-a oferit, cu tactul ei de amfitrioană grijulie, cozonac şi prăjituri. A coborât curând şi Diaconescu. Şi când l-am văzut, oarecum gârbovit şi neajutorat la trup, mi s-a părut dintr-odată că am în faţă un vârsmic ce avea nevoie de îngrijire, un bătrânel de la care nu te puteai aştepta la nimic rău, aşa de plăpând şi neputincios părea. Cum ar fi putut un asemenea bătrân să aibă intenţii rele cu mine? Şi cum de putuse mie să-mi treacă prin cap că acel bătrân la care ţineam putea să-mi vrea mie răul? Da, ţineam la el, cum şi el ţinuse odată la mine. Şi în clipa aceea, m-am clătinat în hotărârea mea, toate-s; îndurile mele s-au risipit, intenţia mea s-a spulberat. „Domnule preşedinte, ştiţi că mi-am declarat candidatura la preşedinţia PNŢCD-ului, şi ştiţi de asemenea reacţiile coteriei lui Galbeni. Spuneţi-mi dacă aveţi ceva împotrivă şi mai spuneţi-mi ce-i de făcut cu coteria lor”. Diaconescu părea nevolnic, dar nu era. Avea elementara viclenie a unui politician care învăţase arta disimulării, ştiind prea bine să vorbească despre orice altceva, dar nu despre adevărul pe care îl avea în minte. „Radule, ce mi-ai făcut? De ce a trebuit să faci o asemenea declaraţie? Păi eu aranjasem tot, mă retrăgeam firesc şi tu veneai şi mai firesc în locul meu. Dar aşa ai tulburat apele. Au venit înnebuniţi la mine Galbeni, Opriş şi Dudu Ionescu, ca să-mi spună că Radu Vasile vrea să mă răstoarne pe mine şi apoi

şi pe ei. Am încercat să-i liniştesc şi am reuşit. Nu mai fi aşa de pornit pe ei, ai răbdare, lucrurile se vor rezolva de la sine. Hai liniştește-te şi tu şi totul o să fie bine". Iar eu, într-un moment de slăbiciune, am cedat, neinsistând. În faţa acelui bătrân de 80 de ani, decizia pe care o aveam în minte cu câteva minute mai devreme, de a-l pune în faţa alegerii „ori eu, ori ei", s-a spulberat. O greşeală fatală, o greşeală de sentimentalism omenesc, o greşeală care în politică nu se iartă. Dacă atunci aş fi insistat, aş fi avut câştig de cauză, iar oficina gnomului Galbeni ar fi fost desfiinţată. Dar nu am insistat, am şovăit, şi nu i-am lăsat să moară pe colegii mei de partid, iar ei, după câteva luni, nu m-au mai lăsat să trăiesc, în politică există două feluri de greşeli: cele din care poţi race cu duiumul, pentru că trec fără să lase urme, şi cele din care e îndeajuns să faci una pentru a fi terminat. Eu am făcut arunci o astfel de greşeală. Dar ce e straniu e că hotarul care le desparte pe primele de cele secunde e momentul în care le faci. Momentul, el e cel care hotărăşte cât de gravă sau de benignă e greşeala. Şi în acel moment eu mi-am jucat viitorul. Am ratat momentul, şi odată cu el viitorul de prim-ministru. L-am avut atunci în mână pe Diacones-cu, eram numai noi doi, puteam să-i smulg decizia de a-i exclude pe Galbeni & Co., şi atunci manevrele lui Constantinescu ar fi fost sortite eşecului. Căci fără gruparea lui Galbeni, apele în partid ar fi fost calme, curgând în sensul meu. Cu Ciumara şi Spineanu mă înţelegeam eu, pe Mureşan şi Sârbu îi înlăturam repede din guvern, dar cu sicofanţii aceia nu mai era nicio cale de înţelegere. Ştiam că dragostea nebună, suferindă şi nostalgică a coteriei gnomului Galbeni pentru Ciorbea era pârghia de care se folosea Constanţi

nescu spre a-l face pe Diaconescu să joace cum îi cânta el, şi ştiam că această pârghie trebuie retezată. Dar Diaconescu a fost atunci mai abil decât mine, mi s-a strecurat printre degete eschivându-se, iar eu m-am lăsat furat de o înduioşare fugară pentru un om aflat la vârsta senectuţii. Jos pălăria, domnule Diaconescu, atunci, în acel moment crucial din vila de protocol de la Neptun, aţi fost mai bun decât mine!

Diaconescu, spre deosebire de Coposu şi Raţiu, era muntean. Avea chiar un umor negru de bună calitate. Nu avea uşurinţa exprimării, dar avea o sagacitate şi o şmecherie constituţională în sensul bun al cuvântului. Făcea glume percutante şi neaşteptate, ştia să

lămurească o situaţie prezentă folosind exemple din trecut. Am ţinut la omul acesta şi ţin încă. Am trecut prin prea multe împreună pentru a nu fi căpătat o slăbiciune faţă de el, o slăbiciune ce m-a costat mult. Îmi amintesc că în 1997, imediat după vizita lui Clinton în România, comentam în BCCC mesajul lui Clinton, un mesaj ce putea fi rezumat cu cuvintele: „Ţineţi-o tot aşa, sunteţi pe drumul cel bun!" Diaconescu a replicat cu umor: „Asta îmi aminteşte de un scheci pe care l-am văzut, tânăr fiind, la teatrul Cărăbuş, în scheciul acela doi prieteni se întâlneau întrebându-se reciproc de sănătate. «Ei, cum o duci?» «Bine», răspundea celălalt, «lucrez, am un salariu bun, mi-am luat casă, nevasta e sănătoasă şi am doi copii, dintre care unul e pe drum». «Bravo!» răspunde celălalt. «Bravo pe dracu', că la ora trei îl îngroapă!» Aşa şi cu România, toţi ne spun că suntem pe drum, pe drumul cel bun, dar mai e puţin şi ne îngroapă!" Comentariul acesta cinic al lui Diaconescu, dând glas unei stări de spirit pe care o aveam cu toţii în privinţa refuzului americanilor de a ne primi în NATO la Madrid, caracterizează foarte bine umoarea

lui Diaconescu. Diaconescu avea în vine arta concilierii era un împăciuitor din născare, înseninând frunţile atunci când atmosfera psihică era apăsătoare. Multe momente grele din BCCC au fost depăşite în acei ani graţie umorului negru, prompt şi eficient, al lui Diaconescu. Tot în 1997, când ţărăniştii începuseră deja să se războiască în presă, chiar eu făcând declaraţii critice la adresa guvernului Ciorbea, s-a decis în BCCC ca cine mai face asemenea declaraţii să fie sancţionat pe linie de partid. Ciumara, ministrul Finanţelor, m-a ţintit imediat: „Uitaţi, Radu Vasile a dat un interviu în care l-a criticat pe Ciorbea pe motiv că măsura disponibilizării minerilor din Valea Jiului e o idioţenie. Pe el nu-l sancţionează nimeni?" Era o atmosferă încărcată în încăpere, oricând puteau să ţâşnească între noi replicile dure. Însă remarca lui Diaconescu, calmând imediat atmosfera, a fost plină de haz: „Aşa-i cu ăştia mari, nu are cine să-i sancţioneze. Ruşii sunt în Cecenia, americanii intră în Irak şi nimeni nu-i sancţionează", Privirile s-au înviorat brusc, căci în bine jucata resemnare a preşedintelui se ascundea exact doza de ironie necesară dezamorsării unui conflict. Firește că puteam fi sancţionat, dar felul mucalit, mustind de un umor cinic şi năbădăios, a liniştit dintr-odată apele. Fără această intervenţie,

spiritele fiind încinse, între mine şi Ciumara se putea isca o altercaţie. Dar aşa, eu însumi domolit, m-am pomenit spunându-i lui Ciumara: „Măi, Ciumara, las-o, măi, baltă… Uite, promit că nu-ţi mai atac guvernul din care faci parte, dar cu o condiţie, nu-mi mai spune Radu Vasile, spune-mi, simplu, Răducu, şi-atunci te voi vorbi numai de bine!”

Ce rost mai pot avea astăzi asemenea amintiri? Pentru mine, unul singur: să-mi amintească faptul ea.

242

DEMITEREA MEA

din cauza febleţii mele pentru acest om, am plătit cu vârf şi îndesat în plan politic.

În toamna acelui an, primeam tot mai des de ştire că cei care îmi ţes planul demiterii se apropie de faza finală. Stoica a ţinut odată să-mi atragă atenţia: „Radule, ai grijă că ţărăniştii tăi te sapă, iar noi nu putem face nimic!” Ştiam asta, dar ruptura din sânul PNŢCD-ului era aşa de adâncă încât nicio punte de legătură nu se mai putea găsi. Constantinescu începuse la rândul lui să tatoneze terenul în cursul unor negocieri în stil propriu, la ceas de noapte şi în negura cotloanelor de la Cotroceni. Aflasem că se poartă discuţii între preşedintele statului şi liderii partidelor din arcul guvernamental, Diaconescu şi Petre Roman. Senatorul liberal Radu F. Alexandru mi-a pomenit atunci de o scrisoare a lui Petre Roman către Constantinescu în care îi sugerea înlocuirea mea. L-am întrebat direct pe Petre Roman şi a negat. Nici până astăzi nu ştiu dacă o asemenea scrisoare a existat, căci niciun lider al PD-ului nu mi-a confirmat existenţa ei, nici Băsescu, nici Ber-ceanu, nici Babiuc.

Cu sau fără această scrisoare, plasa se strângea. Pe 10 octombrie, de ziua mea, toţi liderii politici au venit să mă felicite. Inclusiv Constantinescu. Da, omul învăţase foarte mult în ultima vreme, reuşise să-şi încropească un chip cu nenumărate măşti, iar atunci a afişat-o pe cea a preşedintelui amabil căruia îi face mare plăcere să-şi felicite premierul, o plăcere cu atât mai mare cu cât gândul de a mă răsturna, oricum şi prin orice mijloace, i se cuibărise temeinic în minte, îşi felicita un prim-ministru cu care încetase de mult să mai comunice, şi o făcea cu voluptatea celui care ştia că acea felicitare avea să fie şi ultima. Omul acesta avea o grijă 1 243

CURSĂ PE CONTRASENS

obsesivă de a strânge indicii incriminatoare în legătură cu mine.

Când de pildă am fost la Cluj la Corpul IV al Armatei Române, unde m-am întâlnit cu toţi ofiţerii de rang înalt din ţară, ascultându-le doleanţele şi nemulţumirile legate de salarizarea cadrelor militare, Constantinescu a interpretat acest gest ca pe o tentativă a mea de a tatona perspectiva unui puci militar a cărui victimă, cine altcineva oare? nu putea fi decât el.

În acea perioadă, aflându-mă în vizită oficială în Grecia, am stat într-o seară de vorbă cu câţiva dintre cei care mă însoţeau. Din vorbă în vorbă, am ajuns firește la planurile pe care le urzea preşedintele statului în privinţa demiterii mele. Era o discuţie banală, una pe care aş fi uitat-o de mult dacă nu ar fi fost marcată de faptul că cineva din anturajul meu, cred că Grecea, mi-a spus: „De ce nu încercaţi cu Alexandru Athanasiu? Renunţaţi la ţărăniști şi mergeţi cu Athanasiu, dumneavoastră candidaţi la preşedinţie din partea lor, iar ei au nevoie de cineva care să-i scoată din cvasianonimatul lor electoral!" „Bună idee!", îi zic şi îl sun imediat pe Athanasiu, care se afla în ţară. Era cam miezul nopţii, cred că l-am trezit din somn. I-am pomenit de această idee, şi negreşit l-am luat prin surprindere, căci vreme de cinci minute cât am vorbit la telefon nu a făcut decât să mă aprobe în întregime. Am încheiat hotărând că vom continua discuţia la Bucureşti. A fost o discuţie în care parcă fiecare nu credea ce spune celălalt, dar el a crezut şi a ţinut minte. Din partea mea această discuţie nu a avut nicio continuare. Din partea lui Athanasiu însă, da. Am motive să cred că Athanasiu s-a dus la Cotroceni raportându-i lui Constantinescu întreaga discuţie. Oportunismul politic al lui Athanasiu e aproape fără egal, mai ales în ceea ce priveşte iscusinţa lui

de a cădea tot timpul în picioare. Venind din PAC şi fiind preşedinte al unui partid cu un sprijin electoral de 1%, omul acesta a fost ministru, vicepreşedinte al Senatului şi Dumnezeu ştie ce mai voia să fie.

În noiembrie 1999 am fost la Bruxelles şi am reuşit să-i conving pe comisarii Uniunii Europene ca România să fie invitată la negocierile pentru aderare într-un singur val, alături de celelalte ţări candidate. Apoi, în decembrie a avut loc vizita în Rusia şi întâlnirea cu Putin, începusem să mă mişc prea larg şi prea dezinvolt pe harta Europei ca

Emil Constantinescu să mai poată aştepta mult. Fiind eficient pe plan extern, căpătasem succes în cel intern. Aşa că preşedintele a început să se precipite. A urmat reuniunea de la Helsinki, când invitarea României ca să înceapă negocierile de aderare a devenit un fapt împlinit. Greşeala mea e că nu m-am dus alături de preşedinte acolo, lăsându-l doar pe el să reprezinte România, îmi amintesc că i-am telefonat: „Mergeţi numai dumneavoastră, domnule preşedinte, este bine ca felicitările să le primiţi dumneavoastră. Eu doar mi-am făcut datoria, şi îmi ajunge". Cuvintele acestea frumoase i le-am spus cu sinceritate, dar le-am adresat cui nu trebuie. Oricum, ele veneau prea târziu. Greşeala a constat în faptul că prezenţa mea acolo ar fi împiedicat înţelegerea la care au ajuns la Helsinki Constantinescu împreună cu cei care l-au însoţit acolo în privinţa demiterii mele. Cu aproape o săptămână mai devreme, pe 6 decembrie, chestiunea demiterii mele era deja bătută în cuie. În acea zi, aflat la un seminar la Sofia, Remus Opris l-a anunţat pe colegul lui de delegaţie, Alin Teodorescu, că este chemat urgent la Bucureşti de Constantinescu. „De ce, îl întreabă Alin Teodorescu mirat, România şi Bulgaria

au fost acceptate, ceea ce se va anunţa la Helsinki. Guvernul şi-a făcut datoria!" „Nu mai contează, zice Opriş. îl schimbăm pe Radu Vasile". „Cine ţi-a spus?" „Constantinescu". „Când?" „Acum câteva minute, la telefon". „Du-te şi spune-i să n-o facă, e o prostie!" „Nu se mai poate, Constantinescu a decis că vrea o lovitură de imagine!" întors în ţară de la Helsinki, Emil Constantinescu a apărut pe postul televiziunii naţionale în seara zilei de 12 decembrie pentru a-l felicita pe premierul Radu Vasile pentru succesul repurtat de România la Helsinki. Am ştiut atunci că decizia fusese luată, căci îi recunoşteam stilul, un stil de care probabil era foarte mândru. În aceeaşi seară am fost sunat de Diaconescu, care îmi cerea ca a doua zi dimineaţa să fiu la guvern spre a-mi comunica ceva important. După infarct, înnoptam numai la Snagov, având nevoie de mediu natural şi exerciţii fizice pentru a mă întreţine fizic. I-am spus lui Diaconescu că mai devreme de ora 13°° nu pot fi la guvern, aşa că îl aştept la ora aceea.

În dimineaţa zilei de luni 13 decembrie Diaconescu a venit la guvern la ora 11°°, s-a agitat ce s-a agitat pe culoare în aşteptarea mea şi a plecat. Atât el, în curtea guvernului, cât şi Opriş, la Camera

Deputaţilor, au declarat televiziunii cum că premierul Radu Vasile a refuzat să-l primească pe preşedintele partidului. Am sosit la ora 13°°la guvern. Era o zi noroasă, cu urme de zăpadă pe spaţiile verzi. Ajuns la guvern, am fost înştiinţat de consilieri că miniştrii ţărănişti începuseră să-şi depună demisiile la Cotroceni. Sunt încredinţat că Emil Constantinescu jubilează şi astăzi de mândrie amintindu-şi de câtă ingeniozitate a putut da dovadă mintea lui de eminentă cenuşie atunci când a scornit

această metodă inedită de a mă mazili. Din păcate pentru el, o asemenea procedură nu e prevăzută de niciun act normativ, cu atât mai puţin de Constituţie. Dar un preşedinte care încălcase de la bun început Constituţia, atunci când îl desemnase ca premier pe Cior-bea, nu se putea împiedica de un fleac de scrupul moral sau de o piedică precum Constituţia când era vorba să-l înlăture pe un alt prim-ministru. Miniştrii ţărănişti şi-au depus cu toţii demisia la Cotroceni, la Palatul Victoria sosind faxuri cu copiile acestora. Singurul care mi-a înmânat demisia în original a fost Dudu Ionescu. „Radule, asta e! îmi pare rău!" „Nu mi-o lăsa mie, du-o la secretariatul general al guvernului", i-am spus şi aşa m-am despărţit de un om despre care crezusem că e altfel decât Opriş. Puţin după ora 13°°m-a sunat Dia-conescu dându-mi un ultimatum: îmi cerea să-mi dau demisia şi să vin la sediul partidului ca să dau explicaţii în cadrul BCCC-ului. BCCC-ul avea un cvorum de 12 persoane, iar în acea zi se adunaseră doar vreo şase dintre ei: Diaconescu, Galbeni, Opriş, Ciumara, Spinea-nu şi Ţepelea. Ceilalţi lipseau. I-am spus că nu vin în faţa unui „tribunal al poporului" alcătuit din şase oameni. La ora 16°° şeful de cabinet al lui Constantines-cu a sunat la cabinetul meu anunţând că toţi miniştrii ţărănişti îşi depuseseră demisia. Nicio vorbă de miniştrii liberali sau pedişti. Ştirea lui Ciuvică era transparentă în intenţia ei de a mă sili să-mi semnez demisia şi să o trimit spăsit la Cotroceni. Îmi dau seama acum că în toate acele zile am avut o dublă optică în ceea ce mă priveşte. Eram ţinta acelei lovituri de palat şi totuşi mă simţeam ca un spectator, trăiam cu senzaţia că tot ce se petrecea acolo cu mine i se întâmpla unei alte persoane, parcă eram martorul din afară al

unei drame la care asistam foarte detaşat. Numai aşa îmi explic de ce nu am cedat în faţa acelor presiuni psihologice. Căci asta nu a putut prevedea ingeniozitatea preşedintelui Constantinescu: în ciuda migalei cu care plănuise totul împreună cu maestrul Stoica, exista posibilitatea legală şi constituţională ca eu să nu îmi dau demisia. Şi nu mi-am dat-o. Şi am încercat în acea zi, ca şi în cele următoare, să reacţionez la măsura abuzivă a unui preşedinte care îşi făcuse un obicei din a încălca Constituţia contracarându-l numai cu metode constituţionale. Fiind la guvern, l-am chemat pe secretarul general al guvernului Radu Stroe şi i-am cerut să facă formele legale de demitere a miniştrilor ţărănişti, urmând să numesc în scurt timp noi titulari ai portofoliilor ministeriale. Am primit un refuz franc, de parcă Radu Stroe nu vorbea cu şeful lui, ci cu umbra lui. Atunci mi-am dat seama că Valeriu Stoica era acolo unde trebuia să fie, de partea învingătorului. L-am sunat şi mi-a confirmat bănuiala: liberalii se ghidau după decizia ţărăniştilor, prezentându-şi la rândul lor demisia la Cotroceni. Am decis să fac ultimul pas pe care îl mai puteam face. I-am sunat pe liderii partidelor de opoziţie cerându-le părerea în privinţa completării guvernului cu miniştri aparţinând partidelor de coaliţie. Meleşcanu a răspuns afirmativ la această propunere, Iliescu a fost foarte evaziv, iar Athanasiu mi-a spus că nu îşi va da în niciun caz demisia, dar că pur şi simplu nu ştie ce să facă. Peste puţin timp şi-a dat demisia şi a preluat atribuţiile de premier interimar! Béla Markó a fost neutru, şi pe bună dreptate. Cu pediştii nu am putut lua legătura. Aveam să aflu mai târziu că se izolaseră în biroul lui Petre Roman urmărind derularea evenimentelor. Totuşi niciunul dintre miniştrii

pedişti nu şi-a dat demisia, nici măcar după ce mi-am dat-o eu. Mai târziu am aflat că la propunerea Co-troceniului ca miniştrii pedişti să-şi dea demisia, Tra-ian Băsescu a exclamat nervos: „Nici de-al dracului nu-mi dau demisia doar pentru că aşa vrea Constantinescu!” Omul acesta, aşa impulsiv şi slobod la gură cum este, aşa neînfrânat în declaraţii şi totuşi atât de simpatic prin firea lui, omul acesta care se certa în şedinţele de guvern cu Valeriu Stoica, pentru ca apoi să-i spună candid: „Nea Valerică, nu te supăra, dar nu ai dreptate!”, omul acesta a rămas pentru mine exemplul singular de loialitate adevărată în materie de politică românească. Nu şi-a trădat premierul până la

sfârşit, şi, culmea, un premier care nici măcar nu făcea parte din partidul lui, şi pe deasupra nu l-a trădat într-un moment când toţi îmi întorseseră spatele.

La ora 18°° am fost iar convocat la BCCC. Se strânseseră acolo şi alte persoane interesate: miniştri ţărănişti, deputaţi şi senatori. Iar printre ei, ca să vezi câtă recunoştinţă poate încăpea în sufletul unor români, se numărau oameni pe care îi ajutasem direct, de exemplu constănţenii Jianu şi Barde. Toţi cei adunaţi acolo fier-beau de dorinţa de a mă vedea demis, toţi îl înfierau cu aprindere pe Radu Vasile, aceiaşi oameni care, cu 24 de ore înainte, nu îndrăzneau să deschidă gura în faţa mea.

În seara zilei de 13 decembrie am ieşit pe postul naţional şi am declarat că avem de-a face cu o lovitură de forţă, neconstituţională şi nedemocratică, o măsură abuzivă fără temei legah

Peste câteva ore preşedintele a apărut la televiziune declarând că m-a revocat din funcţie şi că îl numeşte ca premier interimar pe Alexandru Athanasiu. Subtilă

mişcare, numai că eu nu-mi dădeam demisia. Pur şi simplu nu mi-o dădeam. Ce mijloace constituţionale are un preşedinte pentru a-l convinge pe un premier să-şi dea totuşi demisia? Niciunul. Rămâneau prin urmare celelalte mijloace, cele neconvenţionale: înduplecarea prin presiune sau cumpărarea prin oferire de avantaje compensatorii.

Am plecat acasă cu aceeaşi senzaţie stranie şi stăruitoare pe care o avusesem toată ziua, că ceea ce trăiesc i se întâmplă altuia şi că eu privesc pasiv, din afară, ceea mi se întâmplă. Posturile de televiziune îşi îndreptaseră atenţia asupra loviturii de palat. Se făceau declaraţii, se exprimau puncte de vedere, se conturau poziţii. Miniştrii ţărănişti demisionari şi-au justificat în ochii lumii gestul de a-şi da demisia. Ministrul Culturii, Caramitru, a afirmat că nu poate lucra cu un prim-ministru căruia nu-i înţelege scrisul de mână, iar ministrul Integrării Europene, Herlea, cel care făcuse figuraţie la Consiliul Europei şi nu contribuise cu nimic la crearea unui curent de opinie favorabil României la Bruxelles, a declarat că îl evitam şi că niciodată nu avusese prilejul să vorbească cu mine.

A doua zi am fost la guvern, începea o nouă zi de muncă pentru un premier fără guvern care nu voia însă să-şi dea demisia. Nu din

ambiţie, nu pentru că nu voiam să renunţ la putere, ci pentru că doar aşa puteam reacţiona legal la o lovitură de forţă fără bază legală. Era dreptul meu legal, iar Constantinescu nu avea ce face. Intrând în cabinetul meu, am observat că toate ghiveciurile cu flori pe care le adunasem şi le îngrijisem în timpul mandatului dispăruseră. Erau multe şi frumoase, şi mă simţeam bine privindu-le. Dispariţia lor m-a durut mai mult decât orice altă presiu

ne la care am fost supus în acele zile. Era ca o palmă, ca un gest de evidentă grosolănie, un fel de profanare a persoanei mele şi a preferinţelor mele, un fel de desfiinţare a mea prin ştergerea oricărei urme pe care o lăsasem în acel cabinet într-un an şi şapte luni. Radu Stroe dăduse ordin ca toate florile să fie scoase dintr-un cabinet în care prim-ministrul constituţional nu mai avea ce căuta. Am început să-mi strâng lucrurile, trăind aceeaşi senzaţie neverosimilă că nu eu sunt cel care am parte de aşa ceva. La ora llsunt înştiinţat că BCCC-ul se întrunise din nou în acea dimineaţă, hotărând demiterea mea din funcţia de secretar general al PNTCD-ului şi excluderea mea din rândul membrilor de partid. Aşadar durase două zile, duminică preşedintele îşi lăuda premierul, iar acum, marţi, nu mai eram nici măcar un simplu membru al unui partid în care intrasem printre primii. Am părăsit definitiv guvernul. Dar demisia nu mi-o dădusem.

În ziua de 15 decembrie, un grup de parlamentari, în marea lor majoritate cei care participaseră la acea întrunire ce purta în mod impropriu numele de „grupul de la Braşov", au căutat să mă convingă să mă duc la BCCC ca să îndrept lucrurile şi să ajung la un compromis cu Diaconescu. Am refuzat, nu mai aveam ce să caut în acel loc. În schimb, am acceptat să-l sun pe Diaconescu, despre care, chiar şi atunci, credeam în continuare că fusese doar o păpuşă în mâinile lui Constantinescu. Aveam să aflu că nu fusese o păpuşă, ci unul din iniţiatorii demiterii mele. „Domnule preşedinte, vreau să ajungem la o soluţie onorabilă în folosul partidului. Nu înţeleg de ce m-aţi demis din funcţia de secretar general şi de ce m-aţi dat afară din partid". „Domnule Radu Vasile, putem să ne înţelegem

dacă îţi dai demisia. Te repunem în funcţia de secretar general,

ba chiar îţi oferim şi preşedinţia Senatului, căci Petre Roman a anunţat că ţi-o cedează, trecând la Ministerul de Externe. Sunteţi de acord?" Am încuviinţat. I-am cerut lui Diaconescu să îmi trimită prin fax o hârtie cu aceste asigurări. Mi-a trimis hârtia, m-am uitat la ea cu privirea pe care o aveau domnitorii români când primeau firmanul de mazilire de la Poarta Otomană, şi am scris pe ea: „Îmi dau demisia: 1) dacă o persoană neutră din partid dă un comunicat la televiziune prin care declară că s-a ajuns la o soluţie amiabilă între Radu Vasile şi PNŢCD; 2) dacă păstrez funcţia de secretar general; 3) dacă primesc funcţia de preşedinte al Senatului". Am trimis hârtia şi am primit-o înapoi semnată de Diaconescu. Dar nu după mult timp am fost anunţat că înţelegerea a căzut. Semnătura lui Diaconescu nu mai conta. De parcă ar fi contat vreodată! Aşa că nu mi-am dat demisia nici în acea zi. În aceeaşi seară, Constantinescu m-a invitat să negociem la reşedinţa lui din strada Pangrati. Am refuzat să intru în casă, mulţumindu-mă să vorbesc cu el prin telefon. Mi-a vorbit foarte politicos şi calm, chiar cred că în sinea lui era mândru că poate dovedi atâta relaxare interioară. M-a întrebat chiar ce vreau în schimbul demisiei mele. Mi-a oferit „orice post de ambasador". Am refuzat: „Vă urez succes pe drumul pe care veţi merge în continuare, dar nu uitaţi ce v-am spus atunci pe aleile Cotroceniului, cu ocazia investirii mele. V-am spus atunci că eu aduc noroc celor cu care mă întâlnesc şi că dacă am să plec de lângă dumneavoastră cariera dumneavoastră se va încheia". Şi cu asta s-a sfârşit discuţia cu un preşedinte care încălcase de două ori Constituţia cu doi premieri, pe unul desemnându-l, pe altul revocându-l.

252

DEMITEREA MEA

În ziua de joi l-am însărcinat pe Petrică Peiu să poarte negocieri cu purtătorul de cuvânt al preşedinţiei Răsvan Popescu în vederea încheierii unei înţelegeri la capătul căreia să-mi dau demisia. Nimic din punctele acelei înţelegeri nu a fost respectat, cu excepţia unuia, cel legat de demisia mea. În toată ziua aceea am fost cel mai singur prim-ministru din lume. Telefonul amuţise, nimeni nu mă căuta, nimeni nu voia să mă vadă. Eram ca un paria căzut în dizgraţia tuturor. Atunci mi-a fost dat să cunosc ce înseamnă mintea românului cea de pe urmă, o minte pătrunsă de dezgust pentru oameni şi de silă faţă de politică. Atunci mi-am pierdut credinţa în oameni şi am rămas cu

credinţa în Dumnezeu.

Vineri, 17 decembrie, la prânz mi-am semnat demisia. I-am înmânat-o lui Petrică Peiu spre a o duce la Cotroceni. Când s-a întors de acolo, consilierul meu avea lacrimi în ochi. Nu se obosise nimeni să-l întâmpine, nici măcar omologul lui prezidenţial, domnul Ciuvică. Sosise într-un târziu un anume Teleagă, un personaj fără importanţă în ierarhia Curţii de la Cotroceni. Mă urau prea mult spre a mai face efortul de a mai respecta protocolul. Era vineri, iarăşi vineri, îmi începusem mandatul într-o zi de vineri şi îl terminam tot într-o zi de vineri.

Cu ce s-au ales mazilitorii mei? Cu o lovitură de bumerang ce i-a măturat pe toţi. Atunci şi-a arătat PNŢCD-ul slăbiciunea cronică de care suferea: pur şi simplu ţărăniştii nu au avut un om de rezervă în clipa în care au acceptat să fiu revocat de Constantinescu! Eşalonul doi al PNŢCD-ului, pregătit anume pentru a intra în luptă la momentul-cheie, pur şi simplu nu exista. Mecanismul partidului era uzat, ros pe dinlăuntru

de cancerul intrigilor şi antipatiilor. Orice partid serios trebuie să aibă câteva figuri publice, ştiute de mulţime, şi o armată de oameni nevăzuţi care se mişcă în spatele celor dintâi pentru a-i sprijini şi pentru a le lua la o adică, în situaţii de criză cum era aceasta, locul. Acesta e eşalonul doi, oameni competenţi pregătiţi din vreme pentru a păşi în arena publică a vieţii politice, în realitate, PNŢCD-ul nu a avut decât ce se vedea, câţiva bătrâni şi câţiva adulţi în spatele cărora nu se afla nimeni. Când am „dispărut" eu, s-au pomenit fără om de rezervă. Şi m-au alungat ca să obţină ce? Un guvern condus de Isărescu? Ce valoare poate avea garnitura de politicieni ai unui partid dacă din rândul lor nu se poate găsi măcar un înlocuitor al premierului? Unde i-a stat capul lui Diaconescu când a acceptat ca premier un om fără culoare politică? Şi oare ce a avut în minte Diaconescu când a aflat că stăpânul lui, Constantinescu, nu mai candidează la preşedinţie lăsând descoperită o Convenţie care îl împinsese pe scaunul de preşedinte? Ce calcul a putut face Diaconescu când a acceptat ca PNŢCD-ul să susţină pentru prezidenţiale un tehnocrat care avea un singur rost, acela de a pregăti alegerile? Ştia Diaconescu că Isărescu acceptase să fie prim-ministru numai după ce primise asigurări de la Iliescu că scurta

lui aventură politică nu îi punea în pericol funcţia de guvernator al Băncii Naţionale? Când m-am întâlnit după 2000 cu Diaconescu la Cotroceni, la un dineu oferit de noul preşedinte Iliescu, Diaconescu mia spus: „Radule, îmi pare rău pentru tot ce s-a întâmplat. Eu îţi păstrez în continuare o mare apreciere". Era bătrân şi nevolnic, aşa cum fusese şi în ziua în care îl vizitasem la vila de protocol din Neptun. Un bătrân înduioşător şi viclean, atâta tot.

254

DEMITEREA MEA

Consecinţele înlăturării mele de la putere, prezentate într-o formă concisă, arată astfel: 1) Excluzându-mă, ţărăniştii s-au lipsit de singurul om care putea să mai salveze unitatea şi viitorul partidului, dovadă că în locul meu nu au mai avut pe cine să pună; 2) acceptând ca premier un om fără culoare politică, ţărăniştii au dovedit implicit că alcătuiesc un partid fără identitate politică; 3) neavând identitate politică, ţărăniştii au dispărut de pe scena politică românească la alegerile din 2000; 4) gestul lui Constantinescu de a nu mai candida la prezidenţialele din 2000 a confirmat adevărul trist că în orice relaţie de dragoste de tip univoc, în care numai unul dă şi altul primeşte, cel care pierde până la urmă e cel care dă: Constantinescu i-a abandonat pe ţărănişti după ce făcuse ce voise cu ei patru ani de zile. Gestul lui Constantinescu nu poate fi iertat politic, el a fost o trădare cu neputinţă de justificat din punct de vedere politic. Nu ai voie să întorci spatele unei Convenţii care te sprijinise să ajungi preşedinte, indiferent de raţiunile umane şi morale ce pot fi invocate în sprijinul unui asemenea gest.

Pe scurt, consecinţele au fost catastrofale, atât pentru actorii loviturii de palat, cât şi pentru scena politicii româneşti. Spun asta gândindu-mă că PNŢCD, dispărând, a lăsat neacoperită aripa creştin-democrată a spectrului politic din România. Astăzi nu există în România niciun partid important a cărui ideologie să reprezinte curentul european al creştin-democraţiei. Şi indiferent că ne place sau nu, fără creştin-democraţie nu se poate vorbi de un eşichier politic complet în România. Cu timpul, se va ivi un alt partid care să preia în programul său ideile democraţiei creştine, dar acela nu va mai fi PNŢCD. Acest partid a murit, a murit pen

255

CURSĂ PE CONTRASENS

de cancerul intrigilor şi antipatiilor. Orice partid serios trebuie să aibă câteva figuri publice, ştiute de mulţime, şi o armată de oameni nevăzuţi care se mişcă în spatele celor dintâi pentru a-i sprijini şi pentru a le lua la o adică, în situaţii de criză cum era aceasta, locul. Acesta e eşalonul doi, oameni competenţi pregătiţi din vreme pentru a păşi în arena publică a vieţii politice, în realitate, PNŢCD-ul nu a avut decât ce se vedea, câţiva bătrâni şi câţiva adulţi în spatele cărora nu se afla nimeni. Când am „dispărut" eu, s-au pomenit fără om de rezervă. Şi m-au alungat ca să obţină ce? Un guvern condus de Isărescu? Ce valoare poate avea garnitura de politicieni ai unui partid dacă din rândul lor nu se poate găsi măcar un înlocuitor al premierului? Unde i-a stat capul lui Diaconescu când a acceptat ca premier un om fără culoare politică? Şi oare ce a avut în minte Diaconescu când a aflat că stăpânul lui, Constantinescu, nu mai candidează la preşedinţie lăsând descoperită o Convenţie care îl împinsese pe scaunul de preşedinte? Ce calcul a putut face Diaconescu când a acceptat ca PNŢCD-ul să susţină pentru prezidenţiale un tehnocrat care avea un singur rost, acela de a pregăti alegerile? Ştia Diaconescu că Isărescu acceptase să fie prim-ministru numai după ce primise asigurări de la Iliescu că scurta lui aventură politică nu îi punea în pericol funcţia de guvernator al Băncii Naţionale? Când m-am întâlnit după 2000 cu Diaconescu la Cotroceni, la un dineu oferit de noul preşedinte Iliescu, Diaconescu mi-a spus: „Radule, îmi pare rău pentru tot ce s-a întâmplat. Eu îţi păstrez în continuare o mare apreciere". Era bătrân şi nevolnic, aşa cum fusese şi în ziua în care îl vizitasem la vila de protocol din Neptun. Un bătrân înduioşător şi viclean, atâta tot.

DEMITEREA MEA

Consecinţele înlăturării mele de la putere, prezentate într-o formă concisă, arată astfel: 1) Excluzându-mă, ţărăniştii s-au lipsit de singurul om care putea să mai salveze unitatea şi viitorul partidului, dovadă că în locul meu nu au mai avut pe cine să pună; 2) acceptând ca premier un om fără culoare politică, ţărăniştii au dovedit implicit că alcătuiesc un partid fără identitate politică; 3) neavând identitate politică, ţărăniştii au dispărut de pe scena politică românească la alegerile din 2000; 4) gestul lui Constantinescu de a nu mai candida la prezidenţialele din 2000 a confirmat adevărul trist că în orice relaţie de dragoste de tip univoc, în care numai unul dă şi altul primeşte, cel

care pierde până la urmă e cel care dă: Constantinescu i-a abandonat pe ţărăniști după ce făcuse ce voise cu ei patru ani de zile. Gestul lui Constantinescu nu poate fi iertat politic, el a fost o trădare cu neputinţă de justificat din punct de vedere politic. Nu ai voie să întorci spatele unei Convenţii care te sprijinise să ajungi preşedinte, indiferent de raţiunile umane şi morale ce pot fi invocate în sprijinul unui asemenea gest.

Pe scurt, consecinţele au fost catastrofale, atât pentru actorii loviturii de palat, cât şi pentru scena politicii româneşti. Spun asta gândindu-mă că PNŢCD, dispărând, a lăsat neacoperită aripa creştin-democrată a spectrului politic din România. Astăzi nu există în România niciun partid important a cărui ideologie să reprezinte curentul european al creştin-democraţiei. Şi indiferent că ne place sau nu, fără creştin-democraţie nu se poate vorbi de un eşichier politic complet în România. Cu timpul, se va ivi un alt partid care să preia în programul său ideile democraţiei creştine, dar acela nu va mai fi PNŢCD. Acest partid a murit, a murit pen

tru totdeauna şi pe veci, lucrul acesta trebuie să-l înţeleagă cei care se mai îmbată cu ideea că un partid cu tradiţie ca PNŢCD va mai putea juca vreodată vreun rol în istoria României. Nu, nu va mai juca niciun rol, nici peste trei ani şi nici peste zece.

Şi mai este ceva. Toţi, dar absolut toţi cei care au jucat un rol în demiterea mea au ieşit azi din joc. Grupul ţărănist Galbeni-Opriş, chiar dacă există, nu mai reprezintă nimic azi şi nu va mai reprezenta ceva vreodată. Diaconescu a ajuns un fel de anexă a acestui grup. Constantinescu a ieşit la rândul lui de pe scena politică şi orice încercare de a reveni va însemna un eşec. Chiar şi cei care au contribuit indirect la demiterea mea au fost scoşi din joc. Petre Roman a obţinut 2, 7% din voturi la alegerile prezidenţiale din 2000, ceea ce, politiceşte vorbind, înseamnă sfârşitul, iar maestrul Stoica, ultimul pe listă, a pierdut conducerea Partidului Liberal pentru totdeauna.

DUPĂ DEMITERE

De îndată ce a scăpat de mine, Constantinescu a căutat, ca de obicei, să-şi impună favoritul în scaunul de premier: Radu Sârbu. Dar oricât de lipsiţi de scrupule erau cei din grupul Galbeni-Opris, o asemenea soluţie nu putea fi acceptată. Radu Sârbu avea o imagine

fără măsură de proastă până şi în ochii lor. Nimeni nu l-ar fi susţinut în Parlament. Cum a putut Constantinescu să aibă în vedere un om a cărui arghirofilie şi patimă pentru afaceri îl contraindica chiar şi pentru postul de ministru, darmite pentru cel de premier? Chiar nu şi-a dat seama câtă putreziciune se ascundea sub pielea acestui om? De vreme ce l-a ales pe el, ori nu îşi dădea seama, ori semănau amândoi. Legea asta de neînfrânt a firii umane, în virtutea căreia cei care se aseamănă se adună, a arătat în chipul cel mai lămurit cine este Emil Constantinescu. Căci e cu neputinţă să-ţi treacă prin cap să pui în scaunul de premier un om ca Sârbu! Dacă totuşi a făcut-o înseamnă că afinitatea dintre ei era mult mai adâncă decât s-ar fi putut crede.

Constantinescu nu a fost un bărbat de stat, şi nici măcar om politic nu a fost. Lipsit de o viziune politică proprie şi neavând un partid în a cărui ideologie să creadă măcar de ochii lumii, Constantinescu a fost un simplu politician, atâta tot. Singurul partid asupra căruia a avut o influenţă reală, PNŢCD, a fost distrus

În urma acestei influenţe malefice. Deşi a trăit cu convingerea că este un foarte bun jucător din umbră, trăgând sforile cu o abilitate atât de discretă încât toţi politicienii români o ştiau, ba chiar şi presa, Constantinescu dădea dovadă de o nesiguranţă incredibilă când era să ia decizii, azi spunând una şi peste câtva timp revenind senin asupra hotărârii luate. La început a vrut să facă figură de slujbaş public onest şi modest, declarând de pildă că va desfiinţa SPP-ul. A renunţat repede la o asemenea absurditate, de îndată ce a început să sufere de frica de care are parte orice om cu funcţie, frica pentru propria piele. Apoi i s-a înfipt în cap ideea că preşedintele nu trebuie să pară a fi mai privilegiat decât cel mai umil cetăţean din ţară, motiv pentru care a dat ordin ca coloana oficială prezidenţială să aştepte cuminte la semafoarele din Bucureşti, asemenea oricărui conducător auto. A renunţat foarte repede la o asemenea trăsnaie egalitaristă când şi-a dat seama că în Bucureşti se pierde timp preţios în trafic şi că, în plus, securitatea lui nu putea fi asigurată în astfel de condiţii, în timpul mineriadei din ianuarie 1999 era hotărât să reprime mişcarea minerilor prin forţă armată, decizie ce ar fi fost catastrofală pentru România. A fost hotărât să restructureze serviciile secrete, pentru ca peste patru ani de tergiversări să declare că l-au învins Structurile, în ultimele luni ale

mandatului său, Constantinescu se izolase în mod voluntar de anturajul lui. Nu se mai lăsa influenţat de nimeni, nu-şi mai asculta consilierii, nici măcar pe Zoe Petre. Decizia de a nu mai candida la preşedinţie a fost gestul unui copil ţâfnos care îşi strânge jucăriile şi pleacă. A vrut să lase impresia că e un intelectual sobru şi integru, care ştie să se retragă de la putere atunci când trebuie. A vrut să pară un om de caracter prea adânc scârbit de maşinaţiunile

din politică spre a mai continua, deşi la capitolul maşinaţiuni nici Petre Roman şi nici Valeriu Stoica nu l-au întrecut, în realitate, a fost un politician rapace care nu a ştiut să se sacrifice pentru formaţiunea politică al cărei preşedinte fusese înainte de 1996. Un dram de loialitate faţă de Convenţie dacă ar fi avut, ar fi participat la alegeri cu singurul gând de a ajuta această formaţiune să treacă pragul electoral. Şi apoi, miza reală, de importanţă naţională a candidaturii sale, era împiedicarea ascensiunii lui Vadim Tudor. Dar nu i-a păsat, imaginea bovarică pe care o are despre sine cerându-i să joace rolul politicianului ce se retrage dezamăgit. El a fost autorul principal al dezastrului Convenţiei de la alegerile din 2000 şi părintele falimentului PNŢCD. Norocul României e că preşedintele s-a întors de unde venise, din neant. Spre deosebire de Iliescu, care va face politică până la sfârşitul vieţii, pentru că e făcut pentru aşa ceva, Constantinescu ştie că lumea politicii nu e pentru el. Dacă totuşi va reveni în politică, va rămâne ce a fost de la început, un politician mediocru, un „fost" pe care nimeni nu îl regretă.

Refuzat de ţărănişti în dorinţa de a-l numi pe Radu Sârbu premier, Constantinescu a căutat o altă variantă. E nespus de revoltător să vezi cum un preşedinte îşi alegea premierul, iar ţărăniştii se mulţumeau să zică da sau nu, ca un sfat al bătrânilor prea debilitaţi în substanţa lor volitivă pentru a mai putea singuri să indice pe cineva. Câtă inerţie şi pasivitate pentru nişte oameni de al căror nume se legaseră atâtea speranţe în 1996! Când preşedintele i-a convocat la Cotroceni pe liderii partidelor din arcul guvernamental, cei care mai nutreau speranţe ascunse că vor fi premieri au fost Alexandru Athanasiu şi Valeriu Stoica. Primul însă era prea şters şi inexpresiv pentru o asemenea funcţie, iar

al doilea, fiind liberal, nu era dorit de PNŢCD şi de PD. Şi totuşi, Valeriu Stoica a trăit atunci speranţa nebunească şi voluptuoasă că va fi prim-ministru, speranţă pe care o întrezăriseră toţi liderii politici, dar căreia nu i-a dat glas atunci decât Traian Băsescu. Privindu-l cu coada ochiului pe şeful liberalilor, ministrul Transporturilor a exclamat, cu voce tare şi în prezenţa tuturor: „Nea Valerică, mata chiar vrei să fii prim-ministru!" Cu tenul lui nepigmentat, de albinos, Valeriu Stoica, parcă prins cu ocaua mică, s-a înroşit tot, şi roşu a rămas până la decizia finală din acea seară, o decizie care din păcate pentru el nu-i dădea câştig de cauză. Soluţia găsită la tanc de Constantinescu a fost Isărescu. Atunci, la Cotroceni, preşedintele Constantinescu l-a sunat pe Isărescu şi i-a propus funcţia de prim-ministru. Dar Isărescu nu şi-a dat acordul imediat, ci numai după consultări cu opoziţia.

Cu Isărescu lucrurile s-au petrecut întocmai ca în cazul lui Ciorbea. A fost îndeajuns ca Emil Constantinescu să le fluture pe la nas ţărăniştilor soluţia genială pe care o găsise ca toţi să cadă seceraţi de dragoste la picioarele noului premier. La fel ca în cazul lui Ciorbea, toţi ţărăniştii şi-au descoperit brusc o dragoste nebună pentru fostul guvernator, fiind convinşi până în ultima clipă că el era soluţia cea mai bună. „Cât de deştept şi profund poate fi preşedintele statului, iată că a găsit omul providenţial, omul cel mai nimerit ca să rezolve criza!", aşa au gândit cu toţii, fără cea mai mică tresărire de spaimă la gândul că, pentru a doua oară, preşedintele Constantinescu ştergea cu buretele voinţa politică a PNŢCD numind premier un om care nu avea nicio legătură cu partidul lui Coposu. Iar dragostea lor sinucigaşă pentru Isărescu a mers până acolo încât l-au propus în alegerile din 2000 drept candidat la preşedin

ţie din partea Convenţiei, dovedind că sunt un partid fără identitate politică şi condamnându-se implicit la dispariţie. Timp de patru ani, ţărăniştii au lăsat imaginea unui partid lipsit de valori proprii, silit să recurgă la oameni din afara lui pentru a salva guvernarea. Un partid anemic şi dezorientat, un partid fără orientare şi voinţă proprie, căruia i se putea impune orice fără teama ca cineva să se opună. Când Isărescu a fost investit cu prerogativele de premier în camerele reunite ale Parlamentului, urechilor mele le-a fost dat să

audă cele mai slugarnice şi mai înflăcărate osanale închinate tehnocratului providenţial, dar, culmea, toate osanalele veneau din partea celor care ar fi trebuit să plece capul de ruşine la gândul că partidul lor era, prin această investitură, decapitat: ţărăniştii. Şi aici nu îi am în vedere pe detractorii mei, ci pe cei care păreau oarecum neutri în lupta internă din PNŢCD. Mi-l amintesc pe Vasile Lupu, de pildă. Discursul lui a fost o mostră de gudurare politică şi de oportunism sadea. Guvernarea mea a categorisit-o drept catastrofală, iar guvernarea ce urma să vină drept răstimpul renaşterii României, în gura acestui copil planturos, bosumflat şi pitoresc, care nu a ştiut niciodată ce vrea cu adevărat, Radu Vasile era un exponent al răului, iar Isărescu izbăvitorul prin excelenţă. Culmea e că şi un liberal ca Remeş, căci pe atunci mai era încă liberal, a înfierat guvernul Radu Vasile şi l-a tămâiat slugarnic pe tehnocratul Isărescu. În acea zi s-a cântat la unison în Parlamentul României o mesă în cinstea lui Isărescu şi spre anatemizarea lui Radu Vasile. Cel care a surprins cel mai bine absurdul situaţiei create de Constantinescu a fost Vadim Tudor, într-o intervenţie antologică de la tribuna Parlamentului: „Mă uit la noul guvern, sunt aceiaşi miniştri pe care îi ştiu. Mă uit în sală şi îl văd pe

Radu Vasile, dar fără miniştri, în locul lui e altul cu aceiaşi miniştri. Care este noul guvern, domnilor?”

Să nu fiu înţeles greşit, îl cunosc prea bine pe Mugur Isărescu ca să mă lasă pradă vreunei porniri ranchiunoase, îl ştiu cred mai bine decât mă ştie el. Am copilărit împreună în Drăgăşani şi am fost colegi de liceu. L-am sprijinit în 1995 când PDSR îi cerea demisia în Senat. Atunci, fiind o voce ascultată în Senat, i-am întins o mână de ajutor ca reprezentant al opoziţiei. Dar şi atunci, sprijinul propriu-zis recunosc că tot Iliescu i l-a dat, dând telefon la Senat şi cerându-le senatorilor pedeserişti să pună capăt reacţiunii faţă de guvernator. Dacă a rămas după 1998 în funcţia de guvernator e pentru că l-am preferat pe el mult mai modestului pretendent Ciumara. Dar ceea ce vreau să pun în lumină nu e pregătirea lui de bancher, ci uimitoarea iscusinţă cu care a ştiut să supravieţuiască în apele tulburi ale politicii româneşti. Isărescu e exemplul cel mai strălucit de longevitate într-un post important. E un om care, în materie de supravieţuire, l-a întrecut până şi pe Iliescu, căci în vreme ce Iliescu a murit spre a reînvia, Isărescu a

trăit tot timpul, privind cum premierii cad, cum guvernele se schimbă şi cum partidele cresc, ajung la apogeu şi pier. Este cel mai bun alergător de cursă lungă din istoria post decembristă a României, şi asta, culmea, deşi este un om fără stofă de politician. De aceea, nu cu Isărescu am eu ce am, ci cu versatilitatea de slugă a ţărăniştilor.

După ce mi-am dat demisia am revenit în Parlament, căci statutul de senator nu putea să-mi fie luat de nimeni. Atunci am cunoscut firea abjectă al românilor. Cei care nu îndrăzniseră cât fusesem puternic să mă critice s-au năpustit asupra mea. Declaraţiile şi criticile se revărsau puhoi în presă, iar cei mai aprigi erau

cei care odinioară îmi juraseră credinţă. Românul, ca orice fiinţă slabă şi complexată, aruncă cu piatra numai în acei oameni din partea cărora ştie că nu se poate aştepta la represalii. E atâta laşitate în firea românului încât, dacă nu aş avea anii pe care îi am, mâine aş pleca din România cu familie cu tot. A trăi în România este un efort. Şi chiar nu merită efortul de a trăi într-o ţară în care laşitatea, invidia, arivismul şi bârfa sunt constantele generale ale firii oamenilor. Da, a trăi în România este un efort, iar cei care se încăpăţânează totuşi s-o facă fie sunt prea slabi ca să plece, fie sunt oameni ai Structurilor, fie sunt arşi de un ideal fantasmatic şi mistuitor care îi ţine pe loc într-o ţară în care nu îşi vor găsi în veci locul. De cei din prima categorie nu îmi pasă, de cei din a doua nici atât, dar celor din a treia, din rândul cărora am crezut că fac parte şi eu, le doresc să-mi citească cartea punându-se în locul meu. Poate că atunci vor înţelege ce simt eu acum, într-un ceas în care îmi vine să repet la nesfârşit cuvintele lui Macedonski: „Nu, de lume nicio vorbă şi de glorie niciuna!" în virtutea înclinaţiei pe care o avem de a alerga cu lăcomie după vorbe noi şi profunde, le trecem cu vederea pe cele vechi. Suntem prea snobi ca să repetăm nişte adevăruri banale care au fost atât de mult rostite că ni se pare un semn de lipsă de originalitate să le mai repetăm la rândul nostru. Mare greşeală, căci una din cele mai extraordinare vorbe româneşti rostite vreodată pe acest pământ, al cărei adevăr nu va fi întrecut nici de cea mai fericită cugetare a vreunui filosof român, este aceea care spune că pe cine nu laşi să moară nu te lasă să trăieşti. Aici nu e vorba de vreo judecată morală a mea în privinţa politicienilor români. Doar am hotărât o dată că nu scriu o carte cu tendinţă moralizatoare. Nu

aceasta e intenţia mea. Ceea ce vreau în

263

CURSĂ PE CONTRASENS

schimb să arăt e că vorba aceasta românească poate servi ca principiu de conduită politică şi ca îndreptar de comportament pentru oricine are de gând să facă politică. Vorba aceasta românească e imperativul categoric după care ar trebui să se ghideze orice politician român. Dacă faci greşeala să crezi că tu şi anturajul tău scăpaţi de valabilitatea necruţătoare a adevărului pe care îl conţine ea, vei trăi drama celui care adevereşte pe propria piele verdictul ei simplu şi fără umbră de limpede, un verdict pe care însă l-ai auzit de atâtea ori încât nu mai simţi nevoia să-l conştientizezi: pe cine nu laşi să moară nu te lasă să trăieşti! Literele acestea ar trebui gravate pe frontispiciul Senatului României, pentru ca fiecare om care intră în el să aibă, proaspătă şi nealterată de uitare, perspectiva drumului pe care are de mers. Eu de adevărul acestei vorbe m-am convins de nenumărate ori, căci am văzut oameni pe care îi făcusem oameni întorcându-mi spatele după ce încetasem să mai fiu pentru ei o autoritate şi am văzut colegi de partid care au pus umărul să-l doboare pe cel căruia îi datorau locul în Parlament.

Întors pe băncile Parlamentului, am început să mă gândesc la eventualitatea înfiinţării unui nou partid, prin atragerea în el a tuturor parlamentărilor ţărănişti care intuiau că PNŢCD-ul îşi trăieşte ultimele zile. împreună cu cei 10 parlamentari ţărănişti din grupul de la Braşov, Lepşa, Bogdan Ionescu, Dorin Dârstaru, Tu-dose şi alţii, am decis înfiinţarea unui partid modern, de factură creştin-democrată, Partidul Popular Român. Am elaborat repede un program ideologic de dreapta, axat pe principalele repere ale doctrinei creştin-democrate: ordine, patrie, familie, credinţă, securitate naţională etc. Soluţia cea mai rapidă era închegarea partidului în jurul unei mişcări politice deja existente.

264

DUPĂ DEMITERE

Am început negocierile cu Dreapta Românească, o grupare politică naţionalistă condusă de Brahaş. În februarie 2000 am depus actele la tribunal, au urmat lungi tergiversări şi contestaţii juridice, dar până la urmă, am reuşit să înregistrăm partidul. Peste puţin timp a avut loc congresul de constituire al partidului la World Tra de Center, unde au fost prezenţi ambasadori de anvergură, precum cei ai Rusiei şi

Israelului, şi câţiva oameni politici români cu care mai păstrasem legătura. Unul dintre ei a fost chiar Traian Băsescu, al cărui discurs a fost singurul de apreciere a prestaţiei guvernului Radu Vasile pe care îl auzeam de la demiterea mea. Congresul a fost o reuşită, începutul fiind de bun augur pentru acest nou partid. La alegerile locale din 2000 am obţinut, fără nicio campanie electorală, 0, 9% din voturi. Pare puţin, dar era imens pentru un partid abia înfiinţat, în Bucureşti, am retras candidatul nostru şi ne-am declarat sprijinul pentru candidatul PD-ului, Traian Băsescu. În pregătirea alegerilor parlamentare am purtat negocieri cu felurite partide. Aveam de ales între a rămâne în luptă de unii singuri şi a pierde, şi a accepta fuziunea cu un partid parlamentar, sperând în obţinerea unor locuri eligibile. Am purtat negocieri cu Partidul Naţional Român al lui Măgureanu şi cu PUNR-ul lui Valeriu Tabără în vederea formării unui singur partid. De fiecare dată negocierile au intrat în impas. Eu ţineam ca noul partid să poarte în titulatura lui termenul „popular", pentru a indica identitatea doctrinară a partidului cu mişcările creştin-democrate din Europa. Ştiam că un partid fără identitate moare şi că identitatea lui începe cu numele şi cu doctrina lui. Nu m-am făcut înţeles. Iar deosebirile de păreri s-au accentuat odată cu alegerea persoanei ce urma să candideze la funcţia de preşedinte al statului. Au fost făcute

propuneri halucinante pentru această funcţie, de pildă omul de spectacol televizat Florin Călinescu, iar mai târziu fostul lider studenţesc şi actualul om de afaceri Marian Munteanu. Momentul în care mi-am dat seama că nu se va alege nimic din fuzionarea acestor partide anemice a fost cel în care am abordat problema procentelor pe listele electorale. Am renunţat, parcă discutam între surzi.

Nu-mi mai rămânea decât să-i conving pe colegi să mergem singuri în alegeri, cu riscul de a sucomba. Nu am reuşit însă. Toţi voiau un loc în Parlament, ceea ce nu se putea obţine decât prin fuzionarea cu un partid parlamentar, în consecinţă, m-am orientat către partidele mari. Am discutat cu Valeriu Stoica eventualitatea unei înglobări a Partidului Popular de către Partidul Liberal, liderul liberal, versatil şi alunecos, promiţându-mi că va pune problema în biroul lor de conducere şi că mă va anunţa îndată ce se va lua o hotărâre. Nu a făcut-o, aşa că într-un final l-am sunat eu. Mi-a spus că propunerea

mea fusese respinsă în birou de gruparea lui Tăriceanu şi Patriciu. Mai târziu, întâlnindu-mă cu Patriciu, l-am întrebat de ce s-a opus fuziunii. Patriciu a ridicat mirat din sprâncene, spunându-mi că niciodată Valeriu Stoica nu pusese o asemenea problemă în biroul lor de conducere. Acelaşi lucru mi i-a spus şi Radu F. Alexandru. Versatil, foarte versatil acest Valeriu Stoica! în fine, am discutat cu Tra-ian Băsescu. Omul acesta, de care mă leagă o prietenie ce depăşeşte circumstanţele politice, a acceptat ceea ce ceilalţi nu erau dispuşi să accepte, oferindu-mi două locuri eligibile şi un al treilea nesigur pe listele Partidului Democrat, în felul acesta, Partidul Popular Român a fuzionat cu PD-ul, iar eu am ajuns senator PD şi Sorin Lepşa deputat PD.

EPILOG

Adevărata înţelepciune pe care o poţi căpăta în decursul carierei politice este că politica românească e o politică a aparenţelor. Nişte aparenţe trecătoare care se agită mult şi uneori degeaba pe o scenă stabilă a Structurilor. Aparenţele trec, Structurile deocamdată au rămas, şi vor mai rămâne până în 2008. În privinţa asta şi eu şi Constantinescu am fost nişte aparenţe. Şi asta într-un dublu sens. Primul e acela că amândoi am apărut şi am dispărut pe această scenă asemenea unor aparenţe evanescente. Al doilea sens e că aparent am făcut mult pentru ţară, în realitate am făcut mult mai puţin faţă de cât am fi putut face dacă, pe de o parte, Structurile nu şi-ar fi păstrat vigoarea şi, pe de altă parte, dacă eu şi Constantinescu am fi putut să colaborăm cum trebuie. Nu e amintire, oricât de dureroasă, în care să nu se furişeze, insesizabil, regretul pentru ceea ce ai fi putut face şi nu ai făcut şi remuşcarea faţă de ceea ce ai făcut şi puteai să nu faci.

Eu am o memorie a sentimentelor, nu a faptelor. Nu reţin aproape niciodată evenimentul ca atare, ci răsunetul sufletesc pe care acel eveniment l-a avut asupra mea. Iar când m-am apucat să scriu cartea aceasta, am ştiut de la bun început că voi scrie o carte a amintirilor propriu-zise şi nu a memoriilor contrafăcute de filtrul autojustificării în faţa posterităţii. Amintirile, când

CURSĂ PE CONTRASENS

rămân simple consemnări ale unor date biografice, nu au nicio însemnătate, însă ele capătă însemnătate când deasupra lor începe să

plutească o atmosferă sufletească, o atmosferă greu de descris şi totuşi prezentă, inefabilă şi totuşi uşor de sesizat, ce s-a desprins treptat şi pe nesimţite din fiecare amănunt înfăţişat de autor drept amintire. Această atmosferă intră cu fiecare pagină în sufletul cititorului, pentru ca la sfârşit cititorul, din tot vârtejul de amintiri pe care le-a citit detaşat, să nu rămână decât cu amintirea atmosferei la care a fost părtaş vreme de câteva zeci sau sute de pagini, în această atmosferă stă valoarea unei cărţi, şi în aceeaşi atmosferă stă şi valoarea de document a unor amintiri, în fond, ceea ce numim cu adevărat amintiri sunt partea de impregnare afectivă cu care lumea s-a insinuat în sufletul nostru. Iată de ce" amintirile mele se referă la lucrurile pe care eu le consider importante. Memoriile mele sunt amintirile acelea care mi s-au întipărit foarte adânc în minte tocmai pentru că m-au impresionat. Memoriile mele sunt amintiri şi atâta tot. Şi numai în măsura în care sunt amintiri vor putea ele să fie cu adevărat şi memorii.

Aşadar nu mi-am scris memoriile ca să mă justific, şi nici pentru a-mi clădi singur soclul posterităţii. Din acest motiv memoriile mele nu sunt memorii în înţelesul acela emfatic şi prezumţios ce răzbate din gura unui politician pătruns de importanţa istorică a actului de a-şi aşterne memoriile pe hârtie. „Îmi scriu memoriile!", cam asta e vorba pe care ajunge să o rostească în final cam orice politician român, un om căruia, în loc de puterea deciziei, nu i-a mai rămas decât privilegiul vorbelor. E o parte de înfrângere în aproape toate cărţile de memorii, şi cu atât mai mult în cele scrise de

oameni politici. Căci lor, spre deosebire de acelea în care amintirile rezistă prin ele însele, adică prin atmosfera creată în jurul lor, li se adaugă voinţa transparentă de a dovedi ceva. Toate sunt pledoarii închinate sieşi de autorul lor, şi atunci cum să mai mire această dorinţă pe care o înţeleg atât de puţin la politicienii români, aceea de a-şi scrie memoriile? Nu e carte de memorii politice în rândurile căreia să nu se simtă această voinţă pro domo sua, tocmai de aceea în România s-au scris atât de puţine cărţi de memorialistică politică adevărată. Da, am spus bine, memorialistică politică adevărată, care nu are nevoie de o ştiinţă politică în sprijin şi nici de teorii savante despre ce înseamnă să faci politică. Da, e vorba de înfrângere,

dar de înfrângerea celui care, făcând politică, nu vrea în final să recunoască faptul că a fost înfrânt, şi asta nu pentru că nu ar fi fost suficient de bun pentru lupta politică, aceste cazuri nici nu le mai iau în seamă, ci pentru că regula în politică e înfrângerea. Cine îşi doreşte puterea fără să aibă în minte gândul că va veni o zi în care va fi înfrânt de un altul, acela va rămâne cu convingerea că politica e murdară şi el a fost prea bun pentru o lume atât de murdară.

Recunosc că de multe ori, în timpul mandatului meu, rutina activităţii a lăsat loc urâtului, plictiselii, lehamitei. Dar tocmai ea mi-a dat puterea de a mă detaşa de putere şi de mrejele ei. Pe mine puterea nu m-a impresionat defel, de aici detaşarea, ironia şi zeflemeaua pe care am împărţit-o şi de care, la rândul meu, am avut parte. Este o vorbă a scriitorului spaniol José Bergamin în al cărei adevăr cred: „Zeflemeaua este forma cea mai inteligentă a caritătii".

A-ţi scrie memoriile în această ţară este un lucru dificil. Este dificil deoarece – oare pentru a câta oară o

spun? – ţara în care trăim este o ţară a aparenţelor, o ţară în care mai toţi politicienii cred despre ei înşişi că sunt opera propriului lor efort. Dar e suficient să treci dincolo de aparenţe ca să vezi că politicienii români sunt piese pe tabla de şah a Structurilor. Dar câţi au curajul să treacă dincolo de aparenţe? Derizoriul clasei politice româneşti este că se complace cu voluptate în acest ocean al aparenţelor, uitând să mai iasă de acolo. Pentru cei care aparţin acestei clase, politica nu este altceva decât o politică de imagine. Deşi nu ar trebui să uite un adevăr elementar, acela că a căuta să-ţi faci imagine înseamnă a-ţi strica imaginea.

Din acest punct de vedere, această carte este un act de curaj. Ea este o explicaţie, nu o justificare. Este încercarea de a reda, pe întinderea unui scurt interval de timp, fenomenul politic românesc. Dar, mai presus de orice, această carte este expresia curajului de a arăta cititorului român că adevărata putere aparţine Structurilor. Sunt evenimente şi nume pe care le-am trecut sub tăcere, pentru a menaja orgoliile politicienilor de azi. În această privinţă, cartea mea apare prea devreme. Dar o eventuală nouă ediţie a ei, poate peste câţiva ani, va da negreşit în vileag lucruri care, acum, nu pot fi spuse. Cu sau fără aceste dezvăluiri, caracterul aparent al lumii politice se va menţine în

România cel puţin încă un deceniu. Iată de ce acest epilog este mai curând despre viitor. Căci nimic nu se va schimba semnificativ în plan politic. Nu este o întâmplare că România are în continuare ca imn naţional o poezie paşoptistă al cărei îndemn este „Deşteaptă-te, române!" Prin acest imn se recunoaşte în chip oficial că, la peste 150 de ani de la revoluţia din 1848, românii mai au încă nevoie de îndemnul de a se deştepta.

270
CUPRINS
CUVÂNT ÎNAINTE… 7
O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI… 17
PACEA DE LA COZIA… 39
PARTIDUL NAŢIONAL ŢĂRĂNESC
VĂZUT DINLĂUNTRU… 73
MANDATUL MEU… 135
Guvernul… 135
Presa… 157
SPP-ul, serviciile secrete… 179
Sindicatele… 185
Relaţiile cu străinătatea şi instituţiile financiare… 195
DEMITEREA MEA… 233
DUPĂ DEMITERE… 257
EPILOG… 267